ÖMER FARUK TOPRAK / TUZ VE EKMEK

Ömer Faruk Toprak

TUZ VE EKMEK

cem yayınevi

TÜRK YAZARLARI DİZİSİ

Cem Yayınevi' nde
Birinci Basım, 1990

ÖMER FARUK TOPRAK

TUZ VE EKMEK

-Roman-

kurucusu:
OĞUZ AKKAN
cem yayınevi

Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han 1/3
Cağaloğlu–İstanbul

Dizgi: Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic.San.Ltd.Şti. Tel:132 04 81
(1990)

Yaylacık Matbaası
İstanbul–1991

1.

Kış ayları gelmeden, kış düşüncesi gelir ilkin, insanların gözlerine. Günler kısalmaya başlamıştır. Sabah, üşütücü bir rüzgârla, pencere camlarımızda durur. Işık titreşimleri içeriye girse de, sıcaklığını yitirdiğinden, okşamaz insanı bu hava. Kış düşüncesi, daha biraz uzakta gibi görünse bile, yüzümüzü gölgesi sarar. Onun soluğunu ara sıra saçlarımızda duyarız. Azıcık ürperir, öyle yürürüz.

Kış mevsimine iyice yaklaşmış bir günün gecesi, üç saat sonra bitecek. Haliç'in üzerindeki köprüler, açık bu saatte. Galata Köprüsü'nün, ortadan bir bölümü çekilmiş kenara. Açılmış kısımdan, önce Haliç'ten çıkacak küçüklü-büyüklü tekneler akıyorlar boğaz sularına doğru. Bu teknelerin bir bölüğü, aylarca kalmış içerde. Tahtaları ve demir saçları değiştirilmiş, boyanmış. Taze yağlıboya kokusu, Haliç'in kirli sularından kurtulmuş, gemiler tatlı şıpıltılarla köprünün kesik kısmında bekleşen insanların önünden geçiyor. Gemidekiler, köprüde bekleşen insanlar, sessizce seyrediyorlar birbirlerini. Zaten net olarak seçemezler birbirlerinin yüzlerini. Gemilerde ışıklar iyice sarı. Köprünün lâmbaları sisli ve dumanlı havanın içinde bırakılmış az ışıklı gri balonlar gibi duruyorlar. Yalnız kendi direklerini aydınlatıyorlar.

Biraz sonra Haliç'e giriş başlayacak. Yorgunluktan bitkin yaratıklar gibi, boyaları dökülmüş tekneler ya da yüklü motorlar, karınlarının üst çizgisinden bir karış aşağıdaki kirli suları hışırdatarak

içeriye süzülecekler.

Köprünün açılmış bölümünün iki tarafında da kalabalık birikmişti. Galata doğrultusundan gelip bekleşenler arasında fabrika işçileri, boş tablalarının gerisinde duran simitçiler, günün ilk cıgaralarını içiyorlardı. Omuzlarının arasına çekilmiş başlarına doğru yaklaşsanız, göz çukurlarında, yarım kalmış uyku karanlığından kolay kolay çıkaramazsınız onları. Pek az konuşuyorlar aralarında. Öbür yanda, uykuyu daha üzerlerine çekmemiş gece köftecileri, lâstik tekerlekli, camekânlı arabalarının gerisinde, düşüp kalkan başlarını zor tutuyorlar. İki-üç saat, sırtüstü uzanıp uyuyabilseler, «bu kadar yeter bize» diyecekler. Saatlerce süren, bir yatak düşü geçiyor kafalarının içinden. Sessiz bir ırmak akıyor gözlerine sanki...

Şurda daha kalabalık bir küme var. Bunlar basımevlerine gidip, sabah gazetelerini alacak gençler. Çapraz meşin askılarına takılmış kartonlarını tutuyorlar koltuk altlarında. Onlar biraz erken yatarlar ama, gene gözlerinde biber gibi acı bir uyku kalıntısı vardır. Köprü kapatılınca unutacaklar bunu çok geçmeden. Yayan tırmanacaklar Ankara Caddesi'ni.

Şöyle biraz başınızı yana çevirirseniz, omuzunuzun üzerinden, 1944 yılı İstanbul'unun siluetini seçmeğe başlarsınız. Özellikle bu saatte, susan bir görünümü vardır. Uzaklaştıkça küçülen yapılar, Yemiş'ten, Cibali'ye, Kasımpaşa'ya doğru sürüklerler insanı bir süre. Bu semtlerin insanları, sizi kenara çekip, bir şeyler söyleyecek gibi bakarlar. Sonra vazgeçerler, susarlar. Önce Bizans'ın karmaşık tarihinin başkenti olmuş, sonra Osmanlı İmparatorluğunun yükselip doruğa çıkan dönemlerinden yıkılışına kadar değişmeyen belli başlı çizgilerini korumuş. Bu büyük kentin yakın geçmişinde de saklı kalmış kimbilir ne olaylar dizisi vardır diye düşünürsünüz baktıkça...

Gece ilerliyordu. Haliç'e giriş başlamıştı. Denizden, sandallardan sesler geliyordu. Kalabalık artmıştı iki yanda. Sabahattin, bu kalabalığın arasında rahat bir dikilişle durmuyordu. Hafifçe kamburu çıkmış. Kasketli profilini değiştiriyordu biraz. İki eli pantalon ce-

binde üşüyordu. Ceketi ince sayılmazdı ama, hava bu aylardaki en soğuk noktasına düşmüştü herhalde.

Etrafındaki insanları şöyle tekrar gözden geçirdi. Herkes kendi evreninde, dalgın ya da karşı taraftaki kalabalığı seyrediyordu. Hiçbirisi, kendisinin etrafını kuşku ile süzdüğünü farkedecek dikkatin içinde değildi. Ola ki bir raslantı olsun, bir güvenlik memuru karşısına çıksın, bir süre belli etmeden izlesin. Bundan çekiniyordu daha çok.

Karısını karşıda bir yem gibi tuttukları, onun yakınında dolaştıkları kesindi. En büyük tehlike, ona yaklaşmakla başlayacaktı. Bunu biliyordu ama, bir zorunluk vardı onu görmesi için. Belki de onu izlemiyorlardı, kimbilir? Onu görmeğe giderse yakalanacağı duygusunu bir böcek gibi ensesinde hissediyordu. Bu duyguyu atabilmeliydi. Şöyle biraz silkinip, bu kıskaçtan sıyrılabilse, aranan bir adam olma yükünü omuzlarında duymayacaktı. Bu duygu bırakmıyordu onun yakasını.

Biraz ötede bağrışmalar işitti. Denizden gelen seslerden, köprünün kapatılmaya çalışıldığını anladı. Köprünün ortasından çıkarılmış olan kısım, romorkörler tarafından çekiliyor, yerine getiriliyordu.

«Tamam» diye bağrışıldı tekrar. Biriken kalabalık, iki yönden yürümeğe başladı. O da yürüdü.

2.

Gözlüklü, sıska adam, oturduğu sandalyede arkasına yaslanmış, dura dura konuşuyordu:

«Sabahattin'in bir arkadaşında saklandığını iyi biliyorum. Herhalde bize yabancı bir kişi değildir bu. Hangi arkadaşı olabilir? Bunu öğrenmenizi istiyorum sizden. Fatih'te, Balat'ta, Kurtuluş'ta arkadaşları var. Bunların herbirini yakından tanırız biz. Bunları gece-gündüz izlediniz. «Kuşku veren hareketlerini görmedik» diyorsunuz. Eğer bu gözlemleriniz isabetli ise, Sabahattin'in öbür tanıdıklarını incelememiz gerekir. Üniversite'de tanıdıkları, beraber dolaştığı kimseler var mıydı eskiden? Bunları açık seçik söyleyemiyorsunuz bana. İktisat'ta okuyan Nihat'ı yarın iyice bir izleyin bakalım. Eve dönüş saatlerine, fırından aldığı ekmek miktarına varıncaya kadar gözleyin. Bir tutarsızlık var mı hareketlerinde? Bu nokta önemli.»

Gözlüklü, sıska adam, etrafında oturan, kendisini dikkatle dinleyenlere baktı. Odada sekiz kişi vardı. Toplantı sona erse diye sabırsızlanan bir ifade geçiyordu yüzlerinden. İki saati geçmişti bu toplantı.

«Tarık» dedi Ahmet Hulûsi. «Sen yarın Nihat'ı adım adım izleyeceksin. Öğleden sonra 14'te görevini Ferit'e devredersin. Hüseyin, bu kez Kurtuluş'ta sen yerini al. Sabahattin'in karısı ne yapacak? Balat'a, gene sen gideceksin Orhan. Bana kalırsa, orada yakalayacağız biz Sabahattin'i. Necmi sen öğleye kadar Üniversite'de, öğleden sonra Adliye Kıraathanesi'nde (istihbarat) yap. Bir ipucu ele geçirirsin belki. Sıkıyönetim, bu konuda nasıl titizleniyor, tahmin edersiniz.»

Ayağa kalktı, bir el işareti ile «Dağılabilirsiniz» dedi.

Dışarda rüzgârın önüne kattığı bir yağmur vardı. Köşeyi dönünce, sokak lâmbasının ışığında sicim gibi yağmuru daha iyi farkettiler. Sirkeci Garı'nın önünde, evine dönmekte geç kalmış sekiz-on kişiden başka kimse görünmüyordu.

3.

Ortalık aydınlanırken, kapı çalındı. Nihat uyanmıştı ama, daha kalkmamıştı yatağından. Hemen fırladı, açtı kapıyı. Karşısında Sabahattin'i görünce, bir iki saniyede uyku sersemliği geçip gitti. Hemen içeriye aldı onu. Kapıyı yavaşça kapattı. Biraz sarsılmış buldu yüreğini. Acaba peşinden kimse geliyor mu idi? Bunu sezmiş gibi Sabahattin:

«Kimse yok arkamda, korkma» dedi. Gerçekten kimse yoktu arkasında. Odaya girdiler. Odanın dört penceresi vardı. Beyaz keten perdeler inikti.

Sabahattin, odanın her yanına seri bir göz attı:

«Şu soldaki iki pencerenin perdelerini normal ölçüde kaldır. Öbür perdeler kapalı dursun. Şu senin yer yatağı, sağ tarafa alalım. Ben iki gecedir uykusuzum. Öğleye kadar biraz uyuyayım. Böyle elbiselerle yatacağım. Kuşku verici bir kapı çalınışı olursa ben bahçeden kaçarım.»

Evin arka tarafını iyi biliyordu herhalde.

«Önce sıcak bir çay yapayım sana. Peynir ekmek ye, öyle uyu. Ben dönünceye kadar, yorgunluğunu çıkarırsın.»

Sabahattin, yatağın üzerine çöktü. Kendini göstermeden, kapalı perdelerin aralığından dışarıya baktı. Sokaktan, dikkati çeken kimse geçmiyordu.Dışarda zamanı durduran bir hava vardı sanki. Sabah, gökten yere inmişti. Karşı evlerde bir hareket görülmüyordu. Ne pencereleri açılıyor, ne perdeleri kaldırılıyordu. Oturdukça, yorgunluğunun omuzlarından vücuduna yayılmağa başladığını anladı. Bacakları, biraz önceki rutubetten sızlıyordu. Sinir yorgunluğu, günlerce yatsa da geçmeyecekti. Otuzdokuz gündür kaçaktı. İki kez

yer değiştirmişti. Üç gece de, sabahçı kahvlerinde uyumağa, sabahlamağa çalışmıştı. Fakat kahvelerde uyanışları hep uçurumlara yuvarlanır gibi oluyordu. Sonra tekrar dalıyor, koşarken, birden bir uçurum çıkıyordu karşısına. Düşmeyeyim, durayım derken, silkinerek uyanıyordu. Karısı olsa yanında, daha bir güven gelirdi kendisine, tekrar dalardı uykusuna. Sabahçı kahvelerinde ise, tedirginlik uzayıp gidiyordu. Ve kuşkulu gözlerle kendisine bakılıyor sanıyordu. Oysa kahvenin öbür sakinleri, hep kendi evrenlerinde idi. Kolay kolay uykudan koparılıp alınamazlardı. Bir uçurumun üzerinden bile geçirilseler, gözlerini açmazlardı belki de. Sorsanız, mavi renkte bir iç rahatlıkları yoktu. Kahve rengine çalan bir dünyaya yol alıyorlardı gündüzleri de. Onların, birçoklarının âdi sabıkaları vardı yüzde yüz. Bir bakıma, biraz kirli bir yaşam çizgisi üzerinde dura dura yürüyorlardı onlar. Sırtlarındaki kirli elbiselerden başka neleri vardı sanki?... Düşüncelerinin dehlizinden, nerde akşam, orda sabah özgürlüğünden başkası geçmiyordu. Geçmişlerindeki iyi günler, ara sıra duraklatsa bile onları, şimdiki gerçekler, her adımda sertliğini duyuruyordu.

Sabahattin, onlara acı gözlerle bakıyordu ama daha zor koşulların sert rüzgârını yiyordu, yüzüne. Çiçeği burnunda, bir yıllık evli idi. Çılgın bir sevginin dağ yollarından geçmişler, sonunda evlenmişlerdi. Kendisi üç yıllık, karısı bir yıllık öğretmendi. İnançlarından ötürü, suçlu gözü ile bakılıyordu onlara. Devrimci olmak yurtsever olmak, ülkemizde birçok insanların yaşama nedeni değil miydi?

Birden irkildi. Dalgınlık denizinden kurtardı kendisini. Nihat, tepsi ile sessizce içeriye girmişti.

Yanındaki sandalyenin üzerine bıraktı tepsiyi.

«Haydi iç çayını Sabahattin» dedi ve ekledi :

«Sabahleyin çıkıp taze ekmek almadım fırından. Şüpheyi çekmeyelim. Şu köşedeki kahvede polis eksik olmaz. Dünkü ekmeği getirdim onun için. Sen kahvaltını yap, uzan dinlen biraz. Ben saat sekizde çıkacağım. Fakültedeki derslere yetişeceğim. Ben yok iken

kapı çalınırsa, açma sakın. Kim olursa olsun. Hareket de gösterme evin içinde. Yalnız bugün kardeşim gelecek Çanakkale'den. Fakülteye yazıldı bu yıl. Onda anahtar vardır. Çekinme ondan. Seni tanır. Sen de benim yanımda görmüşsündür. Gereken uyarmayı yaparsın.»

Nihat, çayını çarçabuk içti. Giyindi. Konuşmaya devam etmedi. Sessizlik çökmüştü aralarına. Sabahattin ceketini çıkardı. Odanın içi soğuk değildi artık. Pantolonunu çıkarmadan yorganı çekti üzerine. Yorgunluk gözlerini kapatsın diye bekledi.

Biraz sonra Nihat kitaplarını koltuğunun altına sıkıştırdı. Sessizce: «Haydi sana iyi uykular! Ben iki'den önce gelmem.»

Kapının örtüldüğünü bile duymadı Sabahattin. Uykuya bıraktı kendini usulca. Tavanda dişi bir örümcek, yuvasına girdi. Erkeğine vurdu çekildi. Bir titreşim geçirdi ağ. Sokakta bir sarı kedi, karşı evin kapısına koştu. Açılmasını bekledi.

Nihat, köşedeki kahvenin önünden geçerken kardeşine rasladı. Öptü onu yanaklarından. Elindeki valizi bıraktılar kahveye. «Eve dönüp bırakalım dersek geç kalırız» dediler. Beraberce fakülteye doğru yollandılar. Kahvede, pencere kenarında oturan kısa boylu bir adam, doğruldu yerinde. Onlar çıkarken, garsona sordu yavaşça :

«Nihat beyin yanındaki kim?»

«Kardeşi. Bu yıl üniversiteye başlıyor. Çok benzerler birbirlerine. »

Kısa boylu adam, bir an şaşkınlıktan kurtulur gibi oldu. Kendi kendine söylendi :

«Bunlarda kuşku verecek bir hâl yok.»

Kahveden çıktı. Bakışları ile onları geriden izlemeye koyuldu. Geniş caddede onlara pek dikkatle bakmadan yürümesi gerekirdi. Bir cıgara yaktı sıkıntıyla. Hiç olmazsa parmaklarını dolduracak bir şey olmalıydı. Yavaş yürüdüğünü anladı. Onlar nerdeyse tramvay caddesine sapacaklardı. Sıklaştırdı adımlarını. Ara sıra böyle dalgaya düşer, yitirirdi izlediği adamı.

Köşeyi döndüğü zaman, onların Edirnekapı tramvayının birinci arabasına bindiklerin gördü. Yetişemezdi. Tramvay hemen hareket etti çünkü. Arkasından Harbiye-Fatih arabasına atladı. Nasıl olsa, Beyazıt'ta yetişirdi onlara. Şehzadebaşı'nda arabalar arka arkaya dizildiler. Kısa boylu adam, ön sahanlığa geçti. Öndeki arabalardan inenleri binenleri iyice görebiliyordu. Beyazıt'ta, Nihat ile kardeşinin indiklerini gördü. Durmadan atladı arabadan. Üniversite kapısının iki yanındaki saatlerden biri 8.45'i, öbürü 8.24'ü gösteriyordu. Girdiler ağaçlıklı yola. Onlar önde kısa boylu adam arkada yürüyorlardı.

Beyazıt kulesinin üstünden bulutlar geliyor, git git havayı kararıyorlardı. Her zaman cıvıl cıvıl olan bu ağaçlıklı yol, giden gelen öğrencilerin çokluğuna karşın sessiz sayılırdı bu sabah. Ayak sesleri bile duyulmuyordu. Oysa öğleden sonraki ders bitiminde şakalaşan, tartışan gençlerin sesleri, bir Üniversite havasının içine bırakır insanı. Buna bir bakıma, ruhların uyanışı demek daha doğru. Bu saatte çiçekli bir bahçe olsa, arıların nasıl hummalı bir çalışma içinde uçuşup, çiçeklere konduklarını düşünür, düşünmek ister insan. Böyle bir yaşam kavgasına dışardan bakarsanız, bal yapanların arasına başka böceklerin, öbür yararsız arıların karıştığını görürsünüz...

4.

İlkokulun önündeki çocuk kalabalığı dağılmıştı. Geri kalan beş on siyah önlüklü küçük öğrenci de uzaklaştı. Ayşe Öğretmen, yorgun bakışlarla etrafına bakındı. Aynı sivil polisi orda, ağacın dibinde bekler buldu. Gene kendisine bir şeyler soracaktı. Artık alışmıştı. Yüreğini serin tutmağa çalışıyordu. Korkusunu yenmiş gözükmeliydi. Polisin bulunduğu yöne doğru yürümeğe başladı. O da yaklaştı kendisine :

«Merhaba Hocanım, nasılsınız?»

«Teşekkür ederim, bildiğiniz gibi.»

«Sabahattin'den gene haber yok mu?»

«Bu kadar zamandır nasıl bulamazsınız? Sıkıyönetim, sizden habersiz tutuklamış olmasın? Askeri Cezaevi'nden sormak istiyorum ben.»

«Sıkıyönetim'e biz teslim ederiz. Bizden habersiz orası yakalayamaz ki.»

«Sizden habersiz Sıkıyönetim'e teslim olsa, Askeri Cezaevi'ne konulsa, nasıl haberim olacak benim?»

«Öyle olsa, bizim derhal bilgimiz olur. Size gelip sormayız o zaman.»

Biraz durakladı, sonra sırıtarak tekrar konuştu :

«Sizin haber kaynaklarınız vardır. Nerde saklandığını bilirsiniz ama, bize yardımcı olmuyorsunuz. Gelse teslim olsa, böyle kovalamaca olmayacak, suçunu da ağırlaştırmayacak, Hatâlı hareket ediyor, haberiniz olsun.»

«Benim her hareketimden bilginiz var sizin. Hangi saatte nereye gidiyorum, kimlerle konuşuyorum biliyorsunuz. Okul ve ev ara-

sında olduğumu görüyorsunuz. Hepsinden önemlisi, kocamı niçin aradığınızı bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa, onun tamamen suçsuz oluşudur. Görevinden gayrı bir işle uğraştığına tanık olmadım ben. Benden saklı hiçbir hareketini görmedim. Ona ne gibi bir suç yüklediğinizi düşünüyorum, düşünüyorum, bulamıyorum.»

Sivil Polis Hüseyin'in yanıtını beklemeden yürüdü. Bu olayın nasıl sonuçlanacağını üzüntüyle merak ediyordu. Sabahattin'in okulundan da sormuşlar «Ankara'ya gitti, orada hastalanmış, dönünce raporunu getirecek» demişti. Sıkıntıyla durakladı biraz. Derin bir soluk aldı. Tekrar yürümeğe koyuldu. Kocası ile yüz yüze konuşabilseydi, bilmediklerini öğrenir, bu çıkmazdan nasıl kurtulacaklarını anlardı biraz. Ama kırk gündür görmemişti kendisini. Bir iki kez sağlıklı olduğu, meraklanmaması söylenmişti o kadar. Oysa gözünde tütüyordu her dakika. Her an onu görmek isteği geçiyordu yüreğinden. İlk kez ayrılmışlardı, evlendiklerinden beri. Kırk gündür evde doğru dürüst yemek pişirmemiş, aldığı ekmekler bayatlamış, küflenmişti. Sürahideki su, içilmemekten bayatlamış, berraklığını yitirmişti. Belki acımıştı. Elini hiçbir işe sürmek istemiyordu. Nasıl insan susar, ağzı kurur, gene de su içmek istemez. Öyle bir duygu karınca adımlarıyla yürüyordu içinde. En çok yalnızlıktan ürküyordu. Arkadaşlarına, tanıdıklarına gitse, onları arasa, kocasının durumu daha da karışır diye korkuyordu. Nasıl kurtulacaklardı bu çıkmazdan. Bir kitap alsa eline, üç satır okuyor, okuduğunu anlamıyordu bir türlü. Bütün düşünceleri, önünde sonunda kocasında toplanıyordu. Şimdi nerede, ne haldedir sorularını sıralıyor, yanıtlarını veremiyordu.

5.

Büyük, eski binanın, üst katının sağ köşesindeki iki odada ışıklar yanıyordu gene. İnce ince çiseleyen yağmurun ipliklerini görebiliyordunuz bu beyaz ışıkta. Böyle hava, insana hep sıkıntı verir.. Yakası kalkık pardesülerin içinde, omuzların içine çekilmiş başlar, birbirlerine bakmadan geçerler. Kapalı bir yer, herkes evini özler daha çok. Bu duygunun itişi ile kapıda bekleyen polis memurunu selâmlamadan girdi içeriye Tarık. Geniş merdivenleri tırmanmağa başladı. İkinci merdivenin sonunda, bir arkadaşı ile konuşan Ferit'e rastladı. Soran bakışlarla birbirlerine baktılar bir süre. Sonra geçti yanından. Dördüncü katın merdiven sahanlığına vardığı zaman, buzlu cam kaplı kapının önünde Hüseyin'i gördü. «Ne haber?» der gibi bir el işareti ile durumu sordu. O da omuzlarını kaldırdı, «Hiçbir haber yok» der gibi ellerini iki yana açtı. Beraberce koridordan geçtiler. Floresan lâmbaların beyaz ışığında oturan polis şefini selâmladılar. Polis şefi, sinek kovar gibi bir el hareketi ile onların selâmına cevap verdi. Az sonra Ferit ve öbür görevli arkadaşları girdi içeriye. Polis şefi sıska bir adamdı. Daima ayak ayak üstüne atarak otururdu. Rahatsız edici bir sinek gibi dolaşırdı, insanın üzerinde bakışları. Gözlüğünü çıkardı, camlarını sildi. Karşısındakiler daha bir sözcük söylemeden durumu anlamıştı. Küçümseyerek baktı çevresindekilere. Elini kaldırdı :

«Sıfıra sıfır, elde var sıfır. Hepiniz böyle geldiniz değil mi?» Sabahleyin erkenden Nihat'ın evini göz altına alan Tarık :

«Sayın Şefim» dedi yutkundu. Birkaç saniye kandırıcı bir söz aradı. Sonra armaktan vazgeçerek :

«Kuşkuyu çeken bir hareket olmadı. Nihat, benim bekledi-

ğim kahvenin önünde, kardeşi ile karşılaştı. Valizi bıraktılar kahve ocağına. Gittiler Hukuk Fakültesi'ne. Arkasındaki sırada oturdum iki ders. Şükrü Baba ders veriyordu. Aralarında, duyabildiğim kadarı ile ders konusunun dışında bir söz geçmedi. Zaten profesör ders anlattığı için, dikkati dağılmıyordu öğrencilerin.»

Tarık'tan sonra Ferit konuşmaya başladı :

«Son dersten çıktıkları zaman, gene beraber tramvayla eve döndüler. Fırından ekmek, bakkaldan öteberi aldılar. Gece 24'e kadar ışıkları sönmedi, odalarının. Eve ne giren oldu, ne çıkan.»

Polis Şefi Ahmet Hulusi, önündeki kâğıda bir şeyler yazdı. İki kardeşin, öğleden sonra dışarı çıkmayışları, ona pek olağan görünmüyordu. Bir soru işareti koydu oraya. Sonra Necmi'ye döndü. Söyle bakalım der gibi baktı. Necmi'nin uzun uzun boynu, daha uzadı, oturduğu yerde dikildi âdeta, yanıt veremedi. Sonra ayağa kalktı :

«Sayın Şefim» diye başladı söze. «Üniversitede yaptığım araştırmada, yeni bir bilgi alamadım. Bütün kuşkuluları tutukladığımız için, onlarla biraz yakınlık kurmuş olanlar, büyük bir korkunun içindeler. Olağanüstü bir durum olmadıkça, kimseyle konuşmuyorlar. Bütün dikketlerini derslerine yöneltmiş görünüyorlar. Bu yüzden, hiçbir sonuç alamadım oradan. Öğleden sonra Adliye Kıraathanesi'ne giderken, yolda bizim eski ajanımız Orhan'a rastladım. Onun verdiği bilgiye göre, ilk günler Sabahattin Fehmi ismindeki bir arkadaşında kalmış. Oradan, nereye gideceğini söylemeden ayrılmış. Orhan, Sabahattin'in belli başlı bütün arkadaşlarına birer birer sormuş. Hiçbirinden kaldığı yeri öğrenememiş. Kimin ağzını aradı ise, biz onun tutuklu olduğunu sanıyoruz diyorlarmış. Oradan kahveye gittim. Şemsettin tek başına oturuyor, gazete okuyordu. Hiç kimseyle konuşmadı. Bir grup kâğıt oyununa dalmıştı. Akşam 18'e kadar sürdü bu oyun. Sonra hepsi dağıldılar.»

Polis Şefi, kaşlarını çattı, kalemi masanın üzerine fırlattı :

«Beceriksizler» dedi. «Hiçbiriniz bir işe yaramazsınız. Önünde sonunda ben yakalayacağım Sabahattin'i. İzlemekten çok içleri-

ne ajan sokarak öğrenmeliyiz. Necmi sen yarın, Fehmi denilen adamı bul, açık açık konuş kendisiyle. Daha fazla bildiği bir şey var mı? 'Aranan bir adamı sakladığın için suçlu durumdasın de, şimdi nerede olduğunu söylemezse, tutuklanacağını anlat. Biraz göz-dağı verirsen, belki bir ipucu geçirirsin ele.»

6.

Sabahattin, derin uykusunda gezindiği dağ yamacından daha aşağılara düşer gibi oldu. Korku ile uyandı. Aşağıdan gelen seslere kulak kesildi. Sokak kapısı açılmış, konuşmalar geliyordu. Sinirleri bir tel gibi gerildi. Elektrik akımına uğradığını sandı kollarının. Dinledi biraz. Telâşsızdı konuşmalar. Bir an utandı kendisinden. Neden korkak bir kaçağın ruhsal bunalımına bırakmıştı yüreğini. Elini göğsüne bastırdı. «Sakin ol» diye söylendi.

Odanın kapısı açıldı. İçeriye kardeşi ile Nihat girdi. İkisi de endişeli değillerdi. Gülümsüyorlardı. Birden açık deniz havasını ciğerlerine çekmiş gibi ferahladı. Ufukta bulutlar dağıldı. Ak güvercinlerin uçuşunu, takla atışlarını seyrettiği çocukluk günlerini tutup getirdi gözlerinin önüne. Fakat onu dalmaya bırakmadı Nihat :

«Nasıl iyi uyudun mu? Biz geciktik biraz. Uykunu tam alasın istedim.»

Sonra kardeşine dönerek :

«Sen belki ilk görüyorsun, bu kardeşim benim. Üniversiteye 'siftah' dedi bugün. Bana beş dakika izin verin. Hepimiz kurtlar gibi açız. Bir şeyler yiyelim. Ben şimdi hazırlar getiririm.»

Sabahattin'in gözbebeklerinde karısı durdu gene. Karşılıklı yemek yedikleri günleri getiriyordu yakınına. Ak bir bulut gibi geçiyordu onun özlemi, gözlerini diktiği tavandan. Gözlerini biraz yumsa, hep o giriyordu kirpiklerinin arasına.

Bir uçak geçiyordu gürültülü bir şekilde. Çıktı düşüncelerin çıkmazından. Yatağından kalktı. Lavaboda ellerini, yüzünü yıkadı. Tuvaletin penceresinden çıplak ağaçları seyretti bir süre. «Buradan atlasam, duvardan sonra arka sokaktayım» diye düşündü kendi ken-

dine. Pencere ile pervaz arasında yarım parmak aralık vardı. Oradan rüzgâr, ince ince üflüyordu soğuğu içeriye. Bir ürperti geçti omuzlarından. «Ben neden kaçıyorum? Niçin saklanıyorum?» diye sordu kendisine. Ortada, yasalara göre işlenmiş bir suç yoktu. «Boş ver oğlum Sabahattin» demek ister gibi elini salladı. Çıktı yüznumaradan. Odaya girdi sessizce.

Küçük masanın üzerine zeytin, peynir, sucuk, pastırma yerleştirilmişti. En güzeli, dumanı buram buram tüten çorba idi. Gözlerinden iyimserlik güneşi geçti. Sonra pencerelerde durdu iyi günlerin umudu. Güzel bir dünya özlemi ile oturdu sandalyeye. Nihat, elinde bir tabak elma ile girdi, oturdu karşısına. Yan tarafa da kardeşi Cihat yerleşmişti. Arada bir güleç yüzüyle bakıyordu Sabahattin'e. O kadar acıkmışlardı ki, konuşmaya pek fırsat bulamadılar. Yemeklerini bitirip elmalarını soyarken, ilkin Sabahattin sözü açtı :

«Bir sakınca görüyor musunuz, benim burada kalmamda? Bunu çekinmeden söyleyin. Hem sizin iç rahatlığınız, hem benim güvenliğim için düşüncelerimizi birleştirelim.»

«Ben ve kardeşim, senin burada kaldığın sürece, fakülte ve ev arasında olacağız. Zorunluk olmayınca, tehlikeli kişilerden uzak kalacağız. Gerekmedikçe kahveye bile gitmek istemiyoruz. Bilmem sen ne dersin böyle davranmaya?» diye sordu Nihat.

«Esasta sizinle beraberim. Polisin dikkatini çekmemek için böyle davranmalı elbet. Yalnız ben, tehlikeli de olsa karımla görüşmek zorunluğu içindeyim. O yapayalnızdır ve polisin baskısı altında bunalmıştır herhalde. Onu güçlendirme yollarını aramalıyız.»

«Evet, beraberce bir formül bulalım. İyi hazırlamak gerekir. Yoksa bir çuval incir berbat olur.»

«Kardeşim Nihat, polisin gözüne batan kişiler olmaktan başka ne kabahatimiz var bizim? Bu bir kabahat ise tabii. Ben durmadan polisten kaçıyorum ama, suçumu bilmiyorum hâlâ. Hangi gizli kapının arkasında gördüler beni, bilmiyorum. İnsan inançlarından ya da devrimciliğinden ötürü, nasıl bir çukura itiliyor görüyorsun. Aslında böyle bir düzende bunu normal karşılamalıyız. Bilmem sen

nasıl düşünüyorsun?»

«Bir baskı yönetiminde yaşıyoruz. Bunlar ve daha beterleri olacaktır. Fakültelerden biraz özgür düşünceli arkadaşları bile götürdüler. Hepsi hücrelere konulmuşlar. Beni de her an tutuklayabilirler. Tutuklama ölçülerine akıl fikir ermiyor. Öyle öğrenciler tutuklandılar ki, görsen, konuşsan hayret edersin. Genç kafaları sindirmek için yapıyorlar bunları. Kendi bozuk yönetimlerini sürdürmek için, hangi yoldan olursa olsun, yurtseverleri sindirmek istiyorlar.»

«Gerçekten, yurtseverlere düşman yapmaya çalışıyorlar herkesi. Kendi görüşlerine göre, bir vatan haini tipi çiziyorlar. Ellerindeki basın, güvenlik kuvvetleri, hatta kendi çıkarlarının çizgisinde yürüyen yarım aydınları, hep bize düşman olarak yetiştiriyorlar.»

Sabahattin bunları söyledikten sonra, sustular biraz. Birer cıgara yaktılar. Dumanlara daldılar bir süre. Her üçü de ayrı düşünce dehlizinde el yordamı ile yürümeğe çalışıyorlardı.

Sabahattin, karısının siluetine dalmıştı. Şimdi, şu saatte ne yapıyordu tek başına? Kendisini görmeyeli, zayıflamıştı herhalde diyordu. Ya yaşama gücünü yitirirse, ilk kez başına gelen bu yalnızlığı yenemezse? Bu noktada kalbine yeniliyordu Sabahattin. Hemen bu evden fırlayıp çıksa, yavaşça süzülse kendi evinin kapısından içeri. Sonra yakalansa ve götürülse... İşte o noktada duruyor, aklının doğrultusuna giriyordu. Böyle yapmakla, ne yarar getirebilirdi ona ve kendisine? Kocaman bir hiç! Biraz daha beklemek, gelecek günlerin koşullarına göre hayatını çizmek, daha iyi bir yol gibi görünüyordu ona.

Nihat'ın fazla endişelendiği yoktu pek. Her olay karşısında iyimser olmayı biliyordu. Kalbinde, insanı karamsarlığa doğru sürükleyen bir kanat yoktu. Her ters olgu karşısmda gülümser, «işler ters giderse ne yapalım, her şey yolunda gidecek değil ya her zaman? Aldırma dostum» der, geçerdi o noktayı. Şimdi de esmer yüzünde belli belirsiz bir gülümseme duruyordu. Bu oyun nasıl sonuçlanacak? Onu merak ediyordu daha çok. Yoksa kendisine gelecek

sorumluluk, önemli de görünse, aldırdığı yoktu. Doğal karşılıyordu her şeyi, Hayatta her şey olabilirdi. Yarın sokakta yürürken, bir inşaattan kalas düşebilir, yaralanır ya da ölebilirdi. Oysa karşısındaki en sevdiği arkadaşlarından biri idi. Sevdiği bir kişi için özveride bulunmuş, fazla büyütmemek gerekirdi bunu.

Nihat'ın kardeşi Cihat ise başka bir evrene kaymıştı. Bir kız arkadaşı vardı. Onu seviyordu. Bu cinsel bunalım erken mi gelmişti kendisine, bunu araştırmıyordu pek. Fakat sık sık bir açlığın çemberinde kaldığını anlıyordu, dışarı çıkmak için çözüm araştırıyordu. Rüyasında bir kızın dudaklarında sevi mektubu ile karşısına dikildiğini görüyor, ona elini uzatırken uyanıyordu birdenbire. O zaman düşüncesi ile sürüveriyordu yarım kalan uykudaki düş'ün öyküsünü. Bu da bir çıkmaz sokaktı.

İlk önce dalgınlıktan Nihat kurtuldu. Cigarasını tazeledi. Gene o iyimser gülümsemesi dudaklarında idi. Gözleri parlıyordu. Bir idam mangasının önünde bile gülecekti bu çocuk.«Şaka yapıyorsunuz değil mi?» diyecekti onlara.

«Bak Sabahattin, benim aklıma ne geldi? Yarın ya da öbürgün Cihat gitsin, Alemdar Sineması'ndan 18.30 için iki bilet alsın. Biletin biri senin, öbürünü Ayşe ablaya bir yolunu bulup gene o ulaştırsın. Filmin başlangıç saatinden az sonra, sinemaya ayrı ayrı gidersiniz. O saatte hava kararmış olacağı için, kimseye sezdirmeden içeri girmeniz kolay olur herhalde. Hiç olmazsa karanlıkta biraz konuşursunuz. Moral verirsiniz, destek olursunuz birbirinize. Nasıl aklın yatıyor mu bu fikrime?»

«İyi düzenlersek, atlatırız bizi izleyenleri herhalde. Öbürgün yapalım bu işi. Ayşe, bir falso yapmazsa başarırız bu karşılaşmayı. Burada işin önemli tarafı, Cihat'ın Ayşe'ye durumu iyi anlatmasıdır.»

Sabahattin'in yüzünde kırık kırık mutluluk çizgileri belirdi. Ak bulutların yükseklerde hızla kayışı gibi, o da bir rüzgâra kapılmış hissetti kendisini. Heyecanlandı hatta biraz. Birbiri peşisıra kuşlar geçiyordu sanki üzerinden. Karşıdaki evlerin bacalarından du-

manlar çıkıyor, bir süre orada kalıyor, sonra rüzgâra kapılıp sağa sola dağılıyordular. Herbirinin kafasındaki düşünceler biraz durdu, sonra hepsi birer kitaba daldı.

7.

Kahve salonunda her masadaki gruptan gelen konuşmalar, birbirine karışıyor, tavla ve kâğıt şakırtısı, arada bir her sesi bastırıyordu. Kahvenin dolu bir saati idi. Sivil memur Necmi, tek başına masaya oturmuş, sağı solu izlemekten bıkmış, esneyip duruyordu. Karşısındaki masada tek başına oturan zayıfın zayıfı bir adam, bir düş evreninden geçiyordu. Daha doğrusu başı, önünde açık duran fizik kitabına düşmüştü. Onun için, eroin ya da kokain içicisi diyorlardı. Çünkü kendi evrenine dalışı, bazan saatler sürüyor, kahvenin kapanış saatinde ancak kendine gelebiliyordu. İyi bilim adamı olduğu söyleniyordu. Hangi koşullar atmıştı onu bu çukura?

Bir rivayete göre, otomobil kazası geçirmiş, yaralanmış, aldığı yaraların acısını dindirmek için yatıştırıcı ilâçlar vermişlerdi ona. Bu alışkanlık o zamandan geliyor diyorlardı.

Necmi, önündeki gazeteyi bitirmiş, can sıkıntısından patlıyordu âdeta. Nereden düşmüştü bu uğraşın içersine. Aksi gibi bu gece nöbetçiydi. Saat 18'e doğru buradan çıkacak, Müdüriyete gidecek, gece 24'e kadar bodrum katındaki nöbet görevini alacaktı. Gece ıssız, çamurlu caddelerden geçecek son tramvayların biriyle Aksaray'daki evine yollanacaktı.

Böyle böyle dalıp gitmişti. Gelecek günlerin ağırlığı, birer kurşun külçesi gibi omuzlarını bastırıyor, yanındakileri görmüyor, tavla şakırtıları kulağının yanından geçip gidiyordu.

O sırada omuzuna dokundu bir el. Hafifçe silkindi. Başını kaldırınca Arap Cemal'i gördü karşısında :

«Ne o» dedi. «Gemilerin battı galiba açık denizde?»

«Gemilerim olsa da batsa keşke. Nerde bizde o talih kuşu?

Sıkıntıdan patlıyorum.»

«Aldırma, sıkılacak ne var? Sen bana bir kahve ısmarla da, tavlada iki beş yapalım. Altıya doğru beraber kalkarız. 18'de tabutluk nöbetini alacağım. Beraber gideriz.»

«Tamam. Ben de nöbetçiyim aşağıda.»

Şöyle etraflarına bakındılar. Kahve salonu yükünü iyice almıştı. Karşı masadaki fizikçi aldığı uyuşturucu maddenin etkisinden biraz kurtulmuş, başını masadan kaldırmış umursamazlıkla bir noktaya dalmış gitmişti. Sapsarı yüzü ile, üşümüş gibi büzülmüştü yerinde. Kımıldamadan düşünüyordu.

Öbür masalarda gene hareketli, yüksekokul öğrencileri ya tartışıyorlar ya da kâğıt oyununun düşündürücü evresinde, altın çağlarının o kıymeti bilinmez saatlerini kör bir kuyuya atıyorlardı sanki. Hiçbir surette geri gelmeyecekti o gençlik günleri. Necmi'ye taze çay, Cemal'e az şekerli kahve gelmişti. İlk oyunu Necmi kazandı bir çırpıda. İkinci oyundan sonra mars yaptı arka arkaya. Arap Cemal, bir oyun beklerken, Necmi üst üste kazandı ve iki beşi çıkarıverdi. Saatlere baktılar. 18'e sekiz var dediler birbirlerine. Kahvenin sigara dumanlı havasından, kirli ışıklı pencerelerinden kurtulup, çıktılar dışarı. Dışarda hava vardı. Bu hava, geldim, geliyorum diye yağmurun ıslak kokusunu yüzlerine çarptı. Paltolarının önüne iyice kapattılar, Necmi yakasını kaldırdı, Cağaloğlu'ndan aşağıya vuracaklardı. Türbe'de dört yol ağzında karşıya geçmek için durakladılar. Önlerinden çift arabalı Edirnekapı-Bahçekapı tramvayı geçti. Pek fazla dolu değildi. Tek kişilik sıraların en arkasında, ayakta duran ve yüreği özlemlerle dolup taşan genç adamın farkında bile olmadılar. Karşıya geçmek için bekleyen o iki kişiyi görmesiyle, kendini geriye çekti, Sabahattin. Kuşkunun soğuk parmakları, iki omuzundan göğsüne doğru indi. Oysa tramvay Sultanahmet'e kadar durmayacaktı. O iki kişi tekrar iki yanma bakınarak Ankara Caddesi'ne geçtiler. Bir seferinde tramvaydan daha çabuk Sirkeci'ye inmişlerdi. Hep o izlenim kafalarını sürüklüyordu. Ankara Caddesi'ni inmeye başladılar.

O sırada Karaköy'de Beyazıt-Kurtuluş tramvayı, bir başka özlemi taşıyordu loş aydınlığın altında. Salkım saçaktı araba. Karaköy'de kapıya asılanlar içeriye girmeye çalışıyorlardı. Her durakta iki-üç kişi inerse, en azından altı - yedi yolcu binmeğe çalışıyordu. Tramvaydaki genç kadın, heyecanının doruğuna tırmanıyordu, tanıdık bir kimseye rastlamamak için nasıl yalvarıyordu kaderine. Acaba Sirkeci'de araba değiştirse nasıl olurdu? Ama o belki daha tehlikeli dar bir yola sapmak gibi olmaz mıydı? Hayır araç değiştirmeyecekti. Biraz erken çıkmıştı nasıl olsa. Sinemanın önünü kolaçan etmek de beş on dakikasını alırdı.

Saatine baktı. 18'i 12 geçiyordu. Tramvay dura dura ilerlediği için, onu vaktinden önce götürmeyecekti. Sonra arabada gözünü ısıran kimse yoktu. Ya yanıldı ise, arka sahanlıkta duranlardan birisi dakikalardır izlemiş olabilirdi onu. Dönüp baksa daha tehlikeli mi olurdu bu tramvay? Hayır korkuyu geriye itmeliydi ve aklı ona ustalıkla geriye bakmayı emrediyordu. Normal bir baş çevirişiyle önce sağ tarafa baktı usulca. Daha sağa çevirdi başım, geride kapının önündekileri iyice gördü. Yoktu onların arasında kendisini işkillendiren. Rahat bir soluk aldı. Zaten Gülhane Parkı'nın kapısı önünde inecekti. Oradan morga giden meyilli caddeden yukarı tırmanır, tenha olan bu yolda izlenmediğine ilişkin kuvvetli bir duygu gelirse içine, oradan sinemanın önüne çıkardı korkusuzca. Sinemanın önünde kötü bir raslantı olmazsa rahatlardı biraz. Bu kez sinemanın içindeki başka bir raslantı ona kuşku vermiyordu pek. İçerisi karanlıktı nasıl olsa. İçerde fena raslantı, filmin kopması ile ışıklar yanarsa başlar diyordu kendi kendine. Eminönü'ne gelmişlerdi. Binenleri süzüyordu bir bir. Öne doğru yürüdü. Kapının yanında ayakta şişman bir kadın ile iri yarı bir adamın arasına sıkıştı kaldı. Ön sahanlık hem tehlikeli, hem yasaktı. Subay ya da polisler durabilirlerdi orada ancak. Tramvayın camlarında çiseleyen yağmurun damlacıklarını gördü. Buna sevinmesi mi, üzülmesi mi lâzımdı, kestiremiyordu o anda. Gülhane kapısının karşısında araba durunca, süzülüverdi aşağıya. Yağmur hep o mıymıntı hali ile çiseliyordu. Manto-

suna daha iyi sarındı, yakasını kaldırdı. Karanlıkta bilinmez bir yere doğru yürüyordu sanki. Durağı on adım geçince, etrafına bakındı iyice. Sekiz - on kişi kendi doğrultularına göre hızlı hızlı yürüyordu. Etrafı kolaçan eden, kendisini denetleyen bir kimse görünmüyordu ortalarda. Rahat bir soluk aldı. Hafif eğilimli caddeyi daha hızlı tırmandı. Oradan Sultanahmet Meydanı'na çıkan caddeye saptı. Rüzgâr dağıtmağa çalışıyordu yağmuru. Boğazına korku duygusu geldikçe yutkunuyor, kenara itiyordu onu. Elleri mantosunun cebinde titriyordu durmadan. Kocasına duyduğu özlem, güm güm vuruyordu göğsüne.Bu heyecan titreşimleri ile caddenin Ayasofya'ya bakan köşesine gelmişti. Yorulmuştu biraz. Yağmur dinmiş, rüzgar fazlalaşmıştı. Durakladı orada. Bir iki dakika çevresini denetledi. Karşı kaldırıma geçip, oradan aşağıya inmek daha elverişli olur diye düşündü. Sinema önünü iyice görür, öyle girerdi içeriye.

Ayasofya Camii'nin önündeki ağaçlar, ve geniş cadde, meydanı aydınlatmaya çalışan lâmbaların ışığına rağmen loştu, hatta karanlıktı. Sabahattin, Sultanahmet durağında inmiş oradan, bu ağaçların altında yürümeye başlamıştı. Caminin, Marmara Denizi'ne bakan tarafındaki büyük çeşmeye kadar yürümek istiyordu. Kendisini izleyen ya da izleyenler olup olmadığını anlayacaktı. Böylece sinemaya girmeden önceki saatlerinin güvenli olduğuna karar verecekti. Meydanın bir parçası olan bu kısım, hemen hemen bomboştu. Uzaktan bir iki kişi geçip gidiyordu. Kendisi ile ilgilenen olmadığı kanısını edindi. Caminin köşesine geldiği zaman, yarım sola dönerken, arkasını gözden geçirdi. Bir adam geliyordu ama, kuşkulu bulmadı onu. Çeşmeye doğru yöneldi. Adamın hareketlerini de kolluyordu bir yandan. Meçhul adam, Milli Eğitim Basımevi'nin önünden aşağıya inmeğe başladı. Yanılmamıştı, evine bir an önce varmak için hızlanmıştı adamcağız.

Çeşmeye varınca geri döndü. İn-cin top oynuyordu orada. Tekrar geldiği doğrultudan geçti. Alemdar Sineması'na inen caddenin karşı kaldırımını inmeğe başladı. Oradaki meyhanelerin içinde demlenenlere şöyle bir göz attı. Tanıdığı yoktu hiç. Yağmur dinmiş-

ti ama, ıslaklığı ile insanı üşüten bir havayı yüzüne çarpıyordu rüzgâr. Sinemanın hizasına gelince, iyice gözden geçirdi orasını. Daha fazla kararsızlık ne verecekti kendisine? Hızla karşı tarafa geçti. Vitrindeki resimlere baktı bir süre. Daha doğrusu bakar gibi yaparak, sinemanın holündeki insanları süratle inceledi. Mümkün mertebe serbest hareketlerle daldı içeriye. Kendisi gibi geç kalan üç - beş kişi, içeriye girmekte acele ediyordu. Biletleri ikiye bölenler, insanın yüzüne bile bakmıyorlardı. İlk geçidi aşmış sayılırdı. Yer göstericiye bileti verdi. Onun el fenerinin ışığı peşinden karanlığa daldı. İşte o dakikaya kadar sakin bir deniz gibi olan yüreği, hızlandı biraz, Baudelaire o ünlü şiirinde «Sakin ol, sakin ol ey keder» dese bile sakin olamazdı artık yüreği. Işığın peşinden yürüdü bir süre, sonra bu ışık, bir sıranın başında durdu, süratle ortalarda boş bir yer gösterdi, üzerinde yağmur kokusu, geçti gösterilen yere oturdu. Karanlıkta birdenbire onun soluğunu, kokusunu hissetti. Ayşe'nin önünden geçti, yanına oturdu. Bir elektrik akımı ikisini birleştirmişti sanki. Daha otururken elini tutmuştu karısı. Ayakları yerden kesildi, uçuyordu nerdeyse. Karanlıkta perdeye bakıyordu ama, görmüyordu sahnelerin hiçbirini...

Karısı yarım sola, Sabahattin yarım sağa dönmüştü. Ne kimse onlarla ilgileniyor, ne onlar bakıyorlardı yanlarında oturan insanlara. Sabahattin ilkin «Nasılsın?» diye sordu Ayşe'ye.

«Ben iyiyim, bırak benim hâlimi. Sen nasılsın, sağlığın iyi mi?» diye fısıldadı kocasına. Sabahattin «iyiyim» der gibi başını eğdi biraz. Sonra Ayşe'nin kulağına eğildi :

«Yavaş konuş. Yanımızdakilerin ilgisini çekmeyelim.»

«O halde çıkalım buradan. Nasıl olsa, atlatırız herkesi. Bir gece kalırsın, yarın gece dönersin yerine.»

«Acele etme, filmin sonuna doğru çıkarız. Ayrı ayrı yürürüz. Şimdi perdeyi seyret, fazla konuşma.»

Bu sırada karanlığa alışan gözleri, Ayşe'nin yüz çizgilerini iyice görüyordu. Baktı, iki damla yaş iniyordu aşağıya. Genç kadın mendilini bastırdı, burnunun iki yanma. O da karısının dizini bastır-

dı :

«Sakin ol!» dedi.

Filim acıklı bir Mısır kordelâsı idi. Ağlamak normal gelirdi herkese. Böylece bir saat seyrettiler filmi. Arada bir konuşsalar bile, artık ilk heyecan, ilk titremeler geçmişti yüreklerinden. Perdede beyaz bulutlu bir kır manzarası geçiyordu ağır ağır. Sabahattin eğildi, kol saatine baktı. Sekizi geçiyordu. Yani bitmesine en çok yirmi, yirmibeş dakika vardı. Beş dakika sonra çıkmalı idiler. Sinemanın ılık havasından üstleri başları kurumuş, fakat sinirlerindeki yorgunluk geçmemişti daha.

«Çıkıyoruz» dedi Sabahattin.

Kalktılar, karanlıkta çıkış kapısma gelince durakladılar. Sonra önde Ayşe, çıktılar, sinemanın holünden. Kapıda biletleri kontrol eden memurlar uykularını yenmeğe çalışıyorlardı. Dikkat bile etmediler.

Oysa dışarda özgürlük vardı. Onlar, tedirginliği bütün bütün atamadıkları için, sanki kuşkulu bir el, her an omuzlarına dokunacak sanıyorlardı. Sultanahmet durağına, bir solukta çıktılar. Gerçi bu saatte tramvay tehlikesiz de olabilirdi, tehlikeli de. Hemen o dakikada beş - on yolcusu ile Kurtuluş - Beyazıt arabası geldi. Atladılar ona. Biletlerini vermek için, biletçi arka kapıyı açtı. O sırada içerisini gördüler. Birtakım insanlar oturuyorlardı ama, hepsini arkadan görüyorlardı. Arka sahanlıkta dursalar, arkadan binme zorunluğu olduğu için, her yolcu onları görecekti binerken. Fena bir raslantıya kucak açmak gibi olacaktı bu. Sabahattin'in kafasında bir şimşek çaktı. Ön sahanlığa giderler, kimse yoksa orada, vatmana rica ederlerdi : Yürüdüler, öne geçtiler. Ön kapıyı açtılar. Vatman yapayalnız :

«Vatman efendi, bizim hanımı tramvay tutuyor. Bunaldı. İzin verirsen, burada duralım biraz.»

Köprünün üzerinden geçerken, ıslak bir deniz kokusu yükseldi, yükseldi, onlara kadar geldi. Az ışıklı geceden, bir tünelden geçer gibi geçtiler, Mutsuz, yorgun insanlar başlarını omuzlarına çek-

mişler, geçip gidiyorlardı. Tramvay Taksim'e varıncaya kadar hemen hiç konuşmadılar. Gerçi arabanın en güvenli yeri ön sahanlık idi ama, onlar özlemlerini böyle konuşmadan, karşı karşıya düşünerek yaşamak istiyorlardı. Böyle birbirlerine dönük, gözgöze susarak düşünmek, bu akşamın unutulmaz anları olacaktı. Kırık kırık, mutluluk dakikaları idi bunlar. Yarın ayrıldıkları zaman, bir süre geçince, en tatlı anılarının yanına koyacaklardı bu tramvay yolculuğunu.

Pangaltı'ya gelince, ilkin Sabahattin silkindi daldığı düşten. Tehlikeli ve sayılı dakikalara yaklaşıyorlardı. Ev denetim altında ise şu sıra, diye düşündü, dikkat kesildi. Ayşe'ye bakınca kuşkulu bir karaltı gördü gözlerinde :

«Bizim durağa gelince, beraber ineriz, sen durmadan yürü git eve. Ben arkadan çevreyi kollayarak gelirim.» diye fısıldadı.

Ayşe, korkunun yüzünü görmüş gibi irkildi biraz. Gözlerinin mavi denizinde, yıldızlı bir göğün ıssızlığı duruyordu. Hem korku vardı bu ıssızlıkta, hem sevinç. Durağa geldiler, tramvay duraklarken elini tuttu Sabahattin'in ve indi. Arkasından Sabahattin karısından ayrı imiş gibi ayrı bir yöne doğruldu. Ayşe, biraz ilerde sokağa saptı, kayboldu. Burada dükkânların bazıları açık olduğu için, ortalık daha aydınlıktı. Caddenin karşı tarafında bir kahve vardı, Sabahattin onun hizasına gelmeden geri döndü. Tekrar duraktan geçti. En kritik ana yaklaşıyordu. Kendi sokaklarının köşesine gelince durakladı biraz. Sokak bomboştu. Caddeye şöyle bir göz attı. Kuşku veren bir kimse görmedi. Sokağa daldı. Sokak kapısını aralık buldu. İçeri girdi ve Ayşe gürültü yapmadan süratle kapıyı kapadı. Birden kollarının arasında buldu Ayşe'yi. Onu bütün gücü ile sıkıyor, yüzünün her yerini öpüyordu. Bir özlem öyküsünün satırlarını beraber okuyorlardı sanki. Dakikalar geçiyor, onlar birbirlerinden ayrılmıyorlardı. Karısı titriyordu kollarının arasında.

«Üşüyor musun yoksa?»

Diye fısıldadı ona.

«Mutluluktan titriyorum» diye yanıtladı. Ne karısı ona, ne o karısına doyamıyordu. Durmadan birbirlerini öpüyorlardı.

Aradan ne kadar zaman geçti? İkisine de sorsalar anımsamazlardı.

Sabahattin, dışardaki nemli havanın etkisi ile ayaklarında başlayan ağrıyı yeni yeni duymaya başladı. Karısını tekrar öperek :

«Haydi sevgilim, sen yukarı çık, ışıkları yakmadan pencerenin köşesinden sokağın iki tarafına iyice bak bakalım. Kuşku veren bir kimse geziniyor mu oralarda? Ben ondan sonra çıkayım yukarıya.»

Ayşe, eski merdivenleri mümkün mertebe gıcırdatmadan yukarı çıktı. Bomboştu sokak. Ne gelen vardı, ne giden. Merdivenin başından Sabahattin'e seslendi :

«Tamam, gelebilirsin.»

Sabahattin, yukarı çıkınca, yorgunluktan ayakta sallanıyordu. Ama hiç uykusu yoktu. Cinsel bir gerilim içinde sabırsızlanıyordu. Boşalırsa, belki uykusu çabuk gelir, sinirleri dinlenirdi.

Karısı mutfağa gitmişti. Yemek hazırlıyordu herhalde. Kalktı yerinden. Ayşe mutfakta çay, reçel, kızarmış ekmek hazırlıyordu. Karısını omuzlarından tuttu, çekti kendine.

«Beni özlemedin mi?» diye sordu.

8.

Meyhanenin kapısı açıldıkça, dışardan içeriye yılan ıslığı gibi bir soğuk giriyor, kapanınca içerdekiler, buz gibi üfüren havadan korunmak için, tekrar içki bardaklarını dikiyorlardı. Bu kadar içkiye karşılık, ayakları donmuştu âdeta. Bu soğuk, neyin nesiydi böyle. Otsuz ocaksız kalan insanları donduracak ve öyle geçip gidecekti sanki öteye. Üç ozan ayakta içiyorlardı iki saattir burada. Onlardan başka, tek başına demlenen bir kişi vardı. Demleniyordu ama ozanların bir sözünü bile kaçırmıyordu. Sağ tarafta şaraplarını yudumluyan yaşlı iki adam vardı. Onlara bakmıyordu bile.. Ozanlar, kendi edebiyat, şiir sorunlarını konuşuyorlardı. Arada bir şiirlerinden parçalar okuyorlardı. Öyle bir an geldi ki, şarap soğuğun demirini kesmez oldu. Ayakkabılarının içinde betonlaştı ayakları. Hesaplarını denkleştirip ödediler. Dışarı çıktılar. Ayaz, kol geziyor, rastladığı kimselerin yüzünü, kulaklarını kesiyordu. Durağa vardıklarında, bir Edirnekapı tramvayı gözüktü. Ali Turgut, aksi yöne gidecekti. Ayrıldı iki arkadaşından. Sait Hüsnü ile Osman Fuat atladılar ikinci arabaya. Çok içmişlerdi ama, soğuk birden alıp götürmüştü bu sarhoşluğu. Şehzadebaşı'na gelince Sait Hüsnü «İyi geceler» diyerek indi. Soldaki sokağa saptı.

Osman Fuat, üstündeki eski paltonun hafif kaldığını anlıyordu. Saraçhane'den geçerken, yolcular indikçe sert bir rüzgâr tramvayın bir kapısından giriyor, öbür kapısından çıkıyordu. Yaklaşan uykuyu tekrar uzaklaştırıyordu insanların gözlerinden. Bu saatten sonra gelirdi ekseriya İstanbul'a tipili bir hava. Bu gece, böyle bir kış mı getirecekti acaba?

Osman Fuat, bir an önce yatağına kavuşmak için, Eskiâlipa-

şa'da indi tramvaydan. Hafif meyilli caddeyi, bir solukta çıktı. Ana caddeyi geçince, evinin sokağı göründü. Anahtarını çıkarmıştı daha kapıya varmadan. Bir anda odasında buldu kendisini. Odası da soğuktu ama, dışardaki ustura keskinliğindeki havadan kurtulmuştu nihayet. Çabucak soyunup girdi yatağına. Kalın yorgam çekti üzerine. Biraz başı dönüyordu. Yatınca daha iyi anladı bunu. Yumdu gözlerini, durgun bir denizin hafif akıntısına kapılmış gidiyor sandı kendisini. İki dakika geçmeden, uyku gözlerine inmişti bile. Alkolün durgun denizine kapılıp, gitti aşağılara doğru.

Yanındaki masaya bıraktığı kol saatinin yelkovanı sekiz kez, devretti çevresini. Gözlerini açtığı vakit, kirli camlardan, kurşuni bulutlardan süzülüp gelen bir aydınlık girmişti içeri. Bulutlu bir şubat aydınlığı idi bu.

Osman Fuat'ın, yatakta hâlâ başı dönüyordu. Avuçları arasında sıcak bir çay bardağı hayal ediyordu. Böyle bir bardak çay içse, hem soğuğu yenecek, hem baş dönmesi geçecekti.

Sokak kapısı çalındı gibi geldi ona. Kız kardeşi Rezzan sesleniyordu. Fırladı yataktan. Sırtına paltosunu aldı. İndi aşağıya. Kardeşi biraz kuşkulu sesle:

«Mahalle muhtarı geldi. Senin için Muhtarlığa kadar gelsin, dedi, gitti.»

Soran gözlerle bakıyordu. Bir tehlike bulutu mu dolaşıyordu üstlerinde acaba? Bunu öğrenmek için süzdü onu bir süre. Ağabeyi-nin yüzünden öyle belirli bir karamsarlık gölgesi geçmiyordu. Osman Fuat, bir şey söylemeden tekrar çıktı yukarıya. Çarçabuk giyindi. Muhtar niçin çağırıyordu? Askerliğine ait bir kâğıt mı gelmişti? Yoksa bir polis oyunu mu idi bu? Ama ne alış verişi vardı onlarla? Muhtarlığa doğru yürürken, 1945 İstanbul'unun ağır koşulları da ona doğru ilerliyordu. Elli adım ilerde, iki kişi, Osman Fuat'ın yaklaşmasını umursamazmış gibi başka taraflara bakarak izliyorlardı.

Onların hizasına gelince, içlerinden biri:

«Fuat bey» diye ismiyle seslendi yavaşça.

Durakladı onların önlerinde. Yüzünde yumuşak çizgiler tut-

mak istiyen bu adam ilkin kendisini tanıttı:

«Ben, Birinci Şube'den Hüseyin, sizi Emniyet'e götüreceğiz.»

Sonra ekledi:

«Ama daha önce evde arama yapacağız.»

Aynı saatlerde, Sait Hüsnü'nün evinde de iki kişi bütün kitapları elden geçiriyordu.

Ali Turgut için daha önce davranılmış, şu dakikada Emniyet'in merdivenlerini tırmanıyordu memurlarla.

O sırada yüksekçe bir yerden bakılsa, İstanbul'u sis kaplamış sanırdınız. Uzaktaki kurşun kubbeler, ince minareler seçiliyordu ama güneşli bir haziran gününün pırıltısı yoktu damların üzerinde.. Şubat ayının loş gölgesi sessizce ilerliyordu. Kalabalık caddelere baksanız, hiç kimse yüksek sesle konuşmuyor mu burada derdiniz. Yalnız tramvayların virajlarda çıkardığı gıcırtı ve cereyanlı tellerdeki şerareler gelen geçeni düşüncelerinden ayırıyordu. Tutukluluklarının ilk saatlerini, karanlık birer kuyuya bakar gibi geçiren üç kişi, Müdüriyet'in üç ayrı bölümünde idiler, Osman Fuat, bodrum katında, gündüz aydınlığından uzak kalmıştı. 15 mumluk ampülün dostluğu olmasa, kör bir yalnızlığın kuyusuna indirildiğini rahatça söyleyebilirdi.

Ali Turgut, zemin katındaki bir hücrenin ot şiltesine oturmuştu. Gelecek saatler, ne getirecek diye bir merakın ağına yakalanmış, başı iki elinin arasında düşüncenin dehlizine girmişti. Suçluluk duygusunun kıskacına sıkışmamıştı hiç.

Sait Hüsnü, en üst kattaki hücrelerden birine kapatılmıştı. Bitişiğin boş olmadığını gelen seslerden anlıyordu. Hücresinin önünde ayak sesi hiç eksik olmuyordu. Herhalde burası bir geçit yeriydi. Karamsarlığı dışarda bırakmıştı sanki. Buraya getirilişini biraz da bekliyordu. İkinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'da suçlu olmak ya da olmamak, çok zaman aydınlar için eşit sayılıyordu. Aydın olmak, devrimci olmak, tutuklanmak için yeter de artardı bile. Bundan ötürü, yasa dışı nasıl bir hareket ile karşılaşırsa karşılaşsın,

ona doğal görünüyordu.

Hücresinin küçücük bir penceresi vardı. Oradan gökyüzü görünüyordu. Hatta ot yatağın üzerine çıkarsa, şimdi neresi olduğunu kestiremediği bir binanın kiremitlerini görüyor ve seviniyordu buna biraz. Ufku o kadar hayatsız değildi. Böyle bir hücrede en iyi şey, gökyüzüne bakarak hayal kurmaktı onun için. Ya bir karışlık pencere olmasaydı, kör bir kuyuya indirilmiş gibi ne yapardı saatlerce, hatta günlerce? Hele sorguya çağırsınlar, bakalım neler öğrenecekti? Hiç duymadığı olayları, isimlerini ilk kez işittiği kişileri soracaklardı herhalde kendisine. Daha önceki bir deneyinden ve bazı arkadaşlarının anlattıklarından azıcık biliyordu durumu.

9.

İki gece önceki gibi gene ışıkları söndürmüşler, pencerenin köşesinden sokağın iki yanını izliyorlardı. Her şey doğaldı. Gündüzki yağmur dinmiş, ıslak parke taşları, sokak lâmbalarının ışıklarını yansıtıyordu.

«Görüyorsun her şey yolunda, bir gece daha kal, olmaz mı Sabahattin?» diye fısıldadı Ayşe.

Kocası kararlıydı. Gözleri «Gideceğim» der gibi bakıyordu :

«Kalmayı ben de çok istiyorum sevgilim. Nihat'la sözleştiğimiz gibi, iki gün içinde dönmezsem, başıma bir iş geldiğine hükmeder. Merakta bırakmamalıyım onu. Olanak bulduğum bir başka gece gene gelirim. Nasıl olsa, sen her gece evdesin. Habersiz de gelsem, bulurum seni evde.»

Ayşe, kocasını bırakmak istemiyordu. Tehlike kapıyı çalıncaya kadar kalsa ne olurdu sanki?

«Yarın ben haber gönderir, ya da kendim bulur onlara söylerim.»

«İşi büsbütün çığırından çıkarmayalım. Yolcu yolunda gerek. Eğer orada tehlikeli bir durum varsa, hemen döner gelirim. Sen 11.30'a kadar bekle beni. Çünkü, bu soğuk gecelerde sokakta sabahlayamam. Üstüm başım daha kuvvetli ama, sabahlamak çok güç oluyor.»

Elektriği açmadan, sessizce aşağı indiler. Ayşe, belli etmeden gözlerini sildi. Ağlamayı çocuklukta bıraktım sanırdı eskiden.

Birden boynuna sarıldı Sabahattin'in. Bir daha, kimbilir ne zaman birleşeceklerdi?

Ayrılık dakikaları uzarsa, kendisi de yüreğindeki duygulara yenilecek, «gitmiyorum» diyecekti az daha.

Ayşe'yi tekrar öptü : «Hayırlı geceler» diyerek kapıdan usulca süzüldü dışarıya. Hızla uzaklaştı.

Artık kendisine yüreği değil, kafası egemendi. Hem çevreyi kolaçan ediyor, hem yanından geçen insanları hızla inceliyordu. Durağa gelmişti bile. Daha çok yürümek gereksizdi. Tramvayı bekleyecekti. Bu saatte biraz seyrek olurdu ama, beş dakika sonra gelecekti elbet.

Sırtını caddeye dönerek vitrinleri seyretti bir süre. Beş altı dakika kadar böyle geçti. Uzaktan gelen bir tramvay gıcırtısı duydu. «İşte göründü» diye söylendi kendi kendine.

Atladı, biletini aldı. Üç beş kişi vardı içerde. En önde tek kişilik bir yere oturdu. Sonra arkada bir yere oturmak daha mı iyi olurdu acaba, diye düşündü. «Boşver» dedi içinden. «Arkadan binenler, ilk bakışta beni görmez, böyle daha iyi» diyerek iyimserliğe kaydı.

Başında şapka, gözünde gözlük, dış görünüşünü epeyce değiştirmiş olmalıydı. Ne şapka giyerdi, ne gözlük takardı eskiden. Caddeler iyice tenhalaşmış, soğuk bir «gece» her şeye egemen olmuştu. Karanlık, bir akrep gibi yürüyordu sanki. Bu saatte kimin ne yaptığı bilinebilir miydi? Gündüz olsa, böyle mi olurdu sokaklar? İnsanlar, birbirlerinin yüzlerini bütün ince çizgilerine kadar görebilirler, gözlerinde bir an belirip kaçan kuşkunun gölgesini farkedebilirlerdi.

Köprünün üzerinden geçerlerken, pencerenin aralık yerinden soğuk bir rüzgâr girince düşüncelerinin kuytu köşesinde doğruldu. Saatine baktı. Onu beş geçiyordu. Sansaryan Hanı denilen ürkütücü binanın önünden geçeceklerdi biraz sonra. Hızla geçtiler, 4. Vakıf Han'ın önünden. Sirkeci durağı tehlikeli idi biraz. Araba epey yolcu almıştı önceki duraklarda. Vatman da acele ediyordu galiba. «Son seferi olmalı» dedi içinden. Beyazıt'a yaklaştıkları za-

man, tramvay değiştireceğini anımsadı. Beyazıt'ta Küllük'ün önünde atladı yere. Hemen Fatih arabası gelse diye bakınırken, bir kırmızı araba gözüktü aşağıdan. «Tamam» dedi. «Şansım düzeldi galiba» bir saate yakın süredir, bir sinir savaşının içinden geçiyordu ve yorgun düşmüştü gene. Artık fazla dikkat etmiyordu yolculara.

Araba doluydu. Ayakta gidecekti. Sahanlıkta durulmazdı, soğuktu. İçeriye girdi. Ayaklarındaki ağrılar tekrar başladı. Kapılar açılıp kapandıkça, sert bir soğuk içeriye giriyor, kapı kapanınca enseleri yalayıp geçen hava akımı yok oluyordu âdeta.

Birden kafasında bir kuşku böceği gözlerini açtı. Fatih civarında, çok sayıda Birinci Şube memuru oturduğunu işitmişti. Bu saatte evine dönenler, olamaz mıydı? Bütün dikkati ile yolcuları gözden geçirmeye başladı. Tanıdık bir çehre göremiyordu. Çoğunu tanımadığına göre, yakalanma tehlikesi çok yakınında değildi. Ön kapıya doğru ilerledi. Kimseye fazla sürtünmeden geçti. Ön kapıyı açtı. Saraçhane'ye geliyorlardı işte. Vatmanın arkasında resmi bir polisle bir adam konuşuyorlardı. O, sahanlığa çıkınca sustular, bir süre süzdüler kendisini.

Sabahattin, parmaklıkları kenara çekti, inişe geçmek için hazılandı. Tramvay yavaşlayınca, atladı yere. Hızla fırının önünden geçti. İtfaiye garajına varınca, yarım sola dönerek şöyle geriye bir baktı. Gelen adamlardan birini, tramvay sahanlığında polisle konuşan sivile benzetti.. Sağdaki sokağa saparken yeniden geriye baktı. Kendisini izliyordu galiba bu adam. Nihat'ın evinin sokağına gelmeden önceki sokağa saptı ve yürüyüşünü hızlandırdı. Sokağın sonuna gelince, sağa saparken gene geriye baktı, sokak bomboştu. Nihat'ın sokağına yöneldi. Asıl tehlike oradaydı. Eğer izleniyorsa, orada pusada bekleyen olabilirdi. Bu kez arkasında kimse yoktu. Sokağın sonunda ağır ağır yürüyen, uzun boylu bir adam gidiyordu. Tramvay sahanlığında gördüğü o sivil adamı bir an görmüştü zaten. Bu önde giden, biraz önce de gerisinden gelen, o muydu acaba? Sokak bir

hayli karanlık olduğu için, ayırım yapamıyordu pek. Adımlarını açtı biraz. Nihat'ın evinin önünden geçti. Birlikte yattıkları odada aydınlık vardı. Biraz rahat soluk aldı, evdelerdi demek. Sokağın sonuna kadar yürüyüp, içindeki endişe böceğini ayağının altında ezmek istiyordu. Sokağın sonuna gelince, iki yana baktı. Görünürde kimse yoktu. Geriye dönüp, sokağı tekrar gözden geçireyim, dedi. Soldaki bir evin kapısı önünde iki kadın konuşuyordu. «Aksiliğe bak!» dedi kendi kendine. Şimdi bunların konuşması uzun sürerse, sokaklarda dolaşmak zorunda kalacaktı. Çünkü Nihat'ın evine girişini görmemeliydi bu kadınlar. Aksi bir rastlantı olur, onların meraklı bakışları, işini alt üst edebilirdi. Uzaklaştı oradan. Çıktığı sokağı kesen caddede yürümeğe başladı. Gelen geçenler, pek dikkat etmiyorlardı kendisine. Belki bir yanılgı üzerine, boşu boşuna yormuştu sinirlerini.

Bir bekçi düdüğü ile irkildi birden. Şu elli adım ötedeki, bekçi idi herhalde. Aldırmadı geçti yanından. Şimdi geri dönmek olmazdı. Bekçi iyice uzaklaştıktan sonra geri döndü. Sokak boşalmıştı. «Kadınların sohbeti bitti mi acaba?» diye kendi kendine söylendi. Köşeyi dönünce kimseler yoktu sokakta. Geriye dönüp baktı. Emin oldu gecenin verdiği güvenden. Kararlaştırdıkları gibi, Nihat'ın penceresine bir nohut fırlattı,kısa düştü. Bir tane daha attı. Cama vurdu bu sefer. Perde biraz kımıldadı gibi geldi ona. Bir nohut daha fırlattı. Aynı cama geldi. Perdede bir gölge oynadı. Biraz bekledi. O sırada bekçi düdüğünü yakınlarda öttürdü. Kapı aralandı. Girdi içeriye usulca. Nihat ve kardeşi merakla bakıyorlardı yarı karanlıkta:

«Bizim kulağımız kirişte idi. Bu gece mutlak gelir diye bekliyorduk seni.»

Yukarı çıktılar. Saat 24'e yirmi vardı. Sabahattin, yatağın ayak ucuna çökmüştü. İki ayağı da ağrıyordu. Islak havayı teneffüs etmekten üşümüştü. Ayaklarını sobaya doğru uzattı.

«Tramvaydan inerken, sivil bir adamdan kuşkulandım. Beni

izliyor sandım. Kırkbeş dakikadır sokaklarda dolaşıyorum. İsterseniz aşağıdan, kapının yanındaki pencereden sokağı kontrol edin, evi gözleyen kimse var mı? Emin olalım durumdan. Rahat uyku uyuruz.»

Nihat aşağı indi. Kardeşinin ben bakayım ağabey demesine bakmadan, kendi gözü ile sokağı gözden geçirmek istiyordu. Üç dakika sonra çıktı yukarıya.

«Asayiş berkemal...» dedi.

Sonra ekledi :

«Sen çok yorgunsun. Haydi yatalım. Sabah ola hayır ola! Yarın konuşuruz.»

10.

Uzun bir masa gerisinde, resmi elbiseli bir yargıç oturuyordu. Sağ tarafında zayıf, hatta sıska demek daha doğru, Polis Şefi Ahmet Hulusi, yargıçın tam karşısında oturan saçı sakalı uzamış paltolu genç adamı dikkatle süzüyordu. Belli, bu genç adam günlerce aynada görmemiş yüzünü. Saçlarını taramamış. Gözlerinde, özgürlüğün umut ateşi bir yanıp, bir sönüyor.

Biraz belleğinizi yoklarsanız Ozan Osman Fuat'ı siz de tanıyacaksınız. İlk kez aydınlığa çıkmış günlerden sonra. Onun için sevinçli biraz. «Bugün Mart'ın biri» diyor, kendi kendine. «Kiremitlerde dumanı tüten güneşli bir gün.»

Sorgu yargıcı, mavi pelür kâğıtlara makine ile yazılmış ifadeleri okuyor yer yer.

Başını kaldırdı. Gözlüklü, sıska adama baktı: «Soruları sen sor» der gibi.

O sustu, önüne eğdi başını. Yargıç, alaycı bir gülümseme ile dudaklarını kımıldattı. Damdan düşer gibi:

«Sabahattin'in nerede saklandığını biliyorsunuz değil mi Osman Fuat Bey?»

Bu soru ile onu kurulmuş bir tuzağa doğru çektikleri anlaşılıyordu. Fazla heyecanlanmadı. Soruya soru ile yanıt verid:

«Sabahattin elinizde tutuklu değil mi?»

Yargıçın yüzündeki çizgiler değişmedi:

«Sabahattin'i ne kadar zamandır görmediniz?»

«Ben sekiz gündür burada tutukluyum biliyorsunuz. Ondan önce bir birbuçuk ay görmedim kendisini. Tutuklu sanıyordum.»

Yargıçın sağında oturan Ahmet Hulusi söze karıştı:

«Onun nerede saklandığını nasıl bilmezsin Fuat Bey? Bera-

ber dergi çıkarmadınız mı?»

Boş atıp, dolu tutturmak istediklerini anlamıştı:

«Biz, dergiyi geçen yıl çıkardık. Aynı dergiye yazılar yazıyordu. Sonra dergi kapanınca, ilişkiler koptu, görüşmeler raslantılara kaldı. Evinin nerede olduğunu bile bilmem.»

Yargıçın yüzünde sıkıntılı çizgiler belirmişti. Osman Fuat'ta bir bilgi olmadığını anlamıştı ama, gene de sordu:

«Size göre, nerede saklanabilir bu Sabahattin? Ergeç elimize geçecek çünkü. Suçunu büsbütün ağırlaştırmadan gelip teslim olsa, kendisi için daha iyi olur.»

«Nerede olduğunu bilmiyorum.»

İki taraf da sustu bir süre. Yargıç önündeki pelür kâğıtlara yazılı ifadeleri tekrar karıştırdı. Bazı yerleri yeniden okudu. Her sayfanın altında imza vardı. Osman Fuat, imzaları tanımıştı. Demek daha önce Ali Turgut ile Sait Hüsnü'nün sorgusu yapılmıştı burada.

Yargıç, Polis Şefi Ahmet Hulusi'ye döndü. Soracağınız bir şey varsa sorun der gibi baktı. Polis Şefi susuyordu. Yargıç zile bastı. Kapının önündeki nöbetçi girdi içeriye:

«Osman Fuat Beyi götürün yerine» dedi.

Memnun olmamış bir yüzle bakmadan konuştu:

«Buyurun.»

Merdivende, koridorlarda rastladığı insanlar, biraz hayret, biraz korku, bazan da kinle bakıyorlardı ona.

Hiçbir tanıdık yüzle karşılaşmadan, dördüncü kattan zemine indiler.

Şöyle birkaç saniye sokağa baktı. Dışardaki dünyayı özlemişti sekiz gün içinde. Herhalde gün bitmek üzereydi. Bodruma inen taş merdivene geldikleri vakit, basamakları güçlükle aydınlatan sarı ampülleri neden sonra farketti.

Döne döne inilen merdivenin son basamağına gelince, doğanın ışığı büsbütün dışarda kalmıştı. Rutubet kokan, izbe hücreye kapattılar onu yeniden.

11.

Polis Şefi Ahmet Hulusi, elini yukarıya kaldırdı. Öbür eli ile gözlüğünü çıkarıp masanın üzerine koydu :

«Bundan sonra özür tanımıyorum. Tam yetmişbeş gündür hiçbir sonuç almadan dolaşıyorsunuz.. Sanki yer yarıldı, Sabahattin orada yitip gitti. Ellerinizi sallayarak geziyorsunuz İstanbul'da. Göreviniz bu mu? Size iki gün mühlet veriyorum. Sabahattin yakalanacak. Gündüz gece demeden izleyecek, onu bulacaksınız. Görev verdiğim memurlar, günün yirmidört saatinde karısım ve arkadaşlarım izleyecekler, oturdukları evleri göz kırpmadan göz altında bulunduracaklar. Şimdi görev başına. Sözüm bu kadar...»

Ahmet Hulusi, ara kapıdan kendi odasına geçti. Yorgundu ama, daha işleri bitmemişti. İki kişinin, gece yarısına doğru sorgusunda bulunacaktı. Görevli memurlar, paltolarım, şapkalarını alıp çıktılar, Eski sandalye ve masalar, ışıklar söndürülünce, karanlığa gömüldüler.

Memurlar, azarlanan bazı öğrenciler gibi, daha ikinci merdivende unuttular yukardaki paparayı, konuşmağa başladılar. Cıgaralarını tellendirdiler.

Dışarda, sokaklardan martın son gününün ayazı geçmekteydi. Yıldızlı bir gök, Marmara denizine doğru akmaktaydı. Gece yarısından iki saat sonra sular buz tutacak, rüzgârsız, yeni bir günün sabahına inecekti uykusundan uyananlar.

Aynı gece, Nihat'ın evinde saat 21.30'da Sabahattin tedirginliğini yenmek için sinirli sinirli ellerini oğuşturuyordu. Karşısında

oturan Nihat, onun karamsarlığa kaymasını önlemek için durmadan yatıştırıcı sözler söylüyordu. Sabahattin, duygusal bir yalnızlığa ağır ağır iniyordu. Kararlı olduğunu gösteren bir el hareketi ile söze başladı :

«Teslim olmak geçiyor içimden. Başlangıçta kaçmakta haklı görüyordum kendimi. Ama şimdi, saklanmakla zaman yitiriyorum gibi geliyor bana. Öbür yandan da işlemediğim suçlardan ötürü polisin dikkatini bütün bütün üzerime çekiyorum. Sıkıyönetim, daha yıllarca sürecek. Türk devrimcilerine, aydınlarına karşı uyandırılmış olan kin, yöneticilerden, polisten kolay kolay sökülüp atılamaz. Ekonomik koşullar değişecek. Yeni ekonomik düzen beraberinde, devrimci bir eğitim getirmeli ülkemize. Bu da iyi çalışılırsa, uzun süreli bir iş değil, aslında.»

Nihat gülümseyerek dinliyordu onu. Cıgarasından bir nefes çekti. Dumanı tavana doğru savurdu:

«Sabahattin, sen önce bu kısır döngüden kurtul. Karamsar bir havaya kaptırma kendini. Her olayı, bir dram yaşantısı da getirse, iyimser bir görüşle karşıla. Tarihi koşullar bizimle beraberdir. Aydınlara gösterilen düşmanlıklar, bir gün gelecek dostluğa, sevgiye dönüşecektir.»

Sabahattin, ayağa kalktı. Paltosunu, şapkasını askıdan aldı. Nihat da doğrulmuştu yerinde. Beraberce aşağıya indiler. Kapının yanındaki pencereden dışarıyı gözlediler bir süre. Alışmışlardı artık bu harekete. Sokak boştu. Gündüzki ılık hava gitmiş, soğuk bir gece geçiyordu sokaklardan.

«İki gece kalacağım evde. Ondan sonra döner miyim, teslim mi olurum bilemiyorum. Haydi şimdi hoşça kal!»

«Güle güle. İki gece sonra bekliyorum.»

Kapı aralandı. Sessizce dışarıya süzüldü bir karaltı. Tam bu dakikalarda, Polis Şefi Ahmet Hulusi, zılgıtı veriyordu memurları-

na. Sabahattin, kendisini izlemekle yükümlü görevlilerin Müdüriyet'te olduğunu bilseydi, sokaklardan böyle kuşkulu geçmezdi.

Bir solukta Saraçhane'ye çıktı. Horhor'a inen yokuşun köşesindeki tütüncüden iki paket cıgara aldı. Harbiye tramvayını beklemeğe başladı. Önce bir Beşiktaş - Fatih geldi durdu. «Ne olur ne olmaz» dedi, arkasını döndü. Duraktan uzaklaştı biraz. Arkadan gene çift arabalı Edirnekapı tramvayı geldi geçti. Bakışları, bulvardaki yapraksız çınarlardan gökyüzüne kaydı. Bir tek yıldız görünmüyordu. Soğuk kış mevsiminden de bıkmıştı artık. Cıgarasından bir soluk daha aldı ve attı yere...

Çınarların karanlığı arkasından bir tramvay göründü. «Harbiye - Fatih» tramvayı dedi içinden. Atladı hemen. İçerde dört kadın ve bir erkek yolcu vardı. En önde sağdaki tek kişilik yere oturdu. Gazete okur gibi yapıyor, duraklara geldikçe inen binen yolculara bakıyordu. Sultanahmet durağına geldikleri vakit, göz kapaklarına bir uyku oturdu ki, o gözlerini açmak istedikçe, uyku kapıyordu gözlerini. Böylece uyku ile uyanıklık arasında Harbiye'ye geldi. Hemen arkadan gelen Kurtuluş arabasına atladı. Biraz önceki uyuşukluğu atmıştı üzerinden. Her zaman yaptığı gibi yolcuları şöyle bir gözden geçirdi. Hiçbirini gözü ısırmadı. Zaten evine en yakın durağa gelmişlerdi. Durağın karşısındaki pastaneyi görünce, karısının pasta sevdiğini anımsadı birden. Oradan bir küçük kutu pasta aldı. Biraz yürüdükten sonra, kendi sokaklarına saptı. İki kişi geliyordu karşıdan. Kuşkulandı ama, geri dönmek istemedi. Gelenlere fazla bakmadan geçti. Biraz ilerde kendi evinin kapısı önünde geriye dönüp baktı. O iki kişi, köşeyi dönüp kayboldular.

Sağ eli cebinde, anahtarı tutuyordu. Yatak odalarının pencerelerinde ışık vardı. Kapıyı açması ile içeri girmesi bir oldu. Ayşe duymuştu geldiğini. Rüzgâr gibi merdivenden indi, sarıldı boynuna. Uzun uzun öptü onu. Merdivendeki ampülün ışığında karısının gözlerinde, durgun mavi denizi seyrediyorum sandı. «İşte bu mutluluk

anları olmasa, yaşamak daha güçleşir.» Düşüncesi geçti kafasından.

Ayşe sıcacık eli ile elini tuttu tekrar:

«Sen çık yukarıya, soba yanıyor, ısın biraz. Ellerin ve yüzün buz gibi. Üşümüşsün.»

Sabahattin iyice emin olmak istedi:

«Hayır» dedi. «Sokakta ne var ne yok. Gözleyelim de, beraber çıkalım yukarıya.»

Pencerenin köşesinden boş sokağa baktılar, rahat bir soluk aldılar. Görünürde kimsecikler yoktu.

12.

Yedi saat deliksiz bir uykudan sonra uyandı. Baktı yanında Ayşe yok. Mutfakta diye düşündü. Kaçak günlerinin gerisinde kalan mutlu sabahlarını düşündü. Her şey yolunda gibi görünüyordu ama, okudukları hep ondan eylem bekliyordu. Yazıları ile çizgi dışına taşmaya başlamıştı birkaç zamandır. Ve bir gün geldi, koşullar onu eylemin sınırına getirip bıraktı. «Artık dönemezsin!» diyordu içinden bir ses.

Yasaların dışına çıkmadığı halde, polis kimbilir kaç yıldır izliyordu kendisini. Onların yasalarına ve anlayışlarına göre en azından«kuşkulu kişi» idi demek. Herhalde dosyası gittikçe kabarıyordu. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Sıkıyönetimli İstanbul, özgür düşünen aydınların bir çoğunu koparıp atmıştı çorak Anadolu kasabalarına, yoksul illere. Her nasılsa İstanbul'da kalanların dergileri kapatılmış, kendilerine de adamakıllı gözdağı verilmişti.

Böyle dalmış gitmişken, Ayşe elinde kahvaltı tepsisi ile içeri girdi:

«Haydi çayımızı içelim. Ben okula geç kalmayayım.»

Karşılıklı oturdular. Ayşe çarçabuk çayını içti.

Mutluluk çizgileri dudaklarında, beş dakikada hazırlandı. Kocasını öptü. Merdivende gıcırtılar, sonra kapının örtülüşünü duydu. Kalktı yerinden. Pencerenin köşesinden perdeyi hafifçe aralayarak, karısının sokakta gidişini seyretti. Köşeyi dönünceye kadar baktı. Artık evde yalnızdı.

Gürültüsüz dolaşmalıydı. Ayrıldı pencerenin önünden. Kitapları gelişi güzel dizilmişti. Kendisi yok iken evde arama yapan memurlar, hepsini harman yapmışlardı sanki. Karısı, sonradan onları

yerleştirmişti ama, şimdi dikkatlice bakınca gelişi güzel sıralandıklarını anlıyordu. Yatağa uzandı tekrar.Gazeteyi okumağa başladı.

Bir süre sonra hava iyice kararda. Sanki akşam oluyordu. Kalktı, perdenin aralığından gökyüzüne baktı. Simsiyah bulutlardı iyice alçalmışlardı. «Yağmur başladı, başlayacak» diye mırıldanırken, birden kaldırımların, camların ıslandığını gördü. O sırada sokaktan geçenlerin bazıları hızlandı, bazıları içerlek kapılara sığındılar. Bunlardan biri, hep kendi pencerelerine bakıyordu. Farkedilmezdi ama geriye çekildi. Gözü ısırıyordu bu adamı. Eğilerek pencerenin önünden uzaklaştı. Aşağıda kapının yanındaki pencereden bakmak daha isabetli olacaktı. Ayaklarının ucuna basarak merdivenden zemine indi. Olur ki, yağmurdan korunmak bahanesi ile başka birisi de kendi kapılarına sığınmışsa ayak sesini, merdiven gıcırtısını duyabilirdi. Dikkatli olmakta yarar vardı. Usulca küçük pencerenin yanına gitti. Tahmini doğru idi. Kapıda yüzünü farkedemediği bir adam duruyordu. Karşı evin önündeki adamı tekrar gözden geçirdi. Yanılmıyordu galiba. Gözleri hâlâ pencerelerde dolaşıyordu bu adamın. Demek ev, iyice denetleniyordu. Bu dikkatli izleme, dün gece yoktu kesinlikle. Yoksa kendisinin yakalanması işten bile değildi.

Aşağısı soğuktu, üşümeğe başladı. Gene usul usul yukarı çıktı. Yatağa uzandı. Saatine baktı, onbire on vardı. Karısı yarımda dönecekti. O zaman durum, biraz açıklık kazanırdı herhalde. Eli, cıgara paketine uzandı. Kibriti yakacağı sırada, bıraktı cıgarayı paketin üzerine. Perdeler beyaz ve ince olduğu için duman dışardan görülebilirdi. Sobaya uzandı, kapağını açtı. Bütün korlar küllenmişti. Az sonra sönecekti. İki odun yerleştirdi. Karısı gelinceye kadar idare etmeliydi. Evin bacası arkada kalıyordu ama, dikkat edilirse bacadan çıkan duman farkedilebilirdi.

Tekrar pencerenin kenarına gitti. Köşeden bakayım dedi. Yağmur hafiflemiş, karşı kapıdakiler gitmişlerdi. Saatine baktı 11'i 20 geçiyordu. Bir titreme geçti omuzlarından. Ayakları uyuşmuştu. Eğilerek oda kapısına kadar gitti. Ayağa kalkarken, bir kuşku geçti

aklının ucundan. Oda kapısını araladı. Bahçeye bakan pencerenin kenarından, evin bahçesini ve komşu bahçeleri gözetledi. Bir iki kediden başka canlı gözükmüyordu. Yüznumaranın penceresi, oralara daha egemendi. Oradan dikkatlice baktı. Kimsecikler yoktu ama, içindeki kuşku böceği usul usul yürümeğe başlamıştı bir kez. Onu bir fiske ile kenara atamıyordu. «Karım gelsin, anlarım her şeyi etrafı ile» dedi içinden.

Odaya döndü. Gözü gene saate kaydı. 11.30 olmuştu. Uzandı yatağa. Bir kitap çekti etajerden. Çehov'un Hikâyeler'inin birinci cildi. Önsözü okumağa başladı. Şu satırlara gelince durdu biraz:

«Hüzünle, kederle, bayağılıkla dolu bir dünya. Hayata, sevgi ile, düşünüp çalışma arzusuyla giriyoruz, ama içinde bulunduğumuz çevre, toplum her şeyimizi yavaş yavaş öldürüyor, bizi çürütüyor, bizi çürütüp bırakıyor.»

Bıraktı kitabı elinden. Bu Çehov da, bir yandan yarının ışığını haber verir, öbür yandan insanı karamsarlığa iter çok zaman. Oysa böyle bir havaya hiç girmek istemiyordu şu sıra. Çenesine gitti eli. Sakalı uzamıştı gene. Traş olmak gelmiyordu içinden. Sağ tarafa dönünce saate ilişti gözü tekrar. 12'yi 15 geçiyordu. Oda soğumuştu biraz. Attığı odunlar yanıp geçmişti herhalde. Yutkundu, karnı acıkmıştı. Karısı biraz sonra dönecekti. Yalnızlıktan sıkılıyordu daha çok. İki ayı aşkın süredir, sanki yapayalnız yaşıyordu. Hiç kimse ile konuşmuyor, karısım görmüyor, yalnız başına terkedilmiş bir evde yaşıyor gibi geliyordu ona. Böyle kaçak olmak, onu bu duygunun dehlizine iyice itmişti. Olağan bir yaşantıdan kopmuştu. Kendi dileğince çalışamıyor, yazamıyor, sokaklardan geçemiyordu. Gece sokakta yürürken, arkasında bir ayak sesi duysa, kuşkulanıyor, dönüp bakmak istiyordu. Doğal bulmuyordu bu ruhsal durumu. Bulmuyordu ama, Sıkıyönetimli İstanbul, İkinci Dünya Savaşı yıllarının tedirginliği içine iyice girmişti. Kendisi ve arkadaşları, daha doğrusu aydınlar bu çemberden nasıl kurtulacaklardı?

Aşağıda, sokak kapısının kilidinde anahtarın döndüğünü duydu birden. Hemen doğruldu. Gelen karısı olmalıydı. «Bakalım pe-

şinde kimse var mı?» diye pencere kenarına gitti. Arap Cemal'in geçmekte olduğunu gördü. İki saat önceki düşüncesinde yanılmamıştı. Durum değişmişti demek.

Ayşe içeri girdi. Bir solgunluk dumanı geçiyordu yüzünden. İçinde bir keder varsa, yüzüne vururdu hemen. Sevmediği düşünceleri gözlerinden uzaklaştırmak için konuşmağa başladı:

«Şu sobaya bakayım da, yemek hazırlayayım. Karnın açıkmıştır. Ben açlıktan ayakta sallanıyorum. Okuldan eve kadar üşüdüm de biraz.»

Mantosunu çıkarıp askıya astı. Sobanın önüne çömeldi :

«Soba sönmek üzere. Bütün odunlar kül olmuş. Sen sobaya bakmadın mı?»

«Okuldan çıkarken, polis var mıydı orada? Gözüne kimse ilişmedi mi?»

«Hani çok esmer bir adam var ya, Hüseyin Beyle ağaçların altında dikiliyorlardı. Sonra birbirlerinden ayrıldılar. O esmer adam peşimden geldi buraya kadar. Ara sıra gördüğüm için onları, fazla yadırgamadım.»

«Ben de biraz önce, senin anahtar sesini duyunca, şuradan baktım. Arap Cemal'i gördüm. Biraz daha dikkatli olmalıyız. Bu herif kokumuzu alabilir.»

«Üzülme sevgilim. Sen ara sıra söylersin ya, inceldiği yerden kopsun diye. Aldırma bu da geçecek. Ben yemeği alıp geleyim.» dedi mutfağa gitti.

Yarım saat sonra, iştahla yedikleri yemeğin rahatlığına dalmışlardı. Hani, biraz serince havada yemyeşil kırlarda dolaşır insan. Kırların müziği ile kulakları dolar. Öyle anlık dalgınlığın çemberine girmişlerdi. Her ikisinin kafasında, bu kaçaklığın sonucu ne olur diye bir düşünce katarı geçiyordu.

Sabahattin, sanki çok dar, tavanı basık bir hücre içinde yaşıyordu. Tavan, devamlı olarak başını bastırıyordu. Doğrulamıyordu yerinde.

Başını kaldırdı. Bir cigara yaktı. Ayşe ile göz göze geldiler. Tam da düşüncenin aynı noktasında gözleri birleşti: «Ne düşünüyorsun?» diye sormanın gereği yoktu.

«Biliyor musun ne düşünüyorum? Beni ite ite çizgi dışına düşürdüler. Oysa sen her günkü normal yaşamını sürdürüyorsun bir bakıma. Benimle ilişkilerin gizlice devam ettiği için, sana da kuşku ile bakılıyor. Yani seni de çizgi dışına ben çekmeğe çalışıyorum. Nasıl bir sonuç yaklaşıyor bize doğru, onu hesaba vuruyorum hep.»

«Ben de gece-gündüz aynı konuyu düşünüyorum. Bir yandan da öğretmenlikten kopuşun üzüyor beni daha çok.»

«İnsan bir kere çıkmaza girdi mi, peşinden daha başka zorluklar getirir. İşte ben de az zararla kurtulmanın yollarını arıyorum.»

Ayşe, karamsarlığın sınırında yenik düşmemek için çırpınıyordu. Bu nedenle, Sabahattin'in moralini yüksek tutmak istiyordu:

«Fazla bir kayıp yok bizim için. Suçsuzluğunla polisin baskısını sıfıra indirebilirsin. Yeter ki durumunun yasal olduğunu, haklı olduğunu göster.»

Sabahattin suskunluğun içine gömülmüştü. Ayşe'nin sözlerini duymadı bile.

Dışarda, yağmur getiren bir hava kararması mı vardı? Yoksa akşam mı inmeğe başlamıştı? Saate kaydı gözleri. Zaman ne çabuk geçmişti. 17.30'a gelmişti. Ayşe, sobayı tekrar doldurdu. Hava kararmış halde, elektriği yakmadılar bir süre.

13.

İki gün geçti aradan. Zifiri bir gece kaplamıştı İstanbul'u. Sokak lâmbaları, ölü bir sarılığın içinde idi. Herhalde bulutlar, çok alçakta duruyorlar. Yağmur başladı, başlayacak nerdeyse. Sokaklar, evlerden habersiz, sessizce uzanıyor. Evlerin ise gözleri kör olmuş, görmüyor kaldırımlardan yürüyenleri.

Ayşe, durduğu yerde kısa sürelerle titriyor. Buna soğuktaki titreme de denir, korkunun ağına düşünce de böyle sarsılır insanoğlu. Gerilmiş sinir tellerinde sallanmadan ayakta duran Sabahattin ise sağ eli siyah bıyıklarını bastırıyor. Yakası kalkık paltosu ile evden çıkmaya hazır. Sokak kapısının yanındaki küçük pencerenin köşesinden sokağı gözlüyor bir kez daha.

Arkasma dönünce, Ayşe'yi omuzlarından tutarak kendine doğru çekiyor. Öpüyor onu, uzun bir ayrılığa başlar gibi. İki damla yaş iniyor Ayşe'nin yanaklarından.

«İşte bu olmadı. Metin olmalısın her zamandan daha fazla. Beni güçlendirmelisin soğukkanlılığınla» diye fısıldıyor.

Pencerenin köşesinden tekrar sokağa baktı. İki kişi geçti kapılarının önünden. Onları iyice göremedi. Bu evreyi daha fazla uzatmak istemiyordu :

«Haydi iyi geceler.»

Kapıyı yavaşça aralayarak süzüldü dışarıya. İlerdeki sokak feneri sönüktü. Karanlık, bundan fazla olmadı bizim sokakta diye düşündü. Sokağın caddeye çıkan köşesindeki lâmba da sönüktü. Ana caddedeki dükkânların neon lâmbaları, floresanları ışıl ışıl yanıyor-

du. Orası, her vakit olduğu gibi iyice aydınlıktı. Köşeyi dönünce durak göründü. Tramvay yeni hareket etti. İki dakika erken çıksaymışım diye hayıflandı. O sırada iki kişi kollarını tuttu birden. Silkinmeye fırsat bulamadan, «Merhaba Sabahattin Bey» dedi solundaki çok esmer adam. Baktı, Arap Cemal'di bu. Kaçmak olanaksızdı artık. Direnmek ise boşuna. Durakta beklemeye başladılar. Cıgarası vardı ama, Sabahattin oradaki tütüncüden iki paket daha almak için izin istedi. Kollarını bırakmışlardı. Kaçmaya niyeti olmadığını anlamışlardı demek.

Gelen tramvaya binip, ön sahanlığı geçtiler. Aralarında hiç konuşmuyorlardı. Köprüye gelince, boğazdan gelen sert bir rüzgâr, insanın bacaklarını kesiyordu ilkin. Sonra Eminönü'ne doğru yüzlerini yalayıp geçiyordu. Sirkeci durağında indiler.

İnce ince yağmur çiseliyordu. Müdüriyetin caddesine sapınca hızlandılar. Kapıdaki nöbetçi dikkatle baktı kendisine. Müteferrika'nın önünde iki resmi memur duruyordu. Soldaki merdivenden çıkmağa başladılar. Bu saatte bütün bina sessizdi. Her katın merdiveni bitince, az ışıklı koridorlar başlıyordu. Önünde tanımadığı bir memur, ortada kendisi, arkada Arap Cemal, ikinci merdiveni tırmandılar. Dördüncü katın merdiveni bitince, sağ tarafta çift aylı, «Girilmez» yazılı, camlı kapıyı itip girdiler içeri.

Boydan boya bir koridor uzanıyordu ama, iyice loştu. Kapılar zor farkediliyordu. Soldaki bir odanın kapısını vurdu Arap Cemal. «Gir!» diye bir ses geldi içerden. Tavandan sarkan ampülün ışığı Sabahattin'in göz bebeklerini doldurdu birden. Şapkası elinde dikildi masanın önünde. Karşısındaki sıska adam bir - iki dakika konuşmadı hiç. Uzun bir gecenin ağır yürüyen saatleri gibiydi bu bir - iki dakika.

Sonra Ahmet Hulusi :

«Oturun» dedi biraz sertçe.

Sabahattin çöktü sandalyeye. Yorgun mu idi, değil mi idi,

pek kestiremiyordu. Sinir telleri nasıl gerildi ise öyle duruyordu.

Kendisini getirenler, şeflerinin kulağına bir şeyler fısıldadılar, sonra dışarı çıktılar. Yalnız kaldılar.

Şöyle kendisini yokladı. Korkunun parmağı değmemişti yüreğine. Sakin, karanlık bir denizin üzerinden sessizce geçiyordu.

Ahmet Hulusi, başını önüne eğdi. Bir dosyanın yapraklarını çevirip, durakladı biraz. Orada bir yeri mi okuyordu, yoksa düşünüyor muydu? Karşıdan bakınca bunu kestirmek zordu. En azından beş - altı dakika daha geçti. Alışmıştı sarı aydınlığa.

İnadına, deli gibi bir uyku üzerine eğiliyordu. Göz kapakları indikçe o güçlükle kaldırıyordu. Şimdi bıraksalar da, ağaçlıklı bir yoldan ağır ağır yürüyüp gitseydi. Küçük, beyaz bulut parçası ağaçların arasından geçip yitecek, ay çıkacaktı durgun gecenin çıplak dağı üzerinden.

Ahmet Hulusi, belli ki uykusuzdu. Onu yenmeğe çalışıyordu. Başını kaldırdı. Gözlüğünü çıkardı. Masanın üzerine bıraktı:

«Nerdeydin Sabahattin?» dedi.

Sabahattin, gömüldüğü düşüncelerden sıyrıldı. Karşısındaki adama bakmağa başladı. Ahmet Hulusi'nin sarı yüzünde bir -iki kılcal damar kırmızılaştı. Seyrek saçlarına ensesinden doğru soğuk bir nefes geldi sanki. Sandalyesinde iyice doğruldu:

«Nerede saklandın bunca zaman, söyle bakalım?»

«Hasta idim. Evimde yatıyordum.» diye cevap verdi.

Ahmet Hulusi, belli belirsiz gülümsedi. Ama dikkatle bakılmazsa, farkedilmezdi bu gülümseme. «Bana yalanlarını yutturamazsın!» der gibi bakıyordu. Zile bastı. İçeriye çiçek bozuğu, uzun suratlı bir memur girdi; ona:

«17 numaraya götür!» dedi.

Sabahattin önde, memur sağ tarafında yürümeğe başladılar. Memur sert el hareketleriyle ara sıra yön veriyordu ona. Aynı katın, arka tarafındaki bölüme geçtiler. Karşılıklı hücreler vardı orada. Biri resmi, diğeri sivil iki memur nöbet tutuyordu. Onların kulağına bir şeyler söyledi. Burada tutuklulara duyurmadan konuşulu-

yordu hep. Her söz gizli kalmalıydı. Öyle bir gelenek yerleşmişti kafalarına.

17 numarayı açıp, kapısının önünde Sabahattin'in üstünü aradılar: Alâtı-katıaya benzer bir şey var mı diye. Daha tramvayda iken küçük çakısını pantalonunun saat cebine aktarmıştı. Küçük bir çakı da olsa, nasıl işe yarayacaktı sonradan. İçeriye girdi. Kapıyı üzerine kapadılar. Kapının üzerinde 20-30 santim genişliğinde tel kafesle kaph bir pencere vardı. Pencerenin önünde tozlu, küçük bir ampül çevresini zor aydınlatıyordu. Sedir gibi bir yüksekliğin üzerine oturdu. Eli ile yoklayınca, bunun ot minder olduğunu farketti. Bunun üzerinde kıvrılıp yatacaktı demek.

Biraz önce kurşun gibi ağırlaşan göz kapakları şimdi tüy gibi olmuştu. Uyku bir türlü yaklaşmıyordu gözlerine. Paltosu ile uzandı ot minderin üzerine.. İki elini başının altına koydu. Uykuyu beklemeğe başladı. Arada bir saatine bakıyordu. 23.30 oldu. Yarıma geldi. En son baktığında saat gecenin 2'sini gösteriyordu. Dalıp gitti.

Sabahleyin soğuğun yoğunlaştığı bir sırada kollarının ve omuzlarının ağrısı ile uyandı. Kımıldandıkça her tarafı sızlıyordu. Boynu tutulmuştu.

Öbür hücrelerin tutukluları, kapılarını tıklatıyorlar, nöbetçi: «kaç numara?» diye soruyor, içerdeki «20 numara diye cevap verince, kapısı açıldı. Ve yüznumaraya götürülüyordu. Anladı bu durumu. Kapıyı fiskeledi. «Acele etme!» diye cevap verdi memur. Ve ekledi: «Yüznumara boşalsın ondan sonra» Biraz vakit geçince: «Kaç numara,» diye soruldu. Söyledi numarasını, kapı açıldı. Tuvalete gideceğini söyledi. Beraber gittiler oraya. Kapıyı örtmek istedi. Memur: «Kapı açık duracak.» diye ihtar etti. İşini bitirdikten sonra, pis lavaboda ellerini sabunsuz yıkadı. Hücresine döndüler. Nöbetçi kapadı kapıyı üstüne. Çaycının sesini duyunca, karnının acıktı-

ğını hissetti. Bu kez kapıyı tıklatmadığı halde, kapısı açıldı. «Çay ister misin?» diye sordu nöbetçi memur.

«Çayla beraber, biraz ekmek -- peynir iki gazete aldıramaz mıyız acaba?» diye çekinerek sordu.

«Verin parasını alsınlar.» karşılığını aldı.

Bu konuda bir yasaklama konulmamıştı daha demek. Kahveciye parasını verdi. Kapı gene kapandı üstüne. Bu arada nöbetçi, iki gazete aldırmasında bir sakınca görmemişti.

Öbür hücre sakinlerini seslerinden tanımıyordu. Kapısında dışardan açılıp kapanan küçük bir pencere vardı. Nöbetçi istediği zaman, bunu açıyor ve içerde tutuklunun ne yaptığını görebiliyordu. Sürgü şeklindeki bu küçük pencere, kibrit çöpü ile içerden de aralanabilirdi herhalde. Yavaşca denedi bunu. Pencere aralandı biraz. Hücrenin önünden geçenleri görebiliyordu artık.

O sırada karşı hücrelerden birinin kapısını açtı görevli memur. Trençkotlu, saçları uzamış bir adam çıktı. Omuzları düşük, sapsarı yüzü vardı. Kimbilir kaç zamandır burada idi? Memura tırnaklarını göstererek:

«Tırnaklarım çok uzadı. Bir çakı ya da makas verin. Sizin yanınızda keseyim.» diye yalvaran bir sesle konuştu.

«Olmaz, yasak!» dedi öteki.

Küçük çakısım saklamakta ne kadar isabet etmişti. Doğru dürüst el yıkanmayan yerde, kimbilir kaç gün ya da kaç hafta banyo yapamayacaktı.

Biraz sonra çaycının sesi geldi. Peynir - ekmek ve gazeteleri çayla birlikte getirdiler. İnsan bir yere kapatılıyor. Gün ışığına hasret kalabiliyor ama, mide susmuyor. Yiyecek istiyor.

Sanki hemen dışarı çıkacakmış gibi, peynir - ekmeği bir solukta yedi. Üstüne çayını içti. Gazetelerden birini okumağa başladı. Bunlar da olmasa vakit nasıl geçerdi? Işık az geliyordu. Bazı küçük yazıları ayağa kalkarak, ışığa yaklaştırdı, öyle okudu.

14.

Gülhane Parkı'ndaki büyük çınarların arkasına saklanmıştı bahar. Mart ayı devrilip gitmişti. Toprağın bir karış altında, titreşimler vardı. Ağaçların köklerinde sessiz bir çağıltı başlamıştı. Dikkatle bakılınca görülüyordu, dallarda yeni uçlar belirmiş, bazıları yeşil yeşil patlamıştı bile.

Güneşe sırtını vermiş bazı mutsuz ve işsiz kişiler, doğanın ılık soluğunu yüzlerinde duyuyorlardı. Parkın kanepelerinde birer ikişer oturanlar, düşüncelerinin kumsal yolundan geçerek nereye gideceğiz diye soruyorlardı kendi kendilerine:

Şair Sait Hüsnü ile Şair Ali Turgut, ağır ağır yürüyorlardı çınarların altında. Sait Hüsnü anlatıyordu hep:

«Yirmidokuz gün tutuklu kaldım. Niçin aldılar, neden bıraktılar bilmiyorum.»

«Bunu bilmeyecek ne var? Birincisi gözdağı vermek için. İkincisi de boş atıp, dolu tutturmak istiyorlardı.»

«Ben şu gözleme vardım: Aydınlara, devrimci insanlara karşı düşmanlık duygusunu yayıyorlar. Özellikle yöneticiler, polislerin eğitimsiz kalmalarından da yararlanarak, onları bazı yanlış hareketlere itmektedirler.»

«Mustafa Kemal, Bursa söylevinde bazı hallerde görevlilere güvenilemiyeceğini açık açık söylüyordu. Kaç yıl önce görmüş durumu.»

«Bütün bu duygular yenilecek, değişecek elbet bir gün. Şimdi acılarını biz çekiyoruz. Gelecek kuşaklar, bu düşmanca baskılardan kurtulmuş olarak yaşayacaklar. İnsancıl bir çevre bulacaklar.»

Ali Turgut sustu. Sarayburnu'na yaklaşmışlardı. Denizi görüyorlardı artık. Martıların telâşlı dalışlarını seyrettiler bir süre. Heykelin yanından iyice kıyıya yaklaştılar. Kızkulesi'nin arkasında kalan Üsküdar'a baktılar biraz. Üst üste yığılmış gibi gözüken, ahşap evler, fakir bir görünüm çiziyordu.

Sait Hüsnü'nün gözlerinden mutlu bir yalnızlık pırıltısı geçti. Ali Turgut'un dalgınlığını dağıtmak istedi. Serüvenini anlatmağa başladı ona:

«Bak tutuklu iken başıma ne geldi? Benim hücrem en üst katta idi. Her nasılsa bırakılmış, arka sokağa bakan bir penceresi vardı. Bir defterin iki sayfası büyüklüğünde bir pencere. Müdüriyet'in arkasındaki binalar yüksek olmadığı için arka sokaktaki öbür binaların üçüncü, dördüncü katları iyice görünüyordu. Her gün gazetemi okuduktan sonra ot minderin üzerine çıkar, oradan gökyüzünü, karşı pencereleri seyrederdim. Beni epeyce oyalıyordu pencereden gördüklerim.

«Bir gün güneşli gökyüzünü seyrediyordum. Gözüm karşı binanın pencerelerine kaydı. Dördüncü katın bir penceresi açıktı. Bir kız belirdi orada. Gülümsüyordu. Bana mı gülümsüyor diye kuşkuya düştüm. Daha yaklaştım küçük pencereciğime. Görmüştü beni. Elimle işaret ettim ona. O da bana el salladı. Kimse farkında olmadan konuşuyorduk sanki. Orası herhalde resmi bir yer diye düşünüyordum. Öğle paydosu idi, yanında kimse yoktu galiba. Sonraları hemen her gün, birbirimize işaretlerle meramımızı anlatmağa çalıştık. Odasını, kat ve pencere durumuna göre iyice belledim. Bırakılınca, bu kızı arayıp bulacağım diye kendi kendime karar verdim. Bugün öğleden sonra oraya gideceğim. Belki gerçekten anlaşırız, arkadaş oluruz. Hiç aklına gelir mi böyle başlayacak bir sevgi?»

Ali Turgut, içine gömüldüğü düşüncelerden kurtulmuştu. Merakla dinlemişti onu: «Çok ilgi çekici bir başlangıç olur bu. Ya-

rın sonucu senden dinlemek isterim.» dedi. Sait Hüsnü, yeni anımsamış gibi başka bir konuya atladı :

«Osman Fuat'ı arayıp sordun mu hiç? Bıraktılar mı acaba? Seni benden önce salıverdikleri için, haberin vardır belki.»

Ali Turgut, isteksizce cevap verdi.

«Dün uğradım evine. Kızkardeşi hâlâ bir haber yok» diyerek ağladı durdu. Benden havadis sordu. Teselli ettim biraz. Yakında bırakırlar mutlak, dedim. Sabahattin ele geçmemiş daha. Saklanıyormuş. Bana hep onun nerede olduğunu sordular. Ne suçu var ki, bu kadar inatla arıyorlar onu? Anlayamadım doğrusu.»

«Bunda anlamayacak ne var? Benim bildiğime göre Sabahattin'in belli başlı bir suçu yok. Saklanıyor, gidip teslim olmuyor ya, daha çok kuşkulanıyor polis. Herhalde büyük bir suçu var ki, kaçıp duruyor diyorlardır. Bana da nerede olduğunu sordular. Gerçekten bir şey bilmediğim için ne diyebilirdim?»

İkisi de sustular bir süre. Sanki mutluluk sessizce geçiyordu başlarının üzerinden. Uzansalar tutacaklardı. Ama onlar ellerini uzatamıyor, dalgınlığın ağlarından kurtulamıyorlardı. Geriye döndüler, ağaçların altından yürüyerek parkın kapısına geldiler. Ali Turgut gülümsüyordu :

«Bir şiire başlamıştım. Eve gidip ona devam edeceğim. İlk dizelerini hücrede yazmıştım. Bugün bitiririm belki. Haydi iyi günler. Talihin açık olsun.»

«Teşekkür ederim dostum. İyi günler.»

Ali Turgut, Sultanahmet'e doğru yürümeğe başladı. Sait Hüsnü, parkın yüksek duvarlarının köşesinde durakladı biraz. Sonra Sirkeci'ye giden tramvay yolunu izledi. Göğsünde yeni bir hayat dönemine giriyorum diyen heyecan vardı. Yirmibeş yaşının ilk aşklarını epeyce geride bırakmıştı. Bağlanacağı bir insan çıkamamıştı karşısına.

Gözlerinin önünden önce, çiçek geçirmiş, yüzü belli belirsiz, küçük küçük çukurlarla dolu Cahide geçti. O da, kendisi de ortaokulun birinci sınıfında idiler. Her sabah karşılaştıkça, uzun uzun birbirlerine bakarlardı. O, kendisine oranla daha serbestçe bakıyordu gözlerine. Çocukluktan genç kızlık çağına hızla geçmişti herhalde. Ona iki mektup yazmış üç yanıt almıştı. Sabırsızca «hemen buluşalım» diyordu. İlk ve son, bir buluşmaları oldu. Sultanahmet Parkı'nda yanyana oturdular. Çok konuşuyordu. Söylediklerinin yarısı belki yalandı. Daha o yaşta kendisini isteyenlerden söz açıyordu. Sevmedi bu biçim konuşmayı, ilk aşkı böyle başlamamahydı. Çarçabuk ayrıldı ondan. Rastladıkça ısrarlı bakışlarından kaçmak için, başını başka yöne çevirdi. Azat edilmiş bir kuş gibi, onun geçtiği yollarda görünmemeyi yeğ tuttu.

Gene bir sabah okula giderken, saçları kumral bir genç kızla bakıştılar. Bir hafta böyle bakışların rüyası ile dolaştı. Kaynayan semaverin buharı yüzüne vuruyordu. Öyle yumuşak duygular yaklaşıp uzaklaşıyordu kendisinden. Söylemeğe kalksa anlatamayacaktı. Okuldan kaçtığı bir gün, ince bir yağmur altında yürürken, Şehzadebaşı'ndaki bir sinemanın resimleri önünde durdu. «Beethoven'in Hayatı» idi filmin adı. Bir büyük müzisyen olduğunu biliyordu ama, daha fazla bilgisi yoktu. Biletini alıp girdi sinemaya.

Kalbin tellerine vuran çarpıcı müzik parçası ile karanlıkta boş yerlerden birine oturdu. Belki ilk kez duyuyordu böyle müziği. Doğa'nın acı yalnızlığında dolaştı Beethoven'le beraber. Mutsuz sanatçının kırlarda tek başına gezerek, özgürlüğü nasıl aradığını o da küçük kafasında bütün ayrıntıları ile yaşadı. Filim bitince, kocaman bir insan olduğunu sandı. Büyük bestecinin bütün yaşamını bu küçük yaşında aklının bir köşesine yerleştirdi. Henüz bakışlarla beslenen ikinci aşkı Neriman'ın yüzünün hayalini, karanlık sokaklardan geçerken hep yanı başında varsaydı. Odasında yastığa başını koyunca, uyku gözlerine ininceye kadar, onunla konuştu hep. Beethoven'in (Öpücük) adlı parçası kulaklarından uzaklaşırken daldı.

Sabah erken uyandı. Çayını peynir ve kızarmış ekmekle içti. Çarçabuk giyindi. Küçük aşkı ile gözgöze gelebilmek için sokağa çıktı. Ağır ağır yürüyordu. İşte köşeden göründü o. Bakıştılar, birbirlerinin yanından geçinceye kadar sürdü bu bakış... Ama film ile başlayan küçük yangın, şimdi sönmeye yüz tutmuştu. Böylece her sabah bakışarak geçmek, ona boş gibi göründü birden. Bir bahçede yanyana konuşarak dolaşmadıktan sonra çarpıcı değildi böyle bakışmak. Bir iki ay bu bakışlar sürdü gitti ama, bir gün geldi, kırıldı bir yerde kaldı.

Aradan yıllar geçti. Ortaokul, lise sıralarında fazla sarsıcı olmayan birkaç küçük aşk daha yaşadı. Sonbaharın ilk günleri gibi savrulup gitti o sevdalar. Şiire vermişti, kısacık gençlik çağının bir bölümünü. Büyük bir aşkla kimseyi sevemiyordu. Kendisini sevenleri farkediyordu arasıra. Üzerinde durmuyordu. Sevenlerden birini hiç unutamadı yalnız. Marta'yı hiç sevmiyordu ama, onun gözlerinde dile gelen tutkuyu çok iyi anlıyordu. Onu hiç incitmiyordu. İlk kitabını yayınlayan yayınevinin tezgâhtarı idi o. Ne zaman oraya gitse, Marta'nın gözleri parıldar, hep yüzünde dolaşırdı bakışları. Sıska omuzlarını, kamburca sırtını seyrettikçe yüreği burkulur, «bu kızın sevmek hakkı değil mi?» diye kendi kendisine sorardı. Hiç olmazsa sevmediğimi belli etmeyeyim, derdi içinden. Karşılık görmeyen bir sevgiye acır da insan, gene yanıt veremez. Bunu okumuştu kitaplarda. O vakit şaşmıştı. Başına gelince, şaşmıyordu artık. Bir gün geldi film koptu bir yerinden.

O yayınevi mi kapandı, kendisi mi başka kente gitti? Aradan bir iki yıl geçince, Marta'nın anısı çıktı karşısına. Ama göremedi onu bir daha. Strasti Mordasti'deki kötürüm çocuk gibi, şimdi bodrum penceresinden dışarısını mı seyrediyordu acaba? Şimdi nerede ise çok mutlu olsun dileği geçti içinden.

Emniyet Müdürlüğünün arka tarafındaki sokağa gelmişti. Eski hayalleri orada kesilip düştü kaldırımlara...

Kapısının kenarındaki duvarda çeşitli tabelâlar bulunan binanın önünde durdu. Sonra karşı kaldırıma geçti. Dördüncü katın sol-

dan ikinci penceresine baktı bir süre. Yukarıya çıkınca arayacağı insanı görünce ne söyleyeceğini düşündü. Binaya girdi. Üçüncü ve dördüncü katta o tarihte Baro'ya ait bürolar vardı. Ağır ağır çıktı yukarıya. Artan heyecanını yenmeğe çalışıyordu. O'nu bulabilirse, nasıl karşılayacaktı kendisini? İşaretleştiklerini lâf olsun diye yapmadıysa bile, «şimdi durum değişti, ben sizi tanımıyorum» diyebilirdi. Böyle bir karşılık görmüş gibi durakladı üçüncü kata gelince. Çabucak toparlandı. Tekrar basamakları çıktı. Dördüncü katın koridoruna saptı. Düşlerine giren pencerenin bulunduğu odanın önünde idi herhalde. Sağa, sola bakındı. Kapılar kapalı olduğu için, kimse görünmüyordu. O sırada, tuvalet olduğunu sandığı bir kapıdan koridora elinde havlu ve sabun kutusu ile bir genç kız çıktı. Yanma yaklaşınca bakıştılar. Durakladı ve sordu:

«Kimi arıyorsunuz?»

«Şu odada çalışıyorsanız, sizi arıyorum galiba.»

«Evet bu odada çalışıyorum. Avukat mısınız?»

«Hayır avukat değilim. Her gün öğle saatinde kendisine mutluluk dakikaları yaşattığınız tutukluyum ben. Ne çabuk unuttunuz?»

Genç kızın dudaklarından geniş bir gülümsemenin çizgileri geçti. Gözleri parladı birden:

«Oh, bağışlayın beni. Kaç gündür pencerenizde görünmüyordunuz. Acaba ne oldunuz, diye merak ediyordum. Buyurun içeriye girelim.»

Odaya girdiler. Karşılıklı iki masa vardı. Birinde yazı makinesi. Beyaz kâğıtlar, karbonlar üst üste duruyordu.

Sait Hüsnü, gösterilen yere oturdu. Kızda çekingenlik yoktu. Sanki uzun süredir tanışıyorlardı.

« «İşte karşıda sizin pencereniz.»

Odanın iki penceresinden birini gösterdi:

«İşte bu da benim pencerem. Bir sakınca yoksa, sizin hikâyenizi sonra dinlemek isterim.»

O sırada içeriye, odacı girdi. Elinde yazı kartonu vardı. Öbür masanın üzerine bıraktı. Genç kız:

«İdris efendi, bize iki taze çay getirir misin?»

«Getireyim efendim.» dedi, dışarı çıktı..

Sait Hüsnü gördüğü içtenlikten cesaretlendi ve sordu:

«Affedersiniz size kendimi tanıtmadım. Tıp Fakültesi'ne devam ediyorum. Edebiyatla yakından ilgim var. Adım Sait Hüsnü.»

Genç kız tekrar gülümsedi. Konuşmasına hep gülerek başlıyordu :

«Ben Leylâ. Burada sekreter olarak çalışıyorum.»

«Memnun oldum.» dedi Sait Hüsnü ve ekledi:

«İş saatinizde sizi daha fazla oyalamayayım. Eğer mümkünse, bu akşam bir yerde oturalım konuşalım. Olmazsa, yarın cumartesi öğleden sonra bir boğaz yolculuğu yapalım isterseniz.»

Leylâ hemen yanıt vermedi. Düşündü biraz. İki yol kavşağına gelmişti sanki. Öneriyi kabul etmekte bir sakınca var mı diye bir sıkıntı bulutu geçiyordu kafasından. Başını yana çevirince, gözgöze geldiler. Yeni bir çilenin yanından geçmiş genç adam gülümsemeden bakıyordu. Bu gözlerde, ta içerlerde çarpan yüreğini görüyordu. Durgun bir denizden sabah saatinde geçer gibi dinlenmiş hissetti kendisini. Gülümsedi:

«Yarın öğleden sonra Boğaz iskelesinde olabilirim. 13'de çıkıyorum buradan. 13.30'da orada olurum herhalde.»

«O halde anlaştık. Yarın sizi orada bekleyeceğim.»

El sıkıştılar. Merdivenin başına kadar geçirdi onu. Tatlı bir gülümseyişle bakıyordu hep. Sait Hüsnü, merdivenlerden indi. Kayboldu. Oysa bir heyecan akımının içinde kalakalmıştı Leylâ. Merdivenden odasına doğruldu. Sevgi böyle mi başlardı ilkin? Oturdu makinenin başına. Düşündü kaldı öyle. Böyle bir bağlantının bulutuna kapılıp, söz vermesinde isabet var mıydı?

İlk kez karşılaştıkları halde, yabancı gibi davranmamışlardı

birbirlerine. Birkaç aydır arkadaşmışız gibi davrandık birbirimize, diye düşündü. Yüzü yanıyordu ateş gibi. Tekrar sordu kendi kendine:

«Böyle mi başlar sevgi insanın yüzünde? Konuşurken bu kadar heyecanlanmamıştı. Neydi bu göğsündeki gümbürtü»

O sırada izinli arkadaşı Rezzan girdi içeri. Yerine oturdu. Gözgöze geldiler. Sonra Leylâ yerinden kalktı, pencerenin önüne gitti. Dışarıyı seyretti. O küçüçük pencereyi, gözleri ile arayıp buldu. Şimdi kimse bakmıyordu oradan.

Elini yüzünde gezdirdi. Yüzü yanıyordu ateş gibi. Nerden geliyordu bu sıcak rüzgâr?

Rezzan, bir yarım dakika daha seyretti onu. Sonra sabredemedi :

«Leylâ n'oldu sana? Yanakların kıpkırmızı olmuş. Hasta mısın yoksa?»

«Hiç..» dedi Leylâ. «Bir saattir yüzüm ateş gibi yanıyor. Ne oldu ben de anlayamadım.»

15.

Üç saat öncesine oranla, hava iyice soğumuştu. Saat 21'de biraz kestirmişti ama, bu uyku 1 saat 25 dakika sürmüştü. Tekrar saatine baktı : «Gecenin onikisi» diye söylendi.

Her akşam bir ekmek alıyordu. Şapkasını onun üzerine geçiriyor ve başına yastık oluyordu bütün gece. Bu hücrede dördüncü gecesi bitecekti beş - altı saat sonra. Ot minderin üzerinde büzülmüş yatıyordu. Birkaç kez karısına ihtiyaçlarını bildirmişti. İstediklerinin hiçbiri gelmemişti. Eline ulaşmamıştı herhalde. Bir battaniye, bir yastık olsaydı, şimdiki gibi gene elbise ile yatar kalkar, ama üşümezdi. Nöbetçilere verdiği pusulalar, demek yırtılıp atılıyordu ya da dosyasma konuluyordu. Oysa veririz diyorlardı kendisine.

O sırada bir ayak sesi yaklaştı bulunduğu tarafa. Nöbetçi ile konuştu. Sonra hücresinin önüne geldiler. Kapısını açtılar. Bir ses : «Haydi kalk bakalım» dedi. Doğruldu minderin üzerinde. Küçük ampulün sarı ışığında, çiçek bozuğu yüzü tamdı. Onu bu hücreye kapatan memurdu. Anlaşılmaz bir kinle bakan bu adamla tekrar karşılaşmayı hiç istemiyordu. Ayağa kalktı. Nereye gideceklerini sormadı.

Sağ taraftaki koridordan yürümeğe başladı. Bu kez önden yürüyordu polis. Sağ kalçasının üzerinde tabanca olduğu farkediliyordu. Bir ara tabancayı çıkardı, dişlerini sıkarak «Yürüsene ulan» dedi. Düşmana esir düşmüştü sanki. Bu saatte nereye götürülürdü insan? Gündüzler bitmiş miydi? Kapının önünde durdular. Tabancayı yerine yerleştirdi düşman suratlı adam.

Kapıya birkaç kez vurdu : «Gir» denildiğini duydular. İçeriye girdiler. Sabahattin'in bol ışıkla gözleri kamaştı ilkin. İlk getirildiği geceki gözlüklü, zayıf adam masanın kenarındaki sandalyede oturuyordu. Cıgarasının dumanı arkasından bakıyordu konuşmadan. Masanın yanında ilk kez gördüğü genç bir memur daha var. Her ikisinin gözlerinde yasaların dışında büyümüş kin pırıltıları yanıp sönüyordu.

Odanın havası sıcaktı. Biraz önceki üşümesi geçmişti. Ahmet Hulusi, sessizliği bozdu :

«Seni dinliyorum Sabahattin. Şu Devrimciler Derneği'ni anlat bize. Kimler var bu dernekte? Ne biliyorsan söyle...»

Sabahattin şaştı önce. Demek buraya adım yeni duyduğu gizli bir örgüt için getirilmişti :

«Böyle bir dernek olduğunu ilk sizden duyuyorum. Adını duymadığım bir topluluğa girmem söz konusu olamaz elbet.»

Gene sustular biraz. Başka bir noktadan yakalamak istiyorlardı onu. Bunu düşündükleri besbelli idi. Sabahattin'i şaşırtan konuyu attılar ortaya:

«Peki şu Asmalımecit'te pavyonda konuştuğun beyaz Rus kadınını anlat öyleyse. Neler konuştun onunla?»

Yanlış mı duyuyorum dedi ilkin. Yoksa başkasına yönelteceklerı soruyu yanlışlıkla bana mı sordular acaba diye düşündü:

«Pavyonlara gitmek alışkanlığım yoktur. Size çok yanlış bilgi vermişler.»

«Sana tarihi ve saati ile söyleyebilirim bu buluşmayı. Ekim'in 7'sinde Harbiye tramvayından Tepebaşı'nda indin. Oradan Asmalımescit'e saptın. Orada Çin pavyonunda bu Rus kadını ile buluştun. Ne konuştuğunu da sen anlat.»

Sabahattin gülümsedi biraz. Bu olay, budalaca bir izleme sonucu verilen uydurma bir rapor üzerine oturtuluyordu. Bu olguyu kolayca çözmüştü kafasında:

«Anlaşılan izlemeye memur olan polis, beni sokakta kaybedince, hayalini işletmiş ve bula bula bu pavyon hikayesini uydurmuş. Raporuna da yazıp size vermiş. Biraz gözünü açsa idi, benim Asmalımescit'ten geçip Fransız Kitabevi'ne girdiğimi görürdü.»

Ahmet Hulusi elini kaldırdı. «Yeter» der gibi masaya vurdu:

«Yoo, o kadar uzun boylu değil. Benim görevlendirdiğim memurlar, görmedikleri olayları yazmazlar raporlarına. Böyle bir yanılgıya düşerlerse, ben bağışlamam onları. Hele uydurma raporlar nasıl yazabilirler? Bu konuda yüzleştirme yapacağım. Yalan hanginizde ise ortaya çıkaracağım.»

İki taraf da tekrar sustu. Ahmet Hulusi, eli ile «Götürün» der gibi işaret etti. Masanın öbür yanında oturan genç memur, kalktı. Dışardan, biraz önceki polisi çağırdı. Sabahattin odadan çıkarken, uyku ile uyanıklık arasında idi. Aynı loş koridorlardan geçtiler. Nöbetçi değişmişti. Hücrenin kapısını açtılar. Sabahattin'in üzerine kapadılar. Şimdi daha iyi anlıyordu, ne yıldızlı bir göğün altında uzanan bir denizi seyredebilir, ne de yemyeşil kırların üzerinden geçen rüzgârı içine çekebilir. Her şey bu küçük hücrenin pis havasında karanlığa gömülmüş gibi görünüyor ona. Uzandı ot minderin üzerine. Biraz önce, göz kapaklarını bastıran uyku, gene uzaklaştı. Omuzlarından kollarına doğru yayılan ayaz, dikiliyordu yanında. Biraz ateşte ısınmak, biraz özgürlük istiyor şimdi. Dışarıda çivili ayakkabısı ile nöbetçi dolaşıyor uyumamak için.

Saat kaç acaba? Bileğindeki saate baksa, daha çok tedirgin olacak. Beklediği uyku iyice uzaklaşacak. Gözlerini yummuş bekliyor uykuyu. Birden kapalı gözlerinin içini aydınlatıyor bir yüz. Ayşe gözlerini kırpmadan ona bakıyor. Üzerine eğiliyor:

«Üzülme, bunlar da geçecek» dediğini duyuyor. Bir kuyunun karanlığında yitip gidiyor sanki. Uyku alıp götürüyor onu uzaklara..

16.

Sabahattin'in Ayşe'den ayrıldığı gecenin üzerinden sekiz gün geçti. Hiçbir haber yok. Arkadaşında saklansa, bir haber gelirdi bana diye düşünüyordu Ayşe. En iyisi Nihat'ı bulmalı. Okuldan çıkar çıkmaz, hiç eve uğramadan Beyazıt'a gitse, Üniversite'nin kapısında bulabilir belki onu. Okulda son derste, takvime takılıyor gözleri: 17 Mart 1945 Cumartesi. Dersten on dakika erken çıkarsa, ilk vasıta ile Beyazıt'a vaktinde yetişebilir.

Sınıftan erken çıkıp, bir öğretmen arkadaşına gideceğini haber veriyor. Durakta güçlükle yetişiyor, yeni kalkan tramvaya. Çekip giden kışın ardından yaklaşmakta olan ilkbaharın soluğunu duyor yüzünde. Gökte beyaz bulutlar, kuzeyden güneye doğru akıyorlar. Tramvay bu saatte iyice dolu. Hep ayakta gidiyor. Köprünün üstündeki durakta tek kişilik yerde oturan bir genç kız inerken yer gösteriyor ona. Oturunca, ayakta durmaktan yorulduğunu anlıyor. Hafif sarsıntı arasında bıraksa kendini, uykusu bile gelebilir. Oturunca tek kişilik yere, tramvayın daha hızlı gittiğini sanıyor. İşte Beyazıt'a yaklaşıyorlar. Köşedeki benzin istasyonunun önünden kıvrıldılar. Küllük kahveleri bomboş, bahar girmemiş daha oraya. Üniversite'nin dış kapısı yanındaki saatler on üçe beş var. Havuzun kenarından geçiyor. Etrafa bakmıyor pek. Öğrenciler dağılmışlar, gruplar halinde gidiyorlar.

Tam bahçeye gireceği sırada «Ayşe abla» diye sesleniyor birisi öbür kapıdan. Bakmıyor etrafına. Nihat ile kardeşini görüyor oracıkta. Gülümseyerek yaklaşıyorlar ona.

«Nasılsın abla?» diyerek elini sıkıyorlar. Onun düşünceli ba-

kışları karşısında duraklıyorlar biraz :

«Sabahattin yakalanmış galiba. Üzülecek bir şey yok. Suçsuzluğu kısa zamanda anlaşılır, bırakırlar herhalde. Beraber dergi çıkardıkları şair Ali Turgut ile Sait Hüsnü'yü bıraktılar. Biri yirmibeş gün, öbürü yirmidokuz gün hücrede kalmışlar.»

Ayşe, uzakta olan bir korku duygusunun soluğunu yüzünde duyuyor ve içini çekiyor:

«Tutukladıklarını bana haber bile vermediler. Bazı ihtiyaçları vardır herhalde, siz söylemeseniz hiç haberim olmayacak.»

Nihat, dudaklarından eksik olmayan gülümseme ile konuşuyor:

«Şimdi vakit geçirmeden ihtiyaçlarını saptayalım. Onları götürelim hemen. Havalar soğuk gidiyor. Kalın battaniye ile yastık ve çamaşır ilk bekledikleridir.»

O halde bizim eve gidip, götürülecek eşyaları hazırlayalım» dedi Ayşe.

Durağa yöneldiler. Sert mart rüzgârı, önüne kattığı bulutları sürükleyip götürüyordu. Ayşe, Robinson yalnızlığından kurtuldum biraz dedi içinden. Ne zordur yalnızlığa karşı durmak? Ne kadar güçlü olsanız, yalnızsanız bir yerde cesaretiniz tükenir, tökezlersiniz. Ama iki, üç ve çok insanın düşüncesi, aklı biraraya gelirse, sendelemek akla bile gelmez.

Üçü de, Sabahattin'in durumunu, karanlık düşüncelerin kenarına kadar inip çıkarmaya çalışıyorlardı. Şu anda ne haldeydi? Tabutluğa konulmuş muydu? Hücrede, belki de yere basamayacak kadar dövülmüştü.

Belki de bunların hiçbirisi olmamıştı. Hücrede sorgusunu bekliyordu. Ama ikibuçuk ay kaçak dolaştığına göre, sorgusu geciktirilmiş olamazdı.

Her üçünde de aklın zembereği zikzak çizerek ilerliyordu. Yol bazan aydınlanıyor, bazan karanlıkta yürüyorlardı.

17.

Sait Hüsnü saatine baktı. İskelenin saati ile üçdört dakika farklıydı. Kendisininki ileriydi demek. 13'ü 21 geçiyordu. Yüreğini yokladı, heyecanlı sayılmazdı. Şu açık mavi mantolu genç kız, o değil miydi? Yarım saatten az sürmüştü, dünkü görüşmeleri. Yüzünü tam çıkaramıyordu şimdi. Böyle sokakta yürürken görmemişti hiç. O da biraz çekingen yaklaştı. Bir yanılgının çemberine girmek istemiyorlardı ikisi de. Üç dört adım kalınca, iyice tanıdılar birbirlerini. Leylâ, dünkü konuşkan hâliyle:

«Fazla bekletmedim ya?» dedi.

«Hayır hayır, beş - altı dakika oldu, ben de geleli. Zaten kararlaştırdığımız saat 13.30 idi. Bu süre dolmadı daha.»

Sonra emektar «Kalender» vapuruna yöneldiler. Bulutların arkasına gizlenip duran güneş, meydana çıktı. Kirli deniz biraz aydınlandı. Köprü ufak sarsıntılarla inip çıkıyordu. Gelip geçen insan kalabalığı da bu uykulu sarsıntıya uymuş, dalgın yürüyordu.

Sait Hüsnü, birden akhna gelmiş gibi, vapurun merdivenin-de durakladı:

«Sizden özür dilemeliyim. Dün, öğle yemeğini beraber yeriz demeyi unutmuşum. Yemek yemediniz herhalde..»

«Oh, teşekkür ederim. Ben öğle yemeklerini hep dairede yerim. Ya evden getiririm, ya da dışardan bir şeyler aldırırız. Bugün de evden getirmiştim. Arkadaşlarla beraber 12'de yedik yemeğimizi.»

«O halde başka sefere birlikte yeriz. Ben de burada çayla

sandöviç yerim.»

Geminin üst salonunda karşılıklı oturdular. Şimdi daha aydınlık havada birbirlerini yakından görüyorlardı. Leylâ'nın alnında bir yara izi farkediliyordu. Kumral saçların çerçevelediği yüzünde bir ışık yanıp sönüyordu. Gözlerinden okunuyordu ruhunun temizliği. Konuşması ve hareketleri ona biraz erkinlik veriyordu. İlk bakışta, bu hâli onu size yanlış tanıtabilirdi. Oysa yarım saat sonra, Sait Hüsnü onun içtenliğini anlamıştı. Çaylarını içtiler, sandöviçleri beraber yediler.

Bir suskunluğa gömülmüş olan Arnavutköy'ün önünden geçiyorlardı. Genç adam, asıl konuya girme zamanının geldiğini anladı:

«Leylâ Hanım, siz sormadan ben anlatayım. Sizinle günlerce selâmlaşıp işaretleştiğimiz pencereye nasıl getirildiğimi merak edersiniz herhalde? Bilmem edebiyatı sever misiniz? İşte beni o pencerenin arkasına getiren tutku, şiir tutkusudur. Şiirler yazıyorum. Ama alışılmış biçimde değil bunlar. Toplumsal bir görüş açısından geliyor bizim yazdığımız şiirler. Beş on arkadaş ortaklaşa dergi çıkarıyorduk. Dergimize çeşitli baskılar yaptılar. Yıldıramayınca yasa dışı kararlarla kapattılar dergimizi. Biliyorsunuz, İstanbul'da Sıkıyönetim var. Onun demir eli, hep bizim üzerimizde dolaşıyor. Bizleri birer ikişer, o gördüğünüz binanın içindeki hücrelere kapadılar. Maddi-manevi baskılarla, işkencelerle, kimimiz iki üç ay kaldık orada. Bunları şunun için söylüyorum. İyi bir arkadaşlığa başlıyoruz. Olur ki, benim durumum kuşku yaratabilir sizde. Sakıncalı görebilirsiniz. Her şeyi açık açık anlatıyorum. Aslında suçsuzuz. Ama herkes o gözle bakmaz bize. Çünkü ülkemizde, devrimci, aydın kişilere, çok kimse bilinçli, bilinçsiz düşmanlık duygusu besler. Gerçek yurtsever olduğumuz, bir gün herkes tarafından anlaşılacaktır. Ama o noktaya varmadık henüz. O noktaya adım adım yaklaşıyoruz. Halkımız bütünü ile uyandığı zaman, gerçeklerin anlamını daha iyi kavradığı gün, hiç kimsenin düşmanlığı kalmayacak bize kar-

şı. Kinleri sevgiye dönüşecek.»

«Suçsuz insanların suçlu sayıldığı bir dönemde yaşıyoruz demek istiyorsunuz. Anlıyorum sizi. Benim bir akrabam vardı, sizinkine benzer işler geldi başına. Liseyi bitirmeden veremden öldü zavallı. Onu anımsadım şimdi. Cahit ne iyi çocuktu... Zor günlerin içinden geçiyoruz. Daha tedbirli olun diyeceğim ama size, tedbir denilen çizgi nerede başlar, nerde biter, bilinmez ki..»

Sait Hüsnü hem dinliyor, hem uçuşan tel tel saçlarım seyrediyordu Leylâ'nın. Dalmıştı. Karşı kanapedeki yolcuları görmüyordu sanki. İkisi de bir süre sustular.

Vapur Emirgân iskelesine yanaştı. Büyük bir duman parçası bırakarak ayrıldı oradan.

Leylâ, onun konuşmasını bekledi. Düşünüyordu Sait Hüsnü. Onu uyarmak için:

«Daldınız.» dedi. «Ne düşünüyorsunuz?»

«Evet daldım biraz. Şu sırada, ülkemizde aydınların çektiklerini düşünüyorum. Oysa 30 - 35 yıl sonra bu çileler, acı gülüşlerle anımsanacak belki. İnsanlarımız, birtakım küçük olaylar yüzünden nasıl itilip kakılmış? Hiç yoktan, en kötü koşullar içinde hücrelere atılmış, sağlıklarını yitirmişler. 1975-1980 yılına varınca, insanların yüzünden bu kara lekeler silinir mi acaba? İnsanların, insanlara ettiğini kim durduracak? Bilmem kitap okumayı sever misiniz? Ben kitapları okudukça bazı gerçeklerin ayrıntılarına iniyorum. Toplumun çelişkilerini görerek, bazı ülkelerde çabuk, bazı ülkelerde yavaş yürüyen, eski düzenin yıkılma evrelerini farkediyorum. Biz epeyce gerilerde kalmışız. Üstelik yavaş da yürüyoruz. İnsana değer veren yönetim, bilmem ne vakit gelir?»

Leylâ dinliyordu ama, her sözün anlamını gerektiği gibi anlamıyordu belki. Bunu sezen Sait Hüsnü, konuyu değiştirdi:

«Sizi sıkacak konulara kaptırdım kendimi. Bağışlayın. Beni iyi anladığınız zaman, anlattıklarımdan sıkılmayacaksınız. (Cigara paketini çıkardı) Cıgara içer misiniz?»

«Hayır içmiyorum, daha doğrusu alışmadım daha.»

«İyi etmişsiniz» dedi genç adam ve bir tane yaktı. Dumanı çekti içine. Başım arkaya doğru çekerek, yukarı üfledi. Sarıyer'e yaklaşıyorlardı. Kıyıları seyrediyorlardı.

«Birbirimizden hoşlandık herhalde. Arkadaşlığımız başladı sanıyorum.»

Leylâ gülümsüyordu. Dudaklarının kenarında mutluluğu haber veren bir çizgi vardı. Gözlerinde pırıl pırıl bir ışık duruyordu. Alnındaki yara izi tekrar gözüne ilişti. Sevginin ilk saatlerini mi götürüyordu aralarında duran zaman? Vapur Sarıyer'e yanaştı onlar da çıktılar kıyıya.

18.

Şubat-Mart ayları, ayaklarında ağrılar bırakarak gitmişti. İlkbahar, Avrupa'da yüzbinlerce genç insanın cesetleri ve yaraları üzerinden geçerek yaklaşıyordu. Dün akşamüstü hava kararırken çıkarmışlardı hücreden. Sanki suçlu imiş gibi, bırakırlarken gözdağı vermişlerdi gene. İnönü'nün 1945'de gerici düzeni savunan adamları, kendi küçük yaşamlarının iç karartan tablosuna rağmen, onun çürümüş yönetimini sürdürüyorlardı. Bu yönetimi korumağa çalışırlarken, insanları hem karanlığa itebiliyorlar, hem de bazan davranışlarında kaskatı olabiliyorlardı. Kolayca yasaların dışına çıkıp, yurtsever aydınlara en sert baskıyı reva görüyorlardı. Öyle yaparlarsa, uzak bir kasabanın zifiri karanlığı arkasında kalmış gibi, kimse bir şey görmez, duymaz sanıyorlardı. Bunlar, kafasından bir sinema şeridi gibi geçip giderken, kahveden içeri girdi.

Kahve tenha idi. Tanıdık bir yüz aradı, yoktu. Kâğıt oyununa dalmış, üniversiteli gençler, şu sıra ne İkinci Büyük Dünya Savaşının sona yaklaşmasını düşünüyorlar, ne de Türkiye'nin git git daha yoğun bir bunalıma girdiğini akıllarının kenarından geçiriyorlardı. Büyük çoğunluk böyle idi. Yer yer kafalarında ışıkların yanıp söndüğü gençler de vardı ama, bunlar azınlıkta idi henüz..

Osman Fuat, tanıdık çehre göremeyince, eski alışkanlığını bırakıp pencere yanındaki boş masaya oturdu. Bir yandan dergileri okur, bir yandan da caddeden geçenleri seyrederim diye düşündü.

Öğleye kadar yatmış, iyi uyumuştu. Kahvenin sahibi Habib, kuşkulu gözlerle, dikkatle bakıyordu. Orta şekerli kahvesini getirin-

ce başını dergiden kaldırdı. Hem kahveyi yudumluyor, hem gelip geçenler arasında bir tanıdık arıyordu. Dertleşecek insan gözlüyordu çünkü. Hücrede çay içmişti ama, kahve getirtmemişti. Ona göre çay içmek zorunluluktu, kahve keyifli olunca içilmeliydi. Parayı da hesaplı harcamak gerektiğini duymuştu orada.

Birden dikkat kesildi. Karşı kaldırımdan geçen lâcivert elbiseli adam Mülkiyeli Fikret'e benziyordu. Evet oydu galiba. Hiç etrafa bakmadan yürüyordu. Hemen kapının önüne çıktı. «Fikret.» diye seslendi. Duymadı. Bu kez daha yüksek sesle bağırdı. Fikret durdu. Baktı kendisinden yana. Karşıya geçerken dikkat etti. Sendeler gibi yürüyordu. Yanına gelince, boynuna sarıldı, öpüştüler. Fikret'in halinde bir durgunluk, gözlerinde anlaşılmaz bir çöküş vardı. İçeri girdiler, karşılıklı oturdular. Fikret'in üstü başı iyi değildi. Fuat girip çıktığı hücre yaşamını bile unuttu:

«Nasılsın Fikret, başına bir iş mi geldi?» diye sordu.

«Sorma Osman, Kaymakam olduk. G. ilinin K. kazasına gittik. Ülkemizin yöneticileri biziz sandık. Ama değilmiş öyle.» Soluk almakta güçlük çekiyormuş gibi yutkundu. Kahvesini getirmişlerdi. Bir yudum aldı ondan. Osman Fuat, sabırsızlanıyordu:

«Peki ne oldu Fikret anlatsana.»

«Biraz sabret şu kahveyi içeyim.» diye cevap verdi.

Sıcak kahveyi birkaç yudumda bitirdi. Biraz rahatlamıştı. Gözlerinden, eski günlerin neşeli saatlerinden kalma kırık bir pırıltı geçti:

«Seninle görüşmeyeli kaç yıl oldu?»

«Herhalde üç yıldan fazla. Sen üçüncü sınıfta idin galiba.»

«Hesabın doğru herhalde. Ertesi yıl bitirdik Mülkiye'yi. Staj yaptık. K. da ilk kaymakamlık görevi başladı. Doğuya doğru uza-

nan çizgideki bütün kasabalar elektriksiz, çamurlu sokakları ile karşısına çıkar insanın. Kerpiç duvarlı tek katlı evlerin yanından geçerek girersiniz dar sokaklara. Sonra tektük iki katlı evlere rastlarsınız.. Yazın ortasında gelmiştim kasabaya. Bizim içimizdeki ateşi biliyorsun. Bu ateşin üzerine, kocaman bir körükle, hizmet aşkı üflüyorlardı Ankara'da. Ne kadar yoksunluk olursa olsun, bana vız geliyordu. Çatlamış Anadolu toprağım daha çok yükleniyordum sırtıma sanki. Beş ay, ufak tefek olaylara takılmadan görevimi yaptım. Tek başıma oturuyorum. Ailemden kimse yok yanımda. Oraya giderken bir hayli kitap almıştım yanıma. Bazı geceler kitap okuyorum. Öğretmenlerin, kasaba memurlarının oyun oynadığı, dedikodu yaptığı kahveye çıkıyorum. Savcı, bazı öğretmenler,ilköğretim müfettişi arkadaşım. Kahveye çıkmasam, günlük daire çalışması dışında karamsarlığa, içkiye gömüleceğim iyice. Böyle bir çıkmaza düşmemek için, dört gece evde kitap okuyorsam, üç gece de arkadaşlarla oturuyorum kahvede.

«Yılbaşına iki gün kala, İlköğretim Müfettişi Necdet, Kaymakamlığa çıkageldi. Sohbet arasında yılbaşı balosuna beraber G.. iline gitmeyi önerdi. O da bekâr çünkü. Benim üzerimdeki lâcivert elbisemden başka giyeceğim yok dedimse de, «elbiseyi o gün ütületirsin, akşamüstü ciple gideriz.» dedi. Gitmeyi, doğrusu ya istemiyordum. Korkunç bir kış bastırmıştı. Yerler buz tutmuş. Herkes erkenden evinin kapısını örtüyor, sobasının başına geçiyordu. O tahta, kerpiç evler, doğru-dürüst ısınmıyordu bile. Bir değişiklik olsun diye, Necdet'in ısrarına karşı duramadım. Elbiseyi o gün ütülettirdim. Akşam hava kararırken yola çıktık. Buz tutmuş yolda ilerliyoruz. Kimseler yok yollarda. İn cin top oynuyor. Paltolarımıza sarılmışız ama, ayaklarımız demir gibi soğuk. Akıl etmişiz de konyak almışız yanımıza. O da olmasa, cipin deliklerinden giren rüzgâra karşı koymak daha da güçleşecek.

«O sırada farların aydınlığında bir tavşan gördük, yolun kenarından karşıya geçip gitti. Yol arkadaşıma, «Babam olsa şimdi,

devam etmez geri döner» dedim. «Bırak canım bu bâtıl inançları, üzerinde durma» dedi. Ama içimden bir tel kopmuştu sanki. İnanmıyordum gerçi. Babamın kafama yerleştirdiği bu görüş, uzaklaşıp uzaklaşıp, tekrar geliyordu gözümün önündeki boşluğa.

«Biraz sonra silkip attım o inanışı kafamdan. G. ye geldik. Arabadan inince,ya içtiğimiz iki şişe konyaktan ya da artan soğuktan ayakta sallanıyorduk. Saat ilerlemişti. gece yarısına yaklaşmıştı. Balonun verildiği salona girdik. Vali'nin oturduğu masanın yanındaki masada aynı ile bağlı kazalardan birinde kaymakamlık yapan sınıf arkadaşım Kemal bir ahbabı ile içiyor. Görünce el etti bize, gittik yanına oturduk. Mezeler, içkiler ısmarlandı. Başladık biz de kadehlerimizi çın çın ettirmeye. Ara sıra Vali gözüme ilişiyor, çeviriyorum başımı başka tarafa. Aramız açık, bir meseleden ötürü. Ben kasabaya geldiğim vakit, Mal Müdürünün bir rüşvet işini fısıldadılar kulağıma. Kimse dokunamıyormuş Valinin adamı diye. Sorunu inceledim. Ooo kırdığı ceviz bini aşmış meğerse. Hem de pervasızca alıyor paraları. Yakalattım bir gün ansızın. Mahkeme işten el çektirdi. Vali, bu nedenle fena bozuldu bana. Ortaktılar belki. O günden sonra Valiyle hiç anlaşamadık. Hiçbir önerimi kabul etmiyor, geri çeviriyordu. Anlaşılmıştı, bir gün kapışacaktık. Bu an o gece gelip çatacakmış meğerse bize.

«Yanında bir kadın var. Açık saçık, hafifmeşrep davranışlı. Bu kadının kim olduğunu sordum arkadaşa. Gözleri ile işaret etti, ortada garson gibi dolaşan K.Müdürü'nü. Adam hayatından hoşnut gülümsüyor. Bana ne diyorum, Vali bekâr olduğuna göre, yılbaşı gecesi arkadaşının karısı ile oturup içebilir. Daha doğrusu meşrebe göre değişir bu..

«Issız kasabada geçirdiğim beş aylık yalnızlık birikimi içimde kımıldamağa başlıyor. Kadehler boşaldıkça, soğuk kış gecesi uzaklaşıyor bizden. Dans edecek kadın yok yanımızda. Vali her on dakika-

da bir o kadınla dansa kalkıyor. Ben bir ara dalmışım. Biraz yüksek sesle,heyacanlı anlatıyorum. Müfettiş Necdet, dizimi dürtüyor: «Biraz yavaş, herkes bize bakıyor.» Daha çok geriliyor sinirlerim. Devam ediyorum anlatmaya. Bu arada ufak tefek, argolu sözcükler geçiyor masamızdan. İçkili sofrada olağan şeyler bunlar, bilirsin. İnsan daima aşırılığın sınırında dolaşır. Hele ufak bir söz sürtüşmesi geçerse aradan. Bir anda kavga patlayıverir. Bir de baktım, bir adam belirdi yanımda, hafifçe kolumdan tuttu:

«Sizi otelinize götürüp yatıralım Kaymakam Bey.» dedi. Başka bir adam da belimde tabanca olduğunu sezince, onu almağa çalışıyordu. Ayağa fırladım, yana çekilip savurdum ikisini de, düştüler yere. Doğrulup üzerime gelecekleri sırada çektim tabancayı.«Gelirseniz vururum.» dedim. Bütün salon karıştı. Herkes bir kenara kaçtı. Arkamdan birisi kollarımı yakalamak istedi. Savurdum onu da. Sanki içkiden bende eser kalmamıştı. Arkadaşlar yatıştırmağa çalışıyorlardı ama, ben bir Kaymakama, yılbaşı gecesi hakaret edilmesini bir türlü hazmedemiyordum.

«Şaşkınlıktan yararlanarak dışarı fırladım. Sonradan anladım ki, o iki kişi polis imiş, Valinin emri ile üzerime çullanmışlar. Dışarda saklanmışlar bir yere. İkisinin elinde de birer sopa. Ben karanlıkta göremedim onları. Kafama bir sopa indi, arkasından bir de omuzuma. Sendeledim. O sırada çullandılar üzerime. Başladılar dövmeğe. Bir ara kurtuldum ellerinden. Tabancam düşmüş karanlıkta. Yumruk yumruğa girdik birbirimize. Sonuçta sürükleyerek götürdüler beni Emniyet Müdürlüğü'ne. Üzerimde ceket falan kalmamıştı. Gömlekle kalmıştım. Asıl dayak faslı orada imiş. Bir saat bağlayarak dövdüler beni kardeşim. Bir ot yatağın üzerinde bırakıp gittiler. Paltomu getirip atmışlar içeriye. Ona sarındım. Düşündüm bir saat uzatıldığım yatakta.

«Kirli bir sabah belirdi pencerede. Durmak olmaz dedim

böyle. İlkin kaçmayı düşündüm. Kapatıldığım odanın penceresi yüksek değildi. Oradan atlıyabilirdim. Sonra, böyle yaparsam dedim, gerçekten suçlu sanırlar beni. Bekledim sabahı. Çıktım yatağın üzerine, dışarıyı gözledim bir süre, sokak bomboştu. Uyanmamıştı daha G.ili. Yatağın üzerine uzandım tekrar. Fakat soğuk, paslı,ağır bir demir gibi hissettiriyordu kendini. Bir sıcak sahlep ya da çay olsa diye düşündüm. Ama ne gelen var, ne giden.

«Odanın içinde gezinirsem, ısınırım dedim. Dolaşmağa başladım. Dışardan sesler gelmeğe başladı. Kapı aralandı. Tanımadığım bir yüz belirdi.

«Ne bakıyorsun öyle sırıtarak?» dedim.

«Hazırlanın, mahkemeye gideceksiniz.»

«Hazırım, hemen gidelim.» Karşılığını verince, kapı örtüldü. Az sonra kapı ardına kadar açıldı. Tanımadığım üç memur yol gösterdiler. Kaymakamlık sıfatı üzerimde olduğu halde, bir suçlu gibi götürülüyordum. Bir kelepçe eksikti bileklerimde. Dışarda, dükkânlarını açan esnaf, memurları tanıdıkları için, bana kimbilir ne gözle bakıyorlardı? Neyse vardık mahkemeye. Yargıç babacan bir adam, beni iyi karşıladı. Benden şikâyetçi olan akşamki memurlar da orada idi. Yargıç, tutanağı okudu. Orada anlatıldığına göre, ben gece durup dururken etrafa küfür etmişim. Sonra beni otele götürmek isteyen memurları, hakaret ederek dövmüşüm. Bunlar okunurken, ben ister istemez gülümsüyordum. Yargıç okumayı bitirince bana baktı ve «olayı bir de sizden dinleyelim.» dedi.

«Sayın Yargıç» dedim. «Bir kez üstüme başıma bakın. (Göğsümü açtım, boynumu gösterdim.) Eğer kendimi savunmasa idim, cesedimi bile yok ederlerdi bu adamlar. Bir kaymakamı ne hâle getirmişler, görüyorsunuz. Vali'nin kışkırtması üzerine, hiç tanımadığım bu adamlar beni bu hâle getirirlerse, vatandaşa neler yapmazlar?» Daha buna benzer sözlerle, yarım saat konuştum orada. Yargıç: «Durumu anlıyorum.» dedi ve beni salıvermeleri için karar al-

dı.

Müfettiş arkadaşımla birlikte döndük kasabamıza. İki - üç gün sonra, Vali'nin kendi açısından beni bakanlığa rapor ettiğini anladım.

«Görevinizi Tahrirat Kâtibi'ne devrederek, derhal Ankara'ya geliniz.» diye bir tel emri aldım. Kar tipisinin başladığı bir gün yola çıktım. Yolda çekmediğim eziyet kalmadı. Susuz trende, doğru dürüst iki kez elimi yüzümü yıkayamadım. Üstüm başım, gömleğim kir içinde kalmıştı. Yol arkadaşlarım böyle yolculuklara alışık olacaklar ki, yadırgamıyorlardı durumu. Issız istasyonlarda, kendi dokumalarından yapılmış elbiseleri içinde insanlarımız, ne üzüntüye yaklaşıyorlardı, ne mutluluğun yanından geçiyorlardı. Aralarına girmezseniz, anlaşılmazdı yüzlerindeki çizgiler. Uzak uzak bakıyorlardı. Zorunluk duymadıkça, yaklaşmıyorlardı bizlere. Altıyüz yıl Osmanlının ettiklerinden sonra, bu yabancılaşma, yarım yüz yıl da geçse bırakılamıyordu bir türlü.

Bu eziklik içinde Ankara'ya indim. Üstüm başım düzelmeden dosdoğru bakanlığa böyle gitmeliydim.

İçişleri Bakam, Mülkiye'den hocamdı. Gayet iyi tanırdı beni. Bu perişan kıyafet ile çıkarsam karşısına, kendi gerçeklerime indirirdim onu. İşin duygusal yönü, ona çok etkili olabilirdi. Ayağımın tozu ile gittim bakanlığa.

Bakan yerindeydi. Özel kalem, benim geldiğimi haber verince, «gelsin» demiş. Yanında Müsteşar varmış. «İsabet» dedim. Odaya girince, beni şöyle uzaktan bir süzsün diye uzakta durdum biraz. Selâm verdim. «Yaklaş!» dedi. Gittim elini öptüm.

«N'oldu sana böyle?»

«Kaymakamınızı bu hâle getirdiler. Vakit geçirmeden geldim size!»

«Otur, anlat bakalım.»

Başımdan geçenleri bir bir anlattım. Etli dudaklarım aralı-

yor:

«Allah Allah!» diyordu ikide bir.

Benim serüvenim bitince, Müsteşarına baktı sonra bana dönerek:

«Sana onbeş gün moral izni veriyorum. Benim seçim bölgemde hangi kaza boşalmıştı?» diye sordu müsteşarına:

«N...iki aydır kaymakamsız. Emrederseniz oraya verelim efendim.»

«Tamam. Onbeş gün sonra gel emrini al git, yeni görevine.»

Güneşsiz bir sabaha göz açar gibi çıktım dışarıya. Memuriyet durumum düzelir gibi olmuştu ama, içimdeki çöküntü korkunçtu. Fena yıkılmıştım. Nasıl doğrulacaktım? İnançlarım, kitaplarım, geleceğe bakan amaçlarım çiğnenmişti. Biraz doğrulmak için, hemen o gün Ankara'dan ayrıldım. İstanbul'da kendime gelirim diyerek dün indim trenden. İşte görüyorsun, çöküntüden gelen Fikret'i.»

Osman Fuat, gözünü kırpmadan dinlemişti. Demek her birinin ayrı ayrı serüveni vardı, şu sıralar. «Bunlar olacak» diye mırıldandı.

«Ben de dün hücreden çıktım.»

O da kendi acı öyküsünü anlatmağa başladı.

Bu kez Fikret doğruldu yerinden:

«O halde hepimizi çiğnemek istiyor bunlar. Bunun için üzerimize geliyorlar. Düşman olmuşlar bize.» dedi.

19.

Kırkiki gün geçti aradan. Sabahattin «insan dayanıklıdır» diyordu içinden. Eve yolladığı pusulalar, ulaşmamıştı herhalde Ayşe'nin eline. Kendisini aramıştı belki, ama «ihtilâttan men edilenler gösterilmez» diye kapatılıyordu kapılar... Acaba battaniye, çamaşır, öteberi getirilmişti de, verilmiyor muydu? Saate baktı, gecenin ikisi. Geceyi gündüzü karıştırıyordu artık. Çoğunlukla akşamüstü uyuyor. Saat 21'de uyanıyor. 22.30'da tekrar dalıyordu. Mevsim bahara iyice girmişti. Ama bu saatlerde soğuk, gene de ağır ağır dolaşıyordu hücreleri. Ne kadar büzülse, ısınamıyordu.

Koridordan çivili ayakkabı sesi geldi. Sonra ikileşti bunlar. Durdular hücrelerin önünde, aralarında konuşuyorlar, ne dedikleri anlaşılmıyordu... Kapı açıldı. Onbeş mumluk ampulün sarı ışığında seçemediği bir çehre :

«Kalk bakalım!» dedi.

Yanıt vermeden kalktı yerinden. Gene o çiçek bozuğu, aksi surath memur. Kurşuna dizecekmiş gibi kaldırıp götürüyordu insanı. Karar verme yetkisi onda olsaydı, belki eli hiç titremeden yapardı bu işi. Geçen hafta gene böyle bir gece yarısı uyandırmıştı bu adam. Ahmet Hulusi'ye götürmüştü, sorgudan sonra söz gene dönmüş dolaşmış. (Devrimciler Derneği üzerine ne biliyorsun)a gelmişti.

«Bu konuda hiç bilgim yok» sözcükleri çıkınca ağzından, «yürü» demişlerdi. Arka tarafta, tozlu, örümcekli, tavan arası gibi bir

odaya getirmişlerdi. Yarı beline kadar soymuşlar, ellerini arkadan kelepçelemişler, demir parmaklıklı pencereyi açmışlar, sabaha kadar ayazda titresin diye öyle bırakmışlardı. Küçük odada, bazı ısınma hareketleri yapmış ama, ısınamamıştı bir türlü. Sabahleyin hücresine konulduğu zaman boğazı yanıyor, küt küt öksürüyordu. Üç gün ateşi yükselmiş, aspirin ve çay ile hastalığı yenmeğe çalışmıştı. Sırtı hâlâ ağrıyordu.

Bu geceki götürülüşü de ona benziyordu. Yarı karanlık koridorlardan geçtiler. Bu kez başka bir odaya girdiler. Masanın gerisinde tanımadığı, çok siyah saçlı, gözlüklü bir adam oturuyordu. Masanın kenarında, artık iyice tanıdığı Ahmet Hulusi yer almıştı. Sağ tarafta bir önceki sorguda bulunan, uzun boylu genç memur vardı. Siyah saçlı kişiye «Beyefendi» diye hitap etmelerinden anlıyordu ki, bu adam müdür ya da o katta bir adam. Sözü Ahmet Hulusi aldı:

«Bak Sabahattin, Müdür Bey seni görmek istedi. Sorulara doğru ve açık cevap ver.»

Otur dememişlerdi, ayakta duruyordu. Müdür eli ile işaret etti. Otur anlamında:

«Şimdi bana anlat bakalım. Bu (Devrimciler Derneği) nedir, ne gibi etkinlikleri vardır?»

«Bu soru daha önce de soruldu bana. Bu konuda hiçbir şey bilmiyorum. Tutuklandıktan sonra, burada öğrendim, Devrimciler Derneği adlı bir dernek olduğunu.»

«Ama araştırdık. Bu derneğe girenler hep senin arkadaşların. Nasıl olur da sana bu dernekten söz açmazlar?»

«Bilmiyorum. Hiç sözünü etmediler bana»

«Senin de bu gizli örgüte dahil olduğunu söylediler. Sen kabul etmiyorsun. Onlar beraberiz, aramızda o da var diyorlar. Ne dersin buna?»

«Böyle söyledilerse ya yanlış, ya da yalan söylemişler. Daha doğrusu böyle bir şey söylediklerine pek inanmıyorum ben.»

«Yâni sonuna kadar inkâr edeceksin. Sen zararlı çıkarsın. Benden söylemesi. Şimdi seni daracık bir yere kapatacaklar. Ellerin arkada kelepçeli olacak. Yiyecek verilmeyecek. Sorularımıza olumlu yanıtlar vereceğin zaman oradan çıkacaksın. Götürün.»

Adeta ite kaka dışarı çıkarıldı. Aynı yerlerden geçerek, daracık bir hücreye götürüldü. Burada ancak ayakta durulabilirdi. Hele eller arkadan kelepçeli olunca yere çökmek olanaksız görünüyordu... Kapı üzerine kapatıldı. Yarım saat sonra omuzları uyuşmağa başladı. Ot yatağın üzerindeki uyku, artık ona yaklaşmıyordu... Oysa orada hiç olmazsa karanlık bir denize uzanmış gibi akıp gidiyordu sonsuzluğu doğru. Sabah ne kadar geç kalmıştı. Gelmek bilmiyordu. Hücrenin kapısının üst tarafına baktı. Dışarda yanan sarı ampül, sabah olmuş, gece olmuş, hiçbir şey göstermiyordu ona. Omuzlarını ve kollarını oynattı biraz. Uyuşukluk geçer gibi oldu. Sırtım dayadı duvara. Ayakları ağrımağa başlamıştı tekrar.

O sırada hücrelerden birinin kapısma vuruldu. Nöbetçi kaç numara olduğunu sordu:«Yedi» dedi içerdeki. Ayak sesleri yaklaştı. Kapı açıldı. Kelepçe çözüldü. Yüz numaraya gittiklerini anladı. Bir deneme yapayım dedi içinden. Beş on dakika bekledi. Tutuklu hücresine dönmüştü. Nöbetçiye seslendi...

«Kaç numara?» dedi memur. Kaç numarada kaldığını bilmiyordu:

«Kaç numara olduğunu bilmiyorum.» deyince.

«Bir saat bekle, daha yeni girdin oraya.» diye ters bir karşılık geldi. Böyle tenbih edilmişti demek. Ağzı kurumuştu. Ne uyku geliyordu, ne şarıl şarıl akan bir çeşme özlemi diniyordu. Her zorluğa, saatler geçtikçe alışıyordu insanoğlu. İlk girdiği dakikalarda yığılıp kalacağım sanmıştı olduğu yere.

Saatine bakamadığı için, vakti de kestiremiyordu pek. Sabah olmuştu ya da yaklaşmıştı herhalde. Soğuğu duyuyordu ensesinde ve omuzlarında. Gözlerine inmişti uyku. Birkaç kez düşer gibi oldu. Duvara yaslandı. Kendinden geçiyordu artık. Bulunduğu yere çöktü. Çıkardığı iniltiyi duymuş olacaklar ki, kapı açıldı. Çözüldü

kelepçeler. Yüz numaraya götürüldü. Yüzünü yıkadı, su içti.

Tuvaletten çıkarken, koridorun sonundaki pencereden kirli sabahı farketti. Güneş dağı aşmamıştı daha demek. Dönünce, yeniden bağlandı elleri arkadan. Omuzlarında ikiyüz kiloluk bir yük varmış gibi vücudu ağırlaştı durduğu yerde. Ne yapsa, yorgunluk gitmiyor, artıyordu.

Öbür hücrelerden sesleri duydukça, uykusu büsbütün kaçtı. Kahveci çay getirdi nöbetçilere. Kendisi de istese, ama sanmıyordu çaya izin verileceğini. İstemedi, su içmişti zaten..

Gözlerinin içine yansıdı Ayşe'nin yüzü. Yaklaşıyor, hiç konuşmadan bakıyordu. Gözleri yaşlı değildi. Gözgöze geliyorlar. Elleriyle okşuyordu saçlarını. Yürüyorlardı beraberce ağaçlı bir yoldan. Mutlu bir sabahın ilk saatlerinden geçiyorlardı. Hep o konuşuyordu. Hafif bir rüzgârla uçuşuyordu tel tel saçları. Ağaçların arasından görünen, aşağıdaki denizden karpuz yüklü motor geçiyordu. Onun «Pat pat!» ları arasında beyaz köpükler yitip, tekrar çıkıyordu meydana. Çam ağaçları rüzgârı tutuyorlardı aralarında.

O kadar dalmıştı ki, kapısmm açıldığını farketmedi bile. Biraz kapıya yaslanmıştı farkında olmadan. Düşüyordu az daha .Nöbetçi tuttu kendisini. Yardım edip dışarı çıkardı. Kelepçenin kilidini açtı. Dün geceki sorguda bulunan ve hiç konuşmayan üçüncü adam nöbetçinin yanında. Sabahattin'in bayılmış ya da bayılmak üzere olduğunu sanmışlardı.

«Benim odama getir!» dedi nöbetçiye. Kolundan tutmuşlardı. Oturtular, bir sandalyeye. Büyük odada üç masa vardı. Birine oturdu, o emreden genç adam. Öbür iki masa boştu.

Sokağa bakan pencereler güneş içinde idi. Bir bahar geçiyordu göklerden. İnadına masmavi, inadına insanı çok konuşturmak isteyen gökyüzü, mutluluğu uzatıyordu kendisine imrenerek bakanlara. Masaya yaslandı. İki dirseğini oraya koyunca, başı ellerinin üzerine düştü. Bir düş evreninden uykuya geçiverdi.

Omuzunu bir el sarsıyordu. Ne kadar kalmıştı bu uykunun karanlığında? Anımsamadı hiç. Uzun bir süre geçmiş gibi geldi

ona.

«Çayını iç!» dedi başında dikilen memur. Karşıdaki pencere açıktı. Odada içilen cıgaraların dumanı, ilkin durakhyor, sonra dışarı kaçıyordu. Üç memur aralarında konuşuyorlardı ve bu dışarı kaçan mavi dumanı görmüyorlardı bile.

Çaya şekerleri attı ve karıştırmağa başladı. Açlık, bir fırının ağzından kendisine bakıyordu sanki. Taze ekmek kokusunu düşünüyordu. Bir somunu göğsüne bastırabilse, «işte benim fakir mutluluğum» diyecekti ona. Çayını daha fazla soğutmadan, dört yudumda bitirdi. Bir bardak çay, canlılık verdi ona biraz.

Tekrar pencereden görünen gök parçasını seyretmeğe hazırlanırken, içeriye Ahmet Hulusi girdi. Şöyle yarım dakika kadar Sabahattin'i süzdü. Sonra konuşmalarım kesen memurlara döndü. İçlerinden birine:

«Götürün bunu, eski yerine» dedi.

Odadan çıktılar, koridorda yürümeğe başladılar. Kapısı açık bir odanın önünden geçerken, içerden biri, yanındaki memura seslendi. Memur içeri girdi. Sabahattin, açık kapının ağzında durdu. İçeri bir göz atınca, kenarda duran kahverengi battaniyesini tanıdı. Kendi kendine «Ayşe getirmiş ama, bana vermemişler. » diye söylendi. Memurun yanına gitti. «Bu battaniye benim, alabilir miyim?» Öbür memur karşıladı soruyu:

«Haa senin mi o? Sahibini bulamadık getirdikleri zaman. İyice bak, seninse al.»

İplerle bağlanmış battaniyeyi aldı. İçinde başka, öteberi de vardı herhalde. Yeniden koridora yöneldiler.

Hücrelerin önünde duraklayan memur, oradaki nöbetçi ile bir şeyler konuştu. O sırada hücrelere dikkat etti. Hepsi dolu izlenimi veriyordu insana. Kendi âşina hücresine gelince, yanındaki memura, karnının aç olduğunu söyledi. O da nöbetçiyi işaret etmekle yetindi. Nöbetçi gelmişti yanlarına. Ona yineledi isteğini.

«Arkadaş gelince aldırırız, sen gir içeri» dedi. Kapandı kapı üzerine. Ot yatağına uzandı. Yumdu gözlerini. Omuzlarına, yattığı

yerde bir ağırlık çökmüştü. Kopuk kopuk düşünceler, göz kapaklarının içinden geçip gidiyordu. Önce arkadaşlarının yüzleri birer ikişer, konuşmadan kendisine baktılar. Onlar yitince, Ayşe'nin çehresi, mutsuz çizgilerle indi gözlerinin içine. Dakikalarca hiç kımıldamadan baktı durdu. Tekrar uykunun derin kuyusuna uzandı. Az ışıklı evren de yitip gitti.

Sonra bir gürültü ile uyandı. Kapısı aralandı. Biraz önceki nöbetçi:

«Berber geldi traş olacak mısın?» diye sordu. Eli çenesine gitti Sabahattin'in:

«Evet olacağım.»

İçeri girdiğinden beri saçı, sakalı kesilmemişti. Aynada görmemişti ama yüzünü, sakalın çehresine bir dağ adamı çizgileri verdiğini tahmin ediyordu.

Oturdu berberin önündeki, arkalıksız hasır iskemleye. Sakalların dibini yumuşatmak için, uzun süre sabunlamak zorunda kaldı berber. Alışkındı herhalde böyle uzamış kılları traş etmeye. Dışardaki berberlerin aksine, hiç konuşmuyordu adam. Böyle tenbihliydi herhalde. Traş bitince, eski sert sakalı gitmiş, yumuşak bir yüz gelmişti yerine.

Ayağa kalktığı zaman, dizlerinde dermansızlık hissetti. Nöbetçiler ikileşmişti. Hücre hücre dolaşıyordu genç olanı. Tutuklulara yiyecek isteklerin yazıyordu bir kâğıda. Sabahattin de helva, peynir ve ekmek ısmarladı. Açlık kendisini duyuruyordu. Herhalde akşam olmuştu. Müdüriyet'in aşağıdan gelen uğultusu dinmişti. İnsanı ürperten, cılız bir soğuk, sessizce kanatlarını vurup geçiyordu, hücrelerden. Doğaya ait ne kadar az ses duyuluyordu burada. Ne sabahları uyandıran bir horoz sesi, ne ağaçlarda rüzgârın uğultusu vardı. Hele deniz sesini ne kadar özlemişti. «Şap şap!» kayalara vuran dalgaları dinlemek için, kıyılara gidememenin özlemi yakıyordu gözlerini şimdi. Nasıl oldu birden büyükannesi geldi belleğine. An-

nesini altı yaşında yitirmişti. Hayal meyal bir silûet kalmıştı ondan anılarında. İnce, mat bir yüz arasıra gözlerinde duruyor, sonra uzaklaşıyordu. Ama büyükannesi öyle değildi. Minyon yapılı bir kadındı. Nasıl büyük, insancıl yüreği vardı? Her anımsayışta şaşardı buna. Kendisini o büyütmüştü. İnsanları sevmeyi o öğretmişti ilkin. Çocukluk ve gençlik çağının her üçyüzaltmışbeş gününde onun tel tel sevisi, inanılmaz fedakârlıkları vardı. Elindeki avucundakileri hep Sabahattin'e sarfetmiş, sanki yıllarca kendisi yememiş içmemiş, onu büyütmek için gecesini gündüzüne katmıştı. Onun deyimi ile Sabahattin'in «eli başına erdikten sonra», görevi bitmiş gibi yitip gidivermişti. Ayşe ile evleneli daha bir ay olmuştu. Yeni bir mutluluk dönemi başlarken, onun sessizce gidişi, onlara doldurulmaz bir boşluk bırakmıştı.

Bir saatlik dalgınlıktan, kapının açılışı ile uyandı. Bir el ısmarladığı şeyleri uzatıp, kapıyı kapadı.

Anılar uzaklaştı. Büyükannesi eskiden olduğu gibi, yemeğini hazırlamış, onun yemek yiyişini seyrediyor. Ama Sabahattin farkında değil onun bakışlarının...

Gece ilerliyordu. Örümcek ağından çıktı. Bir sıçrayışta ağına düşürdüğü sinek ölüsünü yiyor şimdi gecenin kıyısında. Oniki hücreden yedisinde ağlamayı unutmuş gözlere inmiş uykunun perdesi. Üçü düş görüyor sevinçli anılarla. Dört kişi, ağır balyoz gibi çökmüşler karanlık bir uykuya. Öbür beş kişi düşüncenin çeşitli biçimlerini almışlar. Hep güneşli bir gün düşlüyorlar. Kaç gün, kaç ay, kaç yıl ötede bu düş, bilmiyorlar.

20.

Altı gün sonra, Sabahattin'in saati 17'yi gösteriyordu. Hücrenin kapısı açıldı. Şakacı bir yüzle karşılaştı. İlk kez görüyordu bu adamı:

«Haydi kalk bakalım. Özgürsün artık.»

Tüy gibi bir kanat sürtünüp geçti sakallı yüzüne. Doğruldu. Gözlerini kırpıştırdı. Hem bekliyordu, hem beklemiyordu bunu:

«Bir gün bırakılacağım elbet. Ama hangi gün?»

Uzun uzun düşünmüştü bunu. Müdüriyet'in uğultusu kesilince, özgürlüğün sesi, Fransızca bir şarkı gibi ara sıra geçerdi kulaklarından.

Yukarı çıkarıldı. Ahmet Hulûsi oturuyordu odasında iki memurla. Acımaksızın, kinle bakıyorlardı, sinsi sinsi gülerek. Bırakılmasına herhalde onlar karar vermiş değillerdi. Onlara kalsa, özgürlük konusunu silmesi gerekirdi kafasından. Ayakta bekledi biraz. Bir süre Sabahattin'i unutmuş göründüler. Sonra Ahmet Hulusi onu, tepeden tırnağa süzdü:

«Bak Sabahattin seni bırakıyoruz. Bir daha karşımıza çıkma. Karışık işlere girme. Böyle ucuz kurtulamazsın öbür sefer.»

Aynı memurla hücreye döndüler. Eşyalarını aldı Sabahattin. Bir an önce bu karanlık duvarlardan kurtulmak istiyordu. Aşağıya indikleri vakit, yanındaki memur kapıdaki nöbetçiye tutuklunun bırakıldığını işaretle söyledi.

Kapının önünde gürültülü sokak başlamıştı. Kaldırımlara akşam iniyordu. Alaca karanlıkta bir taksiye atladı. Tatlı bir mayıs rüzgârı giriyordu pencereden. Anbean Ayşe'ye yaklaştığım düşünüyordu.

İçindeki titreşimlerle sarsılıyor, kırık bir ayna yere düşüyor, küçük küçük parçalar saçılıyordu etrafa. Bir ara pencereden dışarı baktı. Taksim'i geçmişlerdi. İki - üç dakika sonra Pangaltı'ya saptılar. Şoföre sokağı tarif etti. Evin önüne geldiklerinde «Tamam burası» dediği zaman gözü kaydı pencerelere. Işık vardı yukarki odada. Eşyasını alıp indi arabadan. Parayı ödedi.

Sokak ve evler kendi evrenlerinde sessizce duruyorlardı. Anahtarını çıkardı, açtı kapıyı, girdi içeri. Ve «Ayşe!» diye seslendi. Yukardan aşağıya rüzgâr gibi indi karısı. Sanki dili tutulmuştu. Birkaç dakika konuşamadı. Boynuna sarıldı. Gözleri, fırtınalı bir denizden yeni kurtulmuştu. Yanaklarından yaşlar iniyordu. «Kurtuldun artık değil mi?» sorusunu üç kez yineledi. Bastırıyordu kocasını göğsüne. Sabahattin, karısının saçlarında her zaman duyduğu kuru ot kokusunu, şimdi de burnunun kanatlarında hissediyordu. Yukarıya çıkmayı nedense düşünmüyorlardı. Belki onbeş dakika öyle kaldılar. Dört-beş sözcük geçti aralarından. Daha çok gözleri konuştu bir doğrultu üzerinde. Neden sonra «Haydi yukarı çıkalım» demek akıllarına geldi. Elektriği söndürmeden çıktılar yukarıya. Yanyana oturdular kanapeye.

Kaçak geldiği geceler, bu kanapeye yanyana oturamıyorlardı. Şimdi pencereyi açıp, beraberce yıldızların aktığı göğü seyredebilirler. Oysa Sabahattin yorgunluktan, külçe gibi yığılmıştı oraya. Aylardır gerilen sinir telleri, eski günlerdeki dengeyi bulabilecek mi? Ayaklarını uzatsa da, toplasa da ağrıdan kurtulamıyor. Hele gözlerini yumup, göz kapaklarına bastırsa başında burgu gibi bir ağrı durmak bilmiyor.

«Bir sıcak duş yapsam.» diye fısıldadı Ayşe'ye.

«Sen gelince şaşkına döndüm. Her şeyi unuttum. Sen biraz uzan. Ben hemen hazırlayayım.» diye söylendi karısı. Radyoda hafif bir müzik yakalayan Sabahattin, sedire uzandı.

Dalgalar vuruyordu kıyıya. İyot kokusu getiriyordu rüzgâr. Yağmurdan sonraki ıslak rüzgârdı bu. Müzikle birlikte sürükleni-

yordu kayalarla kaplı bir kıyıya. Yumdu gözlerini. Gene loş sokaklardan geçiyorum sandı. Uyku uzaktan bakıyordu ona. Bu ruhsal bunalım içinde, kalabalığı, kentleri sevmiyordu artık. Dağ başlarını, dağ başlarının sert rüzgârını seviyordu. Aylardır yaşadığı kimsesiz hayat onu yalnız gezer yapmıştı. Toplumdaki baskı, onu dışarı atmağa çalışmıştı. Bu onda yalnızlık duygusunu beslemişti. Çıkacaktı bu kapalı daireden. Çabuk toparlanmalıydı. Birkaç aylık birikim, kâğıtlara dökülmeli diyerek konuşuyordu kendi kendisiyle. Küçük bir roman konusu belleğine takılıp kalmıştı. Ya aydın olma sorumluluğu üzerine yazacağı eleştiriler, hücrede hep uyandırıp durmuştu onu. Düşünceden düşünceye atlayıp gidiyordu.

Gözlerini araladı. Ayşe girmişti içeri :

«Haydi, her şey hazır.» dedi.

Kalktı, gevşemişti sinirleri. Çarçabuk soyundu. sofadaki bölmede Ayşe tasla suyu döktü. Sabunladı saçlarını. İkinci sabundan sonra Ayşe:

«Su bitiyor, bir kez daha sabunlan, tamam.» dedi.

Ateşin üzerinde ısınan küçük kabı getirdi, onu da boşalttı tenekeye, ılıştırdı. Başından aşağıya azar azar döktü. Arınmıştı biraz. Hepsinden iyisi ferahlamıştı. Hücrenin kasveti kalmamıştı üzerinde. Kurulandı ve temiz çamaşır giydi. Karanlık günleri geride bırakmıştı. Gecenin kenarında parlayan ışık yaklaşacak mı, yoksa uzaklaşacak mı acaba? Sabun kokan yastığa başını koyduğu zaman bunu düşünüyordu hep.

21.

Sait Hüsnü ile Leylâ, Burgaz adasının çamlarla kaplı bir tepesinde idiler. Aşağılara bakınca, tehlikeli dakikalar yaşatır izlenimini veriyordu bu uçurum. Pazar gününün kalabalığı olsa, rahat oturulmazdı pek. Fakat sair günler kimsecikler yoktu, Ağaçların diplerinde gazete parçaları, boş konserve kutuları, kâğıt peçeteler göze çarpıyordu.

Cinsel bir oyunun ilk evreleri gözlerinde kıvılcımlanıp sönüyordu. Nereye gitmek istiyorlardı? Açık seçik kararlaştırmamışlardı. Yalnız gözgöze geldikçe, şakaklarından dudaklarına doğru bir titreşim iniyordu. Leylâ'nın yanakları kızarmış, gözleri parlıyordu. Dönüp baktıkça tel tel uçuşan saçlarını yakından farkediyordu.

O sırada arka tarafta bir çıtırdı oldu. Gerideki yoldan bir adam geçiyordu onlara dikkatle bakarak. Bakışları kuşkulu olduğu halde, aldırmadılar. Daha doğrusu ilgisiz göründüler. Burada ağacın altında oturup denizi seyrediyor, konuşuyorlardı. Gerideki patika yoldan herkes geçebilirdi. Beş - altı dakika sonra arkalarında gene ufak bir gürültü oldu. Dönüp baktılar, gene o adam, daha dikkatli bir yürüyüşle geçti oradan. Bütün dikkati ile onları süzüyordu.

Sait Hüsnü, yerden kuru bir çam dalı alarak ayağa kalktı:

«Karnın acıkmıştır. İnelim aşağıya istersen.»

Sonra ekledi:

«Ben kurt gibi acıktım.»

«Peki...» dedi Leylâ. Saçlarını taradı. Üstünü başını düzeltti. İzledikleri keçi yoluna çamların ince sivri yaprakları dökülmüştü. Üzerlerine bastıkça, ayakları kayıyordu. Dikkatli yürümek gerekiyordu. Yokuşta bazan kendilerini tutamıyorlar, beş - on adım koşu-

yorlar, karşılarına çıkan ilk çama tutunuyorlardı. Böylece biraz durakhyorlar, birbirlerini bekliyorlar, geniş soluk alıyorlardı.

Sait Hüsnü'nün içinde ince bir tel kopmuştu. Bir önsezi yavaş yavaş ilerliyordu kalbinin damarlarında. Bu işe, birileri burnunu sokacaktı galiba. Galiba değil, sokmuştu bile. Temiz ak sevgilerinin yanıbaşında dolaşan görevli biri vardı. Leylâ, fazla bir şey anlamış görünmüyordu. Ama bir noktadan sonra kuşku başlayabilirdi.

«Niçin konuşmuyorsun Sait? Bir şeye mi canın sıkıldı?»

«Hayır hayır, şu kısacık süreli açlığı düşünüyorum. İnsanlar bazan ne kadar dayanıksız oluyorlar?»

«Ben de acıktım ama, beş dakika sonra aşağıda olacağız. Fazla sabırsızlanmıyorum.»

«Geçen haftaki (dönerci)ye gidelim gene değil'mi?»

«Şurda büfede ikişer tane sandöviç alsak olmaz mı?»

«Döner yiyecek kadar paramız var. Birer şişe bira bile içebiliriz.»

«Benim önerim, paran yoktur anlamında değildi. Nasıl istersen öyle olsun.»

Lokantaya girdikleri zaman, dönerin sona yaklaştığım gördüler. Hemen iki döner söylediler garsona. Sonra pencerenin yanına karşılıklı oturdular. Leylâ'nın arkası dönüktü kapıya. Sait Hüsnü, şöyle etrafı gözden geçireyim diye bakınınca, yukarda çamların arasında gördüğü adamı, tek başına bir masada oturur buldu. «Anlaşıldı, bizi izleyen Mister Moto bu.» dedi kendi kendine.

Garson biraları açmıştı bile. Köpüklerini taşırmadan bardaklara koydu. Döner gelmeden, yarımşar bardak içtiler. Deniz görünmüyordu burdan. Lokantanın asmalı bir bahçesi vardı geri tarafta. Dikkatle bakılırsa orada terkedilmiş havuz farkediliyordu. Keşke oraya otursaydık dediler içlerinden.

Garson «Dönerleriniz.» dedi. İki tabak getirdi, koydu önlerine. Dumanı tütüyordu kızarmış etlerin.

Sait Hüsnü, dönerden bir parça alıyor, bira bardağını, Leylâ'nınki ile çınlatıyor ve karşıdaki adama göz ucu ile bakıyordu.

«Adam» belli belirsiz sırıtıyor, hiç kaçamak bakışa girmeden bakıyor, âşinalığa yaklaşıyordu âdeta.

Biraları «idare» edip içtiler. Yemekten önce biterse, ikincisini emrivâki ile getirecekti garson. Bunu önlemek için karpuzları söylediler. Kocaman bir karpuzdan kesilmiş,küçücük iki dilimdi getirilenler. Oysa bu ince dilimin üç mislini yiyecek iştahları vardı. Biraz önce, adanın tepesinde çamların dibinde otururken karpuz yüklü motorlar denizi yararak geçmişlerdi. Karpuz yeme isteği, oradan gelmişti. Ama tam karşılanmamıştı istek.

Hesap gelince, kendi tahmininden fazla buldu toplamı. Her zaman böyle olurdu zaten. Fazla incelemedi. Ödedi ve çıktılar.

Kıyıya doğru yürüdüler. Denizi seyrederek dinleneceklerdi. Bu kez Leylâ dalıp gitmişti, düşüncenin dehlizine. Ara sıra ona bakıyor. Taştan taşa sektiğini anlıyordu düşünce köpüklerinin. Kayalık bir burunda sanki ikisi denizi seyrediyorlardı. Adamakıllı güneşli bir gün geçiyordu yambaşlarından, başları üzerinde. Sessizliği önce Sait Hüsnü bozdu :

«Gelecek hafta cumartesi size gelip, annenden isteyeceğim seni, anlaştık değil mi?»

«Anlaştık, yalnız sen daha önce bana telefon et, ya da daireye uğra. Önemli bir mâni çıkarsa, haberdar edelim birbirimizi, olmaz mı?»

Deniz kıyısında yürümeğe başladılar. Şortlu Rum kızları, mayolu, gömlekli erkeklerle şakalaşarak dolaşıyorlardı.

Küçük balıkçı kahvesine baktı Sait Hüsnü. Adaşı Sait Faik'i orada görebilirim diye, araştırdı. Yoktu. Vapurun gelmesi yakındı. Herkes iskeleye doğru yürüyordu. Orada olabilirdi. Kocaman hasır şapkasının altında iki mavi göz. «Kimbilir nereden denizi seyrediyor» diye söylendi.

İskeleyi geçtiler. Madam Onnik'in gazinosunda kahve içerken denizi, karpuz kavun yüklü motorları seyretmek onları da din-

lendirirdi. Denize karşı oturdular. Küçük küçük dalgalarla uzanan açık mavi denizde düşünceleri seke seke gidiyor, kayboluyordu.

Üç - dört kelimelik konuşmalar geçti aralarında. İkisi de bir düşünce sisine girmişlerdi. Çıkamıyorlardı bir türlü bu yoğun buluttan. Birbirlerine bir şey sormaktan vaz geçtiler. Biraz ötede Napoliten şarkılar çalınıyordu. O akışa kaptırdılar bir süre kendilerini. Güneş indi adanın arkasına, görünmez oldu.

Sait Hüsnü, uykudan uyanır gibi gerindi, saatine baktı:

«Neredeyse vapurumuz gelecek. Haydi kalkalım.»

Tekrar kıyıdaki kalabalığa karıştılar. İskelenin rıhtımına saptıkları zaman Sait Faik'i gördüler.

«Ne o adaş, giderken mi göreceğiz birbirimizi?»

«Kahveye baktım, yoksun, iskeleye de akşamüstü düşüyorsun.»

«Ulan evi biliyorsun, gelseydin ya. Yanında bayan arkadaş var diye mi gelmedin?»

«Böyle havada evde yoksundur dedim. Bir dahaki sefere haberli geliriz. Denize gireriz. Haydi şimdi eyvallah.»

Ayrılmadan Sait Faik yaklaştı, Leylâ'ya duyurmamak için fısıldadı:

«Bir dahaki sefer aramazsan, başlarım sülâlenden, ona göre.»

Vapur yanaşmıştı zaten. Yolcularını çıkarıyordu. Açıldı iskele kapıları, girdiler gemiye. Yukarıya çıktılar. Akşamın loş havası sarmıştı ortalığı.

★ ★ ★

Üç gün üç gece geçti. Bir tedirginlik titreşimi Sait Hüsnü'yü yoklayıp gidiyordu. Kuşkuya düşecek bir neden yok ortada diyordu kendi kendine. Tutuklanmış, hücreye konulmuş, sonra salıverilmişti. Her gün izlenmeleri olağandı aslında. Moral bozucu düşüncelere kapılmaması gerekirdi. Perşembe derken, cuma günü oldu. Leylâ'ya telefon edeyim dedi. Mahallenin eczanesine girdi. Ahizeyi eline aldı. Bir heyecan ateşi geçiyordu avuçlarından. Çevirdi numara-

yı, tanımadığı bir sesti «Alo!» diyen.

Ya da ona öyle geldi heyecandan...

«Leylâ Hanım ile görüşmek istiyorum.»

«Benim!» dedi telin öbür ucundaki ses. Sonra anlamsız bir tonla devam etti gene o ses. «Nasılsın? diye bir başlangıç bile yapmadı. Ve sıraladı arkasından sözcükleri:

«Önemli bir olay oldu. Yarın seni evde bekleyemiyeceğiz. Beni on, onbeş gün hiç aramayın. Hatta ben haber vermedikçe, buraya da gelmeyin. Allahaısmarladık.» dedi, kapattı telefonu.

Sait Hüsnü, etraftan bakanlar vardır diye, normal şekilde koydu ahizeyi yerine. Dışarı çıktı. Caddenin kenarından yürümeğe başladı. Bir çift göz farkettirmeden sanki kendisini izliyordu. Saçlarında, ensesinde, omuzlarında bir çift gözün gezindiğini hissediyordu. Gözlerini yumsa, Leylâ'nın göz kapaklarının içerisinde yürüdüğünü, kendisine baktığını görecekti. Böylesine bağlanan bir kıza dört gün içinde ne olmuştu? Şimdi onun çalıştığı yere gitse, nasıl bir açıklama yapardı acaba? Ne yapsa yararsızdı.

İlk buluştukları cumartesi boğaza gitmişlerdi. Oraya giderse anıların kenarından geçer, düşüncelerinin ayrıntılarına inebilirdi. İlk gelen tramvaya bindi. Arka sahanlıkta kaldı. Görmeden bakıyordu insanlara. Gerilerden itfaiye sirenleri yaklaşmaya başladı. Tramvay yavaşladı ve durdu. Yanlarından geçti itfaiye arabaları. Silkindi o zaman düşüncelerinden. Çevresinde İkinci Dünya Savaşı olurken kafasında sıkılmış yumruk bulunan İstanbul'da böyle şeyler olacaktı elbet. Tramvay tekrar yürümeye başlayınca, beş dakika önceki duygusal dalgınlıktan sıyrıldı. Böyle küçük açmazlara her zaman düşebilirdi. Eminönü'nde tramvaydan indi. Boğaz iskelesine doğru yürüdü. Gişeden biletini alıp gemiye girdi. Tekrar dalmıştı. Yukarı salona çıkmış, pencere kenarında bulduğu yere oturmuştu. Fakat merdiveni çıkışını ve denize bakan kanapeye oturuşunu anımsamıyordu hiç.

Bir cıgara yaktı. Dumanı uçup gidiyordu. Vapurun kalkmasına daha vakit vardı herhalde. «Raslantı» dedi kendi kendine. Va-

purda, Leylâ ile ilk oturdukları yerdi burası. Bir anıdan kalan ürperti geçti üzerinden.

Bir sarsıntı oldu, cigarasının külü düştü dizine. Vapur kalkmıştı. Açıldılar köprüden. Kızkulesi civarından geçerken, Üsküdar'ın üst üste duran kara tahtalı evlerine baktı. Güneş ışığında bile karanlık duran bu evlerin, dut ağaçları, asmalarla dolu bahçeleri vardı. Üç yıl önce, oralarda oturan bir hocasını görmeye gittiği zaman, böyle uzaktan göründüğü gibi kasvetli bulmamıştı orasını. İçi açılmıştı sokaklarından geçerken. Şimdi o açıdan bakmak istiyordu Üsküdar'a...

22.

Ali Usta, iki büklüm oturduğu küçük iskemlesinde, iki dizi arasına sıkıştırdığı ayakkabıya gizli dikiş yapıyor, bir yandan da anlatıyordu Sabahattin'e:

«Arkadaşlara çok eziyet ediyorlarmış. Akıl hastanesine götürülenler, bilek damarlarını kesenler varmış. Olanları gazeteler yazamadıkları için, kimse bilmiyor. Suçlar sanki karanlık bir kuyuda işleniyor, kimse farkında olmuyor sanıyorlar. Ama bir gün gelecek, ışığa çıkacak bütün bu olanlar.»

Sağ tekinin dikişi bitince, sol ayakkabıyı aldı. Onun dikişine başladı. Sözü bu kez başka yerden açtı:

«Sen boş durmuyorsun, yazıyorsun herhalde. Dergi çıkmıyor diye durmamalısın. Yeni kitaplar yazmaya bak.Gün gelir yayımlanır.»

Sabahattin, Ali Ustanın el hareketlerine bakıyor, gayet düzgün yürüttüğü dikişi seyrediyor konuşmadan.

Hele sıska omuzlarına, zayıf sarı yüzüne, gözü kaydıkça, Ali Usta hasta mı acaba diye soruyor kendi kendine içinden. Oysa hareketleri seri ve canlı. Üstelik eline çabuk. Onun için gündüzleri burada çalışır, geceleri evinde kitap okuduğunu söylerlerdi.

Hangi yazarı, hangi düşünürü sorsan, bilgisi var onlar üzerine.

Sabahattin, iki yıldır kunduralarını ve pençelerini hep ona yaptırıyordu. Aydın kafalı diye tanıtmışlardı arkadaşları. Birkaç kez cezaevine girip çıkmış. Ama bunu gayet önemsiz olay gibi anlatır. Hatta orada iken başından geçen garip olguları gülerek nakleder. Ne zaman atölyesine gitse, karamsarlıktan sıyrılır, umudun verdiği

gücü kazanır ondan. Yüzü zayıf ve biçimsizdir biraz. Canlı, küçük gözleri, birden sarar insanı. Ve konuştukça anlarsınız ki, karanlık gecelerde pırıl pırıl parlayan yıldızlar gibi bir yüreği vardır. Bu karışık, sarı yüzün gerisinde, bu tahta göğsün altında bu yürek nasıl parıldar diye şaşar her seferinde.

«Sürgündeki arkadaşlardan bir haber var mı acaba?»

«Çok zor koşullar içersinde oldukları kulağıma çalınıyor. Hangi kentlerde olduklarını yeni yeni öğreniyoruz daha.»

«Sen öğretmenliğe dönmedin mi?»

«Bir ay önce dilekçe verdim. Yanıt gelmedi... Karım çalışmasa hâlim harap. Yeniden görev verseler bile başka bir kente gönderirler sanıyorum. Neresi olursa gideceğim.»

«Ankara'ya gidip bir kurcalasan işi, nasıl olur?»

«Bir hafta daha bekleyeceğim. Bir sonuç çıkmazsa, gideceğim Başkente.»

«Ayakkabını yarın hazır ederim. Akşamüstü uğra buraya.»

«Şimdilik hoşça kal. İyi günler Ali Usta.»

«Güle güle Sabahattin.»

Bu han kaç odalı acaba? Kimbilir kaç kundura atölyesi var burada? Havasız, daracık odalarda üçer dörder kundura işçisi çalışır. Hemen günün her saatinde sarı birer ampül yanar önlerinde. Islak kösele ve çiriş kokusuna, ispirto lâmbasının geniz yakan kokusu karışır. İşlerin hızlı olduğu mevsimlerde, 14 bazan 16 saat çalışırlar. Ömür törpüsü bir iş. Hem de en ucuz tarafından bir işçilik.

Bunları düşünerek, hanın kapısmdan çıktı Sabahattin. Karşı kaldırıma geçerken, tanıdığı sivil bir memurla burun buruna geldi. Kinle bakıyordu kendisine. Acaba yanılıyor muyum diye etrafına bakındı. Başka birini izliyordu belki. Aktör Naşit'in Milli Piyango gişesinin önüne gelince, bu kez kendisini gece yarısı yakalayan Arap Cemal ile karşılaştı. Bunların ikisi de mi rastlantı idi?

Karşıya geçti. Kapalı durakta Kurtuluş tramvayını beklemeğe başladı. Sağ tarafa bakınca, tanıdığı sivil memurun, durağın dı-

şında beklediğini gördü. Olağanüstü bir durum vardı da, kendisinin mi haberi yoktu? Ama ne olabilirdi? Ne olursa olsun eve gitmekten başka bir yola sapacak değildi. Karşıya Küllük kahvesinin bulunduğu tarafa baktı. Kurtuluş tramvayı yolcularını boşaltıyordu. Üniversitenin önünden dönüş yapıp gelecekti.

Gökte bir bulut kırıntısı yoktu. Sıcak bir gün sona erecek iki saat sonra dedi kendi kendine. Bir kez girmişti siyah bulutun içine...

Tramvaya binmeden önce, iki geniş soluk aldı. Sonra bindi, en arka sıraya oturdu. Görüş açısı daha iyi idi burasının. Eli şakağında düşünceye daldı. Caddenin kenarmda yürüyenleri seyrediyordu ama, görmüyordu pek. Sanki kocaman bir örümcek tavandan üzerine sarkıyor, saçlarına konacağı sırada, kenidini yukarı çekiyordu. İçindeki kuşku, âsi bir böcek gibi yürüyüp yürüyüp duruyordu. Elini uzatsa, dokunamayacağını biliyordu.

Çemberlitaş'taki saatçinin önünde Arap Cemal'i gördü gene. Hızlı hızlı yürüyordu. İlk gördüğü adam, tramvayda mı diye bakındı etrafına, göremedi. Arka sahanlıkta olabilirdi. Eğer ip tekrar inceldi ise, inceldiği yerden kopardı. Kendisine ne diye dert yapıyordu, bu adamlarla karşılaşmayı ? Gerçi hiç suçsuz insanları yakalayıp günlerce tutuklu bırakıyorlardı. Aslında suç işlememek yeterli sayılmıyordu. Ortada bir şey yok iken, gergin tel üzerinde yürüdüğünü düşünmek boşuna bir tedirginlik vermişti ona.

Kurtuluş'ta ineceği durağa gelince, arka sahanlığa çıktı, indi yere. Tanıdığı memur görünmüyordu ortalıkta. Duraktaki tütüncü bütün gazeteleri asmış. Birkaç dakika haberlerin başlıklarını okudu. Sonra kendi sokaklarına yürüdü. Eve yaklaştıkça, kuşkusu tekrar artmaya başladı. Eve yaklaşmadan anahtarını çıkardı. Kapıyı açarken, geldiği yöne baktı, kimse yoktu. İçeriye girdi. Ayşe mutfaktan sesleniyordu :

«Sen misin Sabahattin? Köfte yapıyorum.»

Mutluluk vardı bu seste. İçinde şişmiş kuşku balonu hemen

iniverdi, ferahlamıştı. Eve gelen giden yoktu demek. Mutfağa girdi, karısını çukur yanağından öptü. Ateşin karşısında kızarmıştı Ayşe. Hatırını sordu ve çıktı yukarıya.

Soyunmadan önce pencerenin kenarından iki yana baktı. Aradığı kimseler yoktu. Bu raslantı, soğuk bir şaka gibi gelip geçti üzerinden. Soyunup uzandı sedire. Hava kararda kararda, camlara dayandı. İçerisi de loş bir sessizliğe girmişti. Yakmadı ışıkları. Yattığı yerde, düşünceleri birkaç ay öncesine uzanıyordu. O sıkıntılı günler gene yaklaşacak mı, sorusu geçti gözlerinin önünden. Bazan durup dururken geliyordu üzerine. Uykusunda bile, bazan sıçrayarak uyanıyordu. O zaman korkuyla bakıyordu Ayşe yüzüne.

23.

Odacı öğle paydosunun bitmesine beş dakika kala içeri girdi. Leylâ'ya yaklaştı:

«Sizi dışarda bir bay soruyor, içeri girin dedim girmedi.»

Leylâ'nın yüreği hop etti. Sait Hüsnü herhalde dedi içinden. Günlerden perşembe idi ve daha kendisini aramamıştı. Dışarı çıktığı zaman hiç tanımadığı bir adam dikiliyordu merdiven başında. Sağa sola bakındı, başka kimse var mı diye. Görünürde kimse yoktu. Yabancı adam yanına yaklaşmıştı bile. İsmi ile hitap ederek, hemen söze başladı :

«Leylâ Hanım, sizinle biraz Müdüriyet'e kadar gideceğiz. Bir konuda bilginizi alacaklar.»

«Hangi konuda bilgi istiyorlar?»

«Ben bilmiyorum konuyu?»

«Ne zaman gideceğiz?»

«Hemen şimdi istediler.»

«Peki hazırlanayım.»

Leylâ heyecanlanmıştı. Ne olabilirdi? Herhalde Sait ile ilgili bu iş diye düşündü. Odaya girince arkadaşı, makinede bir yazıya başlamıştı. Leylâ'nın heyecanlı yüzüne dikkat etmedi pek.

«Benim acele bir işim çıktı. Çabuk dönerim.» dedi, aldı çantasını, dışarı çıktı.

Adam anlayışlı görünüyordu. Kendisinin odadan çanta ile çıktığını görünce, merdivenden inmeye başladı. Leylâ, ağırdan alarak iniyordu mardivenleri. Sokakta beraber yanyana yürüdüler. Mü-

düriyet'in kapısına geldikleri vakit, Leylâ'ya bir ürküntü geldi. Karanlık bir dehlize doğru, sanki rüzgâr onu itiyordu.

Resmi polislerin yanında, üstü başı perişan insanlar, uzamış traşlarının gerisine gizlenmek istiyor gibi merdivenleri iniyorlardı. Bırakılsalar şeytan kesilirlerdi belki. Ama buradaki bakışları, bulanık suların derinliğindekileri göstermiyordu pek. Merdivenleri çıkmaya başladılar. Önden yürüyordu yanındaki adam şimdi. Dördüncü kata gelince, (Girilmez) yazılı kapıdan girdiler. Yamndan geçenler dik dik bakıyorlardı kendisine. Bu bayan kimdir soruları vardı bakışlarında.

Sağdaki koridorda bir odanın kapısını tıklattı memur. Belli belirsiz «Gir!» sesi üzerine girdiler. Büyükçe bir oda idi burası. Pencerelerden, karşıki binaların üst katları ve kiremitleri görünüyordu. Odada üç masa vardı ama ikisi boştu. Birinde gözlüklü, sıska Ahmet Hulusi oturuyordu. Gözlüklerinin arkasındaki gözlerine belirli bir yorgunluk donukluğu oturmuştu. Leylâ'yı görünce bu donukluk kaybolur gibi oldu, yerine bir kuşku pırıltısı geldi. Önünde yazıların bulunduğu kartonu kapattı:

«Buyurun oturun!» dedi Leylâ'ya. Memura dışarı çık işareti yaptı eliyle. Yalnız kaldılar odada.

«Sizi buraya niçin çağırttığımı biliyor musunuz? Belki tahmin edeceksiniz.»

«Hayır niçin çağırdığınızı bilmiyorum.»

«O halde beni iyi dinleyin. Son zamanlarda, sizin hayatınıza tehlike getirebilecek bir gençle arkadaşlık ediyorsunuz. Sizin durumunuzu incelettim. İyi bir aile kızı olduğunuzu öğrendim. Bundan ötürü sizi uyarmak istiyorum.»

«Arkadaşlık ettiğim genç, gayet düzenli hayatı olan bir insan. Kuşkulu hareketini görmedim hiç.»

«Fikirlerini biliyor musunuz?»

«İleri fikirli bir arkadaş. Zararlı bir düşüncesi...»

«Evet zararlı düşünceleri var, memleket için.» diyerek, Leylâ'nın sözünü kesti.

«Siz işin başındasınız. Onunla arkadaşlığı daha ilerletir, hele onunla evlenmeğe kalkarsanız, sizin için de felâketler, tehlikeler başlayacaktır. Hiçbir şey olmasa, onun sık sık tutuklanması, cezaevlerine düşmesi, size mutluluk getirmeyecektir herhalde.»

«Bir suç işlemiş olsa, yargılanması, içeri düşmesi gerekir. Ufak bir olaydan başka serüvenini bilmiyorum. Olsa, benden saklamaz zaten.»

«Her an suç işleyebilir. Biz hoşgörü göstermeseydik, şimdi içerde olurdu.»

«Yasalar karşısında hiçbir suçu yok ki.»

«Yineliyorum, ben size karşı uyarma görevi yapıyorum. Onunla ilişkilerinizi kesiniz. Devam ederseniz, daima tehlikelerin yanıbaşında dolaşacaksınız.»

Leylâ bu tartışmanın sürmesini istemiyordu. Sustu. Ahmet Hulusi gözlüğünü çıkardı. Leylâ'ya bir eşyaya bakar gibi baktı :

«Buyurun gidebilirsiniz. Yalnız iyice düşünün. Ondan sonra karar verin.»

Leylâ, bir solukta merdivenleri indi. Bu loş, tasa verici binadan bir an önce kurtulmak istiyordu. Sokağa çıkınca derin bir soluk aldı. Bir hava akınında bir yere sığınmıştı sanki. İki karşı düşünce çarpışıyordu kafasında. Çalıştığı binanın kapısına gelince başı ağrımağa başladı. Şakakları zonkluyordu. Yukarı çıkınca, odacı Yakup efendiye hemen bir çay getirmesini söyledi. Başının ağrısını giderecek sinirlerini yatıştıracak ilâç almalıydı.

Odasındaki arkadaşı Leylâ'nın yüzünün karışık hâlini görünce:

«N'oldu, canını sıkacak bir olay mı oldu?» diye sordu.

«Hayır, çok sıcak dışarısı. Güneş başıma vurdu galiba. Başım çatlayacak gibi ağrıyor.»

«Dur ben sana Aspirin vereyim. Yarım saat sonra bir şeyin kalmaz. »

«Ah, sağol kardeşim. Şu çay gelsin de alayım.»

Kapı açıldı, Yakup efendi çayını getirmişti. Şekerini attı he-

men. Sıcacık iki yudum aldı. Arkasından ilâcı yuttu. Saatine baktı. Daha daireden çıkmaya iki saat vardı. Yıl kadar uzun geliyordu ona bu iki saat.

Gözlerinin önüne bir Ahmet Hulusi geliyor, uyarma kisvesi altında kendisini tehdit edişini düşünüyor, o uzaklaşınca Sait Hüsnü'nün yumuşak çizgili yüzü yaklaşıyor. Gözgöze bakışıyorlar. Kulağına ağzını yaklaştırıp «Bana inanıyorsun değil mi, Leylâ.» diye fısıldayıp bekliyor yanıtını.

En doğrusu eve gidip, kesin kararı orada vermek. Neye el atsa çalışamıyor. Odada dolaşıyor bir süre. Pencerenin önüne gidiyor, karşı binaların kiremitlerini seyre dalıyor farkında olmadan. Neden sonra eski tanıdık pencere geliyor gözünün önüne. Birbirlerinin yüzünü görmeden işaretleşmişlerdi pencereden pencereye. Şimdi karşıda hiçbir hareket görünmüyor. Oradan bir güvercin bırakılsa, buraya arkasmda durduğu pencerenin pervazına konsa, Sait'i eni-konu karşısma getirecek. Düşünüyor düşünüyor sonuca varamıyor bir türlü.

Saat beş, çıkabilir sokağa artık. Ne yapmalı, ne yapmalı, diye soruyor kendi kendine. Ne karışıyorlar özel hayatına. İçin için tutuşuyor içinde bir kızgınlık.

Yedikule tramvayında bir yere oturuyor. Başını kaldırıp duru gök parçasına bakıyor. Açık renkteki mavilik çok yükseklerden geçip gidiyor. Ne tasalı, ne mutlu bir hava, bir dönemeçe yaklaştığını biliyor.

Tramvay ne zaman hareket etti, Samatya'ya ne vakit geldi, hiç anımsamıyor. Her akşam sol taraftaki yıkık kale duvarlarına bakar, aradan denizi seyrederdi. Göz ufkunun kenarında kaldı şimdi onlar. Annesi her akşamki gibi pencere kenarında oturuyor, yolunu gözlüyor.

Kapıyı kendi anahtarı ile açıp girdi, yukarı çıktı. Soyundu, evde giydiği giysilerini geçirdi üzerine. Aynada seyretti kendini bir süre. Yüzü solgundu. Sanki birkaç yıl yaşlanmıştı. Gözlerinin kenarından çizgiler iniyordu aşağıya doğru. İnsan dört saatte bu kadar çö-

ker mi? Bu soru dudaklarının kıvrımında dondu kaldı. Saçları cansız, omuzlarına dökülmüştü. Sedire uzandı, tekrar düşünceye daldı. Uzaktan bir tren düdüğü geldi, sonra sarsıntı ile geçip gitti. Yavaş yavaş doğruldu yerinde. Ortalık kararmıştı iyice. Bir ses işitti aşağıdan. Annesi sesleniyordu:

«Leylâ, yemeği hazırladım kızım, haydi gel!»

«Geliyorum anne.»

Hiç iştahı yoktu ama, annesi meraklanmasın diye inecekti aşağıya. Işığı yaktı. Saçlarını toparladı. Biraz önce üzerinden akan perişanlık kalmamıştı. Karamsarlıktan adım adım uzaklaşıyordu. Sofrada annesinin sorularına kısa kısa karşılıklar verdi.

«Yorgunum anne, erken yatacağım.»

Hatice Hanım, kuşku ile baktı kızının yüzüne. Biraz eşelese mi acaba, diye düşündü. Sonra vazgeçti. Kendi anlatır derdini bir gün dedi içinden.

«Hayırlı geceler anne!»

«Hayırlı geceler kızım!» dedi. Kızı merdivenleri çıkarken arkasından baktı. Başını iki tarafa salladı.

Gece başlamıştı. Pencereden denizi seyre daldı. Işıl ışıl geçip giden gemiler, yitip görünmez oldular. Leylâ, serin bir gecenin penceresine yaklaşmakta olduğunu anladı. «Aylı bir gece olsa» dedi, «böyle içime kapanmazdım.» Beethoven ne doğru söylemiş ölürken: «Biraz ışık biraz daha ışık.»

Bu kez denizden, hem de kıyıya yakın pat pat ederek bir motor geçmeye başladı. «Karpuz yüklü olmalı.» dedi içinden. Uyku ne kadar uzağında kimbilir şimdi?

Yatağına uzandı. Bir kitap aldı eline. Gelişi güzel çekmişti kitaplığından. Diderot'nun «Körlere Mektub»u idi bu. Dört sayfa okuyunca, kendi duygusal düşüncelerinden sıyrıldı, gerçekçi fikirlere kaydı.

İçinde bulunduğu koşullara göre, gerçekçi bir mantık sınırına girmeliydi. Şunun bunun etkisine kapılarak, sürüklenip gidecek miydi?

Sait Hüsnü ile birleşmek, belki erkendi. Durumu, heyecan veren yürek atışları ile değil, us paraleline girerek incelemeliydi. Şu günlerde buluşmalara biraz ara vermeliydi. Yeni başlayan bir yakınlaşmayı kökünden koparıp atamazdı.

Gece yarısına yaklaşırken söndürdü elektriği. Sağına döndü. Tren düdüğü tekrar yaklaştı, sonra vagonlar sarsıntı yaparak geçti. Sessizlik çökünce soluna döndü. Az sonra da uyku çöktü yastığına...

24.

4 Aralık 1945 gece yarısı, Ali Turgut günlüğüne şu satırları yazdı: «Çisentili bir gündü. Sokaklarda ıslak ve soğuk bir sabah başlamıştı. Gazeteler, o yıllarda CHP'li yönetimin kadife eldiven içinde demir yumruk sakladığını bilirlerdi. Yayın organları, ölçüyü kaçırmazdı pek. Basın birbiri ile kavgaya düşerse, o zaman ipin ucu kaçardı biraz. Bunlar ise çok kez kişisel saldırı niteliğinde olurdu.. Çok zaman fikirden uzaklaşılır, küfüre dönüşürdü iş. Bu biçim kalem kavgasına hükûmet pek karışmazdı. Aslında gazeteler ikiye ayrılmıştı. Mihver, Nazi Faşist birliğini gösteren Alman - İtalyan - Japon güçlerini bir araya getiriyordu. Öbür yanda ise Anglo-saksonlarla birleşen Sovyet Rusya vardı. Türk Hükûmeti, Anglo-sakson tarafına kâğıt üzerinde bağlı idi. Basının büyük çoğunluğu ve o dönemin iki dışişleri bakam, Nazilerle içli dışlı dostluk kurmuşlardı. Yani yürekleri Nazilere dönüktü. İstemeyerek Batılılara bakıyorlardı. Başka bir görüşe göre, buna iki tarafı da «idare» ediyorlardı denebilir.»

«O yıllarda Batıyı dört elle tutan, Sovyet Rusya'ya uzaktan uzağa sevgi besleyen Tan gazetesi vardı yalnız. Batı kaynaklarının verdiği haberleri değerlendiriyor, bu nedenle baştaki yöneticileri içten içe kızdırıyordu. İkinci Dünya Savaşı sona ermişti ama, her ülkede duman tütüyordu daha. Hiçbir yerde yaralar sarılmamıştı. San Fransisco'da alman karar gereğince, bazı geri ülkeler demokrasi denemesinin ilk devresine girmişti. Türkiyemiz savaş görmemiş olduğu halde, yoksul bir ülke olmaktan kurtulamamıştı. Hatta tutucu yönetimler, daha da fakir bırakmıştı ülkeyi. Yoksulluğun yanında ağır siyasal baskı koşulları gevşeyeceğine, gittikçe artıyordu. Böy-

lece demokrasi denemelerine girişildi. Başkalarına muhalefet parti kurmak izni verilmediğinden, CHP içinden çıkan birkaç kişi, bu görevi yüklendiler. İlk kuruluş anında CHP'ye ne kadar karşı çıkmak isteyen varsa, DP onlarla işbirliği yapmakta sakınca görmedi. Bu işbirliğinde, DP tarafında içtenlik yoktu. Muhalefet birikimini, kendi işlerine geldiği gibi kullanmak istiyorlardı. Bir yere kadar beraber yürüyüp, sonra onlara tekmeyi atacaklardı.»

«4 Aralık sabahı, diğer günler gibi başlamıştı. Her taraf bulutlarla kaplıydı. Güneşsiz, mutsuz bir gündü. Karaborsacılar, kendi tatlı kârlarının peşinde, sessizce dümenlerini sürdürüyorlardı. Yoksul insanlar ise düşük omuzlarına başlarını iyice çekmiş kendilerini günlük çalışmalarına vermişlerdi. Üniversitede sağcı öğrenciler, verilen işaret üzerine, günlerdir gizlice yaptıkları hazırlığı açığa vurmuşlar, Beyazıt'ta toplanıp (komünizmi tel'in) yürüyüşüne geçmişlerdi. CHP'in verdiği işaret belliydi, hedef gösterilmişti. Tan basımevi, paramparça edilecekti. (Görüşler) dergisinin yaptığı, o zamana göre sert eleştiriler taşlarla, sopalarla, demir çubuklarla yok edilecekti. Bu tertibin içinde görevli sivil memurları gördüklerini, tanıklar söyleyip durdular.»

Ali Turgut'un, o gün Ankara caddesinden geçmesi gerekiyordu. Cağaloğlu tarafından, Vilâyet'e doğru inmeye başladığı sırada, birtakım insanların hızla yürüyüşe başladıklarını farketti. Aşağıdan bir gürültü geliyordu. Gelip geçenlerden, «Tan'ı yağma ediyorlar» sözleri çalındı kulağına. Vilâyeti dönüp, Remzi Kitabevi'nin önüne gelince, yedi yıldır halkı ve gençliği (Kahrolsun komünizm) sloganı ile uyutan ve susturan CHP'nin yeni oyununun oynanmakta olduğunu anladı. Kalabalığa daha yaklaşınca iyice gördü ki, bunların birkısmı üniversite öğrencisi, öbür bölüğü bakla bıyıklı öğrencilik çağı ile uzaktan yakından ilgisi olmayan kişilerdi. Demir çubuklarla baskı makinelerinin merdaneleri kanırtılarak bozuluyor, kurşun harfler yerlere saçılmış çiğneniyordu. Top top kâğıtlar ıslanmış ve yırtılmıştı. Bobinlerdeki kâğıtlar ise artık gazete yaprağı haline gelemezdi. Bir iki saat sonra, ortalık yatıştı, zaten o da sonuna yetişmişti. Bom-

balanan ya da yakılan bir yerin, üzerinde nasıl duman tüterse, yüzbinlerce dövizle elde edilen bu tesis de öyle bir manzara getiriyordu insanın gözünün önüne. Makineler ve kalemler susturulmuştu artık. Yüzlerce kişi seyretti bu yıkıntıyı.

Bazı gazeteler ertesi gün, hak yerini buldu dercesine olayı açık açık övdüler. Oysa fikrin üzerine kabaca bir yumruk indi, diye düşündü Ali Turgut Ağır ağır uzaklaştı oradan. Islak kaldırımlarda çiğnenen kâğıtlar yerlerde kaldı.

Basımevinden başka üç-dört kitabevi de bu barbarca hareketin dışında kalmamıştı. Benzerlerine Nâzi Almanyasında rastlanan bu biçim vahşiliğin bizdeki farklı yanı şu idi. Bir süre sonra, mal sahiplerinin gördüğü zararı, hükûmet halkın verdiği vergilerle toplanan bütçeden ödemek zorunda kaldı. 4 Aralık, böyle bir kara lekeyi getirmişti basın hayatımıza.

25.

Yolun kenarında, siyah başörtülü, kahverengi mantolu, yaşlı bir kadın yürüyordu. Güneşsiz ve ıslak bir gün, sokaklardan geçip gidiyordu. Kocamustapaşa'ya doğru sürüyordu ayaklarını. Gece gözlerini kırpmadan sabahı etmişti. Dalar gibi olurken birden uyanmıştı. Sanki bir uçuruma yuvarlanırken ağaca tutunmuş, öyle kurtulmuştu. Sabahın kirli aydınlığı perdelerin kenarından sızmaya başlayınca, davranmağa çalışmış, fakat kalkamamıştı. Saat 10'a kadar sürmüştü bu yarı uyanıklık. İki gün önce aldığı ekmek bayatlamıştı kutusunda. Ocağa çaydanlığı yerleştirmiş, üst üste iki bardak içmişti. Uykusuzluktan gelen sarsıntı biraz uzaklaşır gibi oldu kafasından. Toparlandı ve mantosunu arkasına geçirince, kapının önünde başörtüsü ile saçlarını örttü. İğri büğrü kaldırımdan yürümeğe koyuldu.

Tek katlı bir evin önünde durdu. Birbirine yaslanmış, ahşap evlerin arasında, bu tek katlı evin daha iyi bir görünümü yoktu. Dışardan bakınca, hepsi yağmur suları ile kararmış tahtalarla kaplı idi. Hani bazı kadınlar, ruhum karardı bu evde derler. Öyle evlerdi bunlar. Bahçelerindeki ağaçlar da olmasa, insan burada doğayı uzun süre arar da gene bulamaz. Kendinizi kaptırırsanız, gerçekten ruhunuz kararır.

Hatice Hanım, kapıyı çalmadan durakladı, biraz. Kapının sağ üst köşesinde bir delik, bu delikten dışarı çıkan bir ipe makara bağlanmış. Onu çekince içerde çıngırak çalacak herhalde dedi. Onu çekince makaraya, dokunmadan geri çekti. İçindeki cesaret, çekingenlik duygusunu bastırdı ve makarayı iki kez çekti. Avlunun uzağından çıngırak sesleri geldi. Arkasından şıpıdık terlik sesleri ay-

nı tempo ile yaklaşmaya başladı. Kapı açılınca, otuzbeş yaşlarında, tombulca bir hanım, sanki kırk yıllık bir tanıdık imiş gibi :

«Buyurun efendim, buyurun.» sözcükleriyle cesaret verdi karşısındakine.

«Baha Bey evdeler mi acaba, rahatsız ediyorum.»

«Rahatsızlık ne demek efendim buyurun.»

«Teşekkür ederim. Baha Beyle görüşmek istiyorum da.»

Hatice Hanım, içindeki kararsızlıktan kurtulup içeri girdi. Sağ yanda tek katlı bir evin pencereleri, tertemiz oda ve salonu gösteriyordu. Küçük fakat ağaçlarla kaplı bir avludan geçtiler. Taş bilezikli kuyuya varmadan önce, kapıdan içeri girdiler. Önden giden evin hanımı, Baha Beyin odasını gösterdi çekildi. Odaya girince karşı sedirde, kırmızı sakallı, mavi gözleri güven veren bir adam oturuyordu. Hatice Hanımı görünce ayağa kalktı.

«Buyurun efendim, şöyle oturun.» dedi.

«Böyle erken erken geldim bağışlayın beni. Oğlum Osman Fuat'ın hocasısınız. Bir sıkıntıya düştü mü hep size gelirdi bilirsiniz.»

«Osman'ın başına bir iş mi geldi?»

İki gün önce polisler geldiler erkenden, evi aradılar. Osman'ı alıp götürdüler. İki gündür hiçbir haber yok. Nereye götürdüler bilmiyorum. Meraktan harap oldum.»

«Şimdilerde üniversite öğrencilerini hücrelere kapatıyorlarmış. Oğlunuzu da Müdüriyet'e götürmüşlerdir herhalde.»

«Ben kadınlığımla gidip sorsam, bana göstermezler. Sizden rica etsem, durumunu bir öğrenseniz.»

«Bir soruşturayım. Bilmem bir sonuç alabilir miyim? Yarın bu vakit gene uğrayın bana, olmaz mı?»

«Tanrı sizden razı olsun.» diyerek Hatice Hanım yerinden kalktı. Avluya çıkınca, kendisini içeriye alan hanım uğurladı kapıya kadar.

Baha Bey, cıgarasını tazeledi. Açık pencereden görünen erik

ağacına takıldı gözleri. Kendisine ters gelse bile her hareketi hoşgörü ile düşünürdü Daima yurtseverlik çizgisinde dolaşan gençlikten memlekete ne kötülük gelebilirdi? Ama baskı yapılırsa, şiddet hareketleri beraberinde, hep zararlı sonuçlar getirirdi. Uzak - yakın tarih sayfaları gösterip duruyor bunları, düşündü tekrar. Sonra dalgınlıktan sıyrıldı. El çırptı, (karısını hep böyle çağırırdı) karısı kapıda göründü :

«Hanım, yemeği hazırla. Sokağa çıkacağım.»

«Şimdi, on dakikada hazır.» deyip uzaklaştı karısı.

Dışarda yaprağı kımıldatmayan bir zaman saati sürüp gidiyordu. Erik ağacı, dutlar, salkımları korukta asmalar belli belirsiz, soluk alıp veriyorlardı. İnsan bir sandalye alıp oraya otursa, doğayı onlardan ibaret sanabilirdi. Susan anlar vardır, burada susan saatler geçip gidiyordu. Evler, ağaçlar, avludaki taşlar, hep susuyor, hep düşünüyordu belki de. Daha doğrusu bu izlenim geliyordu insana.

Baha Bey yemeğini yiyip, giyinmiş, sokak kapısına kadar yürümüş, bu susan zamanın içinden, gülümseyerek karısına «Allahaısmarladık» demişti. Kapıyı örtünce sokak başlamıştı. Sokakta koşuşan çocuklar, arabalı satıcılar, arnavut kaldırımından gürültü ile geçen külüstür otomobiller, evde bıraktığı sessizliği unutturdu birden ona. Otobüs durağına gelince, sokağın karışık gürültüsünü geride bıraktı, unuttu, Sirkeci'de gideceği yeri çiziyordu kafasında. Boş bir otobüs geldi durdu önünde. Bindi, öndeki kanapeye oturdu. Pencere kenarı olduğu halde, boş gözlerle seyrediyordu dükkânları ve evleri.. Görmeden bakıyordu.

Bir süre geçti. Ne kadar zaman geçtiğini anımsamıyordu pek. Sarsıntı ile durdular. O zaman düşünce bulutunun içinden çıktı. Biletçi «buraya kadar» deyince, Sirkeci Garı önünde olduklarını anladı. Kanepelere tutunarak indi aşağıya. Kalabalığa karıştı. Caddenin karşı tarafına geçti. Oradan soldaki caddeye saptı. Ona mı öyle geliyordu, yoksa yanından geçen bütün insanlar, gerçekten sarı benizli, traşları uzamış, umutlarını yitirmiş kişiler mi idi hep? Bu

caddede gördüğü insanlar, bütün bütün mutsuzluğa nasıl düşmüşlerdi acaba? Bunları düşünürken durakladı. Karşı tarafa baktı. Gideceği bina karşısında duruyordu. Kapısında nöbetçi polis dikiliyor, içeri girip çıkanlara bakıyordu. Bir şey soranlara biraz sertçe bir yüzle cevap veriyordu:

Baha Bey karşıya geçti. Bu memura göreceği şube müdürünün bulunduğu katı sorması gerekirdi herhalde, diye geçirdi içinden. Ters bir hareket ile yüz yüze gelmek istemiyordu. İlk kez adımını attığı bina idi burası. Önünden bile pek seyrek geçtiğini anımsıyordu.

«Fethi Bey, kaçıncı katta oturur?» sorusu ile dikildi memurun karşısına. Memur tepeden tırnağa süzdü Baha Bey'i. Temiz pak giyinmiş bu adamın sakallı oluşuna şaşmışa benziyordu :

«Siyasî Şube Müdürü Fethi Beyi mi soruyorsunuz? Sol merdivenden çıkacaksınız, dördüncü katta.»

Baha Bey teşekkür ederek yürüdü. Merdivenlerden, her türden insan inip çıkıyordu. Biraz önce sokakta rasladığı insanların çizgileri vardı yüzlerinde. Ağır ağır merdivenleri çıkmağa başladı. Her katın merdiveni bitince, orada biraz dinleniyor, etrafını seyrediyordu. İnip çıkanlardan kimseyi tanımadığı için, kendisine dikkat eden olmuyordu pek.

Dördüncü katın sahanlığına geldiği vakit, camları beyaza boyanmış, çift aylı, kırmızı ile (Girilmez) yazılı bir kapı ile karşılaştı. O sırada, içerden asık suratlı birisi çıktı :

«Kimi istiyorsunuz? diye biraz sertçe sordu.

"Fethi Beyi görmek istiyorum.»

«Fethi Bey çok meşgûl. Niçin görmek istiyorsunuz?»

«Eski öğrencimdir, özel iş için görüşeceğim.» Karşısındaki adam biraz yumuşadı.

«O halde kartınızı lütfedin, kendisini haberdar edelim.»

Asık suratlı adam değişti birden. Saygı gösterilmesi gereken bir hoca karşısında olduğunu anlamıştı herhalde.

(Girilmez) yazılı kapıdan beraberce geçtiler. Başka bir kori-

dora saptılar. Bir kapının önünde durdular. Yanındaki adam :

«Bir dakika hocam» diyerek kapıyı tıklattı, girdi içeri. Biraz sonra kapı açıldı. Fethi Bey:

«Affedersiniz sayın hocam, sizi bekletmişler, buyurun içeriye.»

«Çok meşgûl olduğunuzu söylediler.»

«Rica ederim sayın hocam. Şeref verdiniz, buyurun, emredin.»

Karşılıklı oturdular. Asık suratlı adam çekilip gitmişti. Fethi Bey zile bastı, içeriye giren memur hazırol durumunda durdu.

«Sayın hocam, ne içersiniz, emredin.»

«Kahve içmeye kalkarsak, seni fazla meşgûl etmekten korkarım. Başka zaman içeriz kahveyi.»

Fethi Bey fazla ısrar etmedi. Eli ile dışarı çıkmasını işaret etti memura. Baha Bey'e dönerek :

«Buyurun hocam bir emriniz mi vardı?»

«Estağfurullah, bir ricada bulunacağım.»

«Emredin Hocam.»

Fethi Bey, kuşku ile bakıyordu eski hocasının yüzüne.

«Benim bir öğrencim vardır, Osman Fuat. Annesi geldi bana. Birkaç gün önce tutuklamışsınız galiba. Durumunu öğrenmek istiyorum onun.»

Fethi Beyin yüzü değişti birden. Hatta saygılı tavrı bile gidiverdi üzerinden. Kaşları çatıldı. Gözlüklerini düzeltti:

«Hocam siz Osman'ı nereden tanıyorum demiştiniz?»

«Seni tanıdığım yerden tanıyorum. O da senin gibi eski öğrencim, daha önce de söyledim.»

«Çok tehlikeli bir öneride bulunuyorsunuz. Osman'ın durumu iyidir. Sağlığı yerindedir.»

«Ben biraz kendisi ile görüşmek istiyorum, sizin yanınızda tabii. Annesine söz verdim. Gördüm diyebileyim kendisine.»

«İhtilâttan menedilmiştir. Kimse ile görüştürülemez. Bundan dolayı özür dilerim.»

Baha Bey, dünkü öğrencisinin böyle iki dakikada değişmesine kızmıştı. Sertleşmeden durumu anlatsaydı. kabul edecekti. Belki dünyanın en yumuşak adamı olduğu halde, yumuşaklığın altındaki inadı kımıldamış, onu ısrara doğru itmişti :

«Tekrar ediyorum sizin yanınızda iki dakika göreceğim, hatırını soracağım.»

Fethi Bey, yerinde sıkıntı ile kıvrandı bir süre, sonra zile bastı, içeriye giren memura, önündeki listeden bir numara söyleyerek :

«Osman Fuat'ı bana kadar getirin.»

Aralarında bir sessizlik başladı. İkisi de susuyordu. Birbirlerine bakmıyorlardı. Bir bekleme odasında, birbirini tanımayan iki kişi gibi kalmışlardı. İki dakika, üç dakika geçti. Dördüncü dakikanın sonunda kapıya vuruldu. «Gir.» deyince açıldı kapı. Osman Fuat, uzamış sakalı, tozlu ve ütüsüz elbisesi ile girdi içeri. Baha Bey hayretle, Fethi Bey kinle bakıyorlardı ona. Osman, günler süren bir yolculuktan sanki yeni dönmüştü. Üstü başı, elbiseleriyle yatıp kalktığını gösteriyordu. Zayıflamış, yüzüne bakılınca kemiklerinin hatları belli oluyordu. Baha Bey, öyle durakalmıştı.Gözleri ayaklarına değince şaştı kaldı. Uzun süre giyilmeyen ayakkabılar nasıl kıvrılır, kurur ve derisi çöker. Öyle idi onlar. Sanki saatlerce bozkırda yürüyerek gelmiş.

«Nasılsın Osman?»»

«Teşekkür ederim sayın Hocam.»

«Ne isteğin varsa söyle bana.»

«Hiçbir ricam yok sayın Hocam.»

«Anneni gördüm. Söyleyeceğin bir şey varsa söyle.»

«Bir battaniye göndersin bana. Biraz da yiyecek.»

«Peki söylerim oğlum.»

Fethi Bey, konuşmanın bu kadarla kalmasını ister gibi, memura götürmesini işaret etti. Baha Bey, Osman'ın arkasından baktı. Üç - dört gün içinde insanın bu perişanlığa düşmesine şaştı tek-

rar. Eli sakalında kaldı. «Nasıl bir yere kapatıldı kimbilir?» diye düşündü.

26.

Tren Haydarpaşa'dan kalkalı üç saati geçmişti. Sağ taraftaki deniz bitmiş, sol yanda yer yer ekinleri biçilmiş tarlalar uzanıyordu. Sonra tekrar güdük ağaçlarla kaplı yamaçlar, büyük taşlarla kaplı dağlar, tepeler, yüzyılların içindeki değişmezliği, insanın gözlerine yaklaştırıyordu.

Üçüncü mevki kompartımanda önce sekiz kişiydiler. Sonra İzmit'te üç kişi inmiş, beş kişi kalmışlardı. Dördü Eskişehir'de inecekti. Sabahları kalkan Doğu Ekspresinin bu kadar tenha oluşu şaşırttı onu. Yolcular, İzmit'e kadar hep konuşarak gelmişlerdi İzmit'ten sonra vagonların boş arazide çıkardığı devamlı takırtı, hepsinin gözlerine uykuyu indirmişti. Sarsıntı içinde usulca arkalarına yaslanmışlardı. Yalnız pencere kenarında oturan Sabahattin, uykuyu yenmiş dışarısını seyrediyordu hep. Doğayı okşamak istiyordu trenden inip. Yaz mevsimi gidiyor, sonbahar yaklaşıyor dedi içinden. Bu iki mevsimin aralığından geçiyordu tren. Bir yerde beyaz bulutlar uzanırsa dağların, tarlaların üzerine, yarım saat geçince masmavi gök, aydınlık bir yüz gibi dakikalarca seyrediyordu gökyüzünü. Her an şaşırtıcı bir doğa kesiti çıkıyordu karşılarına.

Tren yavaş yavaş hızını kesti, durakladı. Bir makasa gelmişlerdi galiba. Sonra ağır ağır hareket etti. Ve tekrar yavaşlayarak durdu. İki kara vagon görünüyordu, biraz ötede. Büyükçe bir istasyon binası ıssızlığın ortasına dikilmişti. «Neresi burası» diye, kompartıman pencerelerinden bakanlar oldu. Birkaç kişi indi, yeni yolcular bindi. Ne ayran satan vardı, ne meyve koşturan. Herhalde köy epeyce uzakta idi.

Tren sarsıntı ile kımıldadı. Ağır ağır hareket etti. Koridorlar-

dan, yeni binen yolcular eşyaları ile geçtiler. O sırada, genç bir adam durakladı kompartımanın önünde. Sonra kapıyı açtı, elindeki valizi ile girdi içeri :

«Hemşeriler izniniz olursa oturayım şuraya.»

Kompartıman sakinleri toparlandılar, yer açtılar. Pencere kenarındaki yere buyur ettiler. Yeni yolcu, valizini yerleştirdi ve Sabahattin'in karşısına oturdu ve hiç çekinmeden kendini tanıttı :

«Ben öğretmen Bekir, Arifiye'den geliyorum.» diye ekledi.

Sabahattin de öğretmen olduğunu söyleyince, bir dostluk rüzgârı esti aralarında. Yarım saat sonra, arkadaş oldular. Sabahattin son serüvenini kısaca anlattı. Şaştı kaldı öğretmen Bekir. Gerçi bazı güçlüklerin kendilerini beklediğini bilmiyor değildi. Ama böylesini pek düşünmemişti :

«Arifiye Köy Enstitüsü'nü bitirince, kendi kendime karar vermiştim, atamalarımız kur'a ile yapıldığı için, Anadolu'nun neresi olursa olsun gidecektim. Okul binası bile olmayan bir köye gönderilsem, okulu öğrencilerimle beraber yapacağım diyordum kendime.»

«Aslında halkımızın beyni, hurafelerle yıkanmış olmazsa, ışığı, aydınlığı çabuk benimser. Hele tam anlamıyla bir uyanırsa, örümcekli kafaların sözlerine kulak vermez hiç. Ama iş, onları o evreye getirmekte. İşte bizim çilemizin ağırlığı oradan geliyor. Köylümüz, halkımız kendinden yana olan aydınlara düşman gibi bakıyor.»

Sabahattin biraz durakladı. Ekilmemiş toprakların yanından geçiyorlardı. Issız kırların sessizliği içinde trenin gürültüsünden başka bir şey yoktu. İnsansız bomboş kırlar, trenin acı feryadını duymuyordu sanki.

«Durum böyledir diye elimizi kolumuzu bağlayıp oturacak

değiliz. Hiçbir gelişim kendiliğinden olmaz. Bu halk uyandırılacak, düşmanlıklar kalkacak ortadan, Bu konuda umudumu bir gün bile yitirmedim.»

«Biz köylü çocuğuyuz. Güç koşullar içinden geliyoruz zaten. Zorlukları yeneriz elbet.»

«Ben, Köy Enstitülerinden yetişen öğretmenlerin, ülkücülüğe en büyük gücü getireceklerini, işin başlangıcında anlamıştım. İlk belirtiler umutlarımı hızla güçlendirdi. Eğer ülkemiz yanlış bir siyasal yönetime girmezse, köylülerimiz, kasabalılarımız bilinçli iş eğitimine kavuşacaklardır.»

«Geçen yıl bizim Enstitü'yü bitiren bir arkadaşımız var, öğretmen Selim. Dört ay önce, başına olmadık işler geldi. K... iline çok uzak bir yayla köyüne vermişlerdi. Gittim yerinde gördüm. Beş ayda köyde çok işler başarmış. Beş ay önce okul, derslikler, sebze bahçesi yokmuş orada. Çocuklarla kolları sıvadık, bu gördüklerini yaptık dedi. Okulun yanında bir marangoz atölyesi var, görseniz şaşarsınız. Seyrettikçe yüreklendim âdeta. Öğretmen Selim bu havada giderken, K... ilinde kendisine hazırlanan oyundan haberi olmamış tabii. Ayda bir ile iniyor, dergiler, kitaplar alıyor, kent kitaplığına uğrayıp birkaç saat, daha önce okumadığı kitapları vaktinin yettiği kadar karıştırıyor, yer yer okuyormuş. Kitaplıkta tanıştığı bazı gençlerle ahbap olmuş. İle her gidişinde bir gecesini orada geçirirmiş. Bu nedenle, tanıdık başka kimse de olmayınca, lokantalara da onlarla beraber gider olmuş. Bu ahbaplık iki ay sürmüş. Elinde gördükleri dergileri, kitapları iyi karşılamadıkları yüzlerinden anlaşılıyormuş ama, bizim Selim adı gibi yumuşak, uysal olduğundan, bir zarar gelmez bana onlardan diyormuş kendi kendine.»

«Yani onlardan uzaklaşmak aklına gelmiyormuş öyle mi?»

«Evet, bir İsa insancıllığı ile yürümüş sonuna kadar. Gene onlarla beraber olduğu bir gün, yanlarında tanımadığı, karanlık ba-

kışlı çok esmer bir genç ile tanışmış. Ona çantasından bazı sağcı dergiler çıkarıp vermiş, sizi bunlara abone yapalım demiş, Selim buna yanaşmayınca, tehdit dolu şakalar yapmışlar. O gün onlardan güç belâ kurtulmuş, dönmüş köyüne. Gene bir ay inmemiş kente. Aybaşında aylığını almak, bazı ihtiyaçlarını karşılamak üzere gene düşmüş yayla yollarına. Onlara görünmem, başka otelde kalırım, ertesi sabah erkenden maaşımı alıp dönerim diyormuş. K... ili büyücek bir kasaba gibi. Belli başlı iki caddesi var. Bu iki caddede toplanmış bütün mağaza ve dükkânlar. Zorunlu olarak oradan geçecek. Selim, o caddedeki gazeteciye uğrayıp, dergilerini almış. Her zaman orada rastladığı delikanlılar görünürde yoklarmış. Üç saat yaya yürüdüğü yoldan sonra karnı iyice acıkmış. Şimdiye kadar hiç girmediği bir köfteciye girip karnını doyurmak istemiş. Girmesi ile irkilmesi bir olmuş. Geri de dönememiş. Dipteki masada o dört kafadar şarap içiyorlarmış. Onu görünce ayağa kalkıp masalarına çağırmışlar. Gelmesi için âdeta direnmişler. Öğretmen Selim yorgunluğunu öne sürerek köfte yiyip, yatmağa gideceğini söylemiş ve başka bir masaya oturmuş. Fakat öbürkiler, biraz sonra, sen bizim masaya tenezzül etmedin, biz senin masana geliriz demişler ve çökmüşler onun masasına. Zorla bardağına şarap doldurmuşlar, suyunu yere dökmüşler. O içmemekte direnmiş gene. Köftesini, piyazını, helvasını yiyince, kalkmaya davranmış. Şarapla kafaları dumanlanan dört kişi bırakmamışlar onu. Sonunda hep birlikte çıkmışlar oradan. Biz seni oteline kadar götürürüz demişler. Razı olmamış, ben giderim demiş ama, dinletememiş. O sırada çarşı karakolunun önünden geçerlerken, dört kişiden ikisi Selim'in koluna girmişler, öbür ikisi arkadan iterek onu karakolun kapısından içeriye sokmuşlar... Oradaki polislere :«Bu komünist kendini size tanıtmak istiyor.» diye sürmüşler onu öne. Selim meramını anlatıncaya kadar, tutanaklar hazırlanmış, yanındaki sarhoşlar, onun söylemediği sözleri söylemiş gibi tanıklık etmişler, imzalarını atmışlar. Sonuçta öğretmen Selim, yargıç karşısına çıkarılmış, tutuklanmış. Yalancı tanıklarla altı aya mahkûm oldu. Yargıtay'dan da onay gelince, kesinleş-

ti. Her şey usulüne uygun yapılmış çünkü. Şimdi cezaevinde bizim Selim. Altı aya hüküm giydiği için öğretmenlik vermezler artık ona diyorlar. Bir kenarda umut ışığı olarak, (tashihi - karar) var, o yoldan bir girişimde bulunacağız. Eskişehir'de trenden inip K... iline gideceğim. Ziyaret edeceğim onu cezaevinde. Yüreği üşümesin orada.»

Öğretmen Bekir sustu, pencereden kırlara bakmaya başladı. Sabahattin, dinlediği olaydan üşümüştü âdeta. Birer cıgara yaktılar. Sabahattin, başını kaldırınca, karşı bagajda valizi ilişti gözüne. Hemen indirdi onu oradan. Üç kitap çıkardı. Emile Zola'mn Gerçek'i, Maksim Gorki'nin Benim Üniversitelerim ve Arkadaşım adlı kitapları idi bunlar. Bekir'e uzattı :

«Bunları da benden götür Selim'e» dedi.

Tren düz ovaya çıkmış, iyice hızlanmıştı. Uzun süre hiç konuşmadılar. Kenarında sıra sıra kavak ağaçlarının bulunduğu bir ırmağın yakınından geçtiler. Pencereyi aşağıya çektiler, içerden cıgara dumanları dışarı çıktı, yerine kömür dumanı ile kokusu girdi. Öğretmen Bekir konuşkan bir gençti. Tekrar lâfı açtı köşesinden :

«Biraz önce, kompartımana ilk girişimde, okul binası olmayan bir köye bile verilsem, çocuklarla okulu kendimiz yaparız dedim size. Ama biz, herkesten destek görürsek kolaylaşır bu iş diye düşünmüştüm. Çünkü Arifiye Köy Enstütüsünün bir kısım binalarım, gece karanlığında, müdürümüz gaz lâmbası tuttu, tuğlaları öyle döşedik. Bu ülkücülükle çalışırım diyorum ama, bizi birçok güçlüklerin beklediğini, öğretmen Selim olgusu iyice gösteriyor. Gözlerimi dört açarım, görevimi öyle yaparım, diye girişmek gerekir öğretmenliğe. Bunu çok iyi anlıyorum şimdi.»

«Ülkücülükte hesapların ters gideceği daima göz önünde tutulmalı. Koşullara göre eyleme girmelidir.

Gerektiğinde de koşulları sizler değiştireceksiniz. Belki öğretmenliği ben de yitirdim. Son bir girişimde bulunacağım Ankara'da. Her şeye karşın öğretmenlikten büyük büyük kopmuş saymıyorum kendimi.»

27.

Sabahattin, erkenden otelinden çıktı. Gece erken yattığı için, sabahın altısına kadar deliksiz uyku çekmişti. Ankara'nın ünlü ayazı, sisli havayı Ulus Meydanı'na doğru üflüyordu. Büyük beton binaların pencerelerinde hiçbir kımıltı yoktu. Saat sekize gelmemişti ama, işlerine giden insanlar, çeşitli doğrultulara doğru yürüyorlardı. Elli adım kadar yürüdü. Köşede Ankara Pastanesi'nin önüne çıkınca durakladı. İçeriye şöyle bir göz attı. Sabah mahmurluğunu, süt içerek gidermeye çalışan kişilere baktı bir süre. Köşeyi dönüp, aşağı ağır ağır inmeye başladı. Kızılırmak Kıraathanesi'nin önündeki simitçiden iki simit aldı. Girdi içeriye. Boş bir masanın yanındaki iskemleyi çekip oturdu. İki saat sonra burası tıklım tıklım olur diye düşündü. Garson kendisini görmüştü. O sormadan :

«Bana demli bir çay, şu simitleri de ocakta biraz ısıtırsan makbule geçer.»

Garson simitleri alıp ocağa doğru yürüdü. Bilek saatine baktı. Sekize beş vardı. Arkadaşı 8.15'te gelecekti. Camdan dışarıya dalmıştı, caddeyi görmeden seyrediyordu. Farkında olmadan bir dalgınlık bulutuna girmişti. Garson :

«Çayınız beyim.» deyince, kendine geldi. Bir lokma simit, bir yudum çay alıyordu. İkinci simite başlamadan, çay bardağı boşalmıştı. Geriye bakındı, garsonla göz göze gelince «Bir çay daha» diye işaret etti. Artık yaya kaldırımlarından geçenleri görebiliyordu. Bir tamdık yüz görmemişti daha. İkinci simiti yemeğe başladı, yarısında çay geldi, onu da içti. Cigarayı yakınca, her şeyi daha açık se-

çik görmeye başladı. Başını sola çevirince, heykeldeki Mustafa Kemal atıyla ileriye yürüyormuş gibi geldi ona. Omuzuna bir el dokundu, baktı arkadaşı Hasan, gülümsemeden bakıyordu :

«Otursana.» dedi Sabahattin : «Ne dikilip duruyorsun?»
«Beş dakika oturayım.»
«Otur, bir çay iç.»
«Anlaşılan senin bir şeyden haberin yok.»
«İlginç bir haber mi var?»

Hasan sandalyeyi oturacağı biçime getirdi ve oturdu. Sabahattin soran bakışlarla susuyor, Hasan'ın anlatacaklarını bekliyordu. Bir sessizlik geçti aralarından. Kahvenin uğultusunu duymuyorlardı artık. Hasan, yakınlarında oturanları bir bir inceledi. Hepsi kendi havasında idi. Biraz eğildi Sabahattin'e doğru :

«İstanbul'dan bir arkadaşım geldi dün akşam. Anlattıkları kuşku verdi bana doğrusu. Tutuklamalar başlamış gene. Ortada ne var, ne oluyor, anlayamıyorum. Bana öyle geliyor ki, birisi bir işaret veriyor, aydınları, genç ozanları yakalayıp götürüyorlar. Önemli bir olay mı var ortada diyorsunuz, hiçbir şey göremiyorsunuz.»

«Peki kimleri tutuklamışlar, öğrenebildin mi ?»

«Hayır, isim veremiyor arkadaş, ama tutuklamalar oluyormuş. Kulağına bir şeyler çalınmış, o kadar.»

«Böyle özünü bilmediğimiz olaylarla yargıya varmak güç. Ama bizdeki tutuklamaların çoğu, boş atıp dolu tutturmak gibi olur. Şimdiye kadar edindiğim deneylerden biliyorum, bizim polis, koltuğunun altında Ekonomi kitabı gördüğü bir kişiye, sol'luğu hemen yapıştırıverir.»

«Bizim arkadaş, Üniversite çevresinden almış bu haberi. Edebiyat dergisi yayınlayan bazı aydınları alıp götürmüşler, ama adlarını öğrenememiş.»

«Şimdi biraz ipucu verdin. Sözünü ettiğin arkadaşı göremez miyiz?»

«Ankara dolaylarında bir köyde görevi olduğu için, bu sabah erkenden oraya gidecekti.»

«Beş gündür buradayım. Bakanlıktan istediğim sonucu alamadım. Vaât aldım yalnız. Yarın sabah, trene atlayıp döneceğim. Daha fazla kalmakta yarar yok.»

Hasan, gelen çayı çabuk çabuk içti. Silkindi dalgınlıktan.

«Ben gideyim artık.» dedi «Gitmeden seni göremezsem, yolun açık olsun.»

Birbirlerine sarıldılar. Hızla çıktı kahveden. Sabahattin, «Ürkmüş bir hali var Hasan'ın.» diye, kendi kendine söylendi. Bir cıgara yaktı. Garsonu çağırıp, çayların parasını verdi. Kızılırmak Kıraathanesi'nden ağır ağır çıktı. Karşıya geçti. Sümerbank'ın önünde yürümeğe başladı. Acaba Veysel'in küçük basımevine uğrasa mı idi? Belki bir haber vardır onda diye düşündü. Sağdaki ara sokağa saptı. Hem yürüyor, hem karışık düşünce ağından kurtulmağa çalışıyordu. Basımevine gelince, oranın kapalı olduğunu gördü. Camdan içeri baktı, kimse yoktu içerde. Bir - iki saat sonra tekrar uğramalı diye söylendi. Oradan gara gidip yarınki trenin saatini öğreneyim düşüncesi ile geri döndü. Ulus Meydanı'na çıktı tekrar. Başını sola çevirince Mustafa Kemal'in heykelini ve mermi taşıyan köylü kadını durdu seyretti biraz. Kurtuluş Savaşı'nın silueti idi bir bakıma bu heykeller. Ne zaman, haklı bir davadan, haksızlığa doğru itilse, karşısına bu heykelden belleğinde kalan görüntü çıkardı.

Gara ne çabuk gelmişti. Kafası birçok şeylerle dolu yürüdüğü için, o kadar yolu nasıl geçtiğini anımsamıyordu. Bilet gişesinden, yarınki posta treninin 9.50'de geçeceğini öğrendi. Üçüncü mevki biletini aldı. Bir sabırsızlık duygusu, yüreğine çökmüştü. Ankara'da daha fazla kalmak istemiyordu. Garın kapısından Başkent'e baktı. Altındağ'da birbirini sırtlamış gecekondular, karamsar halk türkülerinden başka bir ses duymuş mu idi acaba? Basık tavanlı, küçücük odalarında bir Beethoven müziğinin esintisi şöyle bir

geçmiş miydi diye soruyordu kendisine? En sert mevsimler, yağmuru, rüzgârı ve kar tipisi ile damlarından geçerdi. Tavan tahtalarının aralıklarından yıldızlı gökyüzünü, yatakta yatarken seyredebilir herhalde insan diye düşündü.

Ulus'a doğru yürümeğe başladı. Nisan güneşi, taze çimenleri, taze yaprakları pırıl pırıl yapmıştı. Birden Ayşe'nin yüzü geldi gözlerinin önüne. Bir an onun özlemi ile içi titredi. Rüzgârda uçuşan saçları ile yanıbaşında yürüyor sandı onu. «Şimdi yanımda olsa, yol boyunca dertlerimi dökerdim ona.» diye söylendi. İçindeki sıkıntılı loşluk biraz dağılır gibi oldu. Doğa nasıl soluk soluğa, ama sessizce yaşıyordu burada? Gençlik Parkı, 19 Mayıs Stadyumu'nun çevresi yemyeşildi. Doğa susuyordu ama, duyabilen olursa fısıltı ile konuşuyordu aslında. Birden farketti, yanından taksilerin, troleybüslerin geçip gittiğini. Ayşe'nin yüzü bir gelip, bir gidiyordu gözlerinin önünden. Edith Piaf'ın bir şarkısı çalınıyordu bir yerlerde. Bakındı etrafına. Gençlik Parkı'ndaki gazinoların birinden geliyordu bu şarkı. Bir filmden bir sahne anımsadı. Bir gece kulübü ertesi gün 12 ye doğru açar kapısını... İçerde temizlik yapan garsonlar. O arada pikaba plâk koyarlar, yalnız kendileri için. Denemiştir, bu her seferinde Edith Piaf olur. Daha doğrusu, raslantılardan bu izlenim kalmıştır belleğinde.

Ulus'a gelmişti. Ne Ayşe kalmıştı gözlerinde, ne Piaf'ın sesinin titreşimleri kalmıştı kulaklarmda. Heykel bütünü ile dikilmişti karşısına. Çok uzakları süzen Mehmetçiğin yüzünü görmek için daha dikkatli baktı. Göz çukurlarının derinliğinde biraz karanlığa gömülmüş isyanım aradı bir süre.. İsyanların haklılığı başlangıçta anlatılamaz diye düşündü:

«Ama kazanıldıktan sonra herkes size hak vermeye başlar. Yenile yenile geleceğiz bu noktaya.»

Eli cebindeki cıgara paketine gitti. Kafasındaki düşünceleri

bir kenara itti. Tekrar Veysel'in basımevine yollandı. Yanından geçen insanlara dikkat etmiyordu pek. Ankara'da tanıdığı o kadar azdı ki, nasıl olsa yârenlik edeceği bir yüz göremeyecekti.

Küçük basımevine yirmi - otuz adım kala, kapısının açık bulunduğunu gördü. «Veysel gelmiş olmalı.» dedi. Kapının önünde durdu, içerde pedalın başında bir delikanlı vardı. Pedalı çalışmaya hazırlıyordu. Dikkatle bakınca çocuğu anımsadı, daha önceki gelişlerinde görmüştü onu. «Kolay gelsin.» diyerek girdi içeri.

«Veysel yok mu?»

«Yok abi.»

Çırak, Sabahattin'in bir - iki kez geldiğini anımsayınca, arkadaş olduğunu anladı, sesini yavaşlatarak:

«Dün siviller buraya geldiler, arama yapıp Veysel ağabeyi götürdüler. Gece eve de gelmemiş.»

Sabahattin, birden patlayan bir fırtınanın önüne düşüp, sürüklendiğini hissetti. Etrafına bakındı:

«Peki kardeşim, eyvallah.» deyip yürüdü.

Sokaktan caddeye çıkınca, vaktini nasıl dolduracağını hesapladı. Bir yerde yemek yiyip, sinemaya gidebilirdi.

Biraz hızlandı. Zincirli Camiin sokağına yöneldi. Bir köfteci biliyordu orada. Sonra da çift film gösteren bir sinema bulacaktı.

28.

Sinemadan çıktığı vakit, gün inmişti, iyice. Akşam usul usul yaklaşıyordu. Samanpazarı'na doğru yürüdü. Oradan sağa kıvrıldı. Hastanenin önünden bulvara indi. Ulus'a gideyim diye düşünüyordu önce. Sonra vazgeçti. İstasyona giden caddeye geçti. Kavakların yanında, serin serin yaprak kokusunu, ciğerlerine çekti. Tekrar Ayşe ile birlikte yürüyorum sandı kendisini. İki dize geçti belleğinden:

«Gece bitip gün belirince
Seni yaşardım benim en sevdiğim.»

«Bir bunaltının içinden geçiyorum herhalde.» dedi içinden.. «Biraz alkolle girsem geceye iyi olur.» Onu kahreden yalnızlıktı. Niçin yarına bırakmıştı dönüşünü? «Yok yok, böyle daha iyi, başıboş yürümemiş olurum.»

Garın önünde sıra sıra otomobiller dizilmişti. Ankara Ekspresi kalkacaktı biraz sonra. Lokantanın içine geçerek, bekleyen trenin önüne çıktı. Yolcular, kompartıman pencerelerine dizilmişlerdi. Geçirmeye gelenlerle sohbet ediyorlardı. Bir boydan bir boya yürüdü, yolcuların hiçbirini tanımıyordu. Garın büyük saati altıyı gösteriyordu. Yolcuların daha on dakikaları vardı. Lokantaya girdi, boş bir masaya oturdu. Oturunca ayaklarının ne kadar yorgun olduğunu hissetti. Git git bir kuyuya iner gibi, yorgun dizleri onu aşağıya çekiyordu sanki.

Bir limonlu votka, şiş kebabı söyledi garsona. Yoğun bir cigara dumanı kaplamıştı her yeri. Nereye baksa, insanlar bu duma-

nın gerisinde görünüyordu. Masalar, sandalyeler, örtüler hep eskimişti. Yeni yaktığı cigarayı kül tablasına bıraktı. Bir süre seyretti ipincecik yükselen mavi dumanı. «Neden hayal kurma isteği verir bu duman insana acaba?» diye düşünceye daldı.

Bir piyanonun tuşlarından gelen sesler, taze mayıs yapraklarından geçerek, geceyle birlikte yapayalnız yürüyen kendisine geliyor sandı. Cigarasına gitti gözleri. Yarıya kadar kül, dumanın önünde duruyordu. Kımıldadı sandalyesinde biraz. Cigarasını, külünü dökerek aldı, bir nefes çekti. Söylediği içki ve şiş kebabı konulmuştu masasma. Et parçalarına ve patates kızartmasına tuz ekti. Açlığın yarı yoluna gelmişti. Dalgınlıktan çıktı. Piyano tuşlarından gelen sesler yavaş yavaş uzaklaşıp gittiler. Kebaptan iki lokma aldıktan sonra, limonlu votkayı yudumlamaya başladı. Yirmi dakika sonra, damarlarından bir sıcaklık geçer gibi oldu. Tren kalkmıştı, o farkında bile olmamıştı. Yataklı ekspresin ağır ağır gara girişini düdük seslerinden anladı. Başını çevirip bakınca, loş aydınlıkta başka bir yolcu kalabalığı gördü. Boş bardağını yukarı kaldırdı, doldurmasını işaret etti garsona. Boşalan masalara yeni müşteriler yerleşmişti. Cigara dumanı daha da yoğunlaşmıştı. Bu duman, oradaki insanları git git kendi evrenlerine kapıyordu. Hiçbirinin yüzünü açık seçik göremiyordu. Bir sıkıntının ipincecik telleri üzerinde yavaş yavaş yürüyordu. Dengemi bozarım diye iki tarafa sallanmak istemiyordu. Bir hayale giriyor, ondan kurtulup değişik bir düşüncenin sokağında yürürken, karşısına yağmurlu bir gece çıkıyordu. Az ışıklı bir cadde uzanıp gidiyordu. Üçüncü votkasını yudumlarken, Ayşe ile beraber plâjın sıcak kumlarına indiler. Votkasını bitirince, biraz kendine gelmişti. Etrafına bakındı. Masalardan bazıları boşalmıştı. Garsonu çağırmadığı halde, masasının dibinde bitiverdi. Hesabını ödedi. Geldiği caddeden yürümeğe başladı. Oysa otelinin yolunu uzatmış oluyordu buradan geçmekle.

Dudaklarındaki cigara bitmiş, ağzını yakacaktı nerdeyse.

Onu tükürdü yere. Yanından geçip giden adamların yüzlerini göremediği için merak etmiyordu zaten. Bir kaçak olmadığına göre, onlara niçin kuşku ile bakacaktı? Dörtyol ağzına varınca, sergi evinin önüne çıktı. Baş dönmesi geçmişti. Gençlik Parkı'ndan gelen serin yaprak kokusu, karanlık gecenin kokusuna karışmıştı. Kuştüyü gibi yumuşak bir rüzgâr geçiyordu yüzünden, soluğunu duyuyordu. Otelin kapısına gelince, kopuk kopuk hayallerden kurtuluvermişti birden.. Sergi evinden sonrasını hiç anımsamıyordu. Karşı kaldırıma ne zaman geçmişti? Bu dalgınlıkla yürürken, otomobillerin, otobüslerin kendisine çarpmayışlarına şaştı kaldı.

Yayh kapıyı itince, otel kâtibinin önündeki defterle meşgûl olduğunu gördü. Bankoya yaklaşınca başını kaldırdı, hiçbir şey söylemeden anahtarı uzattı. Kâtibin yüzünde farklı merak çizgileri göremedi pek. Merdivenin ilk basamaklarında iken geriye dönüp, «Beni arayan oldu mu?» diye sorayım dedi, durakladı. Sonra derhal vazgeçti. Daha kuşku verici olurdu bu. Odasına çıktı. Soyundu, yüzünü yıkadı. Pencereyi açıp havalandırdı. Ankara'yı seyretti açık pencereden. Serin havayı çekti ciğerlerine. Pencereyi kapayıp, yatağa girdi. Beş dakika geçmemişti aradan, uyuya kaldı öylece.

29.

Tren, Sakarya Köprüsü'nden geçerken, koridora çıktı. Oradaki pencereden, aşağısını daha rahat seyrediyordu. İnekler, koyunlar, çoban küçülmüşlerdi. Bir çobanın başını kaldırıp, vagonlara baktığını farkediyordu buradan. Sakarya bulanık akıyordu. Dağ, bayır aşarak, nereden toplamıştı bu kadar suyu kimbilir?

Her an manzara değiştiği halde, Sabahattin'in omuzlarını bir sıkıntı bastırıyordu. Kaç saat sonra Haydarpaşa'ya varacaklardı? Dosdoğru eve gitse, sakınca var mıydı? Bu sorular, uzayıp gidiyordu geride kalan tren hattı gibi. Kendi kendine cevap veremiyordu, susuyordu hep.

Koridorun penceresinde ne kadar kaldı? Başını yukarı kaldırınca, akşam yıldızını gördü. Küçücük bir umut ışığı gibi gizlice kendisine bakıyordu. Dağlar, ağaçlar karanlığa karışıp, geride kaldılar. Ama Akşam Yıldızı'nın parlaklığı gittikçe arttı. Ayakta durmaktan dizleri ağrımıştı gene. Gitti, kompartımandaki yerine oturdu. Dört kişi başlarını arkalarına yaslamışlar, uyukluyorlardı. Öbür yolcular, koridorda olmalıydı. Tavanda buzlu camın altında yanan ampul iyi aydınlatmıyordu kompartımanın içini. Demir tekerleklerin tıkırtısı, insana durmadan uykuyu yaklaştırıyordu. Sabahattin de başını tahta duvara dayadı. Hiç olmazsa İzmit'e kadar uyumak istiyordu. Aralık pencereden giren kömür kokusu olmasa, bu uyku bölünmeyecekti. Biraz uyanık kalıyor, sonra yeniden uyku dehlizine dalıyordu.

Tren, bir saat kadar böyle gitti. Sarsıntı ile uyandı. Dışarısı

gene karanlıktı. Vagonlar ağır ağır hareket etti. Artık içeriye, iyotlu bir rüzgâr giriyordu. Deniz başlamıştı sol tarafa anlaşılan. Gözlerini tekrar yumdu.

Birden karar verdi. Bostancı istasyonunda inecekti. Gözlerini yummuş, hep plân kuruyordu. Kalktı küçük valizini aldı, uyuyan yolcuların önünden geçerek, kompartımandan dışarı çıktı. Kapıya yakın pencerenin önünde yere koydu valizini. Açık pencereden dışarısını seyretmeğe başladı. Küçükyalı'dan geçiyorlardı. Deniz siyah bir kâğıt gibiydi, kımıltısız. Küçük teknelerden düşen ışık altında sessizce yatıyordu. Deniz kokusuna çam kokusu karıştı. Bostancı istasyonuna girdiler. Tren gıcırtıyla durdu. Açtı kapıyı, aşağıya atladı. İstasyonda birkaç demiryolu görevlisinden başka, kimse görünmüyordu. Merdivenlerden indi, bekleyen tramvaya bindi ve en önde tek kişilik yere oturdu. Tutsaklıktan kurtulmuş gibi ferahladı biraz. Nedense kendini trende tutuklamışlar sanmıştı. Tramvay hareket edince, şöyle sezdirmeden gerisinde oturan yolculara baktı. Hiçbiri kuşku veren cinsten değildi. Uykusu kaçmıştı artık.

Bağdat Caddesi ışıklıydı, güven veriyordu dolaşan insanlar.. Kadıköy'e geldikleri zaman, serin deniz havasını tekrar ciğerlerine çekti. Biletini alırken, gazeteler ilişti gözüne. O gün gazete görmemişti çünkü. Alt salonda bir yere oturdu. Gazetenin başlıklarına şöyle bir göz gezdirdi. Savaş haberleri, gelişi güzel sıralanmıştı. Birkaç cinayet ve hırsızlık olayı, iri iri belirtilmişti. Gazeteyi bıraktı. Pencereden dışarısını seyretmeğe başladı. Deniz karanlıktı. Kulağına dalgaların şıpırtısı geliyordu. İstanbul yakası, eskisinden daha az ışıklı gibi geldi ona. İstanbul susuyordu. Başını iki elleri arasına almış, kederli bir insan gibi düşünüyordu. Vapur, beyaz köpükleri geride bırakarak ayrıldı iskeleden. Aksi gibi Haydarpaşa'ya doğru yöneldi. Oraya uğrayacaktı demek. Beş dakika sonra gemiye, Haydarpaşa'dan tren yolcuları doldular. Dalgakıranı geçince tekrar karanlık denizin kokusunu duymağa başladılar. Arada bir projektörler denizi tarıyordu. Sarayburnu'nu geçerken, Gülhane Parkı'nın siluetini

seyretti bir süre. Ayşe ile orada gezdikleri günleri düşündü. Güzel bahar günlerine, büyük çınarların altında,çıtırdayan kumların üzerinden yürümüşlerdi.

Hemen valizini alıp, dışarıya çıktı. Burada denizin iyotunu iyice içine çekebilirdi. Kendisi gibi çabuk çıkmak istiyenler birikmişti, oraya. Yüzlerini görmediği birtakım insanların, yorgunlukları sanki omuzlarını bastırmıştı. Denizden gelen hafif rüzgâra düşüncelerini kaptırmışlardı. Herkes konuşmadan dikiliyordu yerinde.

Sabahattin, kendi sokağına saptığı vakit, pencerelerinde tek tük ışık bulunan evleri gözden geçirdi. Sokakta, bir kul görünmüyordu. Orada, gecenin eski, sessiz saatleri başlamıştı. Evine otuz adım kala karşıdan bir erkekle kadının gelmekte olduğunu gördü. Sokağın sağ yanında yürümek daha elverişli geldi ona. Hem kendi evinin pencerelerini karşıdan daha iyi görebilir, hem şu erkekle - kadının yanından dikkati çekmeden geçebilirdi. Çünkü sokağın sağ tarafı daha karanlıktı. Evin pencereleri ışıksızdı. «Demek Ayşe yatmış.» diye düşündü. Sağ eli ile cebinde anahtarını tutuyordu. Eski alışkanlığı ile açtı kapıyı. Hemen içeriye süzüldü. Kapıyı yavaşça kapadı. İçeriye girerken arkasına bakmamıştı. Biraz sokağı dinledi. Yukardan ses gelmiyordu. Ayşe, uykusuna yeni dalmıştı herhalde. Onu korkutmadan yukarı çıkmalıydı. Kapının solundaki pencerenin kenarından sokağı gözledi. Ne gelen vardı, ne giden.. Boşuna idi galiba bütün kuşkusu. Elektriği yakabilirdi artık. Düğmeyi çevirdi. Su küpü, küpün üstündeki maşrapa eskisi gibi duruyordu. Ayşe'nin ayakkabıları, merdivenin ilk basamağında gelişi güzel bırakılmıştı. Merdivenin basamaklarını gıcırdatarak çıkmaya başladı. Bir ara durarak «Ayşe!» diye seslendi. Yukarda hiçbir kımıltı yoktu. Birden bir ürperti geçti omuzlarından. Ayşe, evde değildi galiba. Sofanın ışığı ile kontrol etti içersini. Her şey yerli yerinde idi. Karyolanın örtüsü düzenli bir biçimde serilmişti. Perdeler inikti. Soyunmadan sedire uzandı.

Bir süre beklemekten başka çare yoktu. Ayşe bir yere gitti ise, nerdeyse döner diye düşündü. Dikkatle bakınca gardrobun önüne terliklerini gördü. Demek yeni papuçlarını giyip gitmişti. Evet oda pek havasız değildi. Uzun süre kapalı kalmadığı anlaşılıyordu. Böylece dalıp gitti. Yorgunluk onu sakin, bir denizin üstünde sürükleyip götürmüştü, sanki. Kapının açılıp kapanışı ile silkindi, uyandı. Aşağıda ve sofadaki ışıkları yanık bırakmıştı. Ayşe sesleniyordu ona. Sedirde doğrulmadan, Ayşe girdi odaya ve sarıldı boynuna. Yanaklarından iki damla yaş iniyordu aşağıya.

«Özledin mi beni gülüm?»

«Hem de nasıl?»

Öpücükler yağıyordu Sabahattin'in yüzüne. İlk tanıştıkları, Ayşe'yi ilk öptüğü geceki gibi, gene, saçları kuru ot kokuyordu. Bu ona özgü idi. Güven veriyordu yüreğine sanki.

«Sağlığın nasıl, hasta değildin ya?»

«Çok iyiyim gülüm.»

«Seni çok merak ettim. Üç günde dönerim demiştin. Bu gece, senden ayrı altıncı gece oldu. Bir haber çıkmayınca, Paşa amcama gittim bugün. Yemekten sonra da biraz oturduk. Paşa amcam ve Fatih ağabey ile. Gece kal diye ısrar ettiler. Kalmadım. Belki sen gelmişsindir diye merak ettim. İsabet etmişim demek.»

«Asıl isabet, biraz erken çıksa idin, vapurda olacaktı. Ben Bostancı'da indim trenden, Kadıköyden geçtim İstanbul'a. Yarım saat oluyor geleli. Sen bu kadar geç kalma, bir daha Ayşecik. Olmaz mı gülüm?»

«Haklısın Sabahattin. Hiç böyle geç kalmamıştım. Yolda ben de şaştım.»

«Beni arayan soran oldu mu hiç?»

«Önceki gün Kapalıçarşı'ya gitmiştim, yüzüğümü almaya. Daralttırdım yüzüğü biraz. Orada Nihat'a rastladım. Seni sordu. Ankara'da olduğunu duymuş. Üniversite'de gene karışık bir hava esiyor dedi.»

«Ne gibi karışık hava.»

«Tutuklananlar varmış galiba.»

Sabahattin, Ankara'da duyduklarının gerçek olduğunu anlamıştı. Ayşe'ye daha çok sarıldı.

«Ben yorgunum. Haydi yatalım sevgilim.»

Ayşe, Sabahattin'in elini tutup karnına götürdü :

«Artık iki canlıyım.» dedi.

Sabahattin karısının karnını özlemle okşadı. Onu tekrar dudaklarından öptü. Ayşe'nin yanakları ateş gibi yanıyordu. Saçları rüzgâr gibi dağılmıştı. İkisi de bir titreşimin tellerinde yürür gibi heyecanlıydılar.

Sofanın içeri sızan ışığında soyundular, yataklarına girdiler.

Ayşe kulağına fısıldadı :

«Mutlu musun hayatım?»

«Mutluyum gülüm.» diye cevap verirken, üç - beş saniye gecikişinden kuşkuya düşmedi Ayşe. Beş - on dakika sonra, derin soluklarla uyuya kaldı.

Sabahattin ise, şöyle bir yirmi dakika sırtüstü uyanık kaldı. O kovaladıkça, uyku kaçıp gidiyordu. Oysa ayaklarının ağrısı geçmek bilmiyordu. Yorgundu. Sinirleri bir gerilimin içinde idi. Sağına döndü yavaşca.. Ayşe'yi uyandırmaktan korkuyordu. Düşüncelerinin dehlizinde yürüdükçe yürüdü.

30.

Osman Fuat, Hocasının ziyaretinden iki gün sonra, durumu anladı. Ankara'dan bakanlıktan gelen emri söylediler. Kendisini ve birkaç arkadaşını sürgüne gönderme hazırlığı içinde idiler. Bakalım hangi ilin yollarına düşeceklerdi? Arkadaşlarından kimlerin yolcu olduğunu söylemiyorlardı. Evden birkaç parça çamaşırını, polislere güçlükle getirtebildi. Yola çıkacakları sabah A... iline gideceklerini söylediler. Mevcûtlu olarak çıkacaktı yola.

Ertesi gün, Haydarpaşa'ya geçtikleri zaman, doğuya gidecek posta treni, yeni giriyordu gara. Tahta bavullu, şayak elbiseli, yanık yüzlü insanlarla bir kompatımana yerleştiler. Polis Basri, iyi bir insana benziyordu. Çarçabuk ahbap oldular. Aradaki mesafe, bazan iyice azalıyor, bazan sert bir hava geriliyor, konuşmadan dışarısını seyrediyorlardı ikisi de..

İstanbul'dan ayrılalı, iki saat olmuştu. İlkin mavi denizden koptular, sonra yeşil bahçeleri, uzun kavakları, kiraz ağaçlarını, dolanıp akan ırmakları geride bıraktılar. Tarlalar yeşilden sarıya geçiyor, sonra gene yer yer yeşil parçalara giriyorlardı. Dağlar karanlıktı, yamaçlarında bodur ağaçlarda saklanan güzel bir doğa kesiti görüyorlardı bazan..

Tren hızlandı birden. Tekerleklerin raylarda çıkardığı tik tak seslerinin arkasında, sanki hızla dönen bir kayış vardı. Vagonların altında demir ve çelik sık sık şaklıyordu boşlukta. Yarım saat kadar böyle hızla gittiler, Sonra yavaşladı, daha önceki ağır tempoya geç-

ti. Göz kapaklarına, uykunun ağırlığı indi. Yasladı başını arkasındaki tahta kaplamaya.

Bu tempoda yolculuk iki gün, iki gece sürdü. Şimdiden yatılacak bir yer olsa diye özlem duyuyordu evinde bıraktığı yatağa. Bütün vücûdu bir gerilim içinde idi. Kemikleri sızlıyordu. Yanındaki memur, yorgunluğunu belli etmemeye çalışıyor, üst üste cıgara içiyordu.

A... iline vardıkları zaman, akşam olmak üzereydi. İstasyon kente uzaktı. Bir paytona atladılar. Dumanlı bir karanlığın arkasında saklanıyordu sarı ışıklar. Osman Fuat, yayaların kasketli siluetlerini seyrediyor, tezek ve toprak kokusunu ciğerlerine çekiyordu. Bundan sonra nasıl bir yaşama gireceğini merak ediyor, fakat omuzlarına bastıran yorgunluğu bir türlü üstünden atamıyordu.

İki tarafı ağaçlıklı düzgün istasyon yolundan kente girdiler. Yol arkadaşı, paytoncuya daha önce nereye gidileceğini söylediği için, iki katlı bir binanın önünde durdular. Kapıda resmi bir polis duruyordu. Osman Fuat, valizini aldı, yol arkadaşı ile içeriye girdiler. Başları dönüyordu. Uzun tren yolculuğunun sarsıntısı içinde idiler. Müdür yoktu yerinde. Birinci katta, nöbetçi komiseri buldular. Eski masalar, ayakları gıcırdayan sandalyeler ve uzun süre badana yapılmamış duvarlar, kirli bir sarılıkla, odaya loş bir hava getiriyordu. Durumu öğrenen Komiser :

«Olağanüstü bir durum olmadıkça müdür, bu saatten sonra gelmez. Geceyi burada geçirirsiniz. Yarın kendisi ile görüşür, talimatını alırız.»

Osman Fuat, «Anlaşıldı.» dedi içinden. «Bu gece de yatak görmeyecek sırtımız.»Odada eski tahta kanape gözüne ilişti. «Herhalde bunun üstünde kıvrılıp yatarım. Valizimin üzerine katlayıp bağladığım eski battaniyeme sarınıp yatarsam, trenden daha rahat ederim. Yanımdaki memur beni bırakıp gitti bile. Beni teslim etti ya, kendisi özgür artık.»

Otur denmeden, oturmuştu kenardaki kanapeye. Külçe gibi

idi Osman Fuat'ın vücûdu. Neden sonra komiser akıl etti :

«Senin karnın açtır. Ne istiyorsan aldıralım.»

«İdris, İdris,» diye seslendi. Sarı benizli, karakaşlı, pos bıyıklı bekçi girdi içeri.

«Bak İdris, bu bey İstanbul'dan geldi. Konuğumuz bizim. Yiyecek bir şeyler alıver.» Sonra ekledi.

«Sıcak bir çay ile peynirli pide getirsen ona. Yorgunluğunu çıkarsın.»

Osman Fuat, bir beş liralık uzattı bekçiye. Anadolu'da ne iyi insanlar vardı. Komiserin yüzüne baktı. Gençti belki, ama yüzü kırışmış, saçları kırlaşmıştı. Gözleri, yorgun bir ihtiyarın gözlerinden farksızdı. Konuşmakta o kadar isteksizdi ki, soru bile sormuyordu Osman Fuat'a.

Uzak bir Anadolu istasyonuna, gece yarısı inmiş de ayazda uykusunu uzaklaştırıyordu. Öyle bir duygu vardı içinde. İyi insanlar, art niyeti olmayan insanlar gördükçe, kalbinin kapakları umutla açılıp kapanıyordu.

Sıcak pideyi bir solukta yedi. Açlığını susturmuştu biraz. Değişik bir çeşnisi vardı pidenin. Belki ilkel bir fırında pişmişti. İstanbul'dakilerden daha lezzetli gibi geldi ona. Çayını soğutmadan üç yudumda içiverdi.

A....ili, gece karanlığına gömülmüştü. Yakındaki dağlardan inen serin hava, her tarafı kaplamıştı. Omuzlarına çöken soğuk, uykusunu gözlerinden almak istese de, göz kapaklarına oturan kurşun külçeler daha ağır basıyordu.

Komiser, cıgarasım tazeledi, pencere önünde dikildi kaldı. Ne kadar geçti aradan, beş - on dakika herhalde. Sonra döndü, Osman'ın uyku ile cebelleşmesine baktı, «Onikiye kadar buradayım. Ben gidince bu kanapede yatabilirsin. Gelen giden olur, şimdiden yatman doğru olmaz.»

Osman Fuat, yanıtlamadı. Cıgara dumanı kaplamıştı odayı.

O da bir cıgara yaktı ve ayağa kalktı.

«Komiserim» dedi. «Pencereyi açsak da biraz, duman çıksa, temiz hava gelse, Ne dersiniz?»

Komiser başı ile «Olur» işareti yaptı. Pencere açılınca, dışardan yanık bir ot kokusu geldi. Tezek kokusu muydu yoksa? Doğuda nereye gidilse bu koku ile karşılaşılacağını anımsadı Osman Fuat. Açık pencere önünde cıgarasını içerken, İstanbul'daki son günlerini getirdi gözlerinin önüne. Arkadaşlarından kimleri, nerelere sürgün etmişlerdi?

Bir arkadaşı ile beraber olsaydı şimdi, dertlere, tasalara, özlemlere ortak olurlardı. Bir bakıma hapislikten daha kötüydü bu sürgünlük. Nerede bitecekti? Yapayalnızdı, ekmek - su kim verecekti kendisine. Cebindeki doksan lira kaç gün yeterdi ona? Anası üç aylık dul maaşından ne gönderebilirdi? Yanık ot ve odun kokusu, iyice dolmuştu odaya. Komiser dalgınlıktan sıyırdı onu:

«Kapatalım pencereyi, koku geliyor dışardan.»

Pencere kapanınca, özgürlüğün elden gittiğini anımsadı, garipleşti. Karakolun dört duvarı ortasında kapalı olduğunu düşündü. Belli bir suç işlemediği halde, İstanbul'da istenmeyen kişi olarak görmüşlerdi kendisini.

Kanapeye çöktü. Battaniyeyi dizlerinin üzerine koydu. Arkaya yaslandı.

Aradan ne kadar zaman geçti? Kanapeden düşer gibi olunca uyandı. Başım kaldırdı. Açılmayan gözlerinin aralığından bakınca, komiserin başım masaya dayayarak uyuduğunu gördü. «Ben de battaniyeyi üzerime çekip uyuyayım.» dedi içinden. Battaniyesine sarındı, valizini yastık yaptı. Başını valize koyması ile derin, karanlık bir kuyuya inivermesi bir oldu. Uyku alıp götürmüştü onu. Çıralarını söndürmüş binlerce Anadolu köyünün, kasabasının üzerinden hızla geçip, İstanbul'daki evlerinde kendi yatağına incitmeden yatırmıştı sanki onu.

Sonra düşde gezerken, merdiven çıkmağa başladı. Nasıl olduysa oldu, düşer gibi sendeledi. Etrafına bakındı. Komiser masasında yoktu. Elektrik ışığı söndürülmüştü. Dışardan yanan sarı bir ışık, kapının camından içerisini biraz aydınlatıyordu. Battaniyesine tekrar sarındı ve ayaklarını uzatarak daha rahat uzandı. Saat kaç acaba, diye düşündü. Sonra saate bakmaktan vazgeçti ve daldı. Ne derindi karanlık kuyu? Hiç su şıpırtısı duymadan duruyordu suyun üzerinde.

Sabahın ilk saatlerindeki ayaz dolaşmaya başlayınca, soğuk bir nefesle uyanıverdi sanki. Karanlık usul usul gidiyordu. Biraz sonra gözleri kapandı. Yeniden uyudu. Ne çok düş kovalıyordu uykusunu? Ne yapsa kurtulamıyordu onlardan. Bir duvarın üzerinden sıçrayıp geçiyordu tanımadığı insanlar. Arkalarından koşmaya çalışıyor, üç adım sonra onlar gözden yitip gidiyorlar. Sabah güneşi, pencerenin üstündeki kemerli camın köşesinde ışıyınca, uyandı.Bütün adaleleri gerilim içindeydi. Her tarafı ağrıyordu. Saat altıya beş vardı. Karakolun içinde hiçbir hareket yoktu. Üç gecedir elbiseleri üzerinden çıkmamıştı. Pantalonda ütü çizgisi artık görünmüyordu. Kanapede doğruldu. Bir süre öylece kaldı. «Yüznumarayı bulmalı» dedi içinden. Yerinden kalktı. Odadan dışarı çıktı. Kapısı aralık, loş bir yerden koku geliyordu. Oraya yöneldi. Yanılmamıştı. İşini gördü. Muslukta elini yüzünü yıkadı. Şimdi rahat bir yatakta yatsa, akşama kadar yorgunluğu çıkmazdı. Karakolun dış kapısından dışarı baktı. Arada bir eşekleriyle köylüler geçiyordu. Yanık yüzlerinde, «Çile verdin çektim» diyen çizgiler vardı.

Ne olur ne olmaz dedi kendi kendine. Odaya döndü. Kanapeye uzandı. Gelen giden oluncaya kadar uzanıp yatmak en doğrusuydu.

Aradan bir saatten fazla bir zaman geçti. Birden kapı açıldı. Akşamki bekçi girdi içeriye. Bekçi, daha onun kim olduğunu, ne için geldiğini çözememişti. Karakolda yatışma büsbütün şaşmış görünüyordu. Anadolu'nun o unutulmaz içtenliğini gösterdi :

«Beyim süt içer misin, taze peynirli pide çıktı fırından.»

«Hay yaşasın,» dedi Osman Fuat. «Getir bakalım da midemiz ısınsın.»

Cabindeki bozuk paraları uzattı. Bekçi gülümseyerek :

«Bir lira yeter beyim.» dedi. Bozuklukların içinden tek lirayı aldı, gitti. Beş dakika geçmeden, bir bardak süt, sıcacık pide ile geri döndü. Osman Fuat, bekçinin gözlerindeki yorgun ve kederli pırıltılara baktı. Hiç de imrenen bir ifade yoktu onda. İki gün aç kalsa bile, sabırla duracaktı görevinin başında..

Dışardan komiserin sesi geliyordu. Az sonra içeri girdi. Süt bardağını görünce :

«Oh oh, maşallah. Altıdan gidiyoruz anlaşılan.» Sonra alayı bıraktı :

«Nasıl iyi uyuyabildin mi. Biraz sonra müdür gelir, hazırlıklı olmalısın.»

Osman Fuat, komiserin bu konuşmasına karşılık, eli çenesine gitti. Uzamış sakalını düşündü. «Bir yere yerleşmeyince, traşı ne yapacağım? Kendime gelemedim ki daha.» Düşünceleri ile dalar gibi oldu.

Az sonra, kendisini İstanbul'dan getiren polis geldi. Emniyet Müdürü'ne herhalde beraber çıkacaklardı. Bir süre bekleyiş içinde kaldılar. Heyecansız bir bekleyişti aslında...

Kapı aralandı. Kapıdaki nöbetçi polisin kafası uzandı içeriye

«Komiserim, müdür bey geldi.» dedi ve çekildi. Komiser ceketinin yakasını düzeltti, önden yürüdü. Ortada Osman Fuat, arkada onu getiren polis Basri. Merdiveni çıktılar. Komiser kapıyı vurdu ilkin, «Gel!» sesi gelince, üçü de içeri girdiler. Gözlüklü, genç bir kişi karşıda, masanın gerisinde oturuyordu. Arkasında renkli bir İnönü portresi asılıydı. Osman Fuat, «Mustafa Kemal'in resmi yok

mu, o nerde acaba?» diye düşündü. Emniyet Müdürü, çatıkkaşlı bir adamdı, yüzünde gülümseyen bir çizgi yoktu. Gözlüklerinin arkasında kalan gözler, nasıl bir düşünce saklıyordu? Baktı, baktı Osman Fuat. Hiçbir iyilik söylemiyordu galiba bu gözler. O da ona bakıyordu. Traşı uzamış, perişan hâli ile kendisini şimdiden mahkûm etmişti. Polis Basri'nin uzattığı zarfı aldı. Açıp okudu. Osman Fuat'a bakıp tekrar okudu :

«Durumunuzu biliyorsunuz. Her sabah 9'da, her akşam 17'de buraya gelip, imza vereceksiniz. Bir kez aksarsa, kaçmış gözü ile bakarız size. Ona göre önlem alırız. Tutuklanırsınız, zarar görürsünüz. İlimizde otelde, ya da bizim uygun göreceğimiz bir evde kalabilirsiniz. Daima izleneceksiniz. Burada karışık işler yapmaya kalkmayın. Rahatınızı kaçırmış olursunuz.»

Osman Fuat, söylenenleri, bir yerden sonra dinlemiyordu sanki. Sadece karşısındaki adama bakıyordu. «Bu adam, hiç müzik dinlemiş mi acaba?» diye düşündü. Sonra, «Dinlese bile, o müzik alnından, gözlerinden geçmemiş herhalde.» dedi içinden. «Onu bağışlamak gerekir, görevini yapıyor.» Kafasındaki ikinci kişi: «Hiç insancıl düşüncelerle titrememiş mi?» «Nerden titreyecek ? Rousseau'yu, Diderot'yu okudu mu acaba? Haydi onları bırakalım Hugo'nun Sefiller'inden otuz.sayfa okusaydı hiç olmazsa.» -«Hugo'yu mu dedin, onun duygusal titreşimlerine inseydi böyle mi olurdu? Bırak Hugo'yu sen, Izlanda Balıkçısı'nın kuzey denizini anlatışını dinleseydi.» - «Herşeyden önce bana, neden gönderdiler seni buraya dese ya? Sormuyor bile.» -«Bekle, bekle oğlum Osman, beklemesini bilirsen her şeyi göreceksin.»

31.

Kederli bir düşe girmişti, uykusunda. Yüksek bir yerden düşer gibi oldu. Bir anda uyandı. Gün ışığı, perdeleri yalayıp, kenardan sızıyordu duvara, Ayşe, uykusunun derin kuyusunda soluk alıp veriyordu. Yüzünde, mutluluk ışıltıları yanıp kayboluyordu. Karısının saf bir çocuk çizgileri getiren ağzını, burnunu seyretti. Sonra, ben uykuda nasılım acaba diye düşündü. Kırları, yeşil çayırları gözünün önüne getirdi. Dalıp gitmeğe başladı. Belki biraz sonra tekrar uykuya girecekti.

Kapının zili çalındı birden. Yataktan fırladı hemen. Ayşe de uyanmıştı, soran gözlerle ona bakıyordu. Sabahattin elini ağzına götürdü, «Sus!» işareti yaparak :

«Telâş etme. İn kapıya, beni sorarlarsa, Ankara'dan henüz dönmediğimi söylersin. Evi aramaya kalkarlarsa, beş dakika izin verin giyineyim dersin. Sakın heyecanlanma. Ben elbiselerimi, çorabımı, ayakkabımı alıp tuvalete gireceğim. İçeri girerlerse, tuvaletin penceresinden kaçmağa çalışırım ben.»

Bunları söyledi ve öteberisini alıp tuvalete girerken : «Merdivenden benim ayakkabıları yukarı uzatıver.» dedi.

Karısı, söylenenleri harfi harfine yerine getirdi. Kapının zili uzun uzun bir kez daha çalındı. Ayşe sabahlığı omuzlarında, aşağıya inip, kapıyı aralayıp dışarıya baktı. Kendisine pek yabancı gelmeyen bir yüz duruyordu karşısında. Göçmen tipinde, kemikli bir yüz. Yanında kimse görünmüyordu : «Yalnız gelmiş bu memur, tutuklama ya da arama için gelmiş olamaz.» düşüncesi geçti kafasından..

Adam, utanır gibi kaçırıyordu gözlerini. Sonra yan tarafa bakarak sordu :

«Sabahattin Bey, Ankara'dan döndü mü?»

Hemen yanıt alamayınca, üç - dört saniye duraklamadan sonra :

«Onu soracaktım.» diye tamamladı sözünü.

«Hayır dönmedi daha. Niçin aramıştınız?»

«Müdüriyet'ten öğrenmemi istediler, onun için rahatsız ettim.»

Adam fazla duramadı kapıda. Sıkılmış bir durumu vardı. Hemen uzaklaştı. Ayşe kapıyı kapadıktan sonra, yandaki pencerenin köşesinden sokağı ve adamın gidişini seyretti bir süre. Doğru tahmin etmişti, görünürde başka memur yoktu. Bir baskın başlangıcı değildi bu. Merdiveni sessizce çıktı. Tuvaletin kapısından içeriye fısıldadı :

«Yok bir şey, gitti.»

Sabahattin kapıyı açtı. Giyinmişti. Ayşe onu öyle görünce boynuna sarıldı :

«Haydi sevgilim, çayı hazırlayayım da kahvaltı edelim.»

«Bunların aramaları boşuna değil. Peşimizi bırakmazlar herhalde.»

«Hemen telâşlanma, belki birini soracaklardı senden. Kaç zamandır özgür dolaşıyordun. Hiç aramadılar bile.»

On dakika geçti geçmedi, hazırdı kahvaltı. Sabahattin, çayın buğusunu yüzünde duydu ve yudumladı. Mutlulukları sokağın köşesini dönmüş, uzaklaşıp gitmişti bile. «Ne çabuk iyi duygularımı paramparça ettiler» dedi içinden. Bir karanlığa doğru indiriliyordu ya da ona öyle geliyordu. Son günlerde, tedirginliğe çabuk kaydığını anlıyordu artık. Ayşe hem çayını yadumluyor, hem onu seyrediyordu. Daha fazla sabredemedi sordu:

«Neden bu kadar çabuk sarsıldın? Ortada önemli bir durum yok ki!»

«Önemli bir olay var mı, yok mu, daha bilmiyoruz. Ama bizlere karşı bazı oyunlara giriştikleri besbelli. Onun için ben de çareler düşünmeliyim.»

«Serin kanlı olmalısın. Tutuklama emri olsaydı, herhalde bu biçimde davranmazdı polis?»

«Haklısın, haklısın da, ben hazırlıklı olmalıyım her şeye rağmen.»

«Ne yapmayı düşünüyorsun?»

«Akşama kadar evden çıkmayacağım. Gece olunca, usul usul evden uzaklaşmalıyım. O, Ahmet Hulusi denen herif boş durmaz. Madem ki o, tekrar harekete geçmiş, biz de geç kalmamalıyız davranmakta.»

«Hayır ben şundan korkuyorum. Ortada kuşkulanacak bir durum yok ise, suçlu imiş gibi davranıp, büsbütün üzerine çekme o adamları.»

«Yok yok, aramaları boşuna değil. Yeniden yakamıza yapışmaları yakın görünüyor bana.»

«Peki, gene kaçıp saklanacak mısın?»

«Evet, bu kez Nihat'a gidemem. Orası tehlikeli artık. Hem belki bulamam onu. Ben şöyle düşünüyorum. Kadem Kalfa'nın, konağa bitişik evinde saklansam, ha ne dersin? Yüzü siyah ama, kalbi ak bir kadın o.»

«Kadem Kalfa iyi, hem çok iyi ama Paşa amcam ve Fatin ağabey duyarsa, kıyamet kopar. Ayrıca böyle olaylardan pek çekinirler. İyi düşünelim bu konuyu.»

«Kadem Kalfa, beni çok savunur her zaman bilirsin. Onun evi bahçede ve çok elverişli. Fatin ağabeyin oraya girdiği çıktığı pek yok. Kuşkulanmazsa tabii.»

«İstersen bu gece bir deneme yap. İyi karşılanırsan, bir süre kal orada.»

«Deminden beri bunu düşünüyorum. Benim aklım yatıyor.

Her şey dörtbaşı mamur olmaz. Deneme başarılı olmazsa, döner gelirim ya da başka yere giderim. Sonra seninle buluşup konuşmak olanağı var orada. Arasıra haber alabilirim senden. Şimdi tekrar boş bulunmayalım. Yeniden gelebilirler.»

«Peki hayatım. Ben biraz sonra çarşıya öteberi almağa çıkacağım. Senin istediğin bir şey var mı? Benim yaz tatilinde oluşum isabet oldu. Sana daha iyi yardımcı olabilirim.»

«Ben yanıma birkaç kitaptan başka ne alayım? Kadem Kalfa'ya sen ara sıra geleceğine göre, çamaşır falan getirirsin o zaman.

Bir süre ikisi de sustular. Ayşe'nin alnından karanlık bir bulut geçip gidiyor. Kocasından gene ayrılacağı için kedere dalıp çıkıyordu. Bazan böyle bir suskunluktan kolay kolay kurtulamazdı. Biraz önce iyimser olarak konuşan kendisiydi. Kocasına yüreği ile yaslanmıştı. Şimdi ise hızla patika bir yoldan, dağın eteklerine doğru iniyordu. Aslında yenilgi ne kötü şeydi? Hele kendini bırakıp koyverirse, düşüş elbet daha korkunç olurdu. «Bundan kurtulmalıyım» diye silkindi. Sabahattin, sedire uzanmış, bir kitaba dalmıştı..

Yerinden kalktı. Omuzlarındaki yük biraz azalmıştı sanki. «Bu da geçip gidecek» diye karamsarlığım bastırdı:

«Ben mutfağa bulaşık yıkamağa gidiyorum.»

* * *

Sabahattin Kadıköy'e çıkınca, rahat bir soluk aldı. Saat 21.30'u bulmuştu. Moda tramvayına atladı. O anda arkadaşı Nihat'ı düşündü. İlkin ona gitseydi. Ondan olayları, haberleri alırdı ama, acaba onu evde bulabilecek miydi? Böyle yaz aylarında memleketine giderdi çünkü.

Sonra «Boş ver» der gibi sırtını döndü sokağa. Arka sahanlıkta durmak daha rahat göründü ona. Altıyol'a gelmişlerdi bile. Sıcak yaz geceleri, caddelerin havasını ne çabuk değiştirmişti? Bahariye'ye yaklaşırken, nerden aklına geldiyse geldi, tramvay kapısının lâ-

civert camından içeriye bakmak geldi aklına. «Vay canına» dedi birden. Yandan benzetmişti uzun boylu adamı. Ayakta duruyor ve eğilip eğilip dışarısını gözlüyordu. «Evet yanılmamışım.» diye mırıldandı. «Evet bu adam polis.» dedi, daha dikkatli bakınca iyice tanımıştı. Tramvaya binerken nasıl farkına varmamıştı bu adamın? «Herhalde ara duraklarda binmişti.» düşüncesi geçti kafasından. Hem de önden atlamıştır diye geçirdi içinden. Aslında bu adam, onu hücreden tanırdı ama, şimdi gerçekten farkında değildi.

Durağa gelince, daha tramvay iyice durmadan atladı yere. Geriye çekildi, inenleri dikkatle gözden geçirdi. İnmemişti o adam. Arkası dönüktü zaten gene. Rahat bir soluk aldı. Tramvayın iyice uzaklaşmasını seyretti durduğu yerde.

Paşa'nın köşkü köşede bahçe içinde idi. Çiçeklerin kokusu şimdiden burnuna girmişti. Kadem Kalfa'nın evine yan taraftan girilirdi. Şöyle, köşkün pencerelerine baktı. Küçük odada ışık vardı yalnız. Paşa ile Fatin ağabey, herhalde orada oturuyorlardı. Zaten yaklaşınca, sokaktan siluetleri farkediliyordu. Köşeyi dönünce, Kadem Kalfa'nın bahçedeki evinin yalnız bir penceresinde ışık gördü.

Şöyle etrafına, arkasına baktı. Yoktu kuşku veren bir şey.. Oraya yöneldi. Kapıya gelince, sağa sola tekrar baktı. Sonra kapıyı yavaşça tıklattı ve yavaşça «Kadem Kalfa!» diye seslendi. Duyuramamıştı galiba. Biraz bekledi. yeniden ve daha hızlı tıklattı kapıyı. «Kim o?» diyen Kadem Kalfa'nın sesi geldi. Kapıya yaklaşan ayak seslerini duyunca, «Benim, benim Kadem Kalfa, ben geldim.» dedi. Kapı açıldı. İçerden gelen zayıf ışıkta, konuğunu seçmeğe çalıştı ihtiyar kadın. Tanıyınca da sevincini belli etti:

«A... siz misiniz? Buyurun, buyurun evlâdım. Hangi rüzgâr attı sizi böyle?»

«Poyraz rüzgârı attı kalfa. Konuk geldim size, kabul ediyor musunuz?»

«Buyurun, buyurun, ne kadar sevindim bilseniz?»

İçeri girdi. Kapı hemen örtüldü. Holde bir masa ve dört sandalye vardı. Oturdular.

Kadem Kalfa'nın gözlerinde bir merak pırıltısı yanıp söndü. Bu saatte, bu ziyaret, biraz meraklandırmıştı onu.

«Ayşe yok mu? Onu getirmedin mi?»

«Hayır.» dedi Sabahattin. «Yalnız geldim ben. Ondan selâm getirdim sana. Paşa'nın ve Fatin ağabeyin haberi olmadan?»

Zenci kadın hiç düşünmeden içtenlikle:

«Hay hay başımla beraber. Ama ne oldu? Tehlikede misiniz yoksa?»

«Hayır hayır, hiç tehlikeli bir durum yok. Ben Ankara'da idim. Tayinim için uğraştım. Birkaç gün içinde olacak herhalde.. İstanbul'a gelince eve indim. Gece yattık, uyuduk. Sabahleyin kapı çalındı. Polis benim Ankara'dan dönüp dönmediğimi sormuş Ayşe'ye. Ve gitmiş. Ne için aradıklarını anlayamadım. Birkaç gün geçsin, durum aydınlansın istiyorum. Onun için sende birkaç gün kalabilir miyim, diye sordum.»

«Meraklanma ve de üzülme. İstediğin kadar kal. Sana güzel yemekler yediririm.»

«Yalnız biraz önce de söylediğim gibi Paşa'nın ve Fatin Beyin haberi olmamalı. Anlaştık değil mi?»

«Hiç meraklanma, dedim ya. Kendi evinden daha rahat say kendini. Şimdi sana çay yapayım, beraber içeriz. Sonra yer hazırlarım, yatarsın.»

«Geç oldu, çayı hiç zahmet etme!»

«Neden zahmet olsun. Beraber içeceğiz.»

Kalfa dışarı çıkınca, Sabahattin ceketini çıkardı. Dışarda yaprak kımıldamıyordu. Yabancı bir yerde idi ama, tedirginlik duymuyordu. Kadem Kalfa'nın içtenliği vardı.

Yorgunluğun mafsallara getirdiği ağrı, uykuya çağırıyordu onu. «Çayla birlikte, sinir yatıştırıcı bir ilâç alayım» dedi, içinden.

Dün gece İstanbul'a inmiş, bir gün sonra oradan kaçmıştı sanki. Ayşe'den o kadar uzakta görüyordu kendisini. Yanyana otururlarken, ne oluyorsa oluyor, kısa süre sonra ayrılıyorlardı. Hep bir özleyiş içinde geçiyordu ömürleri.

«Çaylar hazır. Bugün üzümlü kek yapmıştım. Senin de kısmetin varmış.»

«Gece vakti, zahmet ettin. Nefis bir çaya benziyor. Teşekkür ederim.»

Karşılıklı oturdular. Sabahattin, kek yememeğe karar verdiği halde, duramadı, küçük bir parça aldı tabağına. Çayı soğutmadan yudumlamağa koyuldu. Buhar burnuna değiyor, sonra gözlerine girip yitiyordu.

«Küçük odaya sedir hazırladım yatman için. Şimdi mevsim yaz. Bir pike koydum örtü olarak. Üşütmez seni herhalde..»

«Sağol, Kadem Kalfa. Senin iyilikseverliğini eskiden beri biliriz. Eksik olma!»

«Seni kendi evlâdım gibi severim Sabahattin Bey. Sakın hiç tasalanma. Bütün üzüntüler geçip gidecek.»

Yarım saat sonra her ikisi de ayrı ayrı odalarda yattılar. Sabahattin, sağa sola bir iki döndü, derin soluklarla uykuya daldı. Karanlıkta ince yorganı altında Kadem Kalfa, uyuyamadı bir türlü. Düşünüyordu hep. Bu Sabahattin Beye ne olmuştu?

Ters bir işe mi girmişti? Çok dürüst bir çocuk biliyordu onu. Çevresi ona neden kötü gözle bakıyordu? Bir gün Paşa ile Fatin Beyin, «tehlikeli fikirleri var, Ayşe'nin kocasının.» dediğini duymuştu.

Neydi bu tehlikeli fikirler? Aklı ermiyordu bir türlü.

Burada gizlendiği anlaşılırsa, ne zarar getirebilirdi kendisine? Solundan sağına döndü: «Hiç!» diye söylendi.

Birkaç dakika sonra daldı. Uyku alıp götürmüştü onu.

32.

Ahmet Hulusi, bileğindeki saate baktı. Gecenin biri idi. Önündeki isim listesini gözden geçiriyor, sonra beyaz kâğıttaki şemaya yeni çizgiler çiziyor ve üzerlerine isimler yazıyordu. Odada başka kimse yoktu. Sabahleyin müdüre yapacağı öneriyi düşünüyordu bir yandan. Müdür öneriyi kabul eder de, Sıkıyönetim'in onayını alırsa, bütün ileri fikirlerin yayılma olanağı bulduğu yuvaları kurutmuş olacaktı. Verdiği özel emirleri, mumurlar yerine getirmişti. Böylece ilerici düşüncelere kayan üniversiteli gençlerin isimlerini bir bir öğrenmişti. Gerçi bu gençlerin çoğu, sosyalist değildi, sola açılmışlardı biraz. Ama, ülkenin yönetimini beğenmediklerini kahvelerde, üniversite koridorlarında, bazan dergi sayfalarında, üstü kapalı da olsa, söylemekten çekinmiyorlardı. Bunlara gözdağı verilirse, susarlardı hiç olmazsa.

Ayağa kalktı, bir cıgara yaktı. «Şöyle bir dolaşayım» dedi. Odadan koridora çıktı. Müdüriyet'in ölü saati başlamıştı. Az ışıklı iki odanın kapısı önünden geçti. Her bölümün ayrı nöbetçi memuru vardı. Odaların uykulu karanlığı sessizlikte uzanıp gidiyordu. Arka kısımdaki hücrelerin önünde durdu. Resmî ve sivil iki memur, cıgaralarını avuçlarının içine alıp ayağa kalktılar. Onlara şöyle bir bakıp geçti. Fazla ışık olsa da, Ahmet Hulusi'nin gözbebeklerine dikkatle bakılsa, şöyle bir topluiğne başı kadar bile insancıllık kıvılcımı bulunmazdı. Niçin böyledir? Bunun farkına varan pek çok tutuklu düşünmüşler, düşünmüşler, çözememişlerdir bu düğümü. Oysa, onun beyni, otuz - otuzbeş yıldır hep böyle kirli ellerle yıkanmış. Şimdi başka türlü düşünemiyor artık.

Ahmet Hulusi, cigarasının uzayan külünü yere silkti ve merdivenleri inmeğe başladı. Zemine kadar indi. Sağdaki hücrelerin önünde durdu. İriyarı memur, uykusunu attı üzerinden. Emir almağa hazır bekledi. Sarı ampülden gelen ışık altında Karadenizlilere özgü çizgiler, onun yüzünü derhal belli ediyordu.

«Beş dakika sonra Ali Turgut'u getir yukarıya.»

«Başüstüne.»

İki gölge ayrıldı birbirinden. Sokağın sessizliğine baktı. Sonra bodrumdaki hücrelere inmekten vazgeçti. Döndü merdivenleri ağır ağır çıkmaya başladı.Kafasını kurcalıyordu bu Ali Turgut denilen adam. Çünkü çok soğuk kanlı idi. Hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi davranıyordu, ipucu verecek bir söz söylemiyordu. Üstelik açlığa ve dayağa dayanıklıydı.. Ruhunu çözemiyordu bu adamın. Elinde kuşku uyandıracak bir belge yoktu.

İkinci katta geri tarafta büyük bir odaya girdi. Bir masa, bir kaç sandalye, ayakları bağlamak için kayışlar ve kalın sopalar vardı bir kenarda. Biraz sonra, koku almış, iki adam girdi içeri. Biri çiçek bozuğu yüzünde anlaşılmaz bir öfkenin karanlığını taşıyordu. Uzun boylu idi. Kocaman elleri vardı. Belki bir ağacı yerinden söküp atabilirdi. Yanındaki tıknaz adam, orta boylu ve yüzü kara sarı renk taşıyordu. Bakışlarında daima kuşkulu bir parıltı yanıp sönüyordu. Yüzünün sarılığı ona bir hastalık hazırlar gibiydi. Daha kendini belli etmemişti, bu hastalık. Verilen emrin on katını yerine getirmezse, içi yatışmazdı. Her ikisi de, her üçü de insanları sevmiyorlardı bir bakıma.

Tekrar kapı açıldı, Ali Turgut getirildi içeriye. Ahmet Hulusi, masanın yanındaki sandalyede oturuyor, ötekiler ayakta, eli tetikte bir adam gibi, işaret bekliyorlardı. Ali Turgut'un üstü başı, bir yıkıntının altından yeni çıkmışçasına toz, toprak içindeydi. Bir bina yıkılmış da, altından çıkarılmıştı sanki.. Sakalları uzamıştı. Günlerdir

taranmamış saçları, karmakarışıktı. Bu büyük odaya ilk gelmediği anlaşılıyordu. Bir kaşı patlamış, yarası kabuk bağlamıştı. Bir gözünün altı hâlâ mosmordu. Omuzları uykusuzluktan çökmüştü. Şöyle etrafına bakındı.«Her şey yerli yerinde, her şey hazır.» dedi içinden.

Ahmet Hulusi, yeniden yaktığı cigarayı, parmaklarının arasına aldı. Tepeden tırnağa süzdü Ali Turgut'u. Sessiz bir küfür geçti dudaklarının arasından.

«Haydi bakalım Turgut efendi, şu kurduğunuz örgütü açıkla biraz, arkadaşlarının adını söyle. Uğraştırma bizi.»

«Bildiğim bir şey yok ki söyleyeyim. Siz benden çok biliyorsunuz bu konuyu.»

Cigaranın mavi dumanı ağır ağır yayılıyor odaya. Bu duman perdesinin arkasında bir el işareti görülüyor. İki adam, bu hareketi görür görmez, atlıyorlar avlarının üzerine. Tekme tokat yere yıkılıyor Ali Turgut. Kayışla bağlanıyor ayaklar. Sopa inip kalkmağa başlıyor. Suçu var mı, yok mu, düşüncesi akıllarının ucundan geçmiyor. Gölgeler kımıldanıyor, sopanın gölgesi sık sık duvardan yere iniyor.

Bacaya konmuş bir baykuş, birden çığlıkla havalanıyor ve karşıdaki binanın damının ucuna konuyor.

Aradan yarım saat geçmiş, Ali Turgut'un ayaklarını çözmüşler ama, kalkamıyor ayağa.. Soğuk döşeme üzerinde öyle kalıyor.

33.

Sıcak bir öğle saatinde, zamanın yelkovanı ve akrebi, İstanbul'un üzerinden, biri yavaş, biri hızlı yürüyordu. Kadıköy vapurunun kenarında oturuyordu Ayşe. Gözleri küçük mavi dalgaların üzerinden sekip gidiyor, sonra gene geri dönüyordu. Karşısında Kızkulesi susuyor, Üsküdar'ın tahtaları kararmış evleri susuyorlardı. Saçlarından üç-beş tel havalanmış, rüzgârda uçuşuyordu. Haberi yoktu, bu uçuşan tel tel saçlardan. Düşüncelerinin kıyısına inmişti. Aman vermez bir karanlık çekiyordu kendisini. O sırada yanındaki yolculardan bir ikisi kalktı yerinden. Ayşe içine düştüğü dalgınlıktan sıyrıldı. Vapur, Kadıköy iskelesine yanaşıyordu. Kalabalığa karıştı çıktı, yürüdü tramvay durağına. Tramvay hareket ederken, hangi semtin tramvayına bindiğini anımsamadı. Gelişigüzel binmişti. Biletçiye sordu, doğru binmişti. Demek alışkanlıkla binmişti arabaya.

İneceği durağa gelince, gene bilmeden adımını attı yere. Birisi sanki elinden tutmuş götürüyordu onu. Kapının ziline basınca, dalgınlıktan iyice sıyrılmış, çarpıntı başlamıştı yüreğinde. Kadem Kalfa, kocaman demir kapıyı açınca, onun siyah yüzünden bir mutluluk rüzgârı esti kendisine doğru..

«Buyursunlar Ayşe Hanım. Bugün gelirsin diye bekliyordum ben de seni.»

Gözleri ile «iyi» işareti yaptı.

«Paşa ile Fatin Bey içerde oturuyorlar.» İçerden Fatin Beyin ince sesi geliyordu. Az sonra holün kapısında göründü:

«Hoşgeldin Ayşe. Gel, babamla oturuyoruz.»

O sırada, Ayşe'nin gözü, duvardaki aynaya ilişti. Dağınık saçlarını, sararmış yüzünü gördü. Çarçabuk çekidüzen verdi saçlarına.

Paşa koltuğuna yaslanmıştı. Ayşe'yi görünce kalktı yerinden:

«Buyur kızım, sizleri göreceğim geldi. Sabahattin Bey yok mu gene?»

«Rahatsız olmayın Paşa amca. Sabahattin dönmedi daha Ankara'dan.»

Üçü karşılıklı oturdular. Bir durgunluk havası duruyordu odanın ortasında. Ayşe, dar bir çemberin içindeydi. Konuşacak söz bulamıyordu. Aklı, hep bir yerde takılı kalmıştı. Paşa ile oğlu da, ona bir şey söylemek, daha doğrusu bir soru sormak istiyorlardı. Aralarında duran sessizlik böylece biraz uzadı. Fatin Bey, sessizliği bir soru ile ortasından böldü:

«Ayşe durgunsun biraz. Bir derdin mi var?»

«Hayır ağabey, vapur tuttu, hava da sıcak, herhalde ondan.»

«Kocan çoktandır görünmüyor. Başına gene bir iş mi geldi yoksa? Bizden saklama. Zor bir durum varsa beraberce çare düşünelim.»

Ayşe bir sıkıntının içinden çıkmak ister gibi kımıldadı yerinde. Bir ucundan konuya girdi:

«Son durumdan sonra işsiz kalmıştı Sabahattin. Ankara'ya gitti. Tekrar öğretmenlik alabilmek için bakanlığa başvurdu. Bilmiyorum, bir sonuç alabildi mi? Dönmedi daha. Mektup da göndermedi. Merakım ondan.»

Paşa söze karıştı:

«Ne kadar oldu gideli?»

«Bir hafta oldu. Sekizinci gün bugün.»

«Bugün yarın döner öyle ise. Giderken bize neden uğramadı? Tanıdıklarımıza mektup yazardık.»

«Normal olarak bana tekrar görev verirler diye düşünüyordu.»

«Orası doğru ama, tanıdıklar yararlı olabilirlerdi ona. Şimdi eli boş dönerse, boşu boşuna Ankara'ya gitmiş olacak.»

Her üçü de sustular bir vakit. Fatin Bey konuyu değiştirdi:

«Dün akşam, Güneş Sineması'na gittik Arif Beyle, (Bir Frakın Romanı) oynuyordu. Enfes bir kordelâ. En azından oniki ünlü artist var. Bayıldım. Böyle film görmemiştim hiç. Sen gördün mü Ayşe? Görmedi isen mutlaka görmelisin.»

«Son zamanlarda sinemaya gidemiyorum pek. Tek maaşa kaldık biliyorsunuz. Vakit de bulamıyorum zaten.»

Gene sustular. Gün batmak üzere idi. Son ışıklar pencerelerden çekilip gitmişti. Loş bir hava kaplamıştı odayı. Böyle susarak otururlarken, Kadem Kalfa içeri girdi:

«Elektriği yakayım mı? Karanlıkta mı oturacaksınız.» diye sordu. Sonra yanıt beklemeden düğmeyi çevirdi. Az ışıklı bir ampül odayı karanlıktan kurtardı.

Fatin Bey sessizliği bozdu:

«Yemeği beraber yiyelim Ayşe. Yemekten sonra benim Arif Beye sözüm var. Ona gideceğim. Kusura bakmazsın değil mi?»

«Tabii gidin Fatin ağabey. Ben Kadem Kalfa'ya örgü başlatacağım. Sabahattin için balıkçı kazağı öreceğim de... Hem konuşuruz, hem örgüye başlarız.»

«O zaman gece kalırsın. Dönme bu saatten sonra İstanbul'a. Olmaz mı?»

«Peki ağabey. Teşekkür ederim.»

Sonra yemek masasını hazırlamakta olan Kadem Kalfa'ya sordu:

«Sana yardım edeyim mi Kadem Kalfa?»

«Sen otur oturduğun yerde. Ben her şeyi hazırladım bile.»

Biraz sonra, çatal kaşık, tabak sesleri arasında pek az konuşarak yemeklerini yediler. Aradan yarım saat geçti geçmedi. Paşa odasına çıktı. Fatin Bey, tekrar özür dileyerek, arkadaşına gitti. Koskoca konağı sessizlik ve karanlık kapladı. Az aydınlıkta holden ve koridordan geçtiler. Ayşe, bahçe kapısından Kadem Kalfa'yı bek-

lemeden çıktı. Küçük çakıl taşları döşenmiş yoldan yürüyerek, küçük binaya girdi. Işık yakılmamıştı bitişik evde. Sabahattin, karanlıkta pencere kenarına oturmuş, çöken geceyi seyrediyordu. Önce ayak sesi duyunca, Kalfa'nın gelmekte olduğunu sandı. Ayşe, bir kır rüzgârı gibi içeri girince, bir anda birbirlerine sarıldılar. Sanki, uzun yılların ötesinden geliyordu bu özlem. Konuşmadan öyle kaldılar bir süre. Dudakları birleşmişti. Birbirlerinin özledikleri kokularını, içerlerine çekiyorlardı. Büsbütün yalnız olmadıklarını düşündüler. Oysa Kadem Kalfa onları bile bile yalnız bırakmıştı. Zaten sessizce, Sabahattin'e yemek hazırlıyordu. Böyle bir hayat yaşamamış olsa bile, hasretlik nedir, nasıl sarsıcı bir duygudur, düşünebiliyordu.

34.

Ahmet Hulusi'nin karşısında oturan üniversitelinin uzun saçları, kulaklarına düşmüştü. Küçük parlak gözleri, bir sıçanın gözlerine benziyordu. Onlar iki tarafa oynuyor, karşısındaki ile gözgöze gelmek istemiyordu pek. Salt gözler değil, sivri burnu ve çenesi de fırsat kollayan fareyi getiriyordu insanın gözleri önüne. Yılların deneylerinden gelen Ahmet Hulusi, anlamıştı onun, istediğinden fazla konuşacağını. Önce acele etmedi. Kendiliğinden neler söyleyeceğini bekledi. Fakat. «Sorun söyleyeyim» der gibi bakıyordu.

«Sabahattin'i en son ne zaman, nerede gördün?»

«Geçen Ekim ayında idi. Tepebaşı'nda tramvayda gördüm onu. Tiyatronun önünde indi, Asmalımescit'e doğru yürüdü. «Bu nereye gidiyor» diye merak ettim, peşine düştüm. Asmalımescit'te pavyonlar, barlar var. Onlardan birine girdi galiba. Çünkü orada yitirdim onu. Ben Hachette kitaplığına girdim. Epeyce oyalandım orada. Yirmi dakika kadar sonra o da kitaplıkta göründü. Beni görünce tuhaf oldu. İlkin görmemezliğe geldi. Sonra ben yanına gittim. Tramvaydan inerken gördüğümü, sonra Asmalımescit'te yitirdiğimi söyledim. Biraz bozuldu. «Dosdoğru buraya geldim, yarım saattir kitaplara, dergilere baktım» diyerek konuyu kapattı. Doğrusu ya inanmadım söylediklerine.»

«Neden inanmadın?»

«Herhalde o pavyonlarda tanıdığı birisi ile örneğin bir kadınla ilişkisi var. Gizliyor bunu.»

«Peki sen, böyle bir kadınla konuşurken gördün mü?»

«Gördüm diyemem. Ama pavyona girerken gördüm. Orada ne işi olabilir?»

«Yani öyle bir yere girdiğine göre, içerde mutlak böyle bir aktris ile görüşmüştür, diyorsun.»

«Tabii ben içeriye girmedim. Kiminle neler konuştuğunu bilemem.»

«Pavyona girdiğini gözlerinle gördün mü?»

«Otuz, otuzbeş adım önümden yürüyordu. Sola saptı, az sonra ben de oraya saptım. Yoktu ortalıkta. Herhalde oradaki pavyonlardan birine girdi.»

«İşte şimdi olmadı. Sen onun nereye girdiğini görememişsin. Gözden yitirmişsin. (Herhalde) ile konuşuyorsun.»

Turhan terlemişti. Ensesine doğru, siyah saçları ıslak ıslaktı. Ağzı kurumuştu. Sustu kaldı.

«Sabahattin şimdi nerede olabilir? Bir bildiğin var mı?»

«Ankara'ya gideceğini söylemiş bazı arkadaşlarına. Öğretmenliğe dönmek için uğraşacağından bahsetmiş.»

«İstanbul'a döndü ise nerede saklanabilir? Bir tahminde bulunabilir misin?»

«Arkadaşlarından birinde saklanabilir. Nihat'ın evi olabilir bu.»

«Nihat memleketine gitmiş. Bir aydır yok burada.»

«Evet doğru. Tatillerde durmaz burada. Ben özgür olsam, onun saklandığı yeri öğrenebilirim belki. O zaman haber getiririm size.»

Ahmet Hulûsi, artık ilgilenmiyordu onunla. Söylediklerinden olumlu bir sonuca varamamıştı. Gerçi ilerde kullanılabilirdi bu genç.

«Şimdilik el altında kalsın.» dedi içinden...

35.

«Fatin, bu bizim Ayşe'nin kocasının başına gene bir iş mi geldi acaba?»

«Ben de bundan kuşkulanıyorum. Daha önce bir iftira üzerine tutuklu kaldığını söylediler, ama ben pek inanamıyorum.»

«Ayşe'nin de işinden olmasından korkuyorum. Kızın üzgün oluşuna dikkat ettin mi?»

«Evet baba üzüntülü görünüyordu kızcağız. Bana da bir derdi var gibi geldi. Ama söylemiyor. Yanlış bir iş yaparlarsa üzülürüm.»

«Sen bir kenara çekip ağzım arasa idin. Arkadaşıma gideceğim diyerek çıktın.»

«Sonradan ben de pişman oldum. Arif Beye gittikten sonra aklıma geldi. Kalkıp eve döneyim dedim ama olmadı. Başka konuklar da vardı, ayıp olur diye ayrılamadım.»

O sırada Kadem Kalfa girdi içeri. Fatin Bey sordu durumu:

«Kadem Kalfa ne dersin, bizim Ayşe'nin bir derdi var gibi görünüyor. Sana bir şey çıtlattı mı?»

«Ne diyeyim beyefendi. Kocasını merak ediyor. Ankara'dan dönmemiş daha. Başka ne derdi olacak?»

«Sana başka bir şey söylemedi mi?»

Kadem Kalfa'nın yüzünden bir alev sıcaklığı geçti. Konuşmasını şaşıracaktı az daha. Kavrulmuş kahve rengi çehresindeki titreşimler görülmesin diye odadan fincanları alıp dışarı çıktı. Soru yanıtsız kaldı.

Biraz sessiz kaldılar. Sonra Paşa doğruldu olduğu yerde:

«Haydi Fatin, terasa çıkalım, orada oturalım.»

«Peki baba, ben de geliyorum şimdi.»

Paşa ağır ağır yürüdü. Büyük salondan geçti. Terastaki hasır koltuklardan birine oturdu. Bomboş gözlerle havuzu, havuzun kenarındaki pembe ortancaları seyretmeğe başladı.

O sırada Sabahattin de Kadem Kalfa'nın bahçedeki tek kath evinin pencere kenarından Paşaya ve bahçedeki ağaçlara bakıyordu. Çiçekleri ve ağaçları dakikalarca seyretse bıkmıyordu. Doğaya âşık olmuş, doğanın bütün ayrıntılarına girmeğe başlamıştı. Yeniden çiçekleri, ağaçları keşfediyordu sanki.

Bir hafta olmuştu buraya geleli. Arasıra deniz kıyısında gezinti yapabilse idi, morali yükselecekti iyice..

Saatler geçti. Sabahattin ayakta durmaktan yoruldu. Sedire çöktü. Başım iki eli arasma aldı. Dağ gibi düşüncelerin arasından geçiyor, yükseklerden geçen kartalları seyrediyor, sonra derin uçurumlara bakıyordu düşünde.

Yalnızlık yanıbaşında oturmuştu. Başım kaldırdı. Açık pencereden akşam yıldızı görünüyordu. Yumuşak bir rüzgâr, kımıldatmağa başladı yaprakları. Dün akşam Ayşe ile oturdukları masaya baktı. O olmasa ne yapardı? Nasıl yaşardı? Şimdi yanında oturan «yalnızlık» m yerini sevgi almıştı. Nasıl koşar adımlarla yürüyordu hayat? Yerinden kalktı. Tekrar baktı pencereden köşkün terasına. Paşa ve oğlu, bir de konukları oturuyorlardı.

Dünya, yanlarından geçip gitmişti. Onların haberi yoktu. Servetin içinde orta halli bir memur yaşamı sürdürüyorlardı. Gelen paranın beşte biri bile harcanmıyordu. Her ay gelen büyük paraları sayıyorlardı ama, geçim sıkıntısı çeken birer banka veznedarı sanıyorlardı kendilerini. Zenginliklerinin farkında değillerdi, belki de...

Hiçbir yoksul yazarın kitaplarında anlattıkları onları etkilememişti. Örneğin Diderot'nun fikir savaşı onları ilgilendirmemişti. Paşa Diderot'yu bilmezdi, bir tek yapıtını okumamıştı. Ama Fatin

Beyin kitaplığında Hugo, Zola ve Diderot yanyana dururdu. Onların kitaplarını masal gibi okurdu. Fikirleri, kalem savaşları karşısında kılı kıpırdamazdı. Hiçbir inancın, ülkünün yanından geçmeyi aklının kıyısından geçirmemişti.

36.

Kadem Kalfa elinde küçük bir tepsi ile içeri girdi. Elektriğin düğmesini çevirince odanın kapısından giren bir parça ışık, Sabahattin'in iki saattir içinde yüzdüğü düşü devirip geçti.

«Geciktim biraz, kusura bakma. Yemeğini getirdim, karnın açıkmıştır.»

«Zarar yok Kadem Kalfa. Zaten bu gece iyice iştahsızım. Yemesem bile olur. Sana çok zahmet verdiriyorum.»

«A.. ne demek Sabahattin Bey. Zahmet falan, hiç değil. Yeter ki sen sıkılmayasın. Fatin Beyin konukları geldi üst üste. Onlara soğuk limonata vereyim dedim. Ondan geciktim.»

Sabahattin, bir şey anımsamış gibi gülümsedi. Masaya karşılıklı oturdular:

«Sana bir soru soracağım Kadem Kalfa. Bu Paşa ve Fatin Beyin elleri sıkı biraz galiba. Ne dersin?»

«Öyledir evlâdım. Değişmez gelirli bir memur ailesi gibi yaşarlar. Gelirleri ne kadardır pek bilmem ama, giderleri çok ölçülüdür.»

«Çoluk - çocuk olmadığına göre, geride düşünecekleri kimse de yok!»

«Ne yaparsın Sabahattin Bey, herkesin hayatı başka türlü. Cömert insanı, hasis yapabilir misin?»

Kadem Kalfa sustu. Bildiklerinin gerisine saklanmış gibi idi. Ne yapsa, onları değiştiremezdi ki..

Sabahattin iki köfte yedi, bir dilim de karpuz. Karşılıklı birer

cıgara yaktılar. Mavi duman, ampulün etrafında toplandı, sonra kapıdan dışarı çıktı. Rüzgâr kesilmişti dışarda. Yaprak kımıldamıyordu artık.

«Kalfacığım, on gündür sende konuk kalıyorum. Birkaç gün sonra gideyim diyorum ben.. Ayşe yarın gelir herhalde.. Onunla konuşup kararlaştırırız.»

«Yok Sabahattin Bey, bana hiç zararınız yok. Hatta can yoldaşı oluyorsunuz bana yalnız zamanlarımda. Aklınıza bir şey getirmeyin sakın.»

«Çok teşekkür ederim Kalfa. Eksik olma, bana gereken yakınlığı gösterdiniz. Bir aksilik olur. Fatin Bey görür. Sana söz gelmesini istemem.»

«Ne zaman durumu iyi görürsen o vakit gidersin. Bana hiç rahatsızlık vermiş değilsin.»

İkisi de bir süre sustular. Gecenin serinliği usul usul içeriye girmeye başladı. Ağaçlardaki kuşlar uyanıp uyanıp uyudular. Hanımeli çiçeğinin kokusu, sanki yeni yayılmış gibi sardı etrafı. Ya da onlara öyle geldi.

«Tutsaklık olmasa şu dünyada, ne güzel bir gece!» dedi içinden Sabahattin.

Oysa şimdi hücredekiler, terli gecenin sıkıntılı gömleği içindedirler. Ne bir bardak soğuk su içebilirler, ne şöyle gerine gerine, tatlı bir düşüncenin yatağında mutluluk yastığına kafalarını koyabilirler.

Kadem Kalfa, «İyi geceler!» deyip odasına gitti. Sabahattin ışığı söndürdü. Karanlıkta soyundu, uzandı yatağına. Uyku, tavandaki çengele asılı kalmıştı. İnmiyordu bir türlü gözlerine. Sağa - sola döndü. Belki bir saatten fazla uyuyamadı. Yattığı yerde yoruldu âdeta.

Ayşe ile hücre arasında düşünceleri dolaşırken, zindan karanlığı, gözbebeklerine indi. Her yanı çevrilmiş bir ev düşüncesi uy-

kusuna iniverdi. Çırpınmalarla uyandı. İlk ışıklar, perdelerin kenarından içeriye sızmıştı. Rüyanın etkisini atamadı üzerinden. Bir vakit uyku ile uyanıklık arasında gidip geldi. Saatine baktı, 'Beş buçük daha' diye mırıldandı.

Bir saat kadar sonra tekrar daldı. Rahat, dümdüz, ağaçlar arasında bir yoldu bu kez uyku. Ne uçurumdan düşmek, ne denizde boğulmak korkusu yaklaşmadı artık ona.

37.

Öğle sıcağı, tozlu sokakları kaplamıştı. A... ilinin damlarına, güneş dikine iniyordu. Birkaç sokak köpeği, dilleri dışarda, duvar diplerinden geçerek, gölgelik yere sığındılar. Dükkânlar açıktı, alışveriş eden görünmüyordu pek. Eşekleri önlerinde, yüzleri kırış kırış köylüler geçip gittiler. A.. adı ile eski bir tarihten geliyordu ama, gerçekte küçük bir kasaba kişiliğine bürünmüştü son zamanlarda. Ticareti ve zenaatı ile hâlâ ilkel bir düzeyde idi. Birkaç un değirmeninden başka fabrika yoktu aslında. Meyvacılıktan elde, avuçta bir şey kalmamıştı. Su baskınlarından bahçeleri, bir türlü kurtaramamışlardı. Bağcılığa hız verilmişti son zamanlarda ama, verimli evresine girmemişti daha.

Yazın böyle öğle saatlerinde, temmuz güneşi göz açtırmazdı insana. Üç - dört saat sonra serinlik başlar, dağlardan rüzgâr inerdi aşağılara. Geceleri ceketsiz oturulmazdı kahvelerin önlerinde.. İnsanları sıtma geçirmiş gibi sarı benizli idi. Şöyle turp gibi sağlam, beti benzi yerinde bir insan yüzü pek seyrek görülürdü.. Osman Fuat, ilk günlerde buna şaşmıştı. Sonradan alıştı. Aynaya baktıkça, kendisini de onlar gibi görmeye başladı. Onların çaresiz hallerine hayret etmiyordu artık..

O gün, Osman Fuat, kahvenin pencere kenarındaki bir sandalyesinde oturuyor, müşteri bekliyordu sabahtan beri.. Buraya geleli iki aydan fazla olmuş, köylülere dilekçe ve mektup yazmakla, üç - beş lira kazanmağa çalışıyordu. Çok zaman buna set çekilmek

isteniyordu ama, köylülerle arası iyi olduğundan, iki kişi ikinci kez gelmese bile yeni üç kişi gelip kendisini buluyordu.

Fakat temmuz sıcağının sokaklara, evlere indiği bugün, hiç kimse gelmemişti yanına. Sabahleyin erkenden simit ile çay içmişti. Şimdi saat öğleden sonra üçtü. Bardak bardak su içerek açlığını bastırıyordu. Böyle bir perşembe görmemişti geldiğinden beri.. İn cin top oynuyordu kentin en büyük caddesinde..

İstanbul'a annesine iki mektup yazmış, birincisine hemen yanıt almış, fakat ikincisinin üzerinden yirmi gün geçmesine karşın ne mektup, ne para gelmişti. Cebinde yüzotuz kuruş vardı. Bunun otuz kuruşu ile akşama doğru bir pide alırsa, geriye kalan bir lira yedek akçe olarak cebinde durmalıydı. Yarın ne olacağı bilinmezdi. Bir han odasında kalıyordu, ay başına daha vakit vardı. Handan atılma korkusu yoktu şimdilik.

Açlık ne korkunç şeydi. İnsanoğlu, yazın sokakta, bahçelerde yatabilirdi. Ama açlığı neyle yenebilirdi? Bir keresinde hücrede de aç bırakılmıştı. Dört gün yalnız su vermişlerdi. Şimdi ise tutuklu sayılmazdı. Kentin içinde özgürdü. İşte açlık gelip gene yanıbaşına oturmuştu. Burnuna saman kokusu geliyordu yalnız. Kimi gözler, kendisine düşmanca bakıyor, kimi gözler merakla seyrediyorlardı onu. Arasıra dilekçe yazdırmağa gelen köylüler, ne kızgınlıkla, ne merakla bakıyorlardı ona. Sadece yoksulluklarının yanıbaşında duran sevgiyle geliyorlardı karşısına. Onlara içtenliklerinden dolayı yakınlık duyuyordu. «Param yok efendi» diyene, «Zarar yok hemşehrim» diyordu.

Güneş devrildi. Beşi geçiyordu saat. «Bugün iş olmaz artık» diye içinden söylendi. Gözleri bir düşüncenin dehlizinde öyle kımıldamadan durdu.

«Ne yapmalıydı? Kentte kimse ona iş vermiyordu. Zaten bütün kahveler tıklım tıklım doluyordu iş saatlerinde. İş aslanın ağzında değil, midesinde idi. Ne yapmalıydı?»

O sırada omuzuna dokunulduğunu hissetti. Başını çevirdi. İki büklüm bir köylü duruyordu, yanıbaşında. Yüzü kırış kırıştı. Mavi gözleri kedere girmişti. Kısacık bir sopaya dayanmış, yamalı kasketi, gene sayısız denecek kadar çok yamayla kaplı ceketiyle duruyordu. Bakışlarında yüzyıllar ötesinden gelip oturmuş bir eziyet kımıldamazlığı vardı.

«Efendi, bir hacetim var. Dinler misin, yazar mısın bir dilekçe bana?»

«Otur şuraya dayı. Sonra anlat derdini bakalım. Kim gönderdi seni bana?»

«Öksüz Ahmet köyünden geliyorum ben. Aziz gönderdi sana.»

Osman Fuat, geçen hafta gelen genç köylüyü anımsadı hemen. Kahvenin önündeki asma çardağına asılı kalmış kederli ışıklar uzaklaştılar. Onları, on dakika geçmeden unutmuştu zaten. Köylüye döndü:

«Adın ne senin dayı?»

«İsmail» dedi köylü sadece.

Yüzü hep güler gibiydi. Oysa uzamış saçı, sakalı, onun yüzünün çizgilerini açıkça göstermiyordu. Çatlamış dudakları yara içinde idi. Sanki günlerdir su içmemiş de kurumuştu ağzı:

«Uzun yoldan geliyorsun dayı, susamışsındır. Şu suyu iç.»

Önündeki dolu bardağı gözleriyle işaret etti. Köylü İsmail, isteksizce baktı suya. Bunca yılın karamsarlığını gösteren dudakları umutsuzlukla açıldı:

«Yok oğul, susamadım. Derdimi dökeceğim sana.»

«Peki dayı anlat. Seni dinliyorum.»

«Oğul bizim köyde, Çalıoba denen yerde dört beş dönüm tarlam var benim. Bütün ekmeğim, yiyeceğim ordan çıkar. Onbeş

yıl var ki ekip biçerim orasını. Bu yıl oraya, biraz kavun karpuz, nohut, fasulya ekmiştim. Bir bölüğünü toparladık. Biraz kavun kalmıştı. Geçen sabah erkenden bizim köroğlu ile gitmiştik. Baktık, bitişikteki Recep ağanın adamları aradaki sınırı sürmüşler, birleştirmişler iki tarlayı. Ağa kendi korucusunu dikmiş oraya. «Girmeyin içeri» dedi bizi görünce. «Neden girmeyeyim» dedim. «Kendi tarlam değil mi?» «Senin tarlan değilmiş burası, tapusu var Recep Ağamda.» diye karşılık verdi. Sakat olmasam bilirdim yapacağımı. Ama bu kırık belle ne yapabilirdim ona? Bizim köroğlu ile birbirimize bakıştık önce. Sonra gidip kendisi ile konuşalım bir kez, ne dolap çevirdiğini anlayalım hele dedik. Döndük geriye.»

Köylü İsmail durakladı biraz. Pek çok yamalı mintanına baktı Osman Fuat yeniden. Kırışık alnından ve ensesinden terler, yol yol akıp gidiyordu. Sakin sakin konuşuyordu, olağanüstü bir olayın içinden geçmişti sanki. Yüzünde yüzyıllar öncesinden gelen keder çizgileri olmasa, köyden kente inişini anlatıyor sanırdı insan. Sesinde ne heyecan var, ne üzüntü. Sözünü şöyle sürdürdü:

«Döndük köye. Köroğlu eve gitti. Ben dosdoğru Recep Ağa'ya vardım. Köy kahvesinde peykeye kurulmuş, kahvesini höpürdetiyordu. Beni görünce, yüzündeki çizgiler sertleşeceğine, yumuşadı. Hilekârca gülümsedi.

Karşısındaki iskemleyi göstererek, «Gel bakalım İsmail, otur bir çay iç.» dedi. «Ben çay içmeğe değil, seninle konuşmağa geldim.» dedim. Dinliyorum der gibi baktı. Oturan köylüler, bizim konuşmamızı dinlemek için kulak kesildiler. Kahvedeki gürültünün azalmasından anladım bunu. Sözümü sürdürdüm. «Benim tarlamın sınırını sürüp geçmiş adamların. Hak reva mı bu? Ben topraksız mı kalacağım?» Yaptığı iş gayet doğal imiş gibi konuştu: «Tapu senedin var mı? O tarlanın senin olduğunu nasıl kanıtlarsın?» «Noterden senedim var. Orayı Sarı İbrahim'den satın aldığımı herkes bilir köyde. Onbeş yıldır ben sürüyorum, ben ekip biçiyorum o tarlayı.» «Sen ekip biçiyorsun ama, benim elimde tapu senedi var o tarlanın.

Senin elindeki noter senedinin hiç hükmü yok. Ama severim seni anlaşmamız için 250 lira vereyim sana. Hiçbir hak iddia etmemen için vereceğim bunu. O zaman 250 lira vermişsin Sarı İbrahim'e. Onu geri veririm sana. Onbeş yıl ekip biçtiğin kâr kalır. Yok kabul etmezsen, istediğin yere başvur.»

Sonra kahveci Kul Mustafa'dan nargile istedi. Bir daha bakmadı bile yüzüme. Çıktım oradan eve döndüm. Kapının önünde Aziz'e rasladım. İçeri girdik onunla. Anlattım durumu.

«Bana akıl ver, bir yol göster.» dedim. O da seni sâlık verdi. Ne yapmalı şimdi Bey, bu adamın elinden kurtarabilir miyiz tarlayı? Onu anlat bana. Bir yol göster.»

Köylü İsmail sustu. Düşünceye daldı ikisi de. Ne kadar sustular öyle, kestirmek zor. Kahvenin ve caddenin sarı ampülleri yanmıştı. Etrafa bakınınca geceyi farkettiler.

Ertesi gün Köylü İsmail, yüzünde hiçbir kırışık değişmeden eşeği önünde, kahvenin yanındaki handan çıkıp gitti köyüne.

Ona hiçbir yardımda bulunamadı Osman Fuat. Başlangıçta cehaletten ötürü, yanlış ya da eksik yapılmıştı hesaplar. Yerden göğe kadar haklıydı ama, ne yapabilirdi? Yanlış yapılmıştı onbeş yıl önceki işlem.

Köylü İsmail'in eşeğinin arkasından iki büklüm gidişini hiç unutamadı Osman Fuat. Handaki odasında yatağına uzandığı zaman gözlerini kapıyor, göz kapaklarında köylü İsmail yürüyordu eşeğiyle.

38.

Sait Hüsnü, saatine bakınca 19'a yaklaştığını gördü. Hücrede hangi saat olursa olsun, sabahın başladığını, akşamın geldiğini, aydınlık ya da karanlıkla farketmesi olanaksızdı. Günlerdir alnına gün ışığı vurmuyordu. Onbeş mumluk tozlu ampüllerin ışığı vardı yalnız.

Cıgarasını yeni söndürmüştü ki, bir ayak sesi yaklaştı hücresine. Kapı açıldı. Tanımadığı, ilk kez gördüğü kır saçlı bir adam:

«Hazırlanın, özgürsünüz, çıkacaksınız.» dedi.

Üç - dört saniye sürdü gözlerinden karanlığın gitmesi. Parlak birer nokta büyüdü gözbebeklerinde.

«Peki..» dedi, ayağa kalktı. Bir titreme geçti göğsünden.

Battaniyesini, öte berisini topladı bir - iki dakikada, çıktılar yeraltındaki taş merdivenlerden yukarı. Yeraltındaki hücreler, bir ölü odasının yalnızlığım taşırdı hep. Zemin katı ise, yaşama çizgisine götürüyordu insanı. Hele sokak, bir sevgili yüzü gibi, «Gel, Gel...» diyordu.

Ayaklarının altı acıyordu. Yaraları kapanmamıştı daha. «Yürümeyi unutmuşum.» dedi içinden. Dizleri kıvrılıp, olduğu yere düşecekti. O bol ayakkabılar şimdi sıkıyordu.

Gün aşırı yediği dayağın, ruhsal durumundan kurtulamamıştı. Zemin katında şaşkın şaşkın bakındı etrafına tekrar.. Yanındaki polis kapıya kadar, onu geçirdi.

«Haydi güle güle sana» dedi.

Kapının önünde yalnız kalınca, gelip geçene bakmadan dikilip kaldı bir süre. Çabuk toparlandı. Hemen bir taksi çağırdı.

Bir değirmen kasnağı gibi dönüyordu hayat çemberi. Birta-

kım insanlar, caddelerden geçip gidiyordu. Otomobil Sirkeci'den, Sultanahmet'e yöneldi. Hep dışarısını seyrediyordu. Kaç ay olmuştu, caddeleri, insanları, ağaçları görmeyeli?

Sanki hemen bir tanıdık görecekmiş gibi Gülhane Parkı'nın kapısına baktı. Girenler çıkanlar vardı ama, tanımıyordu hiçbirini. Hızlı sürüyordu arabayı şoför. Divanyolu'ndan geçerken, Adliye Kıraathanesi'ne şöyle bir göz attı. Pencere kenarında, tek başına Kemal oturuyordu. Akşam inmişti. Karanlık bastırıyordu ortalığı. Tramvaylar ışıklarını yakmış, gıcırtı ile geçip gidiyorlardı.

Şoför, aslında hızlı sürüyordu arabayı. Fakat bitmek bilmiyordu yol. Umuda, özgürlüğe ne kadar hızla koşsalar, bir el onları tekrar geriye çekiyor gibi geliyordu ona. Bayazıt'tan Saraçhane'ye inerken, salıverilmiş olduğunu iyice anladı. İstese şurada inebilirdi. Fatih'e gelince, şoföre sokağı tarif etti. Kendi sokaklarına sapınca, üçüncü eletrik direğinin önünde durmasını söyledi. Eve girince ablası sevinmeyi unutmuş gibi, donup kaldı öyle. Herhalde gözlerine inanamıyordu. Bir süre kımıldayamadı. Gerçek mi, düş mü idi karşısındaki kardeşi?

Sonra Sait Hüsnü elektriği yaktı. Ağlamadan birbirlerine sarıldılar iki kardeş. Yüzlerindeki hatlar gerilmişti. Sonunda ablası boşandı, ağlamağa başladı. Yüzbin günlük bir özlem bitmiş gibiydi.

Sait Hüsnü, hiç kımıldamadan, gözlerini kırpmadan, bahçe kapısının camlarından akşam karanlığına bakıyordu hep. Gözlerinin önünden, çocukluk anıları geçip gidiyordu. Bazan çok mutlu, bazan az mutlu, çiçekli günler hızla uzaklaştı.

Ayrıldılar. Birer sandalyeye oturdular. Her şey geride kalmıştı. Her şeyi unutup, geleceğe bakmak, geleceğe bilinçle bakmak gerekiyordu artık.

Odasına çıktı, soyundu dökündü. Bol su ile yıkandı. Sabun kokusunun yanında özgür olmanın dilsiz sevinci duruyordu. Odası-

nın pencereleri kimbilir ne zamandır açılmamıştı? Onları açtı, gecenin serinliği ile birlikte, temiz hava içeri girdi. Arama yapıldığı günden kalma, gelişigüzel dizilmiş kitaplarına baktı. Okudukları, okumadıkları yanyana duruyordu. Pencereden Haliç'in boğazla birleşen yerini seyretti birkaç dakika. Köprüden geçen tramvayları ışıklarından izleyebiliyordu. Ona öyle geldi ki, İstanbul eskisinden daha sessiz, daha kapalı, hep susuyordu.

Hamalları, tersane işçileri, kayıkçıları, sıvacıları, basımevi operatörleri, adliye muhabirleri ve fıkra yazarları ile konuşmuyordu hiç. Öğleden sonra çıkan akşam gazeteleri büyük puntolarla ortalığı yaygaraya veriyor, fakat aydınların çektiklerinden bir tek satırla söz açmıyordu.

Fikirlerinden, düşüncelerinden ötürü insanlar hücrelere kapatılıyor, kimseden ses çıkmıyordu. Yalnız tutuklananların yakınları yakınıyor, fısıltı ile konuşuyorlardı. Sait Hüsnü, dumanın ya da sisin yayıldığı İstanbul'u seyrettikçe, sabahleyin telâşla uçuşup titreşen küçücük serçelerin zavallılığını görüyordu sokaktan geçen insanlarda.

Aşağıdan ablasının seslenişi üzerine dalgınlıktan sıyrıldı. Karanlıktaki İstanbul dışarda kaldı. Merdivenden aşağı indi. Sofra hazırdı. Yabancı bir evin tedirginliği vardı üzerinde. Birkaç soru ve yanıtla yemeklerini yediler. Radyoyu açıp dinlemek akıllarına gelmiyordu. «Hayırlı geceler!» dilediler birbirlerine. Odalarına çekildiler.

Sait Hüsnü, sarsıntılı bir gemi yolculuğundan yeni kurtulmuş gibi idi. Fakat gemi hâlâ inip çıkıyordu. Hücredeki günleri, şimdi bir düş gibi geçip gidiyordu gözlerinin önünden. Çektiği eziyet ve polislerin asık ve öfkeli yüzleri, az ışıklı odasında peşini bırakmıyordu. Odasında özgürdü ama, sokağa çıkınca adım adım izleyeceklerdi. «Yeryüzünde bütün yurtseverlerin kaderi bu.» dedi içinden.

39.

Simsiyah saçlı, esmer adam, masanın gerisinde biraz sıkıntı, biraz da gizli bir öfke ile oturuyordu. Pencerenin biri ardına kadar açıktı. Değil yapraklar, bir tüy bile kımıldamıyordu. Güneş dikine yakıyordu damdaki kiremitleri. Bir iki sinek vızıltı ile içeri girip sonra camlara çarpıp, çerçevelere konuyordu.

Esmer adam gözlüklerini çıkardı, camlarını sildi, gözlerini oğuşturdu, tekrar taktı gözlüklerini. Önünde çift aylı yazıları okuyor, bazılarını imzalıyordu. Kapı vuruldu, gir demeden Ahmet Hulusi girdi içeri. Elinde pelür kâğıtlar vardı. Masanın önüne geldi. Otur demeden oturmadı. Ayakta anlatmağa başladı:

«Müdür Bey, iki ya da üç kişi hariç, listemizdeki isimlerin hepsini tutukladık. Bir süre sonra bunlardan eleme yaparız. Sorgular bitince bir bölüğünü salıveririz. Böylece ufak bir sol eğilim gösterene bile gözdağı vermiş alacağız.»

Müdür öfkeyle bakıyordu. Beyaz mendili ile ensesini ve şakaklarını sildi:

«Bir sürü adamı toplamış, tıkmışsınız hücrelere. İlgi derecesi araştırılmamış hiç. Şimdiye kadar fişe geçmemiş, adlarını ilk kez gördüğüm gençler var bu listede. Kuru kalabalık, ben ne yapayım bunları? Hem böyle yapmakla sola itmişsiniz bu üniversitelileri. Doğal olarak fişleyeceksiniz bunları. Sollara adam kazandırmış olacaksınız.»

«Müdür Bey, yakaladıklarımızın hepsi sol eğilimli zaten. Böylece daha yakından tanımak fırsatını bulacağız onları. Bir taşla iki kuş.. İçlerinden gizli örgüte girmiş olanlar, kolayca ortaya çıkacak.»

«Sonra en önem verdiğimiz kişiler yok, yakalananlar arasında. Nerede Sabahattin? Nerede Selim? Onlardan bir haber getirmiyorsun. Bana onlar gerekli asıl. Onlar yakalanmalı önce.»

«Efendim akşama sabaha onları da yakalayacağız. Memurlarımız izleri üzerinde. Herhalde yer değiştiriyorlar sık sık.»

Müdür kısa kesmek istedi konuşmayı. Bir cıgara yaktı, dumanını karşısındakinin yüzüne doğru savurdu. Tavana doğru yayıldı duman.

«Ben bu kuru kalabalığı ne yapayım? Bu söylediklerim, en kısa zamanda getirilmeli buraya. Boşuna saklanmıyor onlar. En önemli düğüm onlarla çözülecek.»

Ahmet Hulusi, bütün çabalarına karşın, müdürü memnun edemiyordu. Çok canı sıkılıyordu bu duruma. Ne yapsa yaranamıyordu. Sözü uzatmanın yararsızlığını düşünerek kısa kesti:

«Peki efendim.» dedi, kendi odasına geçti. Cıgara paketinden hırsını almak ister gibi, cebinden çıkardığı Yenice'yi hızla masanın üzerine attı. Sonra bir cıgara alıp, pencere önüne gitti. Çakmağını çıkarıp yaktı. İlk dumanı dışarıya savurdu. Karşı damın kiremitleri üzerinde sıcak hava titreşimler yapıyordu. Görünmeyen bir su kaynıyordu sanki. İnce bir buhar tabakası yükselip gidiyordu. Biraz düşününce, müdüre hak vermemek olanaksızdı. Sekreter olarak bildikleri adamlar yakalanmamıştı daha..«Beceriksizler» diye söylendi. «Şu kadar hafta, şu kadar gün geçti aradan, Sabahattin'i getiremediler. Herif yer yarıldı, içine girdi, sır oldu gitti.»

O sırada kapı vuruldu: «Gir!» dedi. Nöbetçi memur bir kartvizit uzattı. İsme baktı. Tanıyamadı birden. «Kim bu Turhan yahu?» dedi. Memur: «Geçende salıverdiklerimizden» deyince, anımsadı hemen. «Gelsin bakalım.» diyerek başı ile işaret etti. Sandalyesine oturdu.

Kapı açıldı, Turhan içeriye girdi. Gözleri gene öyle bir sıçanın gözleri gibi etrafı tarıyordu. Terden ıslanmış saçları kulakları-

nın üzerine dökülmüştü. Ellerini önünde kavuşturmuş, dikildi masanın yanında. Kendiliğinden konuşmuyordu, soru bekliyordu. Ahmet Hulusi, sandalyesinde kımıldadı:

«Anlat bakalım. Yeni ne haber var? Kimleri görüyorsun?»

«Dün Sait Hüsnü'yü gördüm Divanyolu'nda. Tek başına gidiyordu. Yanımdan geçti, beni görmedi ya da görmemezliğe geldi.»

«Onu biz salıverdik geçen gün. Aradığımız adam değil o.»

«Ben arıyorsunuz sanmıştım.»

Durakladı biraz. Tereddüt geçiriyordu.«Söylesem mi, söylemesem mi?» diye yutkundu.

«Sonra Sabahattin'i bir tramvayın arka sahanlığında gördüm.»

Ahmet Hulusi hemen dikkat kesildi:

«Saat kaçta, nereden geçti?»

«Dün Çemberlitaş'tan Sultanahmet'e doğru gidiyordu. Tek arabalı bir tramvaydı. Binmek için koştum, yetişemedim. Saat dokuza geliyordu.»

Ahmet Hulusi'nin merakı, balon gibi söndü. Bu delikanlının sözleri ona inandırıcı gelmiyordu:

«Peki başka bir haber var mı?»

«Hayır...»

«Sen Sabahattin'in saklandığı yeri öğrenmeye çalış. Tekrar tramvayda falan görürsen, en yakın yerden bana telefon et. Sana daha önce de tenbih etmiştim. Buranın telefon numarasını hatırında tut.»

Sonra ayağa kalktı, beş - on saniyelik bir susuş oldu aralarında. Turhan'ı süzdü ve ekledi:

«Şimdi gidebilirsin.»

Turhan ter içinde çıktı odadan.

Aslında Sabahattin'i görmemiş, birine benzetmiş, lâf olsun diye uydurmuştu geri tarafım.

İçinden bir duygu yüzüne tükürüyor, sanra başka bir duygu «Aldırma yahu!» deyip onu yatıştırmaya çalışıyordu. Sokağa çıkın-

ca birinci duygu, ben bu arkadaşlara neden kötülük etmek istiyorum, diye dikildi karşısına. Gerçekten önüne bir adam çıkmış gibi, sağ tarafa çekildi, öyle yürüdü...

40.

Saatlerin akrepleri ve yelkovanları, ağır ağır yürüyor gecenin 24'üne doğru. Tramvayların raylarda çıkardığı gıcırtı olmasa, Sirkeci'nin sessizliğini, tren düdüklerinden başka ne bozabilir bu saatte? Müdüriyet'in dördüncü katında sokağa bakan bir odanın pencerelerinde ışık var. Bütün katlar sessizliğe gömülmüş. Yalnız hücrelerin bulunduğu bölümlerde tutuklular fısıl fısıl konuşuyorlar.

Nöbetçiler, yorgunluktan çökmüşler sandalyelerine. Uykunun çardağında başları düşüp düşüp kalkıyor. Gözleri kör, kulaklar yarı yarıya sağır olmuş bu saatte. Kirli, karanlık bir yüz gibi eğilmiş üzerlerine gece. Konuşmadan bakıyor.

Dördüncü kattaki hücrelerden birinde bir şişe kırıldı ansızın. 18 numaradan, bir dakika sonra feryat ve inilti geldi. Nöbetçi memurlar, uykularından silkindiler. İniltili sesler devam ediyordu. Birkaç hücre kapısı açıp kapadılar. 18 numarayı açınca kan içindeki genci yere serilmiş buldular. Öbür hücrelerdekilerin bir kısmı susuyor, dinliyor, bir kısmı ise «kurtarsanız ya çocuğu» diye bağırıyorlardı.

Nöbetçi Şube Müdürü haberdar edilince, bir polis arabası genci en yakın hastahaneye götürdü. Dördüncü kattaki bütün hücreler saatlerce uyuyamadılar. Az sonra hücrelerden şişeler, çatallar kaşıklar toplandı. Sonradan anlaşıldı ki, 18 numaradaki tutuklu, su şişesini kırıp, bileklerini kesmiş,

Ertesi gün, öbür katlardaki tutuklular da durumu öğrendiler. Bütün günleri parça parça olmuş uykularının aralığından, bozuk asapla geçtiler. Öğleden sonra her şey doğal seyrine döndü. Ali Turgut, hücresinde battaniyesinin üzerine elbiseleri ile uzanmış,

gözleri tavandaki paslı demirlerde, saatlerdir düşünüyordu. Yirmi gün önce gece yarısı atılan ağır dayaktan sonra, unutulmuştu sanki burada. Ne arayan vardı, ne de sorgu için yukarı çıkaran.

Saçı sakalı iyice uzamıştı ama, bir ayna bulup bakamadığı için unutmuştu yüzünü. Karşısındaki hücrede, bu konuda pek çok deneyler geçirmiş olduğu anlaşılan orta yaşlı bir adam vardı. Bazan fırsat bulursa konuşuyordu onunla fısıltıyla.

Bir keresinde «aldırma» demişti. «Olur böyle şeyler. Moralinde çöküntü olmasın. Daha ağır baskılara bile katlanıyor insanoğlu.»

Fakat Ali Turgut suçsuz görüyordu kendisini. Bunu anlatmak istedi ona:

«Ama benim bir suçum yok ki. Yasalara aykırı bir hareketim olmadı.»

«Olsun» dedi karşısındaki hücreden adam. «Onların kendi özel yasalarına göre suçluyuz biz. Onların gözünde daima da suçlu kalacağız.»

Bu sözler karşısında sustu kaldı Ali Turgut. Demek yasalar kâğıt üzerinde kalacaktı böyle.

Tam anında susmuşlardı. Memur onların konuştuğunu duyar gibi olmuştu. Eğilerek hücrelerinin önüne geldi. Bekledi biraz. Ses çıkmayınca uzaklaştı.

Ali Turgut, tekrar uzandı battaniyenin üzerine. Biraz gün ışığı olsa diye geçirdi içinden. Tavandaki paslı demirlere daldı gözleri. Ne boşuna geçiyordu burada saatler? Kitap vermiyorlardı, kâğıt kalem bulundurmak yasaktı. Güneşsiz ve ışıksız, kendi düşüncelerinin kuyusuna inecekti. Oradan da karamsarlığa kaymak çok kolaydı. Ancak, demir gibi sert irade olursa, kendini kapıp koyvermeyebilirdin...

41.

Temmuz güneşi gitti. Ağustos rüzgârı geldi. Arkasından serin, bazan yağmur serpintili eylül, göz açıp kapayıncaya kadar, yaprakları sararmaya başlayan ağaçları ile ekimi sürükledi peşinden. Bir rüzgâr esiyor, aradan yarım saat geçmeden yağmur çiselemeğe başlıyordu. Böyle çisentili bir günde Osman Fuat, sığındığı saçakaltında dikiliyordu. Yağmurun dinmesini bekliyordu. O sırada karşıdaki otelin önünde bir cip durdu. İçinden orta boylu genç bir adam indi ve otele girdi.

Osman Fuat, biraz dikkatli bakınca, arkadaşı kaymakam Fikret olduğunu farketti bunun. Ne arıyordu burada acaba? Konuşsa mıydı? Onun bugünkü durumundan çekinir, konuşmazdı belki. Bir kararsızlık süresi geçirdi. Ama «Deli Fikret» derlerdi ona. Böyle şeylere aldırış etmezdi pek. Birçok olaylar içinde onun pervasızlığını görmüştü. «Boşver» dedi içinden, «konuşmak istemezse uzaklaşırım kendisinden, olur biter.»

Otelin önünde beklemeğe başladı. Onbeş dakika geçti, yarım saate yaklaştı, çıkmadı Fikret. Otele çekinerek girdi, kâtibe sordu:

«Kaymakam Fikret Bey, kaç nolu odaya indi. Ben arkadaşıyım da.»

Kâtip arkasındaki anahtarların asılı bulunduğu tabelâya bakt:

«Üçüncü katta 19 nolu oda.» Tekrar önündeki hesaba daldı.

Osman Fuat, karar vermişti. Merdivenleri çıktı. Üçüncü katta iki tarafa bakındı, oda numaralarını okudu. Sağ tarafta idi galiba. Yol halısının üzerinde yürümeğe başladı. 19 numara, en dipteki

odanın kapısında yazılı duruyordu işte. Kapının önünde durakladı biraz. Niçin kararsızlık gösteriyordu? Burada sürgün olduğu için mi? Bunda kendisinin ne kabahati vardı? Kapıyı tıklattı. İçerde bir somya gıcırtısı oldu. Ardından Fikret'in kalın sesi «Kim o!» diye sordu:

«Benim, benim Fikret, Osman Fuat.»

Süratle kapı açıldı. Fikret pijamalı idi. Osman Fuat'ı görünce şaşırdı ilkin. Sonra boynuna sarıldı.

«Sen ne arıyorsun burada?»

«Ben bir şey aramıyorum. Tutup getirdiler beni buraya.»

«Ben bu ilin K. ilçesinde kaymakamım şimdi. Sahi ne arıyorsun burada Osman?»

İçeri girdiler. Biri yatağın üzerine, öbürü iskemleye oturdu.

«Beni buraya sürgün ettiler. Bir hafta sonra altı ay tamamlanacak.»

«Ne biçim iş bu? Sanki başka dünyada yaşıyorum, ilk kez duyuyorum bunu. İki ay önce gene gelmiştim buraya, demek rastlaşamadık.»

«Evet burada bir han odasmda çile dolduruyorum. Sabah akşam imza veriyorum karakola. Efendimiz köylülere dilekçe yazıyorum. Beş - on lira oradan çıkarmağa çalışıyorum işte. Mahpus olsam süresi bellidir. Çıkacağım günü bilirim. Sürgünlükte hiçbir şey belli değil. İstanbul'da Sıkıyönetim ne zaman sona ererse, bizim çilemiz de o vakit bitecek herhalde.»

«İstersen valiye söyleyeyim, sana bir iş versinler.»

«Hiç zahmet etme, vali bana ne iş verecek? Kahveleri, sokakları işsizler dolduruyor. Onlara iş bulsun önce.»

«Zaten vali de halden anlayan birisi değil, ben de sık sık takışıyorum.»

Birkaç dakika ikisi de sustu. Ayrı ayrı yollardan eski günlere mi inmişlerdi? Sessizliği Fikret bozdu:

«Ben zengin bir kızla evlendim. Gerici güçlerin tümüyle temizlenemediği bu ülkede, devrimciliği sürdürmek güç oluyor. (Göz-

lerini açtı) Sittin sene sürünüyorsun. Savaşmağa kalkıyorsun. Karşımızdakiler bizden güçlüler arkadaş. Önünde sonunda bizi yeniyorlar. Görüyorsun işte, senin gibi pırıl pırıl zekâlı bir aydın burada sürünüyor. Düşmanlarımızı yenemiyoruz, ne yapmalı bilmem ki?»

«Yenile yenile yenmeyi öğreneceksin arkadaş. Daha ilk tutuşmada yenilgiyi tatmazsak, bütün sorun başlangıçta çözülmüş olur. O zaman bu koşullar içinde işimiz ne? Kazandık davayı deriz, geçeriz öteye. Ama o evrede değiliz daha.»

«Sana nasıl evlendim, onu anlatayım. İstersen öyküsünü yazarsın.»

«Anlat bakalım.»

«İstanbul'da önceki öykümü anlatmıştım sana. Orada başıma gelen, pişmiş tavuğun başına gelmemiştir belki. O olaylardan sonra N.. ilçesine göndermişlerdi beni. Orada da baktım, aynı çark işleyecek ve çekecek beni dişleri arasına. O ilçede yıllardan sonra rastladığım ortaokul arkadaşım İhsan vardı Tekel müdürü. Benim serüveni başından sonuna kadar dinledi ve «sen evlen kardeşim» dedi bana. «Burada sana uygun bir kız bulalım.» Karıkoca onlar sıvadılar kollarını. Bir gece oturuyorduk Şehir Kulübü'nde. İhsan, ben bir de PTT'in yaşlı müdürü Behiç. Behiç Bey nargile meraklısı daha doğrusu tiryakisi. O marpucu çekiştirip duruyor. Hiç konuşmuyor, hep İhsan'ın ballandıra ballandıra anlattığı evlenme konusunu dinliyor.

Tekel müdürü İhsan bir ara duraklayınca:

«Bitti mi İhsan Bey? İzniniz olursa, abdiâcizin de bu konuda düşünceleri var. Kaymakam Bey, buranın en büyük mülki âmiridir. Çıplak kasaba kızları onu tatmin etmez. Yanılsa da alsa bile, üç gün sonra cılkı çıkar bu işin. Beni dinlerseniz, bizim C ilinde bir fabrikatör Hüseyin efendi vardır. Beş vakit namazında, kapalı bir ailedir. Hem de çok zengindir. İzniniz olursa, onun kızını isteyelim Kaymakam Bey.»

«Ben işin biraz da alayında idim. Ciddi bir sonuç alacağımızdan umutlu değildim. Lâf olsun diye hay hay görelim bir kez dedim.»

PTT müdürü, nargilesine ateş getiren kahvecinin gitmesini bekledi. O uzaklaşınca :

«Kızı görmen biraz güç. Çünkü Hacı Hüseyin efendi çok tutucu bir adam. Karısı, kızı çok kapalıdır. Yüzünü görmemiz bir raslantıya bağlı.»

«Behiç Bey» dedim. «Ben o kadar tutucu aileyi ne yapayım? Hangi dönemdeyiz? Bana ayak uydurması gerekir.»

«Haklısınız.» dedi Behiç Bey. «Ama aldıktan sonra onu hâle yola koyarsınız. İş almakta. O yüklü malın-mülkün içine girin bir kez. Ondan sonrası kendiliğinden yola girer.»

«Ben gülüyordum içimden. Kasabanın monoton havasından kurtulayım da, nasıl olursa olsun diyordum. Uzatmayayım razı oldum kızı istemelerine. İlk cumartesi günü Ç... iline üçümüz gitmeğe karar verdik. Doğrusu ben, işe olacakmış gibi, ciddi ciddi bakmıyordum. Şu kadar zamandır sen de buradasın, görüyorsun kasaba yaşamını. En büyük mülki âmir olmakla iş bitmiyor. Bir yerden sonra, ne etrafında saygı gösteren memurların halkası,ne de Şehir Kulübü'nün yazın kızarmış patlıcan ve anason kokan havası doyurmaz oluyor insanı. Bırakıp gitmek istiyordum. Büyük kent özlemi her sabah, her akşam dürtüyordu insanın dirseğini. İyice sıkılmıştım, yalnızlık bırakmıyordu yakamı. Bir gün istifa bile etmeden çekip gideyim buradan diyordum. Böyle eğlenceli bir serüven olanağı çıkınca karşıma, gülümsüyor, karşıdaki masada prafa oynayan savcının cıgarasının dumanına dalıp, gelecek olayları görür gibi oluyordum. Hem oyalanacaktım, hem şans, kader oyununda zar atacaktım. Bakalım ne çıkacaktı karşıma? Karar verdiğimiz gün, günlerden Çarşamba idi galiba. Gecenin geç vakti dağıldık evlerimize. Yatağıma girdim, bir vakit uyuyamadım. Sağa döndüm, sola döndüm, gözlerimi sımsıkı yumdum. Gelmedi. Gelmedi uykum. Lâmbayı yaktım.

Bir uyku ilâcı aldım. Bir kitap çektim, başucumdaki etajerden. Kaldığım yerden başladım okumağa. İki sayfa sonra gözlerim acımağa başladı. Üfledim lâmbayı. Gözlerimi tekrar yumdum. Sağıma yattım olmadı, soluma yattım. Derken dalıp gitmişim.

Sabahleyin güneş iyice sızmış perdelerin aralığından. Her zamankinden biraz geç uyandım. Karmakarışık bir rüyadan geçmiştim. Düşündükçe kopuk kopuk parçaları çıkarıyor, birbirine ekliyordum. Sözde yeşil bir kır yolunda yürüyormuşum. Karşıma sarıklı birisi çıkıyor, bir papatya demeti veriyordu bana. Sonra «Boşver yahu.» dedim, fırladım yataktan. Rüyalara tutsak olmayı sevmem. Giyindim, gittim hükûmet konağına. Her günkü monoton çalışma hayatımız akşama kadar sürdü gitti. Daireden çıktım, kasabanm en büyük ve uzun caddesinden geçilerek, Şehir Kulübü'ne gidilir. Cadde üzerinde bulunan dükkânların sahipleri ayağa kalkarak selâmlar beni. Kimisi davet eder: «Buyurun Kaymakam Bey, bir kahvemizi, çayımızı için» derler. Bazısına teşekkür eder, bazısına «Geleceğim bir akşam.» deyip geçerim. Onlar da Kaymakamla selâmlaştık, hal hatır sorduk diye çevrelerine, koltukları kabararak gülümserler. Altı aydır sen de görmüşsündür. Kasaba halkı ünvana ve üne çok önem verir. Konuştukları kişilerle övünürler âdeta...

Şehir Kulübü'ne geldim. Her zamanki yerime oturdum. Pencere kenarında bir yerdir burası. Ben bulunmadığım zaman bile, kimse yerime oturmaz. Yakın dostluk kurduğum Tekel müdürü ya da PTT müdürü gelmemişlerdi daha. Biraz sonra onlar da gözüktüler. PTT'ci Behiç Bey, «Bugün posta günü biliyorsunuz. Yüklü de geldi posta, ayrılamadım bir türlü.» diyerek oturdu karşıma. Tekel müdürü İhsan Bey de sözü onun ağzından aldı «Biliyorsun, Tekel'de çalışma saati ne zaman sona erer, önceden kestirilemez pek. Mal teslimatından ötürü vezne kapanmadı, veznenin bağlanmasını bekledim, ayrılamadım.»

Bunları, ayrıntılarına varıncaya kadar neden anlatıyorum biliyor musun? Kasabada günlük yaşamım gözünün önüne gelsin diye...

Neyse cumartesi gelip çattı. Öğleden sonra çıktık yola. Sabahleyin valiye telefon edip izin almıştım. Özel kanunlara göre tatil günü bile olsa, kaymakam bulunduğu kasabayı izinsiz terkedemez. Terkederse, olay olmasa bile sorumlu olur.

Ç... iline giden yol dağlık yerlerden geçer. Direksiyonda şoför olduğu için hep havadan sudan konuşuyoruz. Çünkü böyle küçük yerlerde konuşulan en küçük konular bile, kısa süre sonra kasabaya yayılıverir. Dedikoduya dönüşür. Bunu göz önünde tutarak, dereden tepeden konuşarak vardık Ç... iline...

«Gün batmamıştı daha. Büyücek bir kasaba görünümünde idi burası. Güneş ışınları, camlarda yansıyordu. Bizim kasabaya göre daha büyük bir cadde, sıra sıra dükkânlar ve magazalar...

«Biz, İhsan Beyle ikimiz oturduk Kent Kulübü'nde havuz kenarına. Bir salkım söğütün gölgesine saklandık sanki. Dışardan pek fark edilmiyoruz. Behiç Bey, Hacı Hüseyin efendinin yazıhanesine gitti ayağının tozu ile. Konuşacak, bize haber getirecek. Akşam yemeğini kulübün gazinosunda yiyeceğiz. Otelde geceledikten sonra, Behiç Beyin getireceği haberlere göre, ertesi gün sabah ya da akşama doğru çıkacağız yola.

«Behiç Bey çok gecikmedi. Biraz gülümseyerek, ama omuzları düşük döndü. Baktım, yüzünden kesin bir yargı çıkaramadım. Çöktü yanımızdaki sandalyeye. Garsona seslendi :

«Oğlum çok şekerli kahve getir bana.» Bizim soran bakışlarımıza aldırmayarak, «sabredin biraz, kahvem gelsin, anlatırım,» dedi.

«Üçümüz de sustuk. Havuzun fıskiyesine daldık. Gün batmış gibiydi. Çevremizde, akşam gölgeleri dolaşıyordu. Elektrik yeni gelmişti Ç... iline. Küçük ampüller, sarı sarı yanıyordu. Gerektiği kadar aydınlanmıyordu ortalık. Çevremizdeki insanların yüzlerindeki gölgeler, onları değişik değişik gösteriyordu.

Ben Behiç Bey'e takılayım dedim :

«Akşam oldu. Vakti kerahat geldi. Sen bu saatte kahve içiyorsun. Bu ne biçim iştir?

«Senin Hacı Hüseyin bir kahve bile ısmarlamadı. Cimri olduğunu biliyordum ama bu kadarını tahmin etmemiştim. Yarım ağızla «Bir çay içer misin?» dedi. Ben ağırdan alınca, vazgeçti köftehor. Neyse sadede geleyim. Gittiğim zaman Hafız Kadir'le oturuyorlardı. Selâmünaleyküm, dedik çöktük. Ben uzun süre Ç... ilinde PTT'de çalıştığım için, her ikisinin kişiliklerini iyi bilirim. Hacı Hüseyin, Hafız Kadir'in sözünden dışarı pek çıkmaz. Katı bir yobazdır aslında. Oysa, Hafız Kadir'de onun katılığı yoktur. O, çıkarına göre çizer hareketlerini.

«Bir süre onların sohbetine dinleyici gibi katıldım. Pek söze karışmadım. Sonunda Hacı Hüseyin bana döndü :

«Hiç konuşmuyorsun Behiç Bey. Biraz da sen anlat. N... ilçesinde ne var ne yok?

«İyilik, güzellik var. Buraya ne için geldiğimi sormuyorsun hiç?

«Kusura bakma, Hafız'la konuşmaya daldık da ondan. Anlat da dinleyelim.

«Bak Hacı Efendi, Hafız Kadir yabancı değil. Onun bulunması bir bakıma isabetli oldu. Onun yanında söyleyeyim daha iyi. Hakemlik yapar bize hem.»

«Hayırdır inşallah, anlat da merakta bırakma bizi.»

«Bak Hacı Efendi, biz bugün atladık cipe, üç kişi geldik buraya. Kaymakam Fikret Bey, Tekel müdürü İhsan Bey ve ben. Ve de hayırlı bir iş için geldik. Onu peşin peşin söyleyeyim hemen.

«Hafız Kadir şişman vücudunu, oturduğu eski koltuğa iyice yerleştirdi. Şaşı gözlerini daha çok açtı, konuyu sezmiş gibi dudaklarını ıslattı. Dikkat kesildi. Ben şöyle kendimi bir tarttım, formumda mıyım, diye durakladım biraz. Başladım söze :

«Bizim kaymakam Fikret Beyi tanıyor musunuz bilmem? Adını duymuşsunuzdur. Altı aydır kasabamızı, üstün bir gayretle yönetiyor. Daha önce üç-dört yerde kaymakamlık yapmış. Kasaba halkı çok memnun doğrusu. Yakında vali muavini olacağı söyleniyor. Dürüst helâl süt emmiş bir ailenin oğlu. Ben ve Tekel müdürü İhsan Bey yakın dostlarıyız. Hemen her gece beraberiz. İçtiğimiz su ayrı gitmez. Fikret Bey bekâr, yalnızlıktan yakınır durur. Gerçi bizim âmirimiz ama, kendisini kardeşimiz gibi görürüz. Aile müşküllerini bize açar çünkü. Geçen gece konuşuyordu. Söz yalnızlıktan açıldı. Kaymakam Bey dertli idi. Evlendirelim seni dedik. Çok alçak gönüllü olduğu için, her derdini söyler bize. Sonunda, peki, dedi. İhsan Bey ile ben kolları sıvadık. Bizim hatunlara danıştık. Uygun bir kimse bulamadık bizim kasabada. Benim aklıma sen geldin Hacı efendi. Senin kızın uygundur, dedim içimden. Onun için buraya geldik. Tanrının emri ile isteyelim, dedik. İşte burada Hafız Kadir efendi, Tanrının emrine tanık olsun.

«Ben susunca her ikisine tekrar baktım. Hacı gözlerini kaçırıyordu benden. Kırçıl sakalı, kısa kesilmiş saçları, bir düşüncenin kımıldamazlığı içinde idiler. Hafız Kadir, bir ziyafet öncesinin iştahı ile, bir bana, bir Hacı'ya bakıyordu. Nasıl bir yol izlemesi gerekeceğini düşünüyordu daha çok. Hangi yanda «çıkar» var, onu araştırıyordu.»

«Neden sonra Hacı Hüseyin efendi sessizliği bozdu :

«Behiç Bey, seni severim. Kaymakam Beyi tanımıyorum. Şimdi ne desem boş. Kısmetse olur tabii. Yalnız şu kadarını söyleyeyim. Biz ailecek ters düşeriz ona. Kaymakam Bey, herhalde İstanbul ya da büyük kent çocuğudur. Biz ise, bir kasaba esnafıyız. Fabrikatöre, tüccara çıkmış adımız ama, nihayet kasabalıyız. Ve de çok kapalı bir aileyiz. Biz onun gidişine yabancıyız. O, bizim gidişimize yabancı. Uyuşmaları çok güç, hatta olanaksız. Böyle söyleyerek, kesip atmıyorum. Kısmet ise olur elbet. Ama söylediklerimi göz önünde bulundurmak gerekli bence. Öyle değil mi Hafız efendi?

«Tanrının dediği olur. Ne desek boş. İlk ağızda her şey birbirine ters gibi görünüyor ama, ilâhi kudret ne emredecek bakalım? Hayırlı ise olsun, diyelim biz şimdi. Daha olmazsa ben bir istihareye yatarım. Ulu Tanrı ne gösterecek bakalım?

«Hafız Kadir böyle bağlayınca sözü, konuyu istedikleri biçimde geliştirirler, dürzüler dedim içimden. İpin ucunu onlara kaptırmamak için onbeş gün sonra ben gene buradayım yanıtınızı almağa gelirim, dedim, ayrıldım yanlarından. O hikâye, bugün bu noktaya geldi, dedi sözünü bitirdi.

«İki arkadaşım, konuyu bu noktada bırakırım sandılar. Bense hoşlanmıştım bu olayın oluş biçiminden. Sonuna kadar yürüyecektim. Karar verdim o an buna. Neşeli bir hareketle :

«Tamam dedim. Bu gece ziyafet benden. Garsona işaret ettim. Koştu geldi :

«Donat şu masayı bakalım. O uzaklaşınca : Bu işi sen sonuçlandıracaksın Behiç Bey. Başlangıç iyi. Böyle yolunda giderse işler, kızı alacağız demektir. Ben bu kanıdayım.

«Behiç Bey, şaşırdı ilkin, umutsuzluğa yuvarlanan gözleri canlandı :

«İnşaallah, inşaallah başaracağız, dedi.

«İhsan Bey susuyordu ama, benim iyimser tavrım üzerine o da beni destekledi :

«Haydi hayırlısı, bana da olacak gibi görünüyor bu iş.

«O gece, düğün gecesi arifesindeymişiz gibi, neşe içinde yemeğimizi yedik, içkimizi içtik. Geç vakit otele döndük, rahat ve deliksiz uyuduk. Ertesi gün, akşamüstü serinde kasabamıza döndük.

«Onbeş günümüz, filmin ikinci yarısını merak ede ede geçti. Arada bir bana kuşku geliyor, benim kişiliğime tamamen «karşı» bir ailenin bireyleri ile nasıl cebelleşeceğim diye düşünüyordum. Arkasından şu düşünce geliyordu hemen aklıma: Böyle geri düşünceli aile ile savaşamazsam, benim gücüm nerede kalır? Onlardan korkacak değilim ya? Bütün gericilerle savaşacağım ve yeneceğim. Yenilirsem benim ülkücülüğüm nerede kalacak?

«Gece yatağımda, yastığa başımı koyunca, böyle birbirine taban tabana karşı düşüncelerle boğuşuyor, ondan sonra uyuyordum. İnadına ağır ağır geçti onbeş gün. Gene üçümüz beraber gittik Ç... iline. Telefonla validen izin alırken :

«Ziyaretler sıklaştı, anlayamadım dedi.

«Hayırlı bir iş var, onu izliyoruz dedim, kapattım konuyu.

«Kent Kulübü'ne oturduk gene İhsan Bey'le... Biraz erken gelmişiz galiba. Sıcak çekilip gitmemiş daha. Bakalım demiri tavında dövebilecek miyim diye söylenerek gitti. Biz ikimiz, kopan filmin ikinci kısmını merakla beklemek üzere, oturduk gene havuzun başına.

«İhsan Bey, nargile tiryakisi. Kendisininkini söylerken, «sen de iç, dene bir kez, seveceksin» dedi. «Hayır» dedim. «Ben cgaramı tellendiriyorum. Yeter o bana.

«Bir yandan kahvelerimizi höpürdetiyoruz, bir yandan da fıskıyeden dökülen suları seyrediyoruz. İhsan Bey, espirili bir şeyler anlatıyor ama, üç-dört sözcük sonra dinlemiyorum ben anlatılanları.

«O öyküsünü anlatıp, kendisi gülüyor. O zaman çıkıyorum dalgınlıktan. Karşıdaki eski ahşap binanın damında yuvasının çalı-çırpısı arasında tek başına dikilen leylek, eşi gelince, uzun gagasını takırdatıyor, onu seyrediyorum.

«Gün iyice devriliyor. Behiç Bey, yok ortalıkta. İşler çıkmaza mı girdi yoksa, yolunda gidiyor da, onun için mi gecikti?

«Caddeye bakıyoruz, görünüyor uzaktan. Geliyor, pofluyarak oturuyor yanımıza :

«Ben böyle işlerde kendimi erbap sanırdım. Meğerse değilmişim. Boşuna böbürleniyormuşum. Anladığıma göre Hafız Kadir bozmuş işi. İstihareye yatmış, «sakın ha demişler rüyasında. Bu işde hayır yok. Zinhar birleştirmeyesin onları demiş, yeşil sarıklı iki ermiş. Gelip, anlatmış bu rüyayı Hacı Hüseyin'e. O da tamam demiş, ben zaten başlangıçta biliyordum bu işte terslik olduğunu.

Onun için yanaşmamıştım.

«İşte böyle Kaymakam Bey, bir rüya ile işi kesip atıyorlar.

«Ben, sözün burasında Behiç Beyin sözünü kestim :

«Nerede bu Hafız Kadir dediğin adam şimdi?

«Şurdaki kahvede oturuyor."

«Sen şimdi git ona. Hayır yalnız sen olmaz. İhsan'la beraber gidin. Kaymakam Bey akşam yemeğine, olmazsa kahve içmeğe çağırıyor, deyin. Mutlaka buraya getirin. Yoksa şimdi valiye, savcıya gider, durumu anlatırsam, alimallah tutuklattırırım onu."

«Behiç Beyle İhsan giderken, gözlerimdeki bağışlamaz ifadeye bakıyorlardı. Arkalarından seslendim. «Almadan gelmeyin ha» demeyi unutmadım. On dakika olmamıştı ki, İhsan ile Behiç'in ortasında, şişmanlıktan kamburlaşmış, sakallı yüzünde korkunun saklandığı Hafız Kadir geldi, karşıma oturdu. Kısa ve sert bir hatır soruştan sonra esasa geçtim hemen :

«Hayırlı bir işe giriştik biz Hafız efendi. İsteğimizde ciddiyiz. Evcilik oyunu oynamıyoruz. Siz kalkmışsınız rüyamda «olmaz» dediler bana diyerek, Hacı Hüseyin efendinin vereceği olumlu kararı değiştirmişsiniz. Sizin rüyanıza göre, o da isteğimizi geri çevirmiş. Bozduğunuz işi, düzeltmenizi istiyorum sizden.

«Hafız şaşırdı, ilkin ne söyleyeceğini bilemedi. Şaşı gözleri nereye baktığını belli etmeden fıldır fıldır oynuyordu. Bıyık ile sakal arasında kaldığını anlamıştı :

«Emredin, ne yapayım ben şimdi?

«Gayet basit dedim. Yarın akşam başka rüya göreceksiniz. Size emir veren yeşil sarıklı ermişler, geçen gece sana bu iş olmaz gibi görünüyor demiştik, iyice düşününce bu işin başlangıcı zor ama, sonu hayıra çıkıyor. Onların birleşmelerine yardımcı olacaksın, diyecek size. Ve bunu Hacı efendiye daha kandırıcı bir ifade ile anlatacaksın. Göreceksin iş büsbütün değişecek.

«Hafız'm aklı yatar gibi oldu. İşi daha sağlama bağlamak

için ekledim :

«Hem sizin ilk yaptığınız hareket bir suçtur. Savcıya aksettirirsem, hemen sizi tutuklarlar.

«Bu son söz çok etkili oldu.

«Bu işi hayırlı şekilde düzelteceğim. Bana bırakın siz işi, dedi. İzin istedi gitti.

«Üçümüz bir süre birbirimize baktık ve sustuk. İhsan Bey gülümsemeğe başladı :

«Bu işte biz acemi, sen usta çıktın. Anlaşıldı, kendi göbeğini kendin kesebileceksin.

«Başarılı sonuç alırsak, üçümüzün de emeği var bu işte. Ama Behiç Beyinki hepimizden fazla. Öyle değil mi?

«Behiç Bey sabırsızlandı :

«Evet Beyler, vakti kerahat geçip gidiyor. Karnım çok acıktı. Yemeklerimizi söylesek de öyle sürdürsek sohbetimizi.»

«İhsan Beyle ben «Tamam» dedik, çağırdık garsonu. On dakika geçmeden masamız mezelerle donatıldı. Kadehlerimizden ilk yudumu alınca, İhsan Bey :

«Bak bir noktayı unuttuk. Hafız Kadir'i de kuzu kuzu salıverdik. Sonucu ne kadar sonra alacağız Hafız'dan? Bunu kararlaştırmayı unuttuk.»

«Meraklanma sen.» diye kestim sözünü. Hafız zılgıtı yedi ya, yeter ona o. Gelecek hafta buraya gene geleceğiz. O zaman çağırtırız. Hem ben, özellikle söylemedim geleceğimiz günü. İşin içine hilekârlığı getirecek olurlarsa, o gün bulunmayabilirler kasabada. Göreceğiz bakalım gelecek hafta onların niyetini.»

«İhsan Bey kıs kıs gülüyordu. Cacıktan bir kaşık aldı:

«Gelecek hafta Hafız Kadir'i koydunsa bul, bilmem nerede mevlüt vardı, çağırdılar gittim der, Hatim duasında idim der, birkaç hafta yitiklere karışıverir. Ne yapabilirsin?»

«Ne mi yapabilirim? Külünü savururum alimallah. Jandarma çıkarırım peşinden. Kolay kolay atlatamaz bizi. Hacı ile Hafız kurnaz birer tilki belki. Bizim elimizde de devlet gücü var. Ne söy-

lüyorsun sen, dedim. Gerçekten de kafamın deli damarı atmasındı bir kez. Yer yarılıp saklansa, orada bulur onu, çıkarırdım ortaya.

«Sohbetimiz böyle sürdü gitti. Geç vakit oteldeki odalarımıza çekildik. Ertesi sabah sıcak basmadan arabamızda idik. Ve döndük kenar mahalleleri kerpiç evlerle dolu kasabamıza.

«Derin bir kuyudan su çeker gibi,. çektik haftanın günlerini. Pazartesi, salı, çarşamba. perşembe birbirlerini çekip götürdüler. Geldik tekrar cumartesinin bunaltıcı-sıcak güneşine. Belki yılın en sıcak günü idi. Cipte oturduğumuz yere yapışıyorduk. Asfalt görmemiş, yol makinesi görmemiş toprak yollardan geçip geldik Ç... ilinin Kent Kulübü'ne...

«Akşama daha saatler vardı. Kavruluyordu ortalık. Havuzun başı, öbür masalara oranla daha gölgelik ve serindi. Gene oraya oturduk. Ceketlerimizi sandalyelerin arkalıklarına taktık.

«Behiç Bey, ikindi ezanını duyar duymaz,, «Ben camiye gidiyorum. Hafız Kadir'i orada yakalayayım. Mutlaka oradadır o. Caminin imamı kendisi çünkü. Sonra ele geçirmek güç olur belki. Alıp gelirim.» diyerek yanımızdan uzaklaştı. Biz de gelelim diyecektim. Vaz geçtim sonra. Hacı Hüseyin efendi, nasıl olsa camide, hepimizi bir arada görmesin.

«Ha unuttum sana söylemeyi. Gelişlerimizin birinde, döneceğimiz saatte otelin önünde raslamıştık. Behiç Bey tanıştırmıştı bizi. Üçümüzü bir arada görürse ürker belki bizden. Sonra bu düşüncenin yanlış olduğu kanısı geçti belleğimden. Camiye gitseydik daha mı iyi olurdu acaba? Sonra «Yok, yok» dedim kendi kendime. Bizim namazımıza nasıl olsa inanmaz onlar.

«Sıcaklığın ilk etkisi geçip gitti üzerimizden. Salkım söğüte ufak ufak rüzgâr kımıldanışı bizi ürpertmeğe başladı. İkindi ezanının üzerinden bir saatten fazla zaman geçti. İkimiz de Behiç Bey ile Hafız'ı gözlüyorduk hep. Neden sonra Behiç Bey gözüktü. Ter içinde kalmıştı. Çay söyledi kendisine. Sonra öykünün sonunu getirdi.

«Ben en fazla Hafız Kadir'den korkmuştum. Fakat o oyun

oynamadı bize, gibi geliyor bana. Namazı kıldıktan sonra bir kenarda dua eder gibi kaldım biraz. Hacı Hüseyin çekti gitti. Cemaatin son kısmı çıkarken Hafız Kadir'e yanaştım. Beni görünce ürktü biraz, şaşı gözleri iyice ayrıldı birbirinden. Buraya getireyim dedim. Kabul etmedi. Başka bir kahveye gittik. Bir köşeye çekildik.

«Eğildi kulağıma: «Mirim haberler iyi» dedi. Ben ikinci istihareyi Hüseyin efendiye naklettim. Pek hoşlanmadı. Bana da belli etmek istemedi. Ama bin dereden su getirdi. «Kızı kaymakama verirsem, kasaba kasaba dolaştırır, bir daha yüzünü göremeyiz» dedi. Sonra ağabeyleri de bu evlenmeye razı değillermiş pek. Tabii mirasa güçlü bir kişinin ortak olmasını istemiyorlar daha çok, bana kalırsa. Ama mîrim en önemli nokta şu. Kaleyi içerden fethetmiş sayılırsınız. Çünkü Hüseyin efendi, bu konuyu karısına açmış, o da kızına söylemiş. İkisi de sevinçlerinden uçuyorlarmış. Bu iş olsun istiyorlarmış. Refikam cariyeniz gitmişti geçende onlara. Bu gözleme varmış orada. Olumlu imiş kararları. Ama Hacı'da bitiyor her şey tabii. Onu kandırmakta iş. Onu da evvel-allah ben yapacağım. Daha ne istiyorlar, bir kaymakam bulmuşlar, ayaklarına gelip istemiş. Onlar hâlâ nazlanıyorlar.»

«Behiç Bey sustu bir süre. Yeni bir düşünceye kaymış gibiydi gözleri. Terini yeniden beyaz mendiliyle sildi. Tekrar sözü aldı:

«Ben şimdi Hacı Hüseyin'e gidiyorum. Demir tavındayken dövülür. Daha fazla vakit geçirmeden sonucu alalım.» dedi ve gitti.

«Akşam çökmüştü yine. Üç-dört saat önceki sıcak kalmamıştı artık. Yayla rüzgârı serin nefesi ile bütün ağaçları ürpertiyordu. Karşı evin damındaki leylek gagasında getirdiği solucanlarla besliyordu yavrularını. Biraz ötede tek ayak üzerinde düşünüyordu öbür leylek. Buraya geldikçe hep onları seyrediyordum.

«Ortalık iyice kararmıştı. Sarı sarı ampüller gene yandı. Hüzün veren gece başladı. Ben neden yapayalnız bulurum Anadolu gecelerini diye düşünüyordum. Bunu bilmeyecek ne vardı? Anadolu illerinin, kasabalarının, köylerinin salt görünüşü değil, yapısal durumu,

kesiti keder verir insana. Her şey azdır burada çünkü. Işık, yol, uygarlık üzerine ne varsa azdır burada hep. Ben bile, ülkücü bir kesimden geldiğim halde yenilmiştim. Bir zenginin kızını almakta ayak diretir olmuştum. Ve bunu elde edersem, güçleneceğimi sanıyordum.

«Behiç Beyi beklerken, İhsan Beyin yanımda oturduğunu unutmuş, belleğimdeki tenha köy istasyonlarından bu düşüncelerle geçiyordum. Fakat dur, durak bilmiyordum, hep geçip gidiyordu kara vagonlar.

«Ne o Fikret Bey, gemilerin mi battı? Dalıp gitmişsin.»

«Baktım Behiç Bey dönmüş, oturmuştu karşıma. Sözünü sürdürdü:

«Hacı Hüseyin, ilkin ipe un sermek istedi ama, bırakmadım yakasını. Gelecek hafta verecek kesin cevabım. Oğulları ve karısı ile işi müzakere edecekmiş enine boyuna. Bana sorarsan, bu iş olacak artık, bana öyle görünüyor.»

«Sözü çok uzattım dostum. Bütün bu eğlenceli serüvenlerden sonra, söke söke aldım Hacı Hüseyin efendinin kızını. Memnun musun diyeceksin? Bunu ben de kesinlikle bilmiyorum. Karım, pek ilkel biçimde yetiştirilmiş. Daha doğrusu hiç eğitilmemiş. Evde odaya girince kapıyı açık bırakıyor, elektrikleri hiç söndürmüyor? Bunlara hiç alışmamış çünkü. Sokağa beraber çıkmayı hiç istemiyorum. Hep üç adım arkamdan yürüyor. Buralar tutucu çevreler. Pek düşmüyorum üzerine. Ama büyük kentlere gidersek, sıcak yaz günlerinde mantosunu sırtından, eşarpını başından nasıl atacak bilmem? Gerçi, kapalı çevrelerden gelen bazı kadınlar, kabak çiçeği gibi çabuk açılırlar. Ben ise bu biçim açılmasını istemiyorum pek.

«Ne yaparsın, buralardaki hayat akışı insanı çok güçlüyüm dediği sıralarda bile saman çöpü gibi sürükleyip götürüyor.

«Sen burada sürgünsün şimdi değil mi? Biraz uzun sürerse bu sürgünlük, seni bile burada evlendirmek isterler. Bir yerden sonra siyasal görüşün yozlaştırılır burada. Bıkarsın yaşadığın monoton

hayattan, değişiklik ister olursun. Öyle bir dişli çark var ki buralarda, usul usul kendine çekiyor her şeyi. Seni bilmem ama, beni çekip öğüttü bile... Çok kurtulmak istedim olmadı.»

Osman Fuat katılmadı bu görüşe :

«Sen kendini bırakmışsın o çarkın içine. İsteyerek girmişsin. Karşı durmayı istemiyorsun. Bir yerde direnme gücünü yitirirsen, orada ülkücülük biter. Paçanı kaptırmışsın bir kez. Kendini kurtarman çok güç olur.»

«Evet biraz öyle ama, koşullar oraya itiyor insanı. Haydi gidelim bir yere de beraber yemek yiyelim.»

42.

Konağın bitişiğinde Kadem Kalfanın evinde holde Sabahattin, Ayşe ve Kalfa oturmuşlardı. Günün sıcaklığı yeni yeni uzaklaşıyordu. Bahçede çiçekler, susuzluktan boyunlarını bükmüşlerdi. Kapı ardına kadar açıktı. Bir ayak sesi yaklaştı. Birden içeriye Fatin Bey girdi:

«Ooo... Siz burada mıydınız? Sesler duydum da, Kalfa kiminle konuşuyor diye merak ettim. Bakayım dedim. Nerelerdesiniz Sabahattin Bey? Babam, dün akşam sizi soruyordu.»

Ayşe durumu düzeltmek gereğini duydu. Sabahattin'den önce davrandı :

«Biraz önce geldik Fatin ağabey. Kadem Kalfanın kapısını açık bulduk, hatırını soralım dedik. Paşa amcam ve siz odalarınızdan inmemiştiniz daha, rahatsız etmeyelim dedik.»

«Estağfurullah, ben kitap okuyordum çalışma odamda. Babam da nerdeyse iner. Haydi terasa gidelim. Çay içeriz.»

Karı-koca birbirlerine baktılar. Durumu iyi yönettin der gibi gülümsedi Sabahattin. Bahçeden geçtiler, arka kapıdan köşke girdiler. Salondan geçerken antika çerçevelerde sararmış resimler hiç kımıldamadan aynı yüz çizgileriyle bakıyorlardı kendilerine. Vitrindeki gümüş takımları, koltukların arasmda duran sedef kakmalı sehpalar, piyano, piyanonun üzerindeki biblolar hep antika idi. Küçük bir müze denebilirdi buraya. Ayşe söylemişti : Şu salonda gördüğün eşyalardan biri çalınsa ya da yer değiştirse, hemen farkına varırdı Fatin ağabey... Fatin Beyin bütün hayatı, bu biblolar, bu antika piyano, bu sararmış fotoğrafların gümüş çerçeveleri, bu acem halıları ve bu stil takımdır demişti.

Sabahattin'in gözünde, bu değerler serisi pek fazla bir anlam taşımıyordu. Bunlar olmuş ya da olmamış, insanın değeri bilinmedikten sonra neye yarardı? Böyle düşünüyordu o...

Terasa ön bahçeye açılmış demir kapıdan çıkılıyordu. Kimbilir kaç yıllık, eskimiş hasır kanepeler vardı orada? Baktılar, Paşa her zamanki koltuğunda oturuyordu. Onları görünce yerinden kımıldadı. Bir zamanların sert paşası, şimdi iyice ihtiyarlamıştı artık...

«Buyurun kızım, buyurun oğlum. Kaç zamandır görünmediniz. Hiç bu kadar uzatmazdınız. Kızım, her vakit geliyor ama, sizi göremiyorduk.»

Sabahattin, bahçeye arkası dönük oturdu. Sağ omuzunun arkasındaki mermer sütûn onu kapıyordu. Gerçi bahçede yüksek boyda çiçekler, sarmaşıklar ve ağaçlar vardı. Ama ne de olsa, bir kişi sokaktan geçerken durarak bakarsa görünebilirdi. Orantılı olarak güvene aldı kendisini. Ayşe de yanına oturmuştu. O da güvende idi. Ama profilden bakınca ona, arada bir, gözlerinden kederli bir donukluk geçiyordu. Kısa sürelerle dalıyordu. Bu kaçış, sonunda nereye çıkaracaktı kocasını? Hep onu düşünüyor olmalıydı.

Sabahattin, biraz önce, Paşanın soru dolu bakışlarını ve sözlerini anımsadı:

«Efendim ben Ankara'da idim. Bakanlıkla tekrar göreve dönmek için temaslar yaptım. Dilekçe verdim. Sonuç alırım diye bekledim, üç-beş gün. Fakat bizde bürokrasi çarkı malûm, geç işliyor. O arada yaz nezlesi olmuşum. Hasta hasta yola çıkarmadı arkadaşlar. Böylece dönmekte geciktim biraz.»

Paşanın yüzünden bir gülümseme geçti. Konuyu değiştirdi. İkisinin tedirgin hâlini görünce:

«Bu akşam yemeği beraber yiyelim. Erken kalkmağa çalışmayın. Öyle değil mi Fatin?»

Fatin Bey hemen onayladı onu:

«Tabii baba. Tanrı ne verdi ise hep beraber yeriz. Kusura

bakmazsınız. Başka bir gün sabahtan bekleriz. Tiyatrodan, edebiyattan konuşuruz.»

Sabahattin, mermer sütûnu siper ederek, şöyle bir sokak tarafına baktı. Ayşe, gelirken peşine takılabilirlerdi. Köşkün önünde adam varsa, kıskıvrak yakalanırdı burada. Ruhsal yönden hazırlıksızdı. Âni bir çarpışmada vurulmuş gibi yenik düşerdi.

Ahmet Hulusi, kimbilir nasıl kızıyordu? Memurlar eli boş dönünce, küplere binip, onlara nasıl bağırıyordu? Şimdi tehlikeli sınıra gelmişti. Bu gece buradan ayrılınca, çanlar kimin için çalacaktı? Yüreği sakindi ama, kafasının içinde döşemelere sert sert basarak dolaşıyordu birtakım adamlar. Paşa bir şeyler anlatıyor, bitiremeden Fatin Bey alıyordu onun ağzından sözü. Uzun uzun konuşuyordu ince sesiyle. Arada bir bazı sözcükler kulağına çarpıyor, fakat anlatılanların hiçbirini anlamıyordu.

Bir boğuşmaya girmişti kafasındaki insanlar. Ayşe'ye baktı tekrar, yandan. O da sanki kocasının kafasındaki boğuşmayı seyrediyordu bir kenardan. Karanlıkta akan bir su gibi düşünüyordu hep.

Kadem Kalfa göründü kapıda :

«Buyurun, yemek hazır, acıkmışsınızdır.»

Sabahattin ona minnetle baktı. Onun insancıllığını nasıl unutabilirdi? Kendisinin neyi oluyordu? Hiçbir şeyi. Çıkarsız bir yürek taşıyordu göğsünde. Zenci diyorlardı, siyahi diyorlardı ona ama, ak bir sabah gibi aydınlıktı yüzü? Bir şiirin dizlerine dökmeliydi onu, içinden buna karar verdi.

Yemeği bitirdikleri vakit saat 21'i geçiyordu. Karı kocanın tedirginliği artmıştı. Üzerlerine bir örtü örtülmüştü, onun altında kımıldanıyorlardı sanki. Kahvelerini yudumlarlarken Paşa ve Fatin Bey, hep anılarım anlattılar. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ateşleri içinden geçerek, nasıl gelinmişti bugüne? Düşünceleri başka yerde, onu dinlediler.

Gerilmiş bir telin üzerinde yürüyeceklerdi biraz sonra. Zor dakikalar başlayacaktı. Karı - koca birbirlerine baktılar. Kalkma zamanı gelmişti. İzin istediler. Fatin Bey ve Kadem Kalfa uğurladılar... Ana kapının dışında, demir parmaklıklar vardı. Sabahattin orada kaldı. Ayşe'nin kulağına fısıldadı :

«Eve kadar ayrı ayrı gideceğiz. Sen normal yoldan, beni beklemeden git. Ben de değişik yollardan geleceğim.»

«Peki, sen gelinceye kadar bekleyeceğim evde.»

Ve Ayşe, tramvay durağına doğru hızla, yürüdü. Durağa yaklaşınca orada bekleyenlerin hepsinden kuşkulandı. Kendisine bakanlar da bakmayanlar da kuşkulu kişilerdi onun için. Bu koşullara alışmayanlar için, doğal durmak ne zordu?

Tramvaya binince biraz kendine geldi. Etrafındaki insanlara baktı. Şu, kapının yanında dikilen sarı yüzlü adamı gözü ısırıyordu. Belki kendisini izliyordu. «Ne olursa olsun.» dedi. «Sabahattin nasıl olsa yanımda yok. Beni izlemekle eline ne geçer?»

İskele durağında indi. Adamın ne yana gittiğini göremedi bile... Vapur yanaşmış bekliyordu... Karanlıkta simsiyah bir duman çıkarıyordu bacasından. Alt salona girdi, pencere kenarına oturdu. Uykulu yolcuları, gürültü yapan çocukları seyretti köprüye kadar. Sabahattin'i görememişti. Alt salonda olmadığına göre, yukarda ya da bodrumda bir yere oturabilirdi. Köprü iskelesine çıkarken, iyot getiren rüzgâr, uykudan iyice kurtardı onu. Yolcuları şöyle bir taradı. Yoktu Sabahattin. «Belki benim gözüme ilişmedi.» dedi kendi kendine. Kurtuluş-Bayazıt tramvayına atladı. Sonra tenha caddeler den hızla geçtiler.

Eve geldiği zaman, saat 23'ü hayli geçiyordu. Kocası görünürde yoktu. Uyku bastırmasın diye yüzünü yıkadı. Karanlıkta sedire uzandı. Beklemeğe başladı. Soldaki pencere açıktı, bunaltıcı bir sıcak geçiyordu gecenin içinden. Perde arada uçuşuyor sonra yerine düşüyordu.

Bu son aylarda sinirleri iyice zayıflamıştı. Bazı geceler uykusu gelmiyor, 2'ye 3'e kadar uyanık kalıyordu. Bazan da saat 20'de uyuklamağa başladığı oluyordu.

Oysa bu gece, dayanılmaz bir uyku bastırıyordu göz kapaklarını. Saate baktı, 24'e beş vardı. Merak ve korku ile uyku çarpışıyordu gözlerinde. Biraz dalıyor, sonra uyanıyor, çevresine bakınıyordu.

Çıldırmak işten değildi. Hâlâ gelmemişti Sabahattin. Yakalandı, yakalanmadı düşünceleri çarpışıyordu kafasında. Üzerine çektiği ince pike altında, sonunda uykuya daldı.

Düşünde, deniz kıyısında gezerken, düşer gibi oldu. Birden bire uyandı. Açık pencereden giren serin rüzgâr, iyot ile karışık gece kokusu getirmeğe başlamıştı. Kalktı yerinden, sofaya çıktı. Merdivenlerden aşağıya indi. Gelmemişti. Yukarı çıktı, soyundu yatağa girdi. Uykusu kaçmıştı. Bir vakit, sağa sola döndü, uyuyamadı. «Elektriği açsam, kitap okusam» diye bir düşünce geçti kafasından. Yapamadı bunu, rahat değildi, içinde huzur yoktu. Belki bir saatten fazla uyanık kaldı. Sonra tekrar daldı.

Gün ışırken, sokak kapısında bir anahtar döndü, kapı açıldı. O anda uyandı Ayşe. Merdivenden bir gıcırtı geldi. Sabahattin açık kapıdan içeri girdi. Karyolanın ayakucuna çöktü. Yorgundu, uykusuzdu. Ayşe'nin yardımı ile soyundu ve yattı. Yatar yatmaz da uyudu. Artık kapılar tutulsa, etraf çevrilse uyanmazdı belki de...

43.

Camlara yağmur vuruyordu. Arada bir şimşek çakıyor, ortalık birden aydınlanıyordu. Balıkpazarı'nda Hürriyet meyhanesi tıklım tıklım doluydu. Kırmızı, açık şarabın kokusu, bütün sarhoşları sarmıştı. Ciğer ızgara, roka salata, kırmızı şarap, ortak meze ve içki idi burada. 1943'ün kerpiç parçası gibi ekmeği, karne ile veriliyordu.

Sait Hüsnü, yarınki karnesini çıkardı, garsona uzattı :

«Bize ekmek ve bir şişe şarap getir.» dedi.

Garson karneye baktı:

«Bu yarınki bayım.» Sonra başını iki yana salladı ve uzaklaştı.

Kemal Ahmet, dut gibi olmuştu. Bu saatten sonra, ve bu yağmurda gazeteye gidecek, düzeltme yapacaktı. Afyonla şarap göz kapaklarına iyice bindirmişti. Kurşun vardı sanki üzerlerinde. Gözlerini açmağa gayret ediyor, fakat başı gene masaya düşüyordu.

Sait Hüsnü, kaşındaki yara izini yokladı, iyi olmuştu ama, yeri belli idi. Biraz önce, Kemal Ahmet'in yüzünü seyretmişti. Burnu kızarmıştı. Yanaklarında ince ince kırmızı damarlar, ona bir sanatoryumluk hasta çehresi vermişti. Kemal Ahmet hasta idi. İki aydır yatak sırası bekliyordu. Bir ara başını kaldırdı, etrafına bakındı. Sonra tekrar koydu alnını masanın mermerine. Hemen uyudu, belki de sızdı.

Sait Hüsnü'nün yalnızlıktan canı sıkılmıştı. Bir iki bardak içe-

rim diye girmişti buraya. Kemal Ahmet'i gördü. Tek başına içiyordu. Onu görünce masasına gitti. Ama çok sarhoştu. Nasıl götürecekti onu, bu yağmurda gazeteye. Ciğer ızgarası ve şarabı geldi... Çarçabuk içti bir bardak. Acı ve buruk bir mayi dilini ıslattı. Biraz sonra da uyuşukluk verdi. Bile bile zehir içiyor gibi geldi ona. Parmakları gene kaşında kapanan yaraya gitti. Ciğeri bitirmişti, ikinci bardağı dikti.

Alkol denizine düşmüş ve biraz afyon yutmuştu sanki. Öyle geldi kendisine. İstemeden içiyordu içkiyi. Şöyle etrafına bakındı. Cıgara dumanı içindeki insanlar, birbirlerine neler anlatıyorlardı. İşte şu masadakiler tiyatro sanatçısı idi. Öbür masadaki grubu gözü ısırıyordu. İkisi yazar, ikisi de ozandı onların. Söyledikleri anlaşılmıyordu. Aralarında hararetli bir konuşma vardı. El hareketlerinden anlaşılıyordu bu.

Üçüncü masadakiler dublaj emekçileri idi. Günde 5 ya da 6 liraya, yabancı filimleri Türkçeleştiriyorlardı. Dördü de sıska idi. Acaba doyasıya hiç karınlarım doyurmamışlar mıydı bunlar? Belki de ben yanılıyorum, dedi kendi kendine. Yüzlerinin sarılığı şaşırtıyordu insanı. Belki de meyhanenin az ışıklı oluşundan öyle görünüyorlardı. Ama dar omuzları, avurtlarının çökük oluşu, bu loş ışık altında acı bir kader gibi görülüyordu. Cıgarasını tazeledi. Öf! ne çok içiyorum diye içinden söylendi. Solunum organları gene de iyi dayanıyordu bu kadar nikotine...

Şarap şişesinin dibinde kalan son kısmı da bardağına boşalttı. Yarıma yakın bardağı dikti. Kemal Ahmet, hâlâ uyuyordu. Hatta horluyordu. Usul usul dürttü onu. «Bırak uyuyacağım» diye iki söz mırıldandı. Aldırmadı bu söze, tekrar omuzunu sarstı. Başını kaldırdı, gözleri kan içinde idi. Bu kez bir şey söylemedi. Kızgın kızgın baktı. Sait Hüsnü :

«Haydi gidiyoruz, meyhane kapanacak.»

Kemal Ahmet çaresizliğe büründü. Tarif edilmez bir keder

vardı yüzünde. Başka ne yapabilirdi? Aksi halde meyhane kapanırken kapının önüne atıverirlerdi insanı.

Kaç kez olmuştu böyle. Islak kaldırımlarda sızmış, bekçiler koluna girip karakola götürmüştü onu. Hazır kendisine destek olacak arkadaşı varken, yağmurda kuzu kuzu yola düşmek en yararlı işti.

Garson bitmişti masanın başında. Hesabı denkleştirip ödediler. Sokağa çıkınca, yağmurun dinmiş olduğunu gördüler. Tatlı bir serinlik geçiyordu insanın yüzünden. Az sonra Kemal Ahmet, kendine geldi. Alışıktı böyle gecelere. Durak önlerinde idi. Kalabalık bir tramvaya bindiler.

Şişhane'den hızla inerlerken, bu kez Sait Hüsnü'nün başı dönmeğe başladı. «Boşuna afyonlu şarap dememişler bu şaraba» dedi içinden. Köprüye varınca, geçer gibi oldu baş dönmesi. Birdenbire durdu tramvay. Biraz beklediler. Aşağıya inip binen biletçi «Yol tıkalı.» dedi.

Bir iki dakika sonra kararsızlık çözüldü. Yolcular yavaş yavaş inmeğe başladılar. Karşıdan gelen tramvay raydan çıkmıştı ve yol tıkanmıştı. Köprünün üzerinde, Haliç'in ayazını yiyerek beklemeğe başladılar. Yolun açılması için bir çalışma yoktu. Her tramvay geldiği doğrultuya doğru yolcu alıp gidecek diye seslendiler.

O sırada Sait Hüsnü'nün kolunu tuttu birisi. Döndü baktı kasketini kaşlarına kadar indirmiş Sabahattin idi bu :

«Nereye gidiyorsun Sait, ne haber?»

Sait Hüsnü, iki tarafına bakındı. Kemal Ahmet'i göstererek :

«Bu sarhoşu götürüyorum gazeteye. Sonra fısıltı ile Her yerde seni arıyorlar. Ele geçmemeğe çalış. Sakın yakalanma.»

«Seni ne zaman bıraktılar?»

«Oniki gün oldu. Çok eziyet ettiler. Yaralarım yeni iyi oldu?»

«Neden dövüyorlar? Senin ne suçun var?»

«Onlar suça falan bakmıyorlar. Gelişi güzel tutukluyorlar. İş anlaşılıncaya kadar insanda ne göz kalıyor, ne kafa. Senin gözünü korkutmayayım ama, (durakladı biraz) arandığım işittim.»

Sabahattin etrafına bakındı :

«Haydi eyvallah.» deyip uzaklaştı. Karaköy tarafına giden tramvaya son anda atladı, araba süratle uzaklaştı. Onlar da Eminönü yönüne gidecek olan tramvaya atladılar. Raydan çıkan araba kaldı yalnız ortada.

Sabahattin, Kemal Ahmet çok sarhoş olduğu için konuşmamıştı onunla. O da kalabalıkta Sait Hüsnü ile konuştuğunu pek farketmemişti.

Ne zor bir hayattı onunkisi de? Gecenin üçüne kadar kolon kolon yazı düzeltmesi yapmak. Her gece, herkesin uyuduğu saatlerde, gergin uykusuzluk telinin üzerinde yürür gibi, yeni dizilmiş yazılara eğilmek her dakika insanın sağlığını gram gram yitirmek kadar yıpratıcı bir çalışmaydı bu.

Sabahattin, tramvayın arka sahanlığında, biraz önce Sait Hüsnü'nün söylediği sözlerin getirdiği haberin verdiği tehlikeleri yeni anlamış gibi irkildi birden.

Tramvay gıcırtı ile çıkıyordu Şişhane yokuşunu, hem yokuş hem çok dolu olduğu için ağır ağır tırmanıyordu araba. «Nereye gidiyorum?» dedi kendi kendine. Sonra değiştirdi düşüncesini. «Nereye gitmeliyim?» diye iki sözcük geçti dudaklarından.

«Eve gitmeğe kalksam, sarılmıştır bizim sokak bir sıçan gibi yakalanırım orada?» dedi içinden.

Yolcuların bir bölüğü Tepebaşı'nda indi. Fakat yenileri bindi. Gecenin bu saatinde, sokaklar, caddeler, bırakılmışlık içinde idi, artık. Uykunun damlası düşmemişti gözlerine. Hiç kimse konuşmuyordu tramvayda. Yalnız, biletçi duraklara gelindikçe, durak isimlerini söylüyordu ineceklere.

Taksim'e gelince, araba tenhalaştı. Sabahattin de ineyim mi,

inmeyeyim mi? diye kuşku ile bakındı etrafına. Sahanlığın kapısma kadar geldiği halde, inmedi. Burada inse nereye gidebilirdi? Taksim dönemecine geçince hızlandı tramvay. İki dakika sonra Harbiye'de durdu. Biletçinin yorgun sesi, herkesi dalgınlığından uyandırdı :

«Buraya kadar.»

Hiç kuşkusu olmayan bir yolcu gibi indi aşağıya. Sol taraftaki yaya kaldırımından yürümeğe başladı. Evlerine geç kalmış insanlar yanından geçiyorlardı. Hiç kimse, kimseye dikkatle bakmıyordu. Yalnız Sabahattin inceliyordu karşıdan gelenleri. Havada yağmur kokusundan kalma rutubet vardı. Bulutlar dağılmış, ay çıkmıştı. Rüzgârsız bir gece dolaşıyordu caddelerde..

Kurtuluş tramvay caddesine saptı. Daha da tenhalaşmıştı yol. Burada kaçmak kadar, yakalanmak da kolaydı. Tehlike anında iyi koşabilirse, kurtulabilirdi. Ama aksi bir rastlantı olur da, karşıdan bekçiler çıkarsa önüne, o zaman kurtulmak zordu. İşi bu evreye getirmemek gerekirdi.

Ters taraftan kendi sokaklarına girmek istiyordu. Nasıl olsa kendi sokağının önünden geçecekti. Adımlarını iyice yavaşlattı. Kimse yoktu sokakta. Işıklarını söndürmüş evler, birbirine yaslanmıştı. Evlerin girinti ve çıkıntılarını hesaplamak gerekirdi. Oralara sinmiş olamazlar mıydı? Kendi evinin bulunduğu adayı dolandı, sokağın öbür ucuna gelince tekrar yavaşladı. Sokağa sapacağı sırada, evlerinin önünde iki kişinin durduğunu gördü. Arkaları yarım dönüktü. Birisini Arap Cemal'e benzetti. Bir kararsızlık anı geçirdi. Geriye mi dönsem, yoksa devam mı etsem gibilerde düşündü. Yürüdü geçti sokağın ağzını. Geriye dönüş yapsa, görürlerse peşine düşerlerdi. Oysa şimdi uzaktan farkedilmez bir karaltı gibi geçip gitti. Daha ilerde tramvay caddesine çıkınca, kararını verdi. Kemal Ahmet'in çalıştığı gazeteye gidecekti. Geceyi sokaklarda geçirmektense, onun yanında oyalanırdı. Birkaç kez oraya gitmiş, onun yazı düzeltmelerine yardım etmişti. Görünürde tramvay yoktu. Buradan oraya nasıl yayan giderdi?

Harbiye'ye çıktı. Bir tramvay duruyordu orta yerde. Hızlandı oraya doğru. İçinde uyukluyordu biletçi. Vatman yoktu yerinde. Bindi, tek kişilik bir kanapeye oturdu. Biraz sonra, ön kapıdan yerine geçti vatman. Onun ayağının altındaki çana bir iki dokunuş ile uyandı biletçi ve güçlükle yerinden kalktı. İşçi kılıklı üç kişi daha bindi son anda.. Biletçi:

«Tamam!» deyince hareket ettiler. Çelik tekerlekler, rayların üzerinde hızla dönmeye başladı. Sabahattin gözlerini yumdu;

«Biraz uyuyabilsem.» diyerek başını eline dayadı. Gözlerini yumup, vücudunu böyle bırakmak dinlendirecekti onu. Gerili sinirleri gevşedi daldı. Eminönü'ne gelinceye kadar kestirdi...

Dördüncü Vakıf Hanını geçince, şöyle sol taraftaki binaya baktı. Üst katta,, birkaç pencerede ışık vardı. «Gecenin bu saatinde patlamaya hazır bomba sandıklarının yanından geçmişti sanki. Ayaklarının ucuna basa basa, iki büklüm yürüyordu içindeki adam. Az daha Sirkeci durağında inmeyi unutacaktı. Vatman da acele ediyordu yatağına kavuşmak için.

Ön kapıyı açtı, atladı yere.. Sirkeci otellerini, lokantaları geçti. Ankara Caddesi sessizdi ama, arada bir gelip giden insanlar görünüyordu. Ankara Caddesi, Meserret Kıraathanesi'ne kadar hafif meyillidir, ondan sonra dikleşir. Tırmanmaya başladı, yokuşu tamamlamadan karşıya geçti.

Açık kapıdan içeriye girince, basımevlerine özgü bir koku girdi burnunun deliklerine. Dik merdiveni çıktı. «Düzeltici»lerin çalıştığı büyük odaya şöyle kapıdan bir baktı. Cigara dumanı masaların bir metre yukarsını kaplamıştı. Üç düzeltici büyük masanın birer köşesinde çalışıyorlardı. Kemal Ahmet'in cıgarası izmaritle dolu tablada tütüyor, gecenin bu geç saatinde ömrünü tüketiyordu durmadan.

Başını kaldırınca, kapının eşiğinde dikilen Sabahattin'i gördü, gözlüğünü çıkardı. İlkin tanıyamadı, sonra gülümsedi. Bu gülümseme yanaklarındaki kırışıklıklardan belli oluyordu. Gözleri yine kanlı kanlıydı. Ağlıyor, acı çekiyor sanılırdı. Sabahattin, güvende

olduğunu anlayınca :

«Kolay gelsin Kemal Ahmet, sana yardım etmeğe geldim»

«Hay yaşayasın, gel otur karşıma.»

Öbür düzelticiler, bir süre baktılar, sonra tekrar çalışmaya koyuldular. İlgisizdiler onlara karşı. Önlerindeki işleri, bir an önce bitirmek istiyorlardı. Uzun bir kolon yazıyı Sabahattin okudu, Kemal Ahmet düzeltti ve cıgara molasına geçtiler :

«Cancağızım Sabahattin, sen bir vakittir görünmüyorsun ortalıkta nerelerdesin?»

«Ankara'da idim, yeni döndüm. Bu gece sana bir uğrayayım dedim.»

«Sağ ol cancağızım sağol. Şimdi bir hamle yaparız, bitiririz şu kolonları.»

«İstersen sen ayrı kolon düzelt, ben ayrı. Daha çabuk biter.»

«Oldu cancağızım, iyi akıl ettin.»

İki saate yakın baş kaldırmadan çalıştılar. Bitirdikleri zaman Sabahattin'in gözleri ağrımağa başladı. Saat üçü çoktan geçmişti. Öbür düzelticiler «iyi geceler!» deyip gitmişlerdi. Kemal Ahmet'in sarı yüzünde ölü bir durgunluk vardı. Alkolün etkisi geçmiş, bir düşüncü bulutuna girmişti.

«Haydi gidelim.» diyebildi halsizlikle.

«Bu saatte hangi vasıta ile gidebiliyorsun evine?»

«Sirkeci'den tramvay personelini taşıyan arabalar geçer. Onlara rastlarsak bineceğiz.»

«Yani iş, raslantıya kalıyor.»

«Öyle gibi. Her gece köprü kapandıktan sonra geçer onlar buradan.»

Sabahattin, hangi yolla nereye gideceğini düşündü şöyle bir an. Yokuştan aşağı inmeğe başladılar.

Sis miydi, duman mıydı ortalığı kaplayan? Bütün çukur yerlere sis inmişti. Denizin karanlığına daha çok çökmüştü.

Durağa geldiler. Hâlâ kararını verememişti, Sabahattin. Hangi yöne gidecekti? Sabah olsa, vasıtalar işlese, ilk vapur ile bo-

ğaza giderdi, Şu bir, birbuçuk saati nasıl doldurmalıydı?

Sirkeci'de hayat başlamak üzere idi. Aklına Gülhane Parkı geldi. Ama bu saatlerde bekçilerle karşılaşırsa ne aradığını sorarlar, hırsız sanıp karakola götürebilirlerdi.

Kemal Ahmet'e baktı. Ayakta uyuyordu zavallıcık. O sırada bir tramvay göründü :

«Haydi sen buna bin Kemal. İyi geceler!» deyip, onun binmesine yardım etti :

Sisli gecenin rutubetli havası, uykusunu kaçırmıştı. Gülhane'ye doğru yürümeğe başladı. Bitmeyen gece peşinden sürüklüyordu onu. Beş altı saat önce Ayşe'den ayrılırken, onun söylediklerini anımsadı :

«Bekleyeceğim seni gelinceye kadar.»

Oysa sözünde duramamıştı Sabahattin. Sabah inmek üzere idi, kaldırımlara. Ortalık aydınlandıktan sonra, tehlikeli dakikalar onu adım adım izleyecekti. İyice gerilmiş bir telin üzerinde kalacaktı. Geri döndü. Arka yollardan geçerek köprüye geldi. Dumanlarını tüttürüyorlardı vapurlar. Sis olduğu gibi duruyordu.

Merdivenlerden aşağı indi, orada yolcular birikmişti. Bekleme salonunda uyuklayanlar vardı. Boğaz iskelelerine kalkacaktı bu gemi. Demirkapı açılmamıştı daha.

Bir simit aldı, onu yerken salepçi göründü. Gözlerine buğusu gire gire sahlebi içti. Biraz kendine geldi. Bir yatak tütüyordu, kafasını saran yorgunluğun içinde.

Derken demir kapılar açıldı. Biletini alarak, o da girdi içeri. Alt salona indi. Yolcu fazla olmadığından kimse inmemişti aşağıya. Kanapeye uzandı. Uzanması ile uykuya dalması bir oldu. Üç dakikada karanlık bir dağ uçurumuna düşmüştü sanki. Uyku alıp götürmüştü onu.

44.

Uyandığı zaman, az daha sedirden aşağıya düşüyordu. Bir gürültü ile uyandı. Bu gürültü nereden geliyordu? Güm güm sesler, tekrar gelince, sokak kapısına vurulduğunu anladı. Etrafına bakındı. Gözü çiviye asılı sabahlığa ilişti. Hemen onu sırtına geçirmeliydi. Sonra yanlış bir hareket yaptığını anladı. Yeni uykudan kalktığı nasıl olsa belli olacaktı. Gece soyunmadan yattığını anımsadı. Bluzunu çıkardı, sabahlığını öyle giydi. Aşağıya indi, kapıyı araladı. Son günlerde sık sık gördüğü çok esmer yüzü tanıdı. Bronşitli göğüsten gelen kılçıklı bir ses sordu :

«Ayşe Hanım, Sabahattin Bey evde mi?»

«Hayır.»

«O halde nerede?»

«Bilmiyorum.»

Adam, beş - altı saniye kurnazca sustu. Yutkundu. Boş atıp dolu tutturmayı denedi :

«Buraya ara sıra geldiğini görmüşler. Saklanmakla iyi etmiyor. Daha zorlaştırıyor durumunu.»

«Buraya hiç gelmedi. Gelmiş olsa, evi her an göz altında tutuyorsunuz. Siz görürdünüz ilk önce..»

Arap Cemal, atlatılmış olmanın sıkıntısı ile sinirli bir el hareketi yaptı :

«O halde sizi götüreceğim. Hazırlanın.»

Ayşe bunu bekliyordu her gün. Şimdi başka çare bulamadıklarına göre, kendisine gözdağı vereceklerdi. Gece Sabahattin yakalanmamıştı demek.

«Biraz bekleyin, hazırlanayım da gidelim.»

Kapıyı adamın yüzüne örttü. Yukarı çıkıp çabucak giyindi. Sonra düştüler yola. Karnını yokladı. Hamileliği belli oluyordu artık.

Müdüriyet'e ikinci gelişiydi bu. Birincisinde Sabahattin'in eşyalarını getirmişti. Bu sefer «mevcuden» getiriliyordu. Arada böyle bir fark vardı.

Üst kata çıktıkları vakit, saçları, sakalları uzamış, üstleri perişan iki genç geçti koridordan. Birini tanır gibiydi. O da kendisine acıyla ve saygıyla baktı.

Bir kapının önünde bekletildi bir süre. Arap Cemal, içeri girip çıktı. «Gir» diye işaret etti.

Ahmet Hulusi, ayakta duruyor, kendisine dikkat bile etmiyordu. Sonra büsbütün arkasına döndü, pencereden bakmağa başladı. Yorulmuştu ayakta dikilmekten, oradaki sandalyeye çöktü. Bu adam, söze başlamadan önce, sinir savaşı yapmak istiyordu anlaşılan. Sabahattin, bu tür ruhsal baskıları anlatmıştı ona eskiden. Pek hazırlıksız sayılmazdı.

Ahmet Hulusi döndü yerine oturdu :

«Ben size otur demedim, niye oturdunuz?»

«Bir kadın içeri girince, önce oturtulur. Niçin çağırılmış olursa olsun. Biz okullarda bunu da öğretiyoruz küçücük öğrencilerimize.»

«Suçlular otur denilmeden oturmazlar. Siz de kocanız gibi âsisiniz demek.»

«Kocam ve ben suçlu değiliz. Sizler istediğiniz insanlara suçlu gözü ile bakıyorsunuz. Bir kez böyle baktınız mı, her şey tamam, suçludur onlar. Yanılgınız burada başlıyor.»

Ayşe sinirlenmişti. Mendilini çıkardı, gözlerini sildi. Ahmet Hulûsi'nin kılı kıpırdamadı. Hiçbir merhamet pırıltısı yoktu gözlerinde. Cıgarasını tazeledi. Hiçbir şey olmamış gibi, esas konuya geçti :

«Peki ne olacak kocanızın durumu? Ne zaman gelip teslim olacak? Böyle kaçmakla kurtuldum sanıyorsa, aldanıyor. Siz bize

yardımcı olun da, onu bu çıkmazdan kurtarın.»

«Bütün güçler sizin elinizde. Ben kaç zamandır görmüyorum yüzünü. Ankara'ya gitti, bir daha haber alamadım. Orada ya da burada yakaladınız sanıyordum. Sonra kuzum, söyler misiniz bana, kocamın suçu nedir? Suçlu ise birkaç ay önce götürdünüz, sonra neden bıraktınız?»

«Size söylemiştir suçunun ne olduğunu. Kendi ayağı ile gelip, bize beni arıyormuşsunuz, geldim işte. Sorun soracağınızı, dese ya. Ama görüyorsunuz ki, gelip teslim olmuyor bir türlü.»

Ayşe konuşmayı bitirmek istedi. Ayağa kalktı.

«Görüyorsunuz hâlimi, rahatsızım. Söyleyeceğiniz bitti ise gideyim.»

«Gidin, gidin ama, Sabahattin'i gönderin bize. Durumunu zorlaştırmasın, nasıl olsa düşecek bir gün buraya.»

Ayşe, sokağa çıkınca ferahladı. Hızla uzaklaştı oradan. Sabahattin, neredeydi acaba şimdi? Gece kapıda alelacele ayrılmışlardı. Eve hemen dönecek sanmıştı. Sevgisi azalmıyor, artıyordu ona karşı. Kendisinden uzakta geçen günler, alev alev yanıyordu gözünün önünde. Şu sıkıntılar, kederler bir bitseydi. «Bize de güneş doğar bir gün elbet.» dedi içinden. Bir an önce eve dönmek için, durağa yöneldi.

45.

Sabahattin bir gürültü ile uyandı. Uykusu öyle derinlerde bölünmüştü ki, ilkin nerde olduğunu ammsıyamadı. Etrafına bakınınca sekiz - on gencin, kendi evrenlerinde konuşmaya daldıklarını gördü. Bu gençlerin, boğazda çalıştıkları bir iş yeri olmalıydı. Sabahın köründe oraya gidiyorlardı. Vapur nereye gelmişti acaba? Yorgunluktan doğrulamadı yerinde. Yumdu gözlerini. Kırlarda yeşil çimenlere uzanmış gibi uykuyu bekledi bir süre.

Vapur yavaşladı. Bir iskeleye yanaşacaklardı gene. Gençler hazırlandı, yukarı çıktılar. Merak etti. «Neresi idi burası?» Merdiveni altı yedi basamak tırmandı. Sol taraftaki iskelenin yazısını okudu: İstinye idi burası. Gençler tersanede çalışıyorlardı demek. İndi yerine, uzandı. Uykusu bölündüğü için, şakakları zonkluyordu. «Bir saat daha uyuyabilsem» dedi kendi kendine.

Yazın, bu güzel havada kim inerdi alt salona? Şansı vardı. Aşağıya kimse inmedi. Uyku göz kapaklarına yaklaştı yaklaştı, sonra gene uzaklaştı. Açamıyordu gözlerini. Uyku aldı götürdü, yeşil bir dağ yamacına. Bir ağaç altında bıraktı...

Ilık bir suda sırtüstü uzanmış, gider gibiyken, omuzunu sarstılar. Gözlerini güçlükle açtı. Beyaz gömlekli, gemici şapkalı bir adam bilet soruyordu Çıkardı biletini deldirdi. Nereye geldiklerini sordu. Bilet kontrolörü, öbür yolculara da duyuracak biçimde yüksek sesle cevap verdi :

«Sarıyer'e gidiyoruz. Sarıyer'de inecekler hazırlansın.»

Uykusu açılmıştı artık. «Sarıyer'de inerim» diye düşündü. Saatine baktı. Yediyi geçiyordu. Yukarı çıkınca : «Dünya varmış» dedi. Hafif bir rüzgâr, iyot kokulu denizin serinliğini yüzüne çarpınca,

bütün karamsarlıklar bir anda yitip gitti. Sis iyice dağılmıştı. Masmavi bir gök uzanıyordu. Bütün bütün bulutsuzdu gökyüzü. Martılar denize sürünerek geçiyorlar, özgürlük gibisi var mı diyorlardı sanki. Oysa onların dünyada, daha doğru bir deyimle İstanbul'da olup bitenlerden hiç haberleri yoktu. Birtakım insanların neler çektiklerinin farkında bile değillerdi. Yalnız karınlarını doyurmak ve mevsimi gelince çoğalmayı isterlerdi hep.

Tahta döşemeleri sallanan harap iskeleye indi. Resmi elbiseli polisin yanından geçti. Ne iyiydi burası. Hiç kimse, kimse ile ilgilenmiyordu. Kıyıda yürümeğe başladı. Ayşe ile buraya iki kez gelmişlerdi. Ne kadar uzakta idi şimdi o günlerden? «Böyle düşünmemeliyim» dedi. «Karanlığa kaptıracağım kendimi.» Hemen orada gazeteciden iki gazete aldı. Bir kahvenin bahçesine oturdu. Okumağa başladı.

İki gazeteyi devrettiği zaman, saat 11'i geçiyordu. «Ne bitmez gün, akşama daha yıl var.» dedi. İyice acıkmıştı. Ünlü Sarıyer börekçisine girdi. Soğuk ayran, sıcak börekle karnını doyurdu.

Biraz sonra uyku inecekti gözlerine. Madenlere doğru yürümek, belki elverişli bir yer çıkarırdı karşısına. Yürüdükçe, değişik biçimdeki doğayı seyrediyordu. Hep sürülmüştü tarlalar, böğürtlenlerle çevrili bahçeler vardı iki yanında. Bunlardan birine girse, hırsız diye başım belâya sokabilirdi.

Şurada tepede tek bir ağaç görünüyordu. Belki sahipsiz arazi idi burası. Oraya vardığında terlemişti. Oturdu, dinlendi. Ağacın altı püfür püfür esiyordu. Şapkasını, orada bulduğu büyücek taşın üzerine yerleştirdi. Yastık yaptı kendisine. Uzandı, dayadı başını sert yastığına. Rüzgâr, yarı kurumuş otların üzerinden getirdiği kokuyu, burnunun deliklerine yaklaştırıp yaklaştırıp uzaklaştırıyordu. Yüzüne çarpan bu meltem okşayışı içinde, uyuya kaldı.

Güneş dikine durduğu yerden yavaş yavaş inmeğe geçtiği sırada uyandı. Saat 15'i geçiyordu. Gene öyle yattı. «Gökyüzünü sey-

retmek de yorgunluğu gideriyor» dedi ve daldı.

Düşünde bir duvarda yürürken düşer gibi oldu. Oysa gök, gene maviydi. Pamuk pamuk ak bir bulut parçası, güneye doğru gidiyordu. Doğruldu, oturdu yerine. Yatmaktan sırtı ve omuzları uyuşmuştu. Kollarıyla hareketler yaptı. Uzak, bomboş kırları seyretti. Belki elli çeşit yeşil vardı. Bir şiirden beş dize anımsadı :

Geçiyor hayat
Geçiyor bulutların peşine takılıp
Şimdi burdaysam da kendim
Gözlerinin denizine giriyorum
Karamsarlığı atıp

Bütün düşlerden sıyrılmıştı. Yeteri kadar dinlenmiş ve uyumuştu. Üstünü başını düzeltti, tozları silkti. Pantolonuna sarılan dikenli otları temizledi. Yola düştü.

Yarım saatten fazla yürüdü. İki payton geçti, yanından. Birincisinde kalabalık bir aile, ikincisinde bir çift vardı. «Bunlar yeni sevdalı ya da yeni evliler» dedi kendi kendisine.

Sarıyer'in kıyı caddesinde, akşam gezintisine çıkmıştı herkes. Kadınlar, kızlar, çocuklar, genç erkekler konuşa - gülüşe yürüyorlardı. «Bendeki keder, bendeki sıkıntı hiçbirinde yok» dedi. Karamsarlığı attıkça, o gene üstüne üstüne geliyordu. Bazan yenik bile düşüyordu.

Cebindeki parayı yokladı, hesapladı. Bir sütlâç yersem, akşam yemeği yerini tutar diye söylendi. Gecenin ne getireceği belli olmazdı. Sokaklarda da kalabilirdi, yakalanıp içeriye de kapatılabilirdi. Eve kazasız, belâsız ulaşabilirse, karısı Ayşe ona dünyaları verebilirdi. Ne tuhaf, bir anda mutsuz, bir dakika sonra mutluydu insan. Bakalım hangisi çıkacaktı karşısına bu gece?

Farkında olmadan, yolunun üstündeki mahallebiciye girip oturmuştu. Garson başında dikilip soruyordu :

«Ne emredersiniz bayım?»

«Sütlaç..»

«Dondurmalı mı olsun?»

«Hayır, sade.»

Kendisini, Ayşe ile karşılıklı oturmuş gibi düşünüyordu. Öylesine dalgın, ağır ağır yiyordu sütlacını.

Kederli dalgınlığını orada bıraktı. Dışarı çıktı. Tehlikeli dönemece gecenin karanlığı ile birlikte yaklaşacaktı. Gündüzden daha uyanık olmalıydı.

Ortalık kararmış ışıklar yanmıştı. Otobüs durağına doğru yürüdü. Bekleyen otobüse bindi ve önde, pencere kenarına oturdu. Yol boyunca boğazı seyrederdi mavi karanlıkta. Beş dakika geçti, on dakika geçti. Şoför görünürlerde yoktu. İnsanoğlu, bir taşıta bindi mi, hemen hareket etmesini ister. Sabahattin de bu ruhsal durumun baskısı altında idi. Neden sonra göründü şoför. Motoru çalıştırdı. Hareket ettiler.

Aralık pencereden gelen serin deniz havası, belleğine zindelik getirdi. Düşünceden düşünceye atlıyor, duraklara geldikçe, kopuyordu bir önceki durumdan. Gündüz kaçtığı yerlere, şimdi sessizce yaklaşıyordu. İki yanı ağaçlıklı bir yoldan, yaprak kokusu içinde geçtiler.

Otobüsün içi iyice doluydu artık. Yolculara dikkat etmiyordu. Kendisini izleyen bir kişi olsa, boğuşabilirdi onunla. Bunu göze almıştı ama, gereksizdi bu. Zaten siyasî kısım memurları, halkın önünde, gürültü, patırtı yapmayı pek sevmezlerdi. Sonra aksi bir raslantı beklemiyordu pek. Osman bey durağında iner, arka yollardan eve girmeğe çalışırdı.

Kırlarda biraz uyumasına rağmen, bir gün, bir gecelik sinir gerginliği, bu kez onu perişan etmişti. Evi ve karısı gözünde tütüyordu. Dün gece sokaklardan el ayak çekilince, eve girebilirim demişti ama yanılmıştı ve bunun sakıncalı olduğunu görmüştü.

Biletçi «Osmanbey» deyince, daldığı düşüncelerden sıyrıldı. Başka yolcularla birlikte indi. Bulgar Çarşısı'ndan geçti. Bazı za-

manlarda, kalabalık arasından geçti. Bazı zamanlarda, kalabalık arasından geçip gitmek daha elverişli görünüyordu ona. Kendi sokaklarının alt başına gelince, durakladı biraz. Anormal bir durum gözükmüyordu. Sokak iyi aydınlatılmadığı için, hızla yürüdü. Kapıyı açıp girdi eve. Ayşe yoktu evde. Sessiz bir karanlık sinmişti küçücük evlerine. Kapının yanındaki pencerenin köşesinden sokağı denetlemeyi unutmadı. Düşünceli karaltılar hâlinde yolcular geçip gidiyorlardı...

Sessizce çıktı, gıcırdıyan merdivenleri. Yüz numaraya girdi. Oradan bahçe tarafını gözledi. Çıt yoktu. Yaprak kımıldamıyordu. El yordamı ile odaya geçti. Ayşe nerede idi? Sabahattin, eve kolayca girişine seviniyordu ama, bu kez karısını merak etmeğe başlamıştı.

Sedire uzandı. Uyumadan beklemeliydi. Sanki uzun bir tren yolculuğundan dönmüş gibiydi. Başı dönüyordu. Yattığı yerde sallanıyordu. Sokaktan gelen ayak seslerinde idi kulağı.

Yarım saat kadar sonra, saate bakayım diyerek doğruldu yerinde. Karanlıkta farkedemedi. O sırada bir ayak sesi geldi, kapının önünde durdu. Göğsü küt küt beklemeğe başladı. Bir anahtar girdi kapıdaki yuvasına. Anahtar döndü, kapı açıldı. Hemen sessizce merdiven başına yürüdü.

«Ayşe sen misin?» diye seslendi.

«Benim, benim, geldin mi?» dedi fısıltı ile aşağıdan Ayşe.

Gecenin karanlığı, sokaklarda kaldırım taşlarına inmiş, bahçelerde ağaçların üzerine oturmuştu. Bu saatte insanoğlu ağlasa da, gülse de, gecenin nabzı atmıyordu. Hain bir sessizlik vardı her yanda.

46.

Eski demir kapı küt küt! vuruluyordu. Naciye, ikinci vuruluşta uyandı. Dinledi bir süre. Üst katlarda hiçbir hareket yoktu. Kalktı yataktan, üzerine sabahlığını aldı.

Burası tam anlamı ile bodrum katı idi. Yukarıdan merdivenle inilirdi. ama odalarının önü bahçe ve daha aşağıda kademeli biçimde evler vardı. Bahçelerdeki incir ağaçları, büyük yaprakları ile yeşil bir dünya doldururdu odalarının içine. Karşıda, şurası neresi denilince, «Kulaksız semti» gösterilirdi.

Merdivenin alt basamağında : «Kim o?» diye seslendi.

«Biraz açar mısınız?» diye bir ses geldi.

Merdiveni çıkıp, taşlıktan yürüdü. Demir kapıyı araladı. Tanımadığı, aksi suratlı bir adam dikiliyordu. Adam yumuşak bir yüz takınmak istedi, olmadı:

«Kemal Ahmet Bey evde mi?»

Naciye bir an durakladı. Bu soruşa anlam veremedi. Sonra, gazeteden acele iş için arıyorlar her halde diye zihninden geçirdi. Doğruyu söylemekte sakınca görmedi.

«Evde, uyuyor.»

«Biraz kapıya kadar çağırır mısınız? Önemli bir iş için görüşmek istiyoruz kendisiyle.»

«Gece gazeteden geç döndü. Zaten hastadır. Onun için uyandıramam şimdi. Söyleyeceklerinizi bana söyleyin, uyanınca ileteyim kendisine.»

«Kemal Beyi görmek zorundayız. Madem hasta, bizi yanına götürün.»

Naciye'nin üzerinden, bir sinir titreşimi geçti. Kimdi bu adam? Sorusu kıvrıldı gözlerinin önünde.

«Önce kimsiniz? Onu öğrenelim.»

«Efendim, biz emniyetten geliyoruz. Kemal Ahmet Beyi, Birinci Şube'ye kadar götüreceğiz. Onun için görüşelim kendisiyle.»

Naciye'nin ayakları suya erdi. Bir titremeye kapılmıştı. O zaman çözüldü. Sinirleri yenik düştü.

«Buyurun, götüreyim yanına.»

Adam girdi, arkasından bir adam daha. İkincisini görmemişti, birincisi ile konuşurken. Bir serçe ürkekliğine kapıldı yüreği. Sanki kışın ortasında, buz gibi bir suya düşmüştü. Sinirleri öylesine zayıftı.

Önden yürüdü, elektriğin düğmesini çevirdi. Karanlık merdiveni aydınlattı. Onlar da arkasından ağır ağır indiler aşağı. Sessizce odaya dalıp, hazır koltuklara oturttu.

Kemal Ahmet, çok derin kuyuda uyur gibiydi. Ağzı açıktı. Derin soluklar alıyordu. Sarı yüzü, bir ölüm durağının yakınında imiş gibi, çok az hayat belirtileri taşıyordu.

Memurlar işaret ettiler, uyandır diye. Fakat karısı, kendiliğinden uyanmasını bekliyordu. Gerçi sabahın erken saati değildi ama, o, saat dörde gelirken yatmıştı. On bir buçuk ya da on iki olmadan taş çatlasa yataktan kalkmayı istemezdi.

Memurlar sabırsızlanıyorlardı. Kapıda konuşan asık yüzlü adam kımıldadı yerinde :

«Daha fazla bekleyemeyiz, gideceğiz» dediler.

Naciye ayağa kalktı, yatağa yaklaştı. Hafifçe omuzuna dokundu:

«Kemal aç gözlerini biraz. Bak seni soruyorlar.» diyebildi.

Kemal Ahmet, birkaç kez «hı, hı.. hı..» dedi, aralandı gözleri. Kolunu battaniyenin altından çıkardı. Pijamasının dirseği yırtık-

tı. Gözleri kapalı «Ne istiyorsun?» dedi.

«Bak, bu beyler seni görmeğe gelmişler.»

Birkaç saniye geçti. Sonra açtı gözlerini. Adamları gördü. Yataktan hafifçe doğruldu. Soran bakışlarla oturan iki adama baktı.

«Ne istiyorsunuz?» dedi. Kendine gelmişti ama halsizlikten yataktan kalkamıyordu.

«Kemal Bey..» diye başladı birinci adam ve sürdürdü:

«Sizinle Birinci Şube'ye kadar gideceğiz. Korkulacak bir şey yok. Bilginize baş vuracaklar, hazırlanın da gecikmeyelim.»

«Hangi konu için bilgime baş vuracaklar?»

«Biz de bilmiyoruz. Gidelim de orada öğrenirsiniz.»

Kemal Ahmet düşünüyordu. Ne için olabilir, diye sorular soruyordu kendine. Bir yerden ipucu gözükmüyordu.

«Bunda bir yanlışlık olacak ama, gidelim bir kez. Ne çıkacak karşımıza bakalım?» diye söylendi.

Kalktı. Dizlerinde dermanı yoktu.

«Yüzümü yıkayayım.» diyerek dışarı çıktı. Adamlar, açık kalan kapıdan izlediler onu. Orada rutubetli bir hol vardı. Hem mutfak, hem yüz numara, hem lavabo görevini görüyordu orası. Yüzünü yıkadığını gördüler. İşin içinde bir kandırmaca olmadığını anladılar.

Kemal Ahmet, ağır ağır giyindi. Bir karısına baktı, bir adamlara. Akşama döner miyim, dönmez miyim, diye bir kuşku düştü içine.

Naciye, gözlerindeki anlamı anlamıştı :

«Akşama döner mi evine acaba?» diyebildi.

Adamların ikisi de :

«Gayet tabii dönecek.» diyerek biraz su serptiler yüreğine. Çıkıp gittiler.

Naciye, ıssız bir denizde yapayalnız kalmıştı sanki. Ayakları sallanan hasır koltukta kımıldamadan dakikalarca oturdu.

Kemal Ahmet, Müdüriyet'in merdivenlerini çıkarken, ter içinde kalmıştı. Yanındakiler onun bitkinliğine aldırış bile etmiyorlardı. Bir an önce aldıkları emri yerine getireceklerdi. Dördüncü katın son basamaklarına gelince, birinci adam :

«Siz burada bekleyin.» deyip, içeriye haber vermeye gitti. İkinci adamla Kemal Ahmet, orada ayakta beklediler.

Sağ yanda buzlu camlı bir kapı vardı. Çift ay ve «Girilmez» yazısı okunuyordu.

Kemal Ahmet'in yüreğinde en ufak korku ya da kuşku yaprağı kımıldamıyordu o an. Ne yapmıştı da, ne soracaklardı? Zaten soğukkanlı bir insandı. Tehlikeli anlarda bile kılı kapırdamızdı. Ölüme, yaklaşıp yaklaşıp uzaklaşmıştı. Verem olduğu için karamsarlığın çukurunda soluk tüketiyordu.

Etrafına bakındı, oturacak bir yer yoktu. Az sonra, birinci memur göründü. Camlı kapıdan girdiler, soldaki koridora saptılar. Boyaları dökülmüş kapının önüne gelince, yanlarından üç kişi geçti. Ortadaki adamın saçı, sakalı uzamıştı iyice. Gözgöze geldiler, bu gözleri tanıyorum, ama kim, diye düşündü, bulamadı.

Birinci adam, kapıyı tıklatıp girdi. Kemal Ahmet'e gel! işaretini verdi. İki adam geri çekildi ve kapıyı kapadılar.

Masanın gerisinde oturan zayıf ve gözlüklü adam, hiçbir şey söylemeden karşısındakini süzüyordu. Yanında oturan adamı tanıyordu Kemal Ahmet. Aynı gazetede çalıştıkları tatar Basri idi. Polisin adamı derlerdi onun için. Herkes ölçülü konuşurdu onunla. Şimdi eliyle tutmuş gibi söylentinin doğru olduğunu anladı.

O da ona acımasız bir gözle bakıyordu. Bunlar, «kin»e bulaşmış gözlerdi dikkat edilirse. Gözlüklü adam sandalye gösterdi :

«Oturun. Sizin bazı konularda bilginize başvuracağız. Doğru yanıtlar vermenizi isterim.»

«Hay hay bildiğim bir şeyse söylerim.»

«Sabahattin'i nereden tanıyorsunuz?»

«Ankara Caddesinden tanırım. Dergi çıkarırken basımevinde tanıdım galiba.»

«Birkaç gece önce çalıştığınız gazeteye gelmiş, beraber düzeltme yapmışsınız.»

«Evet geldi. Sana yardım edeyim, dedi. O gece, düzeltmeleri beraber yaptığımız doğrudur.»

«Gazeteden beraber çıkmışsınız. Nereye gittiniz sonra?»

«Sirkeci durağında ayrıldı benden. Herhalde evine gitmiştir. Daha önce böyle bir iki kez gelmişti bana.»

«Ama şimdi suçlu ve gizleniyor bir yerlerde. Sizin evinizde kaldı mı hiç?»

«Hayır. Gizlendiğini sizden öğrendim şimdi. Suç işlediğini de bilmiyorum.»

Ahmet Hulusi sustu. «Bu adam doğru konuşuyor»izlenimi yerleşti içine.

O sırada çay getirdi kahveci. Kemal Ahmet'e de verdi. Uykusuzluktan başı ağrıyor, gözleri yanıyordu. Çayı üç yudumda bitirdi. Açılmasına yardımı oldu bunun.

Bir soru daha geldi karşıdan:

«Sabahattin'in ahbaplarını bilirsiniz. Size göre nerede saklanıyor şimdi? Bir tahmin yapın bize.»

«Benim Sabahattin'le öyle uzun boylu bir arkadaşlığım yok. Arkadaşlarının kimler olduğunu pek bilmem. Hiçbir tahmin yapamayacağım.»

«Şöyle bir enine boyuna düşünün. Sizden ayrılınca nereye gitmiş olabilir?»

«Ne söylesem boş. Ben onun gizlendiğini bilmediğim için, bana gelişinden kuşkulanmadım hiç. O gecenin yorgunluğu içinde durakta hangi tarafa yöneldiğine bile dikkat etmedim.»

Ahmet Hulusi, canı sıkılmış gibi ayağa kalktı.

«Bak, peşinen söyleyeyim, yalanınız çıkarsa, sonra zor durumda kalırsınız.»

Sonra yandaki odaya geçti. Basri ile yalnız bıraktı onları.

Basri, onun gözünde durumunu kurtarmak için sözü açtı :

«Kusura bakma Kemal, polis o gece senin yanma gelen Sabahattin'i arıyormuş. Benim de rastlantı ile haberim oldu. Başkaca bir bilgim olmadığı için, sana sormalarını söyledim. Onun için çağırdılar seni. Korkacak, çekinecek bir durum yok.»

Kemal Ahmet başım salladı. Yanıt vermedi. Yatak gözünde tütüyordu. Acaba soracakları bitmiş miydi?

Yarım saat geçti. Ahmet Hulusi göründü kapıda.

«Gidebilirsiniz Kemal Bey. Yalnız Sabahattin'i bir kez daha görürseniz, size telefon numarası vereyim, oraya bana durumu bildirin. Memlekete çok zararlı, yanlış bir yolda o şimdi. Beraberce önleyelim bunu, olmaz mı?»

Kemal Ahmet kalktı yerinden güçlükle. Hiçbir şey söylemeden çıktı kapıdan.

Bir bulutun üstüne çıkmıştı sanki. «Ölmek bile özgürken olmalı» dedi içinden. Sabahattin'e bir kötülük yapmış gibi, yanından geçen adamlara bakamıyordu.

Düşününce, söyledikleri açıklık kazandı. Ona zararı dokunacak ne söyledim ben? diye sordu kendi kendine.

Bir bulut gibi hafif oluşu, arkadaşına kötülük yapmayışından geliyordu demek.

Bu sıcacık duygu hem ısıttı, hem sevindirdi onu.

Gözünde tüten yatağına kavuşmak için, ilk tramvaya atladı.

Her şeyden habersiz martılar, köprünün dubalarına konuyor, sonra denize sürtünerek uçuşuyorlardı.

47.

Osman Fuat yerinden kalktı. Hanın sundurmasına çıktı. Bir sıkıntı bastırıyordu göğsünü. İstanbul'un manzaraları gözlerinde tütüyordu. Bir martı olup geçsem yıkık kalelerin üzerinden diye konuştu. Bir efkâr dağı gibi yükseliyordu içindeki özlem.

Hanın kapısından, önde eşekleri, iki köylü kadın girdi. Ana kızdı herhalde bunlar. Bakındılar çevrelerine. Bir arayışın sıkıntısı okunuyordu gözlerinde. Eşeği bağladılar, öbür hayvanların yanına. Ana, çömeldi gölgelik bir yere, kız ayakta kaldı. Kız fısır fısır bir şeyler söylüyordu anasına. Ana, kırışık yüzünde hiçbir kımıltı olmadan dinliyordu onu.. Yüzlerine bakılmasa bile, kızın dikilişi, ananın çömelişindeki bitkinlik bir dertte yüzdüklerini gösteriyordu onların.

Hanın kapısından girip çıkan pek fazla idi bugün. Kasabanın pazarı kurulmuştu dışarda. Avluda her günkü gübre ve saman kokusu, hayvanların çoğalması ile daha yoğunlaşmıştı.

Osman Fuat'ın bakışları tekrar ana-kıza kaydı. Ana bir eline başını dayamış, kayıp gitmişti dalgınlığın içinden. Kız konuşmuyordu artık. İlk kez gelmiş gibi, hanın avlusunu tarıyordu gözleriyle. Simsiyahtı bu gözler... Göz çukurları, bir ormanın gölgelik yerindeki gibi, loştu, hatta karanlıktı biraz. Saatlerce yürümüş de bu karanlıktan çıkmak istemiş, ama çıkamamıştı. Bunu gösteriyordu gün yanığı yüzü.

Karar verdi. Konuşacaktı bu ana-kızla. Herkesin aksine, kendisi çıkmazda olduğu zamanlar, böyle kedere batmış insanları dinlemeyi daha çok isterdi. Usul usul yaklaştı yanlarına. Ürkütmeden ko-

nuşturmak istiyordu onları.

«Hoş geldin bacı, birini mi ararsınız?»

«Yok efendi, kimseyi aramayız!»

Soran bakışlarla genç köylü kızına döndü bu kez :

Kızın, karanlık bir evin kapısından bakar gibi derinlerde idi gözleri. Başını kaldırdı :

«Burada bir kâtip efendi varmış. Dilekçe yazarmış.»

Osman Fuat, durumu sezer gibi oldu :

«Benim» dedi. «aradığınız. Söyleyin bana ne derdiniz var?»

Kızın gözlerinden çıra ışığı gibi bir parıltı yanıp geçti. Telâşlı bir çaresizlikten kurtulmak istiyordu. Anasına döndü :

«Ana, anlatayım mı başımıza gelenleri?»

Ana «Anlat!» der gibi başım salladı.

Pazarın dışardaki satıcı uğultusu gelmiyordu artık kulaklarına. Büyük dut ağacının gölgesine oturdular. Ağacın gövdesini, bir niyet böceği tırmanıyordu. Köylü kızının güneş yanığı yüzünden belli belirsiz bir ürperti geçti. Umutsuzluktan, umuta geçmek isteyen bir çaba vardı bu dertli yüzde. Üçü de susuyorlardı. Sonra başladı kız konuşmağa. Başkasının başından geçmiş bir öyküyü anlatır gibi:

«Üç sınıflı köy okulunu bitirdim ben. Bıraksalardı kasaba okuluna da giderdim. Bırakmadı babam. Kaldım köy yerinde. Tarlada çalışmağa başladık anamla. Bütün varımız yoğumuz orasıydı çünkü. Şu gördüğün anam, hiç yakınmaz yaşamından. Ne dert gelirse gelsin başına, bağrına taş basar. Kaderimmiş der, katlanır. Onun böyle oluşu, beni biraz âsi yaptı. Onun kaderini paylaşmak istemiyordum. Okulda öğretmenimiz, hep söylerdi: Hakkınızı vermezlerse, başınızı önünüze eğmeyin. Yerine göre, onu koparıp almağa bakın.

«Başımızda, adı huysuza çıkmış babam var ki, bizim ile birlikte köyde herkes yaka silkiyor ondan. Bir gün köyümüzde, ağırbaşlılığı ile tanınmış Ramazan dayının oğlu Hasan istedi beni. Babama duyurmadık ilkin. Bir bahane bulur vermez diyorduk anamla

ikimiz. Babam bir gece konuşurlarken söz arasında anama, «Sıtmalı Ramazan'ın oğluna kız mı veririm ben?» demiş. Bunu duyunca, derin bir kuyuya atılmış gibi oldum. Huysuz babamın, benim için mutluluk düşünmediğini iyice anlamıştım.

«Geceleri yorgun argın döşeğime uzandığım vakit, düşünür düşünür, uyuyamaz olmuştum. Karar verdim, «Kaçır beni» dedim Hasan'a... Gönül rızası ile ben kendim kaçarsam, kim ne diyebilirdi? Bir gece yarısı, bahçede bekliyordu Hasan. Ben usul usul yürüyordum sundurmada. Köy evlerini bilirsin Kâtip efendi. Merdivenin ilk basamaklarında iken tahta gıcırtısından uyandı babam. Beni yakaladığı gibi yere çarptı. Aldı eline bir odun, yoruluncaya kadar dövdü beni. Kendimi yitirmişim. On gün kalkamadım yerimden. Babam her gün geliyor başucuma : «Hele iyileş, ben bilirim yapacağımı.» deyip gidiyordu. Bir gün çıkardı baklayı ağzından :

«Üç gün sonra köye Salih gelecek. Seni ona vereceğim.»

«Söylediği adamın kız alış-verişi yaptığını işitmiştim. Göze alamadım köyden kaçmayı. Kaçarsam döve döve öldürür bu kez beni dedim, bekledim olacakları.»

«Aradan üç-dört gün geçti. Dediği çıktı babamın. Bir adamla çıkageldi akşamüstü. Salih'le oturdular asma çardağının altında. Bir şeyler konuştular mırıl mırıl. O gece yemek hazırladık konuğumuza. Geç vakit köy odasına gitti. Sabahleyin geleceğini söyledi. Hava sıcak olduğu için sundurmada yatıyorduk anamla. Bütün gece uyuyamadım. Belleğimde sıralanmış çocukluk kurgularım, dereden gelen kurbağa seslerine karışıp gidiyordu. Kaçmağa kalksam, nereye gidecektim?. Köyümüzün dışında bir kul bilmiyordum. Sonunda, zâlim babamdan kurtulayım da nereye götürürse götürsün bu adam beni dedim. Gökyüzünü seyrederken, yorgunluktan dalmışım. Sabah gün ışırken uyandım. Sıkıntılı geceyi geride bırakmıştım. Ama bu kez gerçeğin, taş gibi ağırlığı altında idim.

«Bir saat sonra hepimiz ayakta idik. Anam kupkuru gözlerle etrafına bakınıyordu. Göz yaşlarını içine akıtıyordu herhalde. Ba-

bam, bahçede çardağın altında o yabancı adam, Salih'le oturuyor, cıgaralarını tüttürüyorlardı.

«Ben şaşkınlıktan kurtulamamıştım. Bir baba kızını, böylesine nasıl satar diye sorup duruyordum kendime. Bohçam hazırdı, fakat onu elime almak istemiyordum.

«Sundurmaya çıktım, baktım babam, bahçede konuğumuzun atını hazırlıyor. Adam bana bakıyordu yan gözle. Bir çuval çavdara bakar gibiydi bu hilekâr gözler. Salih elini cebine daldırdı, kâğıt paralar çıkardı, saydı babamın avucuna.

«Babam, bana ata binmemi işaret etti. Anamın elini öptüm. Bir meşe ağacı gibi hiç kımıldamadan dikiliyordu anam. Hatta taş demek daha doğru. Yüzünde hiçbir ürperti yoktu çünkü. Babama yöneldiğim zaman o elini kaldırdı, «istemez» der gibi:

«Salih efendinin sözünden dışarı çıkmayasın. Bir şikâyet gelmesin bana. Karışmam sonra...»

«Ben ata bindim, o yaya. Üzengi Salih efendinin elinde çıktık köyden. Biraz açılınca, kendi de bindi ata, beni terkisine aldı. Hiç konuşmuyordu yolda. O susuyordu, ben susuyordum. Beni nereye götürecek diye merak ediyordum. Akşam üzeri, köy evlerinden daha büyük evleri olan bir yere geldik. Buradakine benzer bir hana indik. Bir ahçı dükkânında yemek yedik. Lüks lâmbaları yanıyordu dükkânlarda ve sokaklarda. Beni hana getirdi tekrar. Odamıza bıraktı. «Sen yat uyu» dedi. Kendisi çekip gitti.

«Böyle uzun uzun anlatıyorum. Kusura bakmayın Kâtip efendi. Başımdan geçenlerin hepsini öğrenesiniz diye yapıyorum bunu.

«Bütün gün çıplak at üzerinde gitmekten yorgunluğa batmışım iyice. Uyuya kalmışım. Sabah olmadan uyandım. Camlar ışımamış daha. Ortalık yeni ağarıyor. Baktım, yanımdaki karyolada Salih efendi horlayıp duruyor. Dağ yıkılsa duymaz. Kaçmak geçmiyor değil aklımdan. Ama hiçbir yer bilmiyorum. Nereye gideceğim?... Pa-

ram da yok üstelik. Hele birkaç deneye girip çıkayım, yer tanıyayım. Küçücük aklımla acele kararlar peşine düşmeyeyim, dedim. Bu yolda öğreneceklerimi dağarcığıma atayım, ondan sonra karar vereyim. O zaman, yol düze çıkar belki dedim.

«Tekrar yola düzüldük. Öğleye doğru tarlaların, bahçelerin, arasında, beyaz badanalı, iki katlı bir evin önünde indik attan. Şişmanca, pembe yanaklı genç bir adamın oturduğu havuzun başına gittik.

«Sonradan isminin Tahsin olduğunu öğrendiğim şişman adam, Salih efendiyi karşısına oturttuktan sonra, bana döndü.

«Senin adın ne kız?»

«Esma...»

«Kaç yaşındasın?»

«On yedi.»

«Okula gittin mi?»

«Üçe kadar...»

«Güzel... Okuman yazman var demek.»

«Sonra orada ayakta bekleyen orta yaşlı kadına döndü:

«Hanife kadın, Esma'yı götür, yıkanmasına yardım et. Yeni giysiler giydir ona. Karnını doyur.»

«Babam, Salih efendiye, Salih de beni bu Tahsin beye satmış. Günler geçti. Bunu iyice öğrendim. Direnmek boşuna idi. Ya ölümü göze almalıydım, ya da katlanmalıydım bu yaşama. Okuldaki öğretmenimiz, bizim çocuk kafalarımıza, ölümün çok zaman hiçbir çözüm getirmediğini sokmuştu. Bu durumlarda, insanın canına kıyması, bana çok ilkel görünüyordu. Belki siz bile, böyle bir olay içine düşen köylü kızları, ya kendini, ya karşısındakini öldürür diyeceksiniz. Örnekler böyledir, böyle gelmiştir hep. Ben de çok zaman ölümün kıyısına geldim, dolaştım oralarda, ama doğruluğuna aklım yatmadı.

«Beş ay kadar kaldım Tahsin beyin çiftliğinde. Bazı günler

karısı gibi, bazı günler hizmetçisi oldum. İçki içince, başka bir adam oluyor, dili dolaşıyor, bana paralar veriyordu. Sonra sızıp kalıyordu. Sonra hatırlamıyordu ne yaptığını. Aldığım paraları biriktiriyordum. Emin bir yere saklıyordum. Hanife kadın, onun casusu olduğu için, hiç sır vermiyordum ona.

«Salih efendi bir gün çıkageldi. Sonradan anladım ki, günüm dolmuş burada. Geldiğim günkü gibi gene at sırtında düştük yollara. Tahsin bey, ayrılırken bana yüz lira para vermişti. Çiftlikten çıkınca, Salih efendi, aldı hemen elimden onu. Akşam karanlığında bol ışıklı bir kente geldik. A... ili imiş burası. Eşekli, atlı köylülerin geçtiği caddelerden büyük kamyonlar, otobüsler, otobüsler, otomobiller iki taraflı gelip gidiyorlar. Aklımın ucunda çoktandır uyukluyan kaçmak düşüncesi uyanır gibi oldu. Aklımın öbür köşesi, «Hele sabret biraz daha» sabırsız davranıp işine şeytan karıştırma.» dedi. Fikrini ekledi peşinden. Bu kez, daha önce kaldığımız hana benzemeyen bir otele yerleştik. Gene beni bırakıp gitti Salih efendi. Kaçacağıma pek ihtimal vermiyordu demek. Ona güven vermiştim.

«Ertesi gün bazı mağazalara girip çıktık. Kelli felli adamlara beni gösteriyor, onlara fısır fısır bir şeyler söylüyordu. Elverişli fiyatı bulmaya çalışıyor olmalıydı.

«Birçok deneylerden sonra öğrendim ki, güney illerinde kız, kadın tellâlları böyle müşteri müşteri dolaşıp, pazarlık yaparlarmış... Benim başıma gelen, birçok genç kızın başından geçmiş... O gün öğlene kadar dolaştık. Fiyatta uyuşamadılar. Hiçbir yere bırakılmadım. Salih efendi, benimle hiç konuşmuyordu bu konuda. Yüzünden, gözlerinden anlıyordum her şeyi. Öğleyin bir kebapçıda yedik yemeğimizi. Otele döndük. Salonda oturduk Salih efendi, hep kapıya bakıyordu. Birini beklediğini anlamıştım. Benim de gözüm kapının önünden kalkan otobüslerde idi. Biri dolunca gidiyor, öbürü geliyordu.

«Yarım saat sonra, Salih efendi ayağa kalktı. Meğerse müşterisini uzaktan görmüş. Gaga burunlu, saçları dökük, orta yaşlı bir

adam girdi kapıdan içeri. Salih'le fıs fıs bir şeyler konuştular. Adam yan gözle bana bakıyor, anlatılanları dinliyordu. Masanın öbür başında olduğum için söylenenleri duyamadım pek. Adam ayağa kalktı, cüzdanını çıkardı. Bana arkasını dönüp, Salih efendinin avucuna kâğıt paraları sıkıştırdı :

«Ben akşamüstü gelirim. Burada buluşuruz. Üst tarafını o zaman veririm.» dedi, çıkıp gitti.

«Kabak kafalı adamı gözüm hiç tutmamıştı. Köylerde dolaşan çerçilere benziyordu yüzü. Dolapçı bir adamdı bu herhal. Bir fırsat yakalarsam Esma'yı zor bulursun sen, bir daha der gibi baktım karşımdaki adama. Salih efendi, düşüncemi nereden sezecek? Bana kolaylık gösterircesine yerinden kalktı : «Benim bir işim var. Sen ister burada otur, ister odana çık. Yarım saat sonra dönerim.» dedi.

«Cıgarasını tüttürerek uzaklaştı.

«Arkasından ben de otelin önüne çıkarak, otobüse yerleşen yolcuları seyretmeğe başladım. Bir çığırtkan hem bilet kesiyor, hem «on dakika sonra kalkıyor» diye bağırıyordu.

«Birden yüreğim küt vurmağa başladı. Ben bu otobüse binecektim. Şöyle etrafa bakındım, herkes işinde gücünde idi. Otel kâtibi de yerinde yoktu. Yukarı çıktım. Küçük bir bohçam vardı onu aldım. Aşağı indiğimde otobüs iyice dolmuş görünüyordu. Kapının önüne çıkınca, çığırtkanın gözüne iliştim galiba :

«Haydi Bacı, gidiyorsan atla, hemen kalkacak.»

«Onun bu sözü beni harekete getirdi. Belki öyle söylemese, gene kalakalacaktım. Ben arka kapıdan binerken, motor çalışmağa başlamıştı bile.. Bindim, arka sırada iki kadının yanına sıkıştım. Kapının örtülmesi ile «Tamam» dedi muavin. Çıktık yola. Yanımdaki kadınlar dualar okuyup üflediler. Az sonra solumdaki kadından otobüsün Ankara'ya gitmekte olduğunu öğrendim. O hep konuşuyor, ben susuyordum. Daha doğrusu, tek başıma kalışımı düşünüyordum. Şimdi ne yapacaktım?...

«Yanımdaki kadın soru sormağa başladı :

«Senin adın ne?...»

«Esma...»

«Ankara'da ne yapacaksın?»

«Birden aklıma geliverdi. Cevabı gecikmeden verdim:

«Bir kapı arayacağım, çalışmak için...»

«Tanıdığın kimse var mı?»

«Yok... Hiç tanıdığım yok... Hemşehrilerimin nerelerde olduklarını bilmiyorum.»

«Bunun için mi kara kara düşünürsün?...»

«Ben düşünmeyeyim de kim düşünsün? Tanrı kimseyi çaresiz bırakmasın!»

«Helâl süt emmiş bir tazeye benziyorsun. Meraklanma ben sana iş bulurum.»

«Sağ ol desene ki, tanrı oturttu beni yanına.»

«Bir süre sustuk ikimiz de. Bir dağ yamacındaki yoldan gidiyorduk. Akşam bastırıyordu. Güzel çam kokuları geliyordu pencerelerden. Herkes çıkınını açıp, azığını yemeğe başladı. Benim yanımda bir lokma yiyecek yoktu. Dert ortağım Fatma kadın anladı bu durumu. Yiyecek paketini açtı. Zeytin, haşlanmış yumurta ve pide ile karnımızı doyurduk.

«Bütün gece yolumuz bitmedi. Birbirimize yaslanarak, uyuklayarak sabahı ettik. Otobüs düze çıktı, tozlu yollarda ilerledi durmadan. Arada bir Fatma kadına, yandan bakıyordum. Kaşları rastıklı, gözleri sürmeli idi. Bir kuşku düştü içime. Birinden kurtulduk, başka birine saplanmayalım diye bir kaygı aldı beni. Ankara'ya varalım da hayırdır inşaallah dedim kendime.

«Her ikimiz de geceyi yarı uykusuz geçirdiğimiz için dalgındık. Öğleye doğru Ankara'ya vardık. Sonradan adının «Hergele Meydanı» olduğunu öğrendiğim bir yerde indik otobüsten. At üstünde geçen yolculuktan daha az yorulmamıştım. Burası çok kalaba-

lıktı. Gözümü Fatma kadından hiç ayırmıyordum. Böyle büyük kente ilk kez geliyordum. Fatma kadın çantasını koltuğunun altına aldı:

«Yürü bakalım Esma, asfalta çıkalım da otobüse binelim.»

«Şaşırmıştım, yeniden otobüse mi binecektik?. Fakat ses çıkarmadım. Böyle zamanlarda anamın sabrını aklıma getiririm hep. Geniş ve düz bir yola çıktık. Karşıya geçip, durakta beklemeğe başladık. Kırmızı, uzun bir otobüs geldi, bindik. Geldiğimiz otobüse hiç benzemiyordu. Hiç sarsmadan gidiyordu.

«Çok uzattım galiba, Kâtip efendi. Ama bütün başımdan geçenleri bilmeni istiyorum. Belki derdime bir çare bulunur.

Fatma Kadın, büyük bir eve götürdü beni. Tahsin Beyin, çiftlik evinde gördüğüm halıların, masaların, koltukların daha güzelleri vardı burada. Ev sahibi sıska bir kadının karşısına çıkardılar. Fatma kadın beni otobüste tanıdığını sakladı ve övdü biraz :

«Esma kimsesiz, terbiyeli ve iyi huyludur. Size alışınca hizmetinden memnun kalacaksınız.»

«Evin bayanı bana döndü :

«Hiç evlendin mi, yoksa kız mısın?»

«Yalan söylemek zorunda kaldım :

«Yeni evli idim, kocamı askere aldılar. Orada bir kazada öldü diye haber geldi. Altı aydır çalışıyorum.»

«Her şeyde dürüstlük ararım. Bir yalanını yakalarsam, tutmam evimizde. Titiz çalışma isterim. Bize bağlanırsan, senin yararına olur. Kocam ve iki oğlum var. Yemeği ahçımız yapar. Sen yalnız ortalık temizliğine ve çamaşıra bakacaksın. Seni deneyeceğim, ücretini öyle tayin edeceğim. Yineliyorum, birinci derecede temizliğe ve dürüstlüğe bakarım. Şimdi sana odanı göstereyim. İşinden hoşnut kalmazsam bir hafta sonra gidersin.»

«Şu büyük kentlerde oturanlar ne sağlam tutarlar işlerini dedim içimden. Ne yaparsın düştük bir kez, katlanacağız.

«Fatma kadın, «Beni beklerler, çalıştığım yere varayım» diyerek kalktı. Kapıda benden ayrılırken, «ben iki-üç günde bir uğrarım, yalnız bırakmam seni.» dedi, gitti.

«Akşam olunca, önce evin beyi ve sonra iki oğul geldiler. Yemekten önce beni tanıttı evin hanımı. Hepsi de efendi görünüşlü idiler. Yemek yenildi. Erkek ahçı ile birlikte sofrayı topladık. Biz de yemeklerimizi mutfakta yedik. Hanım mutfağa geldi. İşlerin yolunda olduğunu görünce :

«Sen yorgunsundur, gidip yat istersen.»

«Olur.» dedim, çekildim odama. Böyle temiz bir odada ilk kez yatacaktım.

«Gerçekten yorgun olduğumu, yatağa uzanınca anladım. Yabancı bir ev olduğu halde, hemen uyumuşum. Biz köylüyüz, erken kalkma alışkanlığımız var. Sabahın ilk ağartısı ile uyandım. Tuvalete giderken, küçük beyle karşılaştı. Şöyle elini uzattı, yanağımı sıktı. Ses çıkarmadım. Daha ilk gün tepki göstermem doğru olmaz diye düşünüyordum. Oysa bunun peki demek olduğunu ne bilirdim?

«Beş-altı gün geçti. Evin girdisini, çıktısını öğrenmiştim. Tutunacağım başka dal olmadığı için huysuz hanıma bağlanmıştım.

«Geldiğimin haftası, gece bey ile hanımı sinemaya gittiler. Küçük beyler akşam yemeğine hiç gelmemişlerdi. Evde yalnızdım. Birden sokak kapısı «kırt» diye açıldı. Koştum ışığı yaktım. Küçük bey gelmişti. Biraz içkili idi galiba :

«Nasılsın Esma?»

«İyiyim.»

«Bana içki getir.»

«Koştum, rakı çıkardım buz dolabından. Yanına kuru yemiş koyup salondaki masaya yerleştirdim.

«Buzu unuttun bak.» dedi.

«Onu koşturdum. Bir yudum aldı.

«Hani sen içmiyor musun? Ben yalnız hiç içemem. Sen de içeceksin!»

«Ben ömrümde içki içmedim. Buyur sen iç.»

« O halde ilk kez benimle içeceksin. Getir kendine de bir bardak!

«Ben içemem.»

«Benim hatırım için içeceksin.»

«Yerinden kalktı, yanıma yaklaştı:

«Haydi benim hatırım için bir kadehcik iç.»

Sonra âni bir hareketle iki omuzumdan tuttu ve öptü beni.

«Hadi Esma beni kırma» diye yalvarıyordu bir yandan.

«Bunun için mi, bana içirmek istiyorsunuz deyip kaçıp kurtuldum.

Odama kapandım, içerden kilitledim. Bu evde durmak güçtü benim için. Her gittiğim yerde bunlarla karşılaşacaktım demek. Babam bile beni sattıktan sonra, el oğlu daha neler yapmazdı?

Sabahleyin evin hanımı, benim tutuk hareketlerimi yadırgamıştı:

«Rahatsız mısın Esma? Git odanda istirahat et.»

«Hayır, rahatsız değilim. Dün gece uyuyamadım da, yorgunum biraz!»

Öğleye doğru Fatma kadın geldi. Onu mutfakta bir kenara çektim. Anlattım durumu. O da bunu bekliyormuş sanki.

«İstersen şimdi götürürüm seni. Hiç kaygılanma. Bugün düşün istersen. Öbür gün uğrarım, kararını verirsin.»

Fatma kadın için, ne iyi insanlar var şu dünyada diye düşünüyordum.

O gün ve gece karara vardım. Böyle ufak bir olayla ayrılmamalıydım bu evden. Çünkü başka yönden rahatımı kaçıran bir durum yoktu. Evin hanımının yüzü hiç gülmüyordu ama, dürüsttü doğrusu...

Başka bir şey olmadığından iki ay daha kaldım orada.

Bir gece, bütün aile düğüne gitti. Yalnızdım. Boş vakit bul-

dukça, dergi ve kitap okumağa alışmıştım. Dergileri karıştırırken, kapının açılıp örtüldüğünü duydum. Gene aynı küçük bey girdi içeri :

«Sıkıldım düğünden. Erken çıktım. Bana içki getir. Bir kadeh de sen içersin.»

«Sizin içkinizi getireyim. Beni zorlamayın. Dokunuyor bana.»

«Bir kadehten bir şey olmaz. Sen çilingir sofrasını kur hele.»

Beş dakika sonra ilk kadehi yuvarlarken, göz kırptı. Kadehi doldurdu, uzattı bana.

«Haydi bir yudum, hatırımı kırma.»

«Ben mutfağa gidiyorum. Bir şey isterseniz bana seslenin.»

Kadeh elinde yerinden kalktı. Bana yaklaştı. Kaçabilirdim ama gereksiz gördüm. İşi tatsızlığa dökmek istemedim. Beni belimden kavradı, kadehi ağzıma yaklaştırdı. Şöyle duduklarımı kadehe değdirip kurtulayım istedim. Fakat bütün kadehi ağzıma döktü. Dudakları ile ağzımı kapadı Alev gibi geçti boğazımdan alkol. Bir kısmı da üstüme döküldü.

Sonra aramızda bir boğuşma başladı. Yerde halının üzerinde çırpınıyordum. Beni zorla teslim almağa çalışıyordu. Çarptığımız bir sehpanın üzerindeki vazo devrildi, kırıldı, içindeki çiçekler saçıldı etrafa.

«Küçük bey, bırakın beni, yoksa bağıracağım.» dedimse de o hareketleriyle beni altına almağa çalışıyordu. Sarhoş olduğu için bunu başaramadı. Fakat canımı acıtmıştı. Bağırmaya başladım.

«Can kurtaran yok mu? Ölüyorum» feryadımı duyunca, büsbütün azdı. Tekme tokat, yumruk gelişi güzel iniyordu suratıma. Ağzım burnum kanamıştı. Güçlükle kalktım yerimden, beni bırakmıştı ama, her yerim yara bere içinde idi. Bir kenara çekilmiş, bana hain hain bakıyordu. Beni öldürecek diye korktum. Hemen içeri kaçtım. Muslukta yüzümü yıkadım, kanlarımı temizledim. Odama girdim, kapımı kilitledim. Önce düşünmeye koyuldum. Ne olacaktı benim hayatım? Ne yapacaktım?

Gece yarısından sonra hanım ve bey döndüler. Salonun karışık durumu kuşkulandırmış onları. Bir ara ben de dışarı çıktım. «Ne oldu?» diye sordular. Artık olan olmuştu. Saklanacak ne vardı?

«Küçük Bey bana saldırmak istedi. Karşı koyunca, beni bu duruma soktu.»

«Peki peki» dedi hanım. «Yarın konuşuruz. Şimdi git yat.»

Odama çekildim. Oğullarının huylarını benden iyi biliyorlardı elbet. Suçlu onlardı ama, ne bileyim?

Uykusuz sabahı ettim. Köyden çıktığım günden sonraki hayatım, gözlerimin önünden geçti. Aslanın pençesinde yaşıyordum aslında. Sonra odamdan dışarı çıktım, yüzümü yıkarken kendimi seyrettim aynada. Çürük ve şiş içinde idi suratım.

Biraz sonra hanım kalktı. Beni bir kenara çekti. Gece olanları anlattım. Bir süre dinledi sonra kesip attı:

«Esma kızım, görüyorsun durumu. Artık bu evde kalamazsın. Bugün Fatma kadına teslim ederim seni, gidersin. Hem senin, hem bizim için daha iyi olur bu.»

Birikmiş paramı verdi. Daha önce bilmediğim, görmediğim bir yere gidecektim. Vah garip başıma dedim. Sonra gözlerimi pencereden dışarı çevirdim. Toparlanmalıydım. Köy okulundaki öğretmenimin sözleri kulaklarımda çınladı: "Hayatta ezilmemek için gerektiği zaman direnmesini öğrenmelisiniz!»

Kahvaltıdan sonra, Fatma kadın kendiliğinden geldi :

«Şöyle geçerken uğrayayım bir» diyerek girdi içeri.

Yüzümü görünce, hemen kavradı durumu.

«Haydi kalk Esma gidelim. Tanrı bir kapıyı kapar, bir kapıyı açar.»

Gene otobüse bindik. Cebeci dedikleri bir yere indik. Sokak içinde bir eve geldik. Kapıda bizi, Fatma kadının «kızım» dediği açık saçık giyinmiş genç bir kadın karşıladı.

Akşam olunca, evin nasıl bir ev olduğunu anlamakta gecik-

medim. Bir masaya içkili sofra hazırlandı. Karanlık bastıktan sonra, çok boyalı bir kadın gelmişti eve. Küfürsüz lâf çıkmıyordu ağzından. Fatma kadının ona kaş, göz ettiğini farkettim bir keresinde. Beni işaret ederek, böyle konuşmamasını istiyordu.

Onlar aralarında lâfa daldıkları bir sırada «Çat Çat» kapı çalındı. «Hah geldiler» dediler birbirlerine.

Kapıdan içeriye üç genç erkek girdi. Beni yeni gördükleri için, bana dikmişlerdi gözlerini.

Yanlarında fazla duramadım. Öbür odaya geçip sedire uzandım. Onların kahkahalarla karışık, yiyip içtiklerini işitiyordum. Uykusuz olmam, yorgunluğumu arttırmıştı. Bir ara dalmışım. Ne kadar geçti bilmem?. Birisi omuzumu sarstı, uyandım. Bıyıklı bir adam beni öpmeğe çalışıyordu. Kendime gelince fırladım yerimden. Adam yılışık bir gülüşle yaklaştı.

«Korkma güzelim. Uyuduğunu bilmiyordum.»

«Hastayım, onun için yatıyordum.»

«Peki güzelim, rahatına bak.. Affedersin...» diyerek dışarı çıktı.

Beş dakika sonra Fatma kadın göründü kapıda :

«Esma rahatsız mısın? Konuklarımızın yanma çıkmayacak mısın?»

«Dün tüm geceyi uykusuz geçirdim. Başımdan geçenleri biliyorsun. Her tarafım kırılmış gibi.»

«Peki yat öyleyse. İyice dinlen.» deyip gitti.

Dışardan bardak, çatal - tabak sesleri geliyordu. Gece yarısına kadar yiyip içtiler Sonra sesler kesildi. Gecede sessizlik başlayınca, uykuya dalıp gitmişim.

Sabahleyin erkenden uyandım. Yandaki odanın kapısı yarı açıktı. Yatakta anadan üryan iki kişi yatıyordu. Çıplak kadını tanıdım. Dün akşam açık saçık dolaşan kadındı bu. Öbürü de tanımadığım bir erkek. «Hey Tanrım!» dedim kendi kendime. «Nedir bu benim yazgım. Kötü bir yerden kurtuldum diyorum. Daha beterine ça-

tıyorum arkasından.»

«Ama çaresizdim. Gidecek yerim yoktu. Birkaç gün daha dişimi sıkayım dedim.

Biraz sonra hepsi kalktılar. Kadınların boyaları gitmiş, gerçek yüzleri çıkmıştı ortaya. Hiçbir yerde görmediğim tiplerdi bunlar. Olur olmaz şakalar yapıyorlardı birbirlerine. Hele erkekler, başka bir dünyadan gelmiş kadar yabancıydı bana. Az sonra hepsi çekip gittiler. Fatma kadın ile yalnız kaldık.

Bir önceki gece boğuşma sırasında yediğim dayak, beni hasta etmişti. En azından iki üç gün yatıp dinlenmem gerekiyordu. Kahvaltıdan sonar uzandım tekrar. Fatma kadın hazırlandı :

«Benim Kızılay'da işim var, gidiyorum. Belki öğleye gelmem. Dolapta her şey var, sen karnını doyur. Hem de iyice dinlenirsin. Olmaz mı kızım?» diyerek yüzüme anlamlı anlamlı baktı.

Kapının örtülüşü üzerine, rahat bir soluk aldım. Uzandığım yerde «Ne yapmalı şimdi?» diye, tavandan sarkan elektrik ampülünün kordonuna saplanıp kaldım. Burası bir buluşma evi idi. Fatma kadın işletiyordu. Açık açık belliydi bu. Belki vaktiyle hizmetçilik yapmış sonra bu işe kapılmıştı. Tatlı kâr görünce, sürdürüp götürüyordu işte.

Adamakıllı insan sarrafı olmuş bu Fatma Kadın... Benim hırsızlıkla ya da başka bir biçimde eve zararlı olmayacağımı nasıl da biliyordu.?

Nüfûs kâğıdım, Salih efendide kalmıştı. Hemen şu dakika buradan kaçabilirdim. Kimliğim olmadan kime baş vuracaktım? Bir saat sonra ne yapacağımı bilmez halde, ortada kala kalırdım. «Hayır, acele etmemeliyim.» dedim içimden. Üç-beş gün burada geçsindi bakalım. Karar vermiştim, kendimi satılığa çıkarmayacaktım. Hizmetçilik yapmayacaktım, kendimi satmak ise asla...

Gerçi bir batağa girmiştim, ama eninde sonunda kurtulacaktım, elbet. Bu böyle gitmez diyerek umuda sarılıyordum sımsıkı.

Hastalığım altı gün sürdü. Fazla üstüme varmadılar. Bazen

her gece, bazan gün aşırı evde «cümbüş» oluyordu. Hep değişik erkekler gelip gidiyordu. O akşam üstü Fatma kadın beni karşısına aldı :

«Bak Esma kızım, durumu görüyorsun. Bir hafta sana hizmet ettim, karnını doyurdum. Yarın çıkarız çarşıya, sana entari ayakkabı alırız. İstersen bana borçlanmış ol, bir iki bilezik alayım sana. Buradaki gece eğlencelerimize katıl. Seni hiç tanımadığım halde, işe yerleştirdim. Orada dikiş tutturamadın. Yanıma aldım, karnını doyuruyorum, barınıyorsun bu evde. Bir hayli borçlandın bana. Kimse kimseye karşılıksız bakmaz. Bunda korkulacak bir şey yok. Sözümü dinlersen para - pul sahibi olacaksın. İlerde durumunu sağlamlaştırdıktan sonra, istediğin yere gidebilirsin. Şimdi bana 200 lira borçlu olduğunu bilmelisin.»

Biraz durdu, benim ses çıkarmayışımı her şeyi kabûl anlamına aldı ve memnun memnun gülümsedi :

«Bu akşam çok yakışıklı beyler gelecek. Eğlenceye sen de katılacaksın. Haydi şimdi masayı hazırlayalım. Aslı da nerede kaldı? Gecikti bu akşam.»

Bir tek kelime söylemedim. Evet ya da hayır diyemiyordum, susuyordum hep.

Mezeleri, içkileri sessizce hazırladık. Az sonra Aslı ile arkadaşı Neclâ geldiler. Bu kadınlar nasıl da çiğnemişlerdi namuslarını? Her seferinde güle oynaya geliyorlardı eve. Şu kadarcık dertleri yoktu demek. Ben köylülüğümle kınıyordum onları.. Önceki hayatlarını hiç bilmiyordum ama, şu kadarcık direnme göstermemişler herhalde bunlar, diyordum.

Üç konuğumuz vardı o gece. İlk görüyordum onları. Davranışları iyiydi. Yenildi içildi. Ben hastalıktan yeni kalktığım için, birkaç yudum bira içtim yalnız. Önceki konuklar gibi sulu hareketleri olmadı.

İçki faslı gece yarısına doğru bitti. Her konuk beğendiği kadını alıyor, bir odaya kapanıyordu. Beni Bülent bey seçti. İnsanın yüzüne bakamayacak kadar mahçup, gözlüklü bir gençti bu. Hep yere bakıyordu. Şeytan beni dürttü. «Bu genç adama derdini aç biraz.» dedi sanki. Zaten benim içki masasındaki durgunluğum onun dikkatini çekmiş. Yalnız kalınca ilk sorusu :

«Bir derdiniz var sizin. Dikkat ettim, hep düşünüyorsunuz. Anlatın bana her şeyi.»

«Böyle bir gecede sizi ne diye üzeyim? Benim derdim kendime» dedim.

«Hayır hayır sıkılmayın anlatın bana her şeyi»

Kısaca hayatımı anlattım ona. Sanki sebep kendisi imiş gibi, yüzü renkten renge giriyordu. Sonunda kıpkırmızı oldu yüzü. Şakaklarından ter sızdı aşağıya doğnu. Şaştım kaldım doğrusu. Cebinden küçük bir kâğıt çıkardı.

«Ben, o otobüsten indiğiniz Opera Meydanı denilen yerin yanındaki bankada çalışıyorum. Dara düştüğünüz zaman, gelin beni bulun. Belki yardımım dokunur size.» Sonra düşünceye daldı bir süre ve devam etti:

«Siz yatın yatağınıza, uyuyun ben şu sedirde sabahı ederim. Sırdaşınız oldum artık sizin. Zarar gelmez benden.»

Ağzım açık kaldı. İlkin inanasım gelmedi. Dediği gibi ayrı ayrı yattık.

O gece yatağımda sağa sola dönüp, durdum saatlerce uyku girmedi gözüme. Nasıl kurtulacaktım? Sonunda kaçmağa karar verdim. Çünkü bu evde daha fazla kalmak, dönüşü olmayan bir yol olacaktı benim için.

Geç vakit uykuya dalmışım. Uyandığım zaman Bülent bey ceketini giyiyordu. Gözlüğünün camlarını sildi. Fısıltı halinde «Allahaısmarladık» dedi. Ve az sonra arkadaşlarıyla birlikte çıkıp gittiklerini duydum.

Ash ile Neclâ da alelacele kahvaltı edip, vurdular kapıyı üstümüze. Fatma kadın, belli etmemeğe çalışsa da yüzü gülüyordu. Be-

nim gibi bir sermaye kazanmıştı durup dururken. Sonunda sevincini açığa vurdu.

«Gelecek hafta sana yeni giysi alalım, olmaz mı?»

«Acelen ne Fatma abla, hanımın verdikleri ile idare ediyorum şimdilik. Bir gün alırız elbet.» diye geçiştirdim.

O gün, beraberce ev temizliği yaptık. Dışarı adım atmadı.

«Bu gece konuğumuz yok. İstersen sinemaya gidelim seninle.»

«Olur Fatma abla.»

Sinemanın adını duymuştum ama, görmemiştim hiç. Siftah seyrettim o gece. Birtakım görüntüler geçip gitti gözümün önünden. İkinci yarıda uyku bastırdı, sonunu zor getirdim.

Gece yatağımda bir düşten bir düşe yuvarlandım durdum. Uyanıp uyanıp uyudum. Karmakarışıktı her şey.

Sabah, Fatma kadınla çaylarımızı içerken, o düşünceli görünüyordu. Herhalde kafası, bazı hesapların karışık rakamları içinde idi.

Sürmeli gözleri, dalıp dalıp gidiyordu. Sormadım neden gamlandığını. Ben kendi derdimin akıntısına kapılmış gidiyordum çünkü.

Odasının kapısını kilitledi :

«Öğleye gelirim belki. Sen şu çamaşırları yıkayıver. As, kurut. Kapıyı çalan olursa, sakın açayım deme.» deyip gitti.

Kaçmaya kararlı idim. Yarım saat geçti. Ona dışarda rastlarsam söyleyeceğim yalanı da hazırladım kafamda. «Ekmek yokmuş evde. Onu alayım diye çıktım. Nereden alacağımı bilemediğim için dolaşıyordum böyle.» Hemen hazırlığımı yapmaya koyuldum. Bir kâğıda iki satır yazıp bıraktım :

«Dayıoğlu beni arayıp buldu. Köye gidiyoruz. Kusura bakma. Hakkını helâl et.»

Bir el itiyordu beni yürürken. Otobüsten indiğimiz durağa kolayca çıkıverdim. Bülent beyin kartını elimde tutuyor, zora düşersem, onu bulmak için, gösteririm birine diyorum.

Durakta bir iki kişiye sordum bineceğim otobüsü. İneceğim durağın adını da belledim iyice. Büyük bir binanın önünde indirdi biletçi beni. Bülent beyin çalıştığı yermiş orası. Sora sora onu bulmakta güçlük çekmedim. O geceki gibi, yüzüme hiç bakmıyordu Bülent bey. Çamaşırlarımın arasında sakladığım paradan otuz lira çıkardım, uzattım Bülent beye :

«Otobüs biletine yeter mi bu para acaba?»

«Siz bırakın, ben alırım biletinizi.»

Yemin verdim, kendi paramla alınmazsa, bileti kabul etmeyeceğimi söyledim :

«Peki öyle olsun.» dedi.

Beş dakika sonra otobüse yerleşmiştim. Yarıya kadar doluydu zaten. Bülent bey, ilk kez başını kaldırdı, göz göze geldik. Dudakları kımıldadı :

«Yolun açık olsun!» dedi herhalde ve uzaklaştı. On dakika sonra dolmuştu otobüsümüz. Bana yıl kadar uzun geldi bu zaman, aralığı. Ağır ağır hareket ederken «besmele» çekti yanımdaki ihtiyar köylü kadın.

Köyümün bağlı olduğu kasabadan geçiyordu otobüs. Oradan köye dönecektim. Zalim babam nasıl karşılarsa karşılasın bu hareketimi diyordum. Gidecek başka yerim yoktu, çünkü. Sanki on yıl yaşlanmıştım. Köyden çıktıktan sonra, bir tek mutlu dakikam geçmemişti. Hep acı olayların içinde ezilmiş, birçok deney koymuştum dağarcığıma. Bu kadarla kalırsam şükredecektim. Yazgımı değiştirmek için her çabayı gösterecektim. Buna yetecek kadar güç ve sabır vardı bende..

Sarsıntılı bir yolculuktan sonra, kasabamıza vardı. Köye giden tanıdığa rastlarsam, onun arabasına binecektim. Olmazsa üç saat yayan gidecektim. Bakındım çarşının ortasında, bizim köyden kimse gözüme ilişmedi. Yürü bakalım Esma, dedim kendi kendime. Düştüm tozlu yollara. Suratıma rüzgâr vuruyordu hep. Ürün

kaldırılmış, bomboştu tarlalar. Gölgelik bir yere gelince dinleniyor, sonra gene yürüyordum. Uzun yürüyüşü unutmuştu ayaklarım.

Ortalık kararmadan vardım köye. Köylü kadınların bazıları kuşkulu kuşkulu bakıyor, pek azı ise «Hoşgeldin Esma!» diyorlardı.

Eve vardım, babam yoktu, anam erişte kesiyordu. Beni görünce, öyle kalakaldı. Sonra ağlamaya durdu. Dilini yutmuş gibiydi. Boynuna sarıldım, elini öptüm.

Babam altı saat ötede bir köye gitmiş. Hayvan satın alacakmış. Demek beni satarak aldığı parayla inek getirecek zâlim dedim anama.

Darda olan içim biraz ferahladı. İki gün dinlenecektim. Az sonra komşu kadınlar doluştular eve.

Ben kırılmış, dökülmüştüm. Yaralarımı sarma derdinde idim. Onlar başımdan geçenleri öğrenmek istiyorlardı. Hepsini başımdan savdım.

O gece ve ertesi gün dinlendim. Babam, ikinci gün de gözükmedi. İlk kez onun sağ salim gelememesini, ölmesini yürekten istiyordum.

Üçüncü gün, akşamüstü, içim kararıverdi. Yolun uçunda gözüken atlının, o zâlim olduğunu hemen anlamıştım. Boynu bükük durmamalıydım, silkindim. Hiçbir şey olmamış gibi karşıladım. Hain hain gülümseyerek bakıyordu. Bir şeytanlık geçiriyordu aklından herhalde :

«Kız kaçtın mı?»

Sustum yanıt vermedim. Duymamış gibi yapıyordum. Bu kez ciddileşti :

«Sana söylüyorum Esma, kaçtm mı o adamın elinden?»

«Oh ne olur baba, bir daha gönderme beni. Bak ağabeyim askerde, onun yerine ben yardım ederim sana.»

«Madem ki kaçıp geldin. Tekrar satarım seni.»

Kaynar bir su dökülüyordu başımın üzerinden.

O sırada bir kazma ya da kürek ilişseydi gözüme, kapıp vururdum kafasına. Göz göze geldik. Bakışları hain bir bıçak saplıyordu göğsüme. Ayakta duramadım, çöktüm olduğum yere.

Bir hafta geçti. Mecbur olmadıkça, tek sözcük söylemiyordum ona. İçimden bir ses : «Kendi işini kendin çözümle Esma.» diyordu..

İnek alış verişinde uyuşmamışlar. Başka köyden söz vermişler. Bu sefer oraya yollandı. En azından bir iki gün gözükmeyecekti gözümüze.

Gece dışardan ayak sesi geldi, sonra kapımız vuruldu. Açtım kapıyı. Eski sözlüm Hasan dikiliyordu karşımda. Babamın köyde olmadığını işitmiş rahatça kapımıza gelmiş.

«Girsene Hasan, ne duruyorsun?»

İki tarafa bakındı, sonra süzüldü içeriye.

«Döndüğünü duydum. Hatırını sormaya geldim.»

«Sağol Hasan. Tekrar yolcuyum galiba. Babam gene satacağım seni; diyor. Ama ben ona meydanı boş bırakmayacağım. Ondan önce davranacağım.»

Hasan yüzüme kuşku ile baktı. Ne yapacağımı gözlerimden anlamak isteyen bir bakıştı bu.

«Fena bir düşüncen varsa, yapma onu. Yasalar var, bir kez de o yoldan yürü. Seni koruyacak yasaları bilen bir yazıcı var kasabada. Kulaksızın hanında kalıyor. Ona anlat derdini. Belki seni bu zâlimin zulmünden kurtaracak bir yol gösterir.»

Sonra Hasan çıktı, karanlığa karışıp gitti.

İşte sana geldim Kâtip efendi. Yasalar beni koruyacak mı? Korumazsa, ben kararımı verdim. Babamı öldüreceğim. Bunu en doğal hakkım sayıyorum. Öz kızını satan bir babayı öldürmek, suç değil artık benim gözümde. Yasalar beni bu zâlimin elinden kurtaracak güçte değilse, ben onu öldürürüm, ne ceza verirlerse razı olurum. Asarlarsa bile boynum kıldan ince. Hiç olmazsa sesimi böyle

duyururum. Ondan sonra, babalar kızlarını satamaz olurlar belki. Yalvarırım sana Kâtip efendi, bir köylü kızının feryadını duyur herkese. Yeter artık, dara düştükçe, başımızı, hangi taş sert ise oraya vurduğumuz.»

48.

Gülhane Parkı'nın Haydarpaşa'ya dönük yüksekçe yerinde, tahta kanapede oturuyorlardı. Aşağıda tren hattı, Ahırkapı'nın kıvrımında kayboluyordu. Yıkık kale duvarları, küçülmüş küçülmüş de, Üsküdar'daki büyük bir evin bahçe duvarlarına benzemişti. Duvarların önünde bakımsız kıyılar, yosunlu kayacıkları ile uzanıyordu. Şıpırtılı bir deniz vardı ötede. Bu sabah saatinde dumanı üzerinde tüten bir deniz.

Susuyordu ikisi de «Ne yapmalı?» sorusunun çengeline takılmışlardı.

Sait Hüsnü'nün eli gene, kaşının üzerindeki yaraya gitti. Tamamen iyileşmemiş, fakat dokundukça yeri belli oluyordu.

Bir marşandiz katarı gürültü ile geçmeye başladı. Sabahattin yerinde doğruldu :

«Cıgaran var mı?»

(Birinci) paketini uzattı öteki:

«Yak...» dedi.

Kibriti alırken, Sabahattin'in titreyen parmaklarına baktı. Bir gerilimin içinde idi o. Bu karanlıktan nasıl çıkacaklardı aydınlığa?

Sabahattin, cıgarasının dumanını savurdu, bu dumanın arkasından Haydarpaşa dalgakıranını seyre daldı. Bir çıkmazın dar boğazında, kayalıklardan üstü başı yırtılarak geçiyordu sanki. Bu dar geçitten, mutlaka ak aydınlığa çıkarım diyen bir inanç çağıltısı içinden taşıyordu. Mavi denizin dalgacıkları üzerinde seken küçük mo-

torlar onu dalgınlıktan ayırıyor ve gözlerinin önüne, alnına sarı saçları dökülen Ayşe'nin yüzünü getiriyordu. Hiç konuşmadan dikiliyordu karşısında. Karanlık bir gecenin korkunç rüyasından kurtulamamış gibi, gözlerini hiç kırpmıyordu o. Bu dalgın göz bebeklerini hiç silemiyordu belleğinden.

Omzuna bir el dokundu. Dalgınlıktan sıyrıldı. Buz gibi bir rüzgâr geçti sırtından... Ürperdi. Gülümseyerek bakıyordu arkadaşı.

«Her şey geçecek, biz güçlü kalmasını bilirsek, aydınlığa çıkacağız. Yüreğini ferah tut!»

Sabahattin, umutla baktı uzaklara. Sağ tarafta bulutsuz gök, adalara doğru uzanıyordu. Aşağıdan telâş içinde, soluk soluğa banliyö treni geçti.

Saatine baktı. Onbire beş vardı.

«Ben kalkıyorum.»

«Verilmiş sözün yok ise, öğlende beraber köfte yiyelim.»

«Kaçak olduğumu unutuyorsun.»

«Aldırma, tehlikeden uzak bir köfteci biliyorum. Haydi kalkalım. Kenardan, köşeden yürüyerek çıkalım buradan.»

Kalktılar. Gülhane parkının ana yoluna inmediler. Yukarıdan ince yoldan geçerek, büyük çınarların altından yürüdüler.

Dış kapıya geldikleri zaman, Sait Hüsnü önde, Sabahattin onun arkasından yürümeğe başladı.

Parkın önündeki ana caddeden tramvaylar, otomobiller geçiyor, köşeyi gıcırtı ile dönüyorlardı. İnsanlar kadınlı, erkekli sanki omuzlarında ağır yükler varmış gibi bir ezilmişlik içinde gidiyorlardı.

Sait Hüsnü ile Sabahattin, sol taraftaki yaya kaldırımından ilerlemeğe başladılar. Sultanahmet'ten tramvaylar aşağıya hızla iniyorlardı. Onlara bakmak, seyretmek sakıncalı görünüyordu. Şapka-

larını gözlerine indirmişler birbiri peşi sıra yokuşu tırmanıyorlar, sol tarafa bakıyorlardı hep...

Ayasofya Camiinin önüne varınca, biri öbürüne:

«Karşıya geçelim!» dedi.

İki yönü gözleyerek, hızla karşı kaldırıma çıktılar. Bu cadde daha kalabalıktı. Hep de öğrenci kalabalığı.. Bir kebapçının önünden geçtiler. Mis gibi döner kokusu geliyordu burunlarına. Sabahattin açlığını duydu. Yirmi adım ötede, fırının kapısından içeriye bakınca, taze ekmek kokusu burnunun kanatlarını hazla titretti. Önden yürüyen arkadaşına seslendi :

«Senin köfteci daha uzak mı?»

«İşte geldik...»

Cızbız köfte kokusu ve dumanı ile dolu dükkânın ortasından geçtiler. Geride küçük bir bahçe ve asma çardağının altında masalar vardı. Boş bir masaya çöktüler. Garsona hemen yiyeceklerini söylediler :

«Bize ızgara köfte ve piyaz. İki şişe soğuk suyu da unutma..

«Şimdi beyim!»

İkisi de gene dalgın, özgürlük düşüncesinin halı seccaddesinde, hızla İstanbul kalelerinin, İstanbul hapishanelerinin, İstanbul parklarının üzerinden süzülüp geçiyorlardı. Hiç konuşmadan, ortak kaygılarının bulutuna girip, gözden kayboluyorlardı sanki..

On dakika sonra, dumanı tüten köfteleri, piyazları gelince, paraşütle yere inmiş gibi oldular. Açlığın duvarını açtılar. Beş dakika geçmemişti ki, köfteleri bitirmişlerdi. Birer porsiyon daha söylediler. Arkasından irmik helvası geldi. Soğuk sularını içince iyimser bir duygunun yelpazesi, yüzlerine yaklaşıp uzaklaştı.

Ben öğleden sonra fakülteye gideceğim. Sınav sonuçları asılacaktı. Elemeyi kazandıysam, öbür derslere başlamalıyım. Sen ne yapacaksın?»

«Hava kararıncaya kadar bir yerde oturur ya da dolaşırım. Sonrasını ben de bilmiyorum. Önce ben çıkayım, beş dakika sonra

sen kalkarsın. Yemeğe teşekkür. Haydi allahaısmarladık.»

«Ben sık sık öğle yemeklerini bu köftecide yerim. Yolun düştükçe, beni bu saatlerde burada bulabilirsin. Ya da bu garsona bir pusula bırakırsan bana ulaştırır.»

«Peki peki, eyvallah!»

Sabahattin mendili ile yüzünün terini sildi. Hemen karşı kaldırıma geçti. Biraz sonra durağa gelen Beşiktaş tramvayının ikinci arabasının arka sahanlığına atladı. Bir bohçacı kadın, bohçasının üzerine oturmuş parmaklıkların arasından dışarıyı seyrediyordu. Onun karşısına geçti. Kolunu parmaklıkların üstüne dayadı. Yüzüne siper etmişti kolunu. Bir aksilik olmadıkça, göze çarpmayacağından emindi. Günün böyle kalabalık saatleri daima tehlike getirirdi. Bunu, her zaman göz önünde bulundurmuyor, açıkcası cüretkâr hareket ediyordu. Ama bir taşa toslamak ihtimali, daima mümkündü. Yani, inceldiği yerden kopacaktı ip.

Tramvay Eminönü'ne gelince iyice kalabalıklaştı. Yolcuların arasında sıkıştı kaldı. Artık, kimse onu farkedecek durumda değildi. O da başını yukarı fazla kaldırmıyor, daralmış olan görüş açısı içinde kalan insanları seyrediyordu. Köprü'yü, Karaköy'ü, Tophane'yi geride bırakmışlardı. Kendisine güven duygusu veren Beşiktaş'a yaklaşıyorladı.

İki yanı büyük ağaçlarla kaplı geniş caddeyi geçtiler. Tramvay yavaşlayınca yere atladı, hızla vapur iskelesine yöneldi. Güneş ışınları, denizin üstünden seke seke uzaklaşıyordu. Biletini alıp küçük vapura girdi. Önce yüznumarada biraz oyalandı. Bir cıgara yaktı. Sonra salonun en gerisindeki kanapelerden birine, yüzü geminin kıç tarafına dönük oturdu. Pencere kenarından denizi serediyor, yüzü salona girenlerce görünmüyordu. Böylece güven duygusuna iyice girmiş oluyordu.

Sarsıntıdan geminin kalktığını anladı. Seken dalgacıkları seyrede seyrede Üsküdar iskelesine geldiler. Sabahattin ağırdan aldı. En sona kalan yolcularla birlikte çıktı. Siyah gözlüklerinin gerisin-

den, etrafı tarıyor, gidiş doğrultusunu ona göre kararlaştırıyordu.

Büyük çeşmeye yaklaşırken, orada gölgelik yerde Abdülhak Hoca'nın birisiyle konuştuğunu gördü. Adımlarını yavaşlattı. Onun arkadaşından ayrılmasını, otobüsleri seyrediyormuş gibi yaparak bekledi. Bir cıgara tazeledi. Bir soluk almıştı ki, Hoca ayrılıp güleç yüzü ile sağa sola bakmadan Sabahattin'in hizasına geldi. Onu görmemişti.

Sabahattin : «Merhaba Hocam...» diyerek yaklaştı.

«Merhaba cânım efendim. Sen nerelerdesin?»

«Hocam biraz yavaş konuşalım. Etrafın dikkatini çekmeyelim...» diye fısıldadı.

Hoca da sesini alçalttı :

«Ne o peşinde adam mı var?»

«Hayır, yok ama, gelen geçenin gözüne çarpmazsak daha iyi olur.»

«Böyle nereye gidiyorsun?»

«Size gelmekti niyetim, burada rastlaştık.»

«Darda mısın, neye ihtiyacın varsa söyle..»

«Sizde birkaç gün kalabilir miyim?»

Kısacık bir duraklama oldu. Hocanın yüzünde belli belirsiz bir sarılık belirdi, sonra konuştu :

«Peki...Ben bir sonraki vapurla inerim. Haydi şimdi eve gidelim.»

«Hocam siz önden yürüyün. Ben beş - on adım arkadan izlerim.»

Abdülhak Hoca, bir şey söylemeden hızlı hızlı yürümeğe başladı. Sabahattin, hiç onunla ilişiği yokmuş gibi geriden ağır ağır geliyordu.

Çarşının içinden geçtiler. Sağda, biraz yokuşu olan bir sokağa saptılar. Yüz metre kadar ilerde ahşap bir evin kapısında, hoca kocaman bir anahtar çıkardı cebinden. Kapıyı açtı, içeri girdi. Saba-

hattin oraya gelince, kapının aralık bırakılmış olduğunu gördü. Sokakta birbirini kovalayan iki çocuktan başka kimse yoktu. İçeri girerek, kapıyı örttü. Hoca, şişkin çantası elinde oracıkta dikiliyordu.

«Benim acele basımevine vereceğim, düzeltilmiş formalarım var. İstanbul'a ineceğim. Akşama görüşürüz. Senin karnın acıkınca, dolapta bir şeyler var, alır yersin. Yukarda ister kitap oku, ister istirahat et. Biliyorsun ben yalnız oturuyorum. Evde başka kimse yok. Haydi şimdi Allahaısmarladık...»

«Güle güle hocam sağol...»

Kapı örtüldü. Sabahattin gene yalnızlığı ile başbaşa kaldı. Birkaç kez gelmişti bu eve. Geçen yıl iki gece kalmıştı burada. Evin taksimatını anımsıyordu. Yukarı çıktı. Sofadaki sedire oturdu. Hâlâ şapkası başında duruyordu. Önce şapkasını, siyah gözlüğünü, sonra ceketini çıkardı. Sandalyenin üzerine koydu. Terlemişti. Oturunca ferahladı.

Hocanın yüzü gözlerinin önünden gitmiyordu Beyaz, dalgalı saçları ortadan ayrılmış ve itina ile taranmıştı. Altın çerçeveli gözlüğünün gerisinde mavi gözleri gülümsüyordu. Şirazlı Hafız'dan ezbere okuduğu Farsça şiirler ve onları yorumlayışı ne kadar güzeldi. İnsancıllığını da severdi onun. Yalnız son aylarda biraz uzaklaşmıştı onlardan. Eski dostları ile görüşmüyor, kendi köşesinde çevirilere çalışıyordu. Hatta bazan sokakta, eski tanıdıklarını görmezden geliyor diyorlardı. Ya kendisine gözdağı verilmişti ya da yüreğindeki inancı yitirmişti artık. bütün bunlara karşı, olumlu davranışı, Sabahattin'i şaşırttı. Fakat üzerinde durmadı.

Başı, yorgunluktan göğsüne düşer gibi oldu. Hemen oracığa uzanıverdi. Yastığı başının altına çekti. Işıltılı bir denize, kendisini bırakmış gibi uyuyuverdi. Sıcak yaz öğlesinin dumanlı havası yerine karanlık bir kuyu açılmıştı önünde. Karısının saçlarını okşayan mavi bir rüzgâr, üzerinden geçip gitti.

49.

Hafif bir serinlikle uyandı. Hava kararmıştı. Sanki üç gün hiç uyumamış gibi derinlerde uyumuştu. Saatine baktı. 19.30'a geliyordu. En azından beş saat ölü gibi yatmıştı. Sessizlikte, şöyle bir evi dinledi. Hoca dönmemişti herhalde..

Olduğu yerde gerindi. Daha fazla miskinlik etmeyeyim diyerek, kalktı yerinden. Gitti elini yüzünü yıkadı. Bahçeye açık pencereden bir - iki derin soluk aldı. Cıgarasına kibriti çaktığı sırada, kapının kilidinde bir anahtar gıcırtı ile döndü. Kapı sessizce açılıp, örtüldü. Ortalık o kadar sessizdi ki, Hoca'nın soluk alışları duyuluyordu.

Sesini alçaltarak seslendi :

«Hoşgeldin Hoca!...»

«Hoş bulduk cancağzım..»

Hoca mutfağa girip çıktı. Merdivenin alt başında görününce yavaş sesle konuşmağa başladı :

«Yukarının elektriğini açmamışsın..»

«Böyle daha iyi Hoca, zaten öyle bir uyumuşum ki, biraz önce uyandım.»

«Sardalya balığı buldum, temizlettim. Rakımız da var. Mutfak yazın serin olur, bilirsin. Biraz sonra iki kadeh içince, sinirlerin iyice dinlenmiş olur.»

«Sağol Hocam, senin güleç yüzünü görünce daha bir yüreklendim. Eni - konu toparlandım,»

«Gam yıkar insanı. Olayları gözünde büyütmemelisin.»

Karşılıklı oturdular. Bahçeye inen gecede ağaçları seyrettiler bir vakit. Üsküdar'ın göbeğinde oldukları halde, mahalle nasıl sessizdi. Sanki kırlık bir yerde, tek başına duran bir evdi burası. Hoca davrandı :

«Ben aşağıda hazırlık yapayım..»

«Ben de geleyim, sana yardım edeyim Hocam..»

«Ben sana seslenince gelirsin. Ben şöyle işleri biraz yoluna koyayım.»

Yarım saat sonra, ızgaradaki balıkların kokusu gelmeye başladı. Hoca, yılların deneylerinden sonra, iyi yemek pişirmesini öğrenmişti. Hele mezeleri, kendi çevresinde dillere destan idi.

Sabahattin, Hoca çağırmadan indi aşağıya. Masayı hazır buldu. Buz gibi soğutulmuş rakı, kadehler hazırdı. Balıklar pişmiş, salata ve pilâki hazırdı.

İlk kadehleri yudumladılar. Tam pilâkiden birer kaşık almışlardı ki kapı vuruldu. Hoca ile Sabahattin, birkaç saniye bakıştılar.

«Ben bahçeye çıkayım Hoca, sen geleni savmaya bak.

«Sen merak etme, ben yoluna koyarım.»

Hoca gözlüklerini düzeltti. Kapıya gitti.

«Kim o!» diye seslenince, tanımadığı, yabancı bir ses cevap verdi:

«Aç Hocam, yabancı değil!»

Hoca «Allah Allah!..» dedi içinden. Kapıyı araladı. Karanlıkta daha da kömürleşen, gözlerinin akı parlayan Arap Cemal sırıtıyordu:

«Hocam vapurda sizi gördüm, kalabalıktan yanınıza gelemedim. Hatırınızı sorayım dedim geçerken. Nasılsınız?»

«Teşekkür ederim. Buyur diyemiyorum. Yemek yedim de, çıkmak üzereydim.»

«Yok Hocam, ben de eve geç kaldım. Gecikmeyeyim. Sıhhatiniz iyidir inşallah. Hayırlı geceler dilerim.»

«Güle güle Cemal Bey...»

Kapı örtüldü. Ayak sesi uzaklaştı kapının önünden. Hoca bir süre bekledi oracıkta. Gene sessizliğe gömülmüştü sokak.

Hoca mutfağa döndü. Açık kapıdan, bahçenin mavi karanlığını taradı. Göremedi bir şey..

Sabahattin, dut ağacının arkasından, fısıltı ile seslendi:

«Tamam mı Hoca? Geleyim mi?»

«Gel gel, yok bir şey..»

Yeniden oturdular sandalyelerine. Kadehlerini diktiler. Boşları tazelediler. Soğumağa başlayan balıkları yemeğe koyuldular.

Hoca sözü aldı:

«Arap Cemal'i bilirsin. Şurada üstümüzdeki sokakta oturuyor. Ara sıra vapurda, burada karşılaştıkça hatır sorar. Yani beni denetliyor. Ben de ses çıkarmam. Ama ilgi de göstermem. Vapurda beni görmüş de, kalabalıkta yanıma gelememiş, şimdi geçerken uğramış, hatırımı soruyor.»

«Buralarda oturduğunu söylediğin iyi oldu. Bilelim de ona göre davranışlarımızı ayarlayalım. Bir şeyden mi kuşkulandı acaba? Öğlenleri burada dolaştığı oluyor mu?»

«Hayır, öğlenleri hiç rastlamadım ona, sabah erken çıkar, akşamları bu vakit döner.»

«Şimdi gene gelirse, kulağına bir şey çalındı demektir. Yok gelmezse, bir raslantı ya da bir kuşku ile kapıyı çalmış olabilir.»

«Haydi cancağızım, biz içmemize bakalım. Her olayın üzerinde fazla durma...»

«Olayın üzerinde durduğum falan yok hocam. Biraz sonra, Arap Cemal yanına iki sivil alıp evi basacak olursa, ne yapmamız gerekir, onu düşünüyorum.»

«Hiçbir şey olmaz, sen keyfine bak!.. Hem seni aradıklarını ne biliyorsun? Belki bu senin evhamındır..»

«İyimserliğine hayranım Hocam... Yaşa varol! Tertip de kusur etmeden, hep böyle olmalı!»

İkişer kadeh derken, dördü beşi buldu. Mutfak, cıgara duma-

nından, sabası tüten bir odaya dönmüştü. Sarhoş, dumanlı gecenin geç saatlerine kadar dertleştiler. Birinin gözünde gece, sakin bir deniz gibi uzanıyordu. Öbürünün gözünde ise, hâin bir böcek gibi sessizce kımıldanıyordu.

Yattıkları zaman, saat biri gösteriyordu. Sabahattin bir vakit uyuyamadı. Sağına döndü, soluna döndü. Gözlerini sımsıkı kapıyor, fakat uykuyu getiremiyordu bir türlü. Sonunda dalıp gitti.

50.

«Buraların ağustosu sıcak olur ama, rüzgârlı geçer» dedikleri doğruydu. Sam rüzgârı esmişti bütün gün. Akşam karanlığı inmeğe başlayınca rüzgâr, birden kesildi. Biraz sonra belki yaprak kımıldamayacaktı.

Osman Fuat, Emniyet Müdürlüğü'ne akşam imzasını vermiş, kentin kıyısındaki bahçelere doğru yürüyordu. Kuru buğday saplarının kokusu yayılmıştı her tarafa. Ağustos böceklerinin sesleri, yolun kenarındaki hendekleri kaplayan böğürtlenleri doldurmuştu. Akşam yıldızına baktı. «Şimdi kimbilir kaç kişi seni umutla ya da umutsuzlukla seyrediyor ve aydınlık bir güne çıkmayı diliyor» dedi içinden. Biraz daha yürüdü. Kentin kenarındaki tek katlı, kerpiç kulübeler geride kalmıştı. Geriye baktı. Tek tek ışıklar görünüyordu. Döndü. Tozlu yolu, gerisin geriye tekrar yürümeğe başladı.

Uzaktan bir öküz arabası geliyordu ağır ağır.. Geç kalmış bir köylü dedi içinden. O yürüdükçe, araba da ona doğru yaklaştı. Arabanın yanma varınca, iki büklüm bir ihtiyor oturuyordu ön tarafta. Karanlıkta kamburundan tanıdı onu. Köylü İsmail idi bu:

«Merhaba İsmail dayı, geç kalmışsın!..»

«Merhaba Kâtip efendi. Geç kaldık biraz.»

Zayıf öküzler, sahibinin konuşmasını duyunca durdular. Osman Fuat arabaya yaklaştı:

«Pazara neler getirmiştin?»

«Biraz yağ, yirmi kadar yumurta..»

«Satabildin mi bari?..»

«Sattım. Öküzün birini nallattım. Geri kalan para ile de beş kilo tuz aldım.»

«O kadar tuzu ne yapacaksın?»

«Tuz bizim her şeyimiz. Hayvanımızın yemine girer, ekmeğimize girer. Sabah akşam içtiğimiz çorbamızın tuzudur o. Tuz ve ekmek ile başlar hayatımız...»

«Peki dayı, iyi yolculuklar sana.»

«Sağol Kâtip efendi, sağol!...»

Ağır ağır uzaklaştılar yanından. Onlara bir süre baktı geriden. Karanlıkta sürüngen hayvan gibi gidiyorlardı. Yüzyılların yorgunluğu, yüzyılların çekileri bu arabanın üzerinde idi.

Köylü İsmail ne yapsa, ne etse bu ağırlığın altından kalkamıyordu.'Tuz ve ekmek' diye söylendi ve yürüdü...

Osman Fuat, döndüğü zaman, hanın temizlik işlerine bakan Kör Hüsnü ile karşılaştı:

«Abi seni biraz önce karakoldan sordular.»

«Ne dediler?»

«Gelince, hemen Emniyet'e gelsin dediler..»

Biraz önce, akşam imzasını vermişti. Ne olabilirdi? Acaba İstanbul'da Sıkıyönetim sona mı ermişti? Belki de dönebilirsin, diyeceklerdi.

Çeşitli karşıt düşüncelerle Emniyet Müdürlüğü'ne doğru yürüdü.

Osman Fuat'ı aylar önce getirdikleri saatti bu saat. Sıkıntılı ve tedirgin edici bir böcek gibi yürüyordu gece. Merdivenleri çıkıp, içeri girince, burada ilk tanıdığı komiser gene nöbetçiydi:

«Gel bakalım.. Akşam üzeri sen imzanı atmağa geldiğin zaman, unutmuşlar sana tebliğ etmeğe. Emir geldi, yarın ilk vasıta ile Ç... iline gideceksin. Sürgünlüğün orada sürecek.

«Neden gerekli gördüler bunu acaba?»

«Hiç bilgim yok. Sürgünlerin yerlerini bir süre sonra değiştiriyorlar herhalde..»

Sonra sustu. Osman Fuat'ın hüzünlendiğini anladı:

«Buraya alışmıştın ne de olsa değil mi?»

«Evet bu ili tanımıştım biraz. Sizlerden de bir kötülük gör-

medim.»

«Belki Ç... ili senin için daha elverişli bir yerdir.»

Sonra zoraki bir gülümseme sardı yüzünü:

«Sonra orası İstanbul'a daha yakın..» dedi.

Osman Fuat, artık ne söylese boştu. Karşısındaki emir kulu idi, gelen emri tebliğ ediyordu. Onunla diyaloğ kurmak yararsızdı:

«Gidebilir miyim?»

«Yarın sabah buradan vereceğimiz bir memur arkadaşla birlikte gideceksiniz.»

«İyi geceler...»

Emniyet Müdürlüğü'nden çıkıp, çarşının ortasındaki ana caddeden yürümeğe başlayınca, sıkıntılı havadan sıyrılmıştı biraz. Buradaki monotonluktan kurtuluyordu bir bakıma. Bilmedeği, değişik bir kente gidecekti. Belki orada daha iyi koşullar bulacaktı. Aksini düşünmek istemiyordu. Küçük küçük tedirginlikler onu beklese de, «boş ver..» dedi içinden. Ve ekledi arkasından:

«İyi günler gelecek elbet!..»

Hanın bahçesinde çeşmeden kana kana su içti. Odasına girip soyundu ve yattı. Gecenin geç saatlerine kadar uyku girmedi gözüne. Arada bir dalıyor. Sonra tren yolculuğuna başlamış gibi, bir sarsıntı ile uyanıyordu. Tekrar dalıyor, sonra tren uçurumdan yuvarlanırken, çığlıkla gözlerini açıyordu.

Ertesi gün öğleye doğru, gün ışığı zeytin yapraklarında parıldarken, üçüncü mevki kompartımanın tozlu camlarından dışarısını seyrediyorlardı. İstasyonlarda duraklıyorlar, suskun insanların yüz çizgilerinden, hayat serüvenlerini okumağa çalışıyorlardı. Lokomotif sesler çıkararak yürümese, «burada hayat durmuş, kımıldamıyor» diye bağıracaktı.

Yol arkadaşı hiç konuşmuyordu. Birkaç kez söz açmağa çalışmış, o hep tek kelime ile konuşmayı kesmişti. Ya kederli bir düşünceye batmıştı, ya da görevde konuşulmaz ilkesini benimsemişti.

Ertesi sabah Ç... iline varacaklardı. Kompartımanda zehir gibi acı bir gece geçireceklerdi. Cıgara içe içe, ağzı kurumuş ve acımıştı. Bundan dolayı, geceye de acı diyordu içinden. Sekiz kişi omuz umuza ve sarsıntı ile gidiyorlardı. Pencereyi açıyorlar, hava yerine kurum ve duman giriyordu içeriye. Birazcık da serinlik.

Osman Fuat, saatine baktı, gecenin 2'si olmuştu. Herkes bu koşullar içinde bile uyuyordu. O da gözlerini yumdu. Tren, sanki karanlık geceyi sürükleyip götürüyordu ...

51.

Uzakta Karacaahmet'in selvileri üzerinde şimşek çaktı. Az sonra bir gök gürültüsü, bir yerlere yıldırım düşmesi gibi gök çatırtısı oldu. Ortalık bir anda aydınlanıp, karardı.

Sabahattin adımlarını sıklaştırdı. Ceketinin yakasını kaldırdı, kasketinin siperini kaşlarının üzerine iyice indirdi. Vapurdan çıktıktan sonra rüzgâr hızlanmış, yerdeki tozları önüne katıp, ortalığı karıştırmıştı. Yağmur gelecek diye herkes koşar adımlarla yürüyordu.

Sabahattin, yokuşun başına geldiği vakit, soluk soluğa idi artık. Abdülhak Hoca'nın evi, yokuşun ortasında idi. Eve yaklaştıkça, yağmur da hızlanıyordu. Sokakta, bu saatte kimsecikler yoktu. Başını kaldırdı, hocanın evine şöyle bir baktı. O ne, hem alt katta, hem ikinci katın pencerelerinde ışık vardı. Duraklar gibi oldu. Üst katın penceresinde bir adam profili görünüyordu. Daha dikkatli bakınca, bunun Arap Cemal olduğunu anladı.

Belki de evde araştırma yapıyorlardı. Sonra da Hoca'yı alıp götüreceklerdi herhalde.. Başım önüne eğdi ve yürüyüşünü sürdürdü. Boş bulunup eve girseydi, avuçlarına düşmüş olacaktı.

Yokuşu bitirince derin bir soluk aldı. Bir evin içerlek kapısının saçağı altında, yağmurun yavaşlamasını bekledi. Ağustos yağmurunda ıslanmış, öbür yandan da terlemişti. Bu saçak altında, daha fazla dikilirse, üşümeğe başlayacaktı.

Saatine baktı, 23'ü geçiyordu. Yağmur azalmış ama, sinsi bir tempo tutturmuştu. Bu sokak yürüdükçe nereye çıkacak, onu da bilmiyordu. Biraz ilerledi. Sokak ikiye ayrıldı. Sağdakine girdi bir mezarlık çıktı karşısına. İn cin yoktu. Mezarlık duvarının dibinden yürüdüğü halde, korkunun kıymığı batmamıştı yüreğine.

Şöyle bir ceketini, kasketini, pantolonunu yokladı. Epeyce ıslanmıştı. Çaresiz üstünde kuruyacaktı.

Karacaahmet mezarlığı buradan başlıyor olmalıydı. Bir sokak lâmbası yanıyordu az ilerde. Orada üstü kapalı, etrafı açık, çardak gibi, sığınılacak bir yer gördü. Altında yeşil bir bank duruyordu. Oraya çöktü.

Ara sıra rüzgâr ağaçlarda uğulduyor, dallardan aldığı yağmur damlacıklarını yüzüne vuruyordu. Sabahattin, daldığı düşünce dehlizinde, bir an silkiniyor, sonra gene gömülüyordu yarı uyku hâline. Ayşe'nin yüzü, yaklaşıp yaklaşıp uzaklaşıyordu. Şimdi onun başı yastığında, tedirgin uykusunun ortasında olmalıydı. Başını kaldırdı. Karar verip bir yere gitmeliydi.

Yürümeğe başladı. Cebinde cıgarası olduğu halde yakmak istemiyordu. Islak havayı ciğerlerine çeke çeke, epeyce yürüdü. Tramvay hatları bulunan geniş bir caddeye çıktı. Bulunduğu köşebaşı, bir durak idi herhalde. «Mecburî durak» yazılıydı kırmızı tabelâda.. İki yana bakınırken, uzaktan vatmanın çaldığı bir çan sesi yankılanarak kulağına kadar geldi. Beş - on saniye sonra çifte arabalı tramvay gözüktü. Önüne gelince durakladı. Hemen atladı. Kanapelerin çoğu boştu. Dört yolcu vardı içerde. Son seferini bitiriyordu herhalde. Tek kişilik yerlerden birine oturdu. Biletini alıp, ön kanapenin arkalığına yaslandı. Yumdu gözlerini. Tramvayın monoton gürültüsü, yavaşça uykunun kucağına bırakıyordu onu.. Sanki dalışı bir an kadar sürdü. «Buraya kadar...» diye bir ses geldi kulağına. Başını kaldırınca Kadıköy'e geldiklerini anladı. Ağır ağır yerinden kalktı ve indi.

İskelede yan yana iki gemi duruyordu. Tek tük inen yolcular vardı. Birinci geminin alt salonuna indi. İlk bakışta görülmeyecek bir kanapeye uzandı. Gecenin sessizliğinde sıcacık bir uyku bulutu indi gözlerine. Dışarda yağmur dinmiş, pırıl pırıl ağustos göğü uzanıyordu.

Bu iki gemi, sabahın ilk iki seferini yapacaktı. Birinci gemi kalkmış, ikincisi kendisinin bulunduğu gemi idi. Sabahın erken saatinde işlerine giden insanların ayak sesleri ile uyandı. Hemen kalkamadı. Aşağıya inenler oldu. Nedendir bilinmez, sabahın böyle ilk seferinde yolcular aralarında hiç konuşmazlar. Uykudan erken kalkmanın mutsuzluğu vardır yüzlerinde. Ne düşünürler? Uykularını mı sürdürürler acaba böyle susmakla? Bilinmez!..

Pervanenin orda, deniz köpürmeğe başlamıştı. Doğruldu, olduğu yere oturdu. «Sıcak bir çay olsa» diye söylendi. «Taze bir simitle içerim şimdi.»

Sanki istediğini, içinden geçenleri duymuşlar gibi, ilkin bir tabla simit indirdi bir çocuk aşağıya. Arkasından bir tepside taze çaylar geldi. Bazen ne ufak şeyler, mutluluk yaratır insanda. Küçücüktür ama, açık denizde çaresiz kalmış bir sandal, büyük bir gemiye rastlar ve yukarıya çekilir içindekiler. Geminin büyük salonunda hayal etmedikleri huzuru bulurlar.

Sabahattin'de de öyle bir duygu belirdi. Yuvarlak pencerelerden gün ışığı içeriye sarkmış, o çayını yudumluyor, simidini ısırıyordu.

Vapur arkasında köpükler bırakarak iskeleye yanaşmağa çalışıyordu. Bunu gürültüden anladı. Kalabalık arasında yukarıya çıktı. Tuvalete giderken, yandan gördüğü bir adamı, kendisini izleyen memurlardan birine benzetti. Daha yakından baktı. Evet oydu. Hemen tuvalete girdi. Yolcularm boşalmasını bekledi. Geride kalan son kafile ile birlikte çıktı. Üsküdar iskelesine yöneldi. Abdülhak Hoca'nın akşamki serüvenini merak ediyordu. Evin bir anahtarı da kendisinde idi. Bir aksilik olmazsa, gecenin yorgunluğunu orada çıkarabilirdi.

Hemen kalkmak üzere olan Üsküdar vapuruna yetişti. Onunla karşı yakaya vardı. İskeleyi geride bırakıp, Üsküdar meydanını geçerken, gözlüğünün gerisinden çevreyi tarıyor, kötü bir raslantıya toslamamak için, karşıdan gelen insanları iyice gözden geçiriyordu.

Tahmininde yanılmamıştı. İşte karşıdan o çok esmer yüzlü Cemal geliyordu.

Hemen yolunu değiştirdi, soldaki ara sokağa saptı. Biraz ilerledi. Orada tütüncünün vitrininde asılı gazetelere bakar gibi yaparak, caddeyi denetledi. O sırada Arap Cemal hiçbir şeyin farkında olmadan geçip gitti. Biraz daha oyalandı. Asılı bütün gazetelerin başlıklarını gözden geçirdi. Durumdan emin olarak geriye döndü.

Abdülhak Hoca'mn evinin önüne geldiği zaman, pencerelerden biri açık bırakılmıştı. İçersi havalansın diye açılmıştı herhalde. Hoca evde olmalıydı. Yüreğine su serpildi. Anahtarı kilide sokarken, bir yandan da, evin içini dinliyordu. Kapı örtülürken Hoca seslendi:

«Hoş geldin cânım efendim!»

«Hoş bulduk Hocam.. Akşamki vukuatı atlattın herhalde..»

«Sus sus.. Senin nasıl haberin oldu?»

«Az daha üstünüze geliyordum. Kapının önünde farkına vardım.»

Yukarda sofada karşılıklı oturdular. Hoca çayını içiyordu.

«Sana çay koyayım. Kızarmış ekmek, beyaz peynir, vişne reçeli var.»

«Ben çay içtim ama, bir daha içerim. N'oldu Hoca anlatsana?»

«Gece oturuyor, düzeltmeleri yapıyordum. Basımevinden son iki formayı almıştım. Kapı çalındı. Arap Cemal ile bir arkadaşı. «Geçerken ışığını gördük. Hocanın bir çayım içeriz dedik, çaldık kapıyı.» deyip geldiler. İçeriye buyur ettim. Birer çay ikram ettim. Yarım saat kadar oturup gittiler.»

«Peki Hoca, bunlar seni denetlemeye gelmişler. Bir şey sormadın mı?»

«Sordum sordum. Buraya görevle mi geldiniz, doğru söyleyin dedim. Yemin ettiler. Seni severiz, saygımız vardır.» dediler.

«Neyse ucuz atlatmışız. Bu iyi raslantılar, ters yöne dönmese bari!»

«Onlar bir şeyden kuşkulandılar herhalde.. Gelişlerinin, senin bulunmadığın saate rastlaması iyi bir şans tabii. Ama her zaman böyle gelmezler. Tedbirli olmalıyız.»

«Haklısın Hocam. Sizin ev, tehlikeli oldu artık benim için. Bir çıkış yolu bulmam gerekli.»

«Haydi çayın soğuyor Sabahattin...»

«Teşekkür ederim Hocam, eline sağlık!»

İkisi de sustular. Başlangıçtaki neşeli konuşmaları gitmiş, bir durgunluk çökmüştü aralarına.. Hoca eli sakalında düşünüyor, söylemek istediklerini, sususu ile belli ediyordu. Sabahattin de, bu sususun anlamını kestirmiş, ne yapması gerektiğini araştıran bir düşüncenin dar geçidinde idi.

«Hocam sizi de durup dururken tehlikeye atmak istemem. Yarın, elverişli bir saatte başka yere gideceğim.»

İkisi de tekrar sustu. Dışarda duvarın üstünde kumrular ötüyordu.

52.

Gün ışığı perdenin kenarından sızıp duvara vurdu. Ayşe biraz sonra gözlerini açtı. Sabahın erken saati idi bu saat. Son bir haftadır erken yatıyor, gün doğarken uyanıyordu. Böyle ara sokaklarda sabahın ilk saatlerinin sessizliği sürer. Sokaktan, erken işe gidenlerin ayak sesleri geliyordu yalnız. İyice dinlenmeden, uykularını yarım bırakıp yollara düşenlerdi bunlar...

Birkaç ayak sesi geldi, kapının önünde durdu. Sonra «Güm Güm..» kapıya vuruldu. «Kapının zilini görmeyen yabancı bunlar!..» diye söylenerek yataktan kalktı Ayşe.. Sabahlığını sırtına geçirdi. Pencereyi aralayıp aşağıya baktı. Tanımadığı iki kişi dikiliyordu orada..

«Kimi arıyorsunuz?»

İki sivil başlarını yukarı kaldırdılar. Birini gözü ısırıyordu. Genç olanı sertçe konuştu:

«Kapıya kadar gelin biraz!..»

Ayşe onların sözden anlamadıklarını önceki deneylerinden biliyordu. Çaresiz aşağıya indi. Kapıyı açtı:

«Ne istiyorsunuz?»

«Evde arama yapacağız. Ortalığı telâşa vermeyin.»

«Bir kez kendinizi tanıtın. Kimsiniz?»

«Polisten geliyoruz. Bizi kapıda oyalamayın.»

«Bu kaçıncı arayış? Gelin araştırın..»

İki adam içeri girdiler hemen. Etrafı araştırmağa başladılar. Ayşe onlarla hiç ilgilenmedi. Mutfakta çay hazırlığına girişti.

Kendisine danışmadan paldır - küldür yukarı çıkıp odaya, tuvalete baktıklarını, kapıların açılıp kapanışından anlıyordu.

İki adam, elleri boş, aşağıya indiler. Şaşkın şaşkın etrafa bakıyorlardı. Kendilerinden emin halleri gitmiş, anlamsız bir dalgınlığa girmişlerdi. Kabalıklarını bağışlatmak istiyen bir tavırla:

«Sabah sabah sizi rahatsız ettik. Kusura bakmayın.»

Kapıyı çekip gittiler. Ayşe, sonradan kendisinin bu soğukkanlılığına şaştı kaldı. Eskiden olsa, şaşırır, heyecanlanır, ne söyleyeceğini bilmezdi. Artık olayların örsünde dövüle dövüle pişmişti. Olur olmaz durumlarda serin kanla düşünebiliyordu.

Çay bardağım dudaklarına götürdükçe, buhar gözlerine doluyor, bir zaman dalgınlaşıyordu. Sabahattin'in silueti, hüzünlü bir titreşim içinde geçip gidiyordu. Mutluluk ile mutsuzluk, büyük çınar ağaçlarının karşılıklı sıralandığı bir yolda yanyana uzaklaşıyorlar, sonra tekrar dönüp geliyorlardı. Dalan gözleri hep onları izliyordu. Dakikalarca öyle oturduğu yerde kaldı. Yarısına kadar içtiği çay soğumuştu. Masanın üstünü öyle bıraktı, yukarı çıktı. Pencereleri açtı. Odasını havalanmaya bıraktı.

Bir gün önce çamaşır yıkamıştı. Onları ütülemeğe koyuldu. Gün ışığı, ütü masasının üzerinden yavaş yavaş çekildi. Öğle oldu, saatler ilerledi. Ütü işini bitirip, çamaşırları katlayıp, masanın üzerine koydu.

Saat 15'i geçiyordu. Yorulduğunu anladı. Sedire uzandı, biraz. Uyku göz kapaklarını bastırıyordu. Direnmek istedi, olmadı. Tam o sırada aynı sabahki gibi kapı gene «Güm Güm!..» çalınmaya başladı. Dudaklarından «Hayırdır inşallah!.» sözleri döküldü. Toparlanıp aşağıya indi. Kapıyı açmadan önce:

«Kim o!..» diye seslendi.

«Benim Ayşe. Aç!..»

Ses kadın sesiydi, hem de pek yabancı gelmiyordu Ayşe'ye. Kapıyı açınca tanıdı.

«Hangi rüzgâr attı seni böyle buraya Rezzan?»

«A... kardeş seni özledim. Sora sora evini buldum.»

«Buyur kardeşim.»

«Sen beni aramazsın ama, ben seni arıyorum.»

«Senin eski evinden taşındığını Nurhayat söylemişti. Yedikule'de oturuyormuşsun galiba. Yeni evini bilmiyorum. Hep aklımdasın. İlk fırsatta arıyacaktım. Evlendin mi yoksa?»

«Hayır evlenmedim.»

Biraz sustu sonra anlamlı sordu:

«Sen nasıl evlilikten memnun musun? Mutlu musun?»

«Mutluyum, kocamla çok iyi anlaşıyoruz...»

«Aynı okulda bir arkadaşım var, kocanın öğretmenlikten ayrıldığını söyledi, doğru mu?»

«Sabahattin hastalanmıştı, raporluydu. O sırada devamsızlıktan çekilmiş saydılar. Tekrar girmek için dilekçe verdi. Daha sonuçlanmadı.»

«İyi bir şey değil bu... Geçim sıkıntısı çekiyorsunuz öyleyse..»

«Ayağımızı yorganımıza göre uzatıyoruz. Mutlu olunca, fazla şey istemiyor insan.»

«Yarım yamalak boğaz tokluğuna evlilik olur mu kardeşim? İnsan biraz etrafını görmeli, gezip tozmalı değil mi?»

«Sen de kendine göre haklısın belki. Bizde içinde bulunduğumuz koşullara göre yaşayışımızdan memnunuz!..»

«Kocan nerde şimdi, ne yapıyor?»

«Ankara'ya gitti, bakanlıkta işini izliyor.»

Rezzan bilgiç bilgiç başını salladı. Etrafı şöyle bir gözden geçirdi. Ben her şeyi biliyorum der gibi gülümsedi:

«Sabahattin Bey, kaç aydır Ankara'da?»

«Bu ikinci gidişi.. Bir sonuç almağa çalışıyor.»

«Mektup yazıyor mu?»

«Gideli bir hafta oldu. Daha mektubunu almadım.»

Bir sessizlik oldu aralarında.. Ayşe, bu ziyaretten sıkıntı duymağa başlamıştı. Belli etmemeğe çalışarak konuştu:

«Taze limonatam var. Kuyuya kova ile sallandırmıştım. Bera-

ber içelim.»

«Rezzan odada yalnız kalınca, etrafı şöyle bir gözden geçirdi. «Ayşe çok tertipli kızdır, her şey yerli yerinde..» diye aklından geçirdi.

Ayşe biraz sonra, küçük bir tepside iki limonata bardağı ile içeri girdi. Sıcaktan damağı kuruyan Rezzan bir dikişte içti. Sıcak ağustos gününün hararetini üzerinden atmıştı:

«Oh, ne iyi ettin de limonata verdin kardeş, ölmüşlerinin ruhuna deysin!»

«Afiyet olsun!..»

On dakika sonra Rezzan toparlandı ve kalktı:

«Kardeş, gideceğim yer uzak, ben gideyim.»

«Akşama kal, yemeği beraber yerdik. Nasıl olsa ben yalnızım.»

«Sağol kardeşim! Annem evde yalnız biliyorsun, gecikirsem merak eder. Allahaısmarladık.»

«Güle güle Rezzan, gene beklerim.»

Ayşe, durup dururken yapılan bu ziyareti anlamamıştı. Rezzan, okuldan arkadaşı idi ama, aralarında öyle fazla içtenlik yoktu. Kafasında, bu ziyaretin önüne bir soru işareti koydu.

Eğer Ayşe, Rezzan'ı evden çıktıktan sonra izleseydi, onun Sirkeci'de etrafına bakındıktan sonra, Emniyet Müdürlüğü'ne girdiğini görecekti. Ne yapsanız, insanlar kolay kolay anlaşılmaz. İçlerini okumak zordur.

53.

Akşamın toz bulutu arkasında idi. Aralık ayının soğuk havası. Rüzgâr arada bir hızla esiyor, önüne kattığı insanları, sıcak bir yere sığınmaya zorluyordu. Yolcular, soğuktan kurtulmak için koşuşuyorlar, vapurun sıcak havasma kavuşmak için, nerde boş yer bulurlarsa oraya oturuyorlardı.

Yılın en kısa günlerinden biriydi. Daha saat 17 olmadan hava iyice kararmıştı. Gemi tamamen dolmuştu. Sabahattin, arkası giriş kapısma dönük oturmuştu kanapeye. İskeleden ayrılırken «Keşke alt salonda otursaydım» diye içinden geçirdi. Burası ne de olsa geçit yeri idi. Lüks'e giren çıkan hep yanından geçiyordu. Bir cıgara yaktı. Gözlüğünü düzeltti, karşıda ve yan kanapelerde oturanları gözden geçirmeğe başladı. Herkes susuyordu. Bir an önce evlerine kavuşmak isteğinden başka iz yoktu yolcuların yüzlerinde.

Sabahattin sıra başında oturduğu için, dirseğini koltuğun kenarına dayadı, düşünmeğe koyuldu. Ayşe'yi, onyedi gündür görmemişti. İçinde yanan özlemin dumanı gibiydi, cıgarasından çıkan duman...

O sırada bir yolcu yanındaki boşluğa oturmak için, öbür yolcudan izin istedi. Herkes biraz toparlandı. Sabahattin de kenara çekildi. Şişmanca adam zar - zor yerleşti. Sabahattin iyice dalgın olduğundan, cıgarasının külü yere düştü. İşaret parmağına sıcaklık yaklaşınca, cıgarayı dudaklarına götürdü. İki soluk çekip yere attı ve üstüne basıp söndürdü. O sırada yanına sonradan oturan adamın, gizli gizli kendisini süzdüğünü farketti. Fakat onu tanımıyordu. Önemsemedi.

Uzun bir zaman parçası geçmiş gibi geldi Sabahattin'e. Dalgınlıktan kurtuldu. İskeleye yakın bir yerdeydiler herhalde...

Gemi hızını kesmeğe başladı. Köprüye yaklaşıyorlardı. Herkes çıktıktan sonra kalkmayı düşündü. İskeleye çatırtı ile yanaştılar. Hemen bütün yolcular ayakta idi. Ön taraftakiler iskeleye çıkmaya başladılar:

Yanındaki adam hiç kıpırdamıyordu. Birden içine kuşku düştü. Buraya oturmakla yanlış hareket etmişti. Son yolcular çıkıyordu artık. Ayağa kalktı ve çıkış kapısına doğru yürümeğe başladı. Üçüncü adımda koluna birisi girdi ve kolunu sıkıca kavradı. Sabahattin «ne oluyor?» demeye kalmadan, yanındaki sertçe konuştu:

«Kaçmaya çalışmayın, Emniyet'e kadar gideceğiz. Ben elimden adam kaçırmam!..»

Adam, gerçekten mengene gibi sıkıştırmıştı Sabahattin'in kolunu. Çok elverişli bir durum olmadıkça kaçmaya yeltenmek yararsız olacaktı. Kolkola dışarı çıktılar. Köprünün altından Galata rıhtımına yürüdüler. Orada bir taksi çevirdi adam. Beraber arkaya bindiler. Köprüyü ağır ağır geçmeye başladılar. Sabahattin sağda oturuyordu. Karanlık Haliç'in üzerinden çok kısa süre Süleymaniye ve Fatih yakasını seyretti. Küçük küçük ışıklara karşın, Sultanselim'e kadar bütün semtler karanlığa gömülmüştü. Arabanın hırıltılı sesini duyuyordu yalnız.

Sabahattin'in yüreği, ölü bir deniz gibiydi. Tırnak ucu kadar heyecan duymuyordu. Kımıltısız, hiç konuşmadan uzanan bir denizdi bu. Vakıf Hanın önünden geçtiler. Yalnız üst katlarmda ışık bulunan bir binanın önünde durdular. İlkin Sabahattin indi, arkasından tanımadığı, ağına düştüğü adam.. Az aydınlatılmış holden geçtiler ve merdivenleri tırmanmağa başladılar.

Büyük binanın içinde, merdivenleri inip çıkan birkaç kişinin ayak seslerinden gayrı, çıt çıkmıyordu. Üst katta, buzlucamlı kapının önüne geldikleri vakit durakladılar. Adam öne geçti. Sabahat-

tin'e, kendisini izlemesi işaretini verdi. Sağda loş koridordan geçtiler. İkisi, soldaki kapının önüne geldikleri sırada, kapı âniden açıldı. İçerden çıkan genç adamın yüzünü, kapının üzerindeki kırk mumluk ampül aydınlattı. Kumral saçlı, kırpık bıyıklı genç adam, gelenlere dikkatle baktı:

«Ferit, kim bu?»

«Aylardan beri saklanan Sabahattin. Biraz önce Kadıköy vapurunda yakaladım ve getirdim.»

Polis şefi, kinle ve biraz da acımayla baktı Sabahattin'e. İçeri girdi. Bir cetveli inceledi. Sonra başını kaldırdı:

«34 numaraya koy.»

Kapı kapandı. Geldikleri yerden aşağı indiler zemin katındaki sessizlik, sokağa doğru uzanıyordu. Sabahattin, hüzünle baktı dışarıya. Kimbilir tekrar ne zaman buradan çıkacaktı?

Bodrum katının karanlık merdivenini indiler. Oradaki kahve ocağının, arkalıksız iskemlelerinde oturan iki kişi ayağa kalktı. Biri resmî, öbürü sivildi. Ferit onlara emretti:

«Üstünü arayın. 34'e kapatın.»

Arama bittikten sonra, Sabahattin'in üzerine 34 numaralı hücrenin kapısı kapandı. İki nöbetçi yerlerine oturdular. Aralarında sohbete daldılar. Sessizlik egemendi. Tutuklular, onları rahatça dinleyebiliyorlardı.

Sabahattin şöyle bir içersini gözden geçirdi. Üç metre derinliğinde, bir buçuk metre genişliğinde bir yerdi burası. Demirleri iyice paslanmış, çıplak bir karyola uzanıyordu. Somya yerine iki kalın tahta konulmuştu. Başkaca bir şey yoktu. Otla doldurulmuş bir şilte olsaydı, buradaki koşullara uyma gücü artardı insanda..

Eski paltosunu çıkarmadan, tahtaların üzerine uzandı. Şapkasını başının altına koymuştu ama, az sonra yastığa alışkın başı ve boynu ağrıdı. Kollarını başının altına yerleştirince biraz rahatladı. Kahve ocağından konuşmalar geliyordu kulağına. Bir ayak sesi yaklaştı, hücrenin önünde durdu:

«Çay ister misin?» diye sorunca, davrandı. İçeriye kapatılmış

olmanın saati başlamıştı demek:

«Bir çay içerim.»

Bir iki dakika sonra kapı açıldı. Yüzünden iyilik okunan sivil bir memur, çay bardağını verdi. Sabahattin kapı örtülmeden:

«Bir de simit olsaydı..» dedi.

Memur gülümsedi:

«Kapının önünde simitçi varsa, aldıralım..»

Sabahattin bozukluk para uzattı. Memur avucundan, yirmibeş kuruş aldı. Sonra öbür hücrelere seslendi:

«Simit aldırmak isteyen var mı?»

Hemen bütün hücrelerden sesler geldi. Böyle iyi niyetli memur, her zaman rastlamazdı.

Sabahattin çayını karıştırıp, ağır ağır içmeğe koyuldu. Simiti sonra da yese olurdu. Kapı tekrar açıldı. Memur, simiti ve paranın üstünü verdi. Sonradan, yirmibeş kuruşu verirken beş simit aldırmadığına pişman oldu. Böyle her akşam, iyi yürekli memur bulamazdı belki de..

Burada ilk saatler iyi başlamıştı. Tahtaların üzerine uzandı. Gözlerini yumdu. Göz kapaklarına Ayşe'nin temiz yüzü yerleşti. O, hiçbir şeyin farkında değilmişcesine, kırlarda rüzgâra karşı yürüyor, saçları tel tel uçuşuyordu. Bir yanda karanlık düya, öbür yanda aydınlık mavi dünya uzanıyordu. Her ikisinin de yakınında duruyor, fakat birinden öbürüne atlayamıyordu.

Ayağa kalktı. Kapmm üzerinde bir defter kabı büyüklüğünde pencere vardı. Tel kafesle kapatılmıştı. Önünde, tozlu, sarı ışıklı bir ampül yanıyordu. Bir örümcek yuva kurmuştu oraya. Herhalde hayatından memnundu.

Hücrenin içinde bir - iki tur atmayı denedi. Dört adımda duvarı buldu. Geriye döndü, dört adım sonra kapı. Ne çabuk bitiyordu mesafe? Geceleyin bir deniz kıyısını hayalledi. Git git tükenmezdi kumsal yol. Sanki birkaç aydır burada yatıyormuş gibi, ne kadar zaman geçti acaba, diye saatine baktı. Gecenin 23'ünü geçiyor akrep ve yelkovan. «Bu kadarcık kısa sürede, ben dünyayı yürüyüp

geçmişim. Oysa yeni başlıyormuş benim gecem.» sözcükleri geçti dudaklarından.

Zor gecede saatler iyice ilerlemişti. Kendinden geçti, uyudu.

54.

Uyandığı zaman, gecede mi, gündüzde mi, olduğunu kestiremedi. Tahtaların üzerinde büzülüp kalmıştı. Rutubetli soğuk hava, sonra da uykudan çekip çıkarmıştı onu. Ayaz yoğunluğunu arttırarak iniyordu üzerine. Ayağa kalksa, daha çok üşüyeceğini düşünüyordu. Fakat böyle hareketsiz de olunca, her tarafı uyuşuyor ve gene üşüyordu. Yerinden doğruldu ve oturdu. Birkaç el kol hareketi denedi. sonra ellerini koltuk altlarına sıkıca yerleştirdi.

Burada üçüncü gecesi idi. Dün geceye kadar bazı yiyecek aldırabilmişti. Dün akşam nöbetçi memurların aralarında fısıltı ile konuşmalarından anlamıştı ki, yalnız su verilecekti kendisine..

Dün sabahki sorgunun sonucu bu olmuştu demek. Bazı kişileri sormuşlardı. Olumlu yanıt vermemişti karşısındakilere..

Saatine baktı. (En çok yaptığı hareketti bu.) Gecenin üç buçuğu idi. Dün aldırdığı gazetelerden birini yaktı. Genzini yakan bir kâğıt kokusu doldu hücreye. Ellerini ısıtır gibiyken, gazete yanıp kül olmuştu bile. Gazete alevi, hücreyi iyice aydınlattığı sırada, paslı karyolanın ayak ucunda demire bağlı bir bez parçası ilişti gözüne. Tahtayı kaldırınca, siyah çizgili bez bir çıkın göründü. Çıkardı onu oradan. Çıkının içinde bütün, bir kara ekmek, küçük gazete parçasına konulmuş bir tutam tuz.

Ekmek çok bayat değildi. Sabahattin, bu hücreye konulmazdan önceki tutuklu, bunu oraya yerleştirmiş, yemeye fırsat bulamadan, hücreden çıkarılmıştı herhalde. Tuz ve ekmeği yerine koydu. Çıkını paslı demire bağladı.

Tahtaların üzerine uzandı. İnsan vücudu ne tuhaftı, uzandığı zaman daha çok üşüyordu. Sağına döndü. Dizlerini karnına çekti.

(Dört numara) dedikleri biçimde yattı. Biraz sonra, bu kez omzu uyuşmağa başladı. Sabaha kadar, yirmi dakika öyle, yarım saat böyle kaldı.

Saatine bakmadan sabahın olduğunu anladı. Kahve ocağı açılmış, ocakçının ve dağıtıcının sesleri gelmeye başlamıştı. Hatta çay, kahve kokusu bile geliyordu artık. Buğusu üzerinde bir bardak çay tütüyordu gözlerinde.

Böyle monoton üç gün geçti. Her öğle ve akşam çıkındaki ekmekten bir parça koparıyor, üzerine tuz ekiyor ve yiyordu. Nöbetçiden bir bardak su istiyor, onu tuz ekmeğin üzerine dikiyor ve düşüncelerini bıraktığı yerden sürdürüyordu. Ayakta fazla duramıyor, hemen çöküyordu olduğu yere. Dizlerinde derman kalmamıştı.

Akşama doğru merdivenden ayak sesleri geldi. Ve birden hücrenin kapısı açıldı.:

«Hazırlan, yukarı çıkacağız!..»

Fısıltı halinde, sanki kendi kendine konuşur gibi:

«Çıkalım..» dedi.

Dar merdivenleri tırmandılar. Zemin katından sokak görünüyordu. Islak bir rüzgâr üfürüyordu içeri. Yanındaki kır saçlı memur, belli belirsiz gülümsedi: «Özlemişsin dışarsını» der gibi baktı.

Sabahattin, herkesin kendisini bakışlarıyla izlediğini sanıyordu. Oysa bakan da vardı, bakmayan da.. Çünkü burada herkes, kendi çıkmazının içinde çırpınıyordu. «Buradan nasıl kurtulurum?» sorusuna sarılmıştı, bütün başı dertte olanlar..

Yukarıda gene koridordan geçtiler. Tavanı basık bir odaya girdiler. Uzun bir masanın gerisinde, biri çok zayıf, öbürü şişman iki kişi oturuyor, cıgaralarını tüttürüyorlardı. Sabahattin'in içeriye girişini farketmemiş gibiydiler. Önlerindeki pelür kâğıtları okuyorlardı. Yüzlerinde en küçük bir kımıltı yoktu. Bir iki dakika öyle sessizlik durdu aralarında. Sonra şişman adam başını kaldırdı:

«Oturun, Sabahattin Bey» dedi.

Sabahattin hemen önündeki sandalyeye ilişti. Biraz önceki sesizlik, tekrar girmişti aralarma. Kapı açıldı. Kahveci çırağı, askı-

sında üç çay ile içeri girdi. Herbirinin önüne birer bardak koydu. Sabahattin, önündeki bardağa kendisinin değilmiş gibi baktı. İki adam, kesme şekerleri çaylarına attılar Şişmancası Sabahattin'i süzerek:

«Çayınızı için. Burada üçüncü başka bir kişi olmadığına göre, çay size gelmiştir.»

«Bana üç gündür, çay dahil hiçbir yiyecek verilmediği için, çayın önüme yanlışlıkla konulduğunu sandım.»

«Bu çayı içebilirsiniz!..»

Bir süre daha sustular. Basık tavanlı odanın yalnız bir tek penceresi vardı. Oradan da bitişik binanın kiremitleri görünüyordu. Ama gene de hayat dolu bir görünüştü bu. Bir güvercin konuyor, onu bir diğeri izliyordu. Sonra ikisi birden uçuşuyorlardı. Şişmanca adam, çayının son yudumunu aldı ve sorusunu yöneltti:

«Sizin yakın arkadaşınız Nihat vardı. Şimdi nerde o?»

«Nihat'ı aylar var ki görmedim.»

«Ama bir süre evinde kaldınız. Sakladı sizi..»

«Belki altı ay var Nihat'ı görmedim.»

«Bırakın şimdi görmedim demeyi. Onun nerde olduğunu söyleyin bize...»

«Evinden başka nerde olabilir?»

«İşte biz de size onu soruyoruz. Bir aydır evinde yok. Nerde bulabiliriz kendisini?»

«Gerçekten bilmiyorum.»

Çok zayıf ve şişmanca adam, birbirlerine baktılar. Gene yüzlerinde kımıltı yoktu. İnanmamışlar da denebilir.

O sırada Sabahattin'in belleğinde Kafka'nın bir tümcesi, ışıklı bir çizgi gibi yürüdü geçti: «Nedir insanların birbirlerine bu eziyeti?»

Yakında ya da uzakta binlerce insan, bu soruya yanıt verebiliyorlardı ama, insanların insanlara ettiği dinmiyordu.

Şişmanca adam zile bastı. İçeriye giren memura:

«Sabahattin Bey'i yerine götürün.»

Dedi ve önündeki dosyaya eğdi başını. Bu kısacık sorgu, Sabahattin'e hücreden çıkıp bir iki soluk almak gibi geldi. Üç - beş saniye sokağı görecekti yeniden. Bu, onun için dünyaya bir kez daha bakmak demekti.

55.

Saatine baktı. İbrenin gösterdiği rakama göre, dışarda akşam olmuştu. Hücrede soğuk mu soğuk bir gece başlamıştı. Öbür hücreleri görmemişti ama, oralarda galiba iyi - kötü yatağa, battaniyeye benzer şeyler vardı herhalde. Bu konuda fazla bir yakınma gelmemişti kulağına. Gerçi burada yeraltı yasaları egemendi. Her şeyden önce böyle gün görmeyen yüzleri hangi yasaya göre hazırlatmıştı 1944'ün, 1945'in iktidarı? Bu soru düşünülüyor, fakat sorulamıyordu.

Üç adımlık hücrede volta vuruyordu ama, soğuğu yenemiyordu. O sırada kapı açıldı. İlk geldiği gün karşılaştığı, o iyi yüzlü memurdu bu. Şöyle bir baktı:

«Çay ister misin?» dedi.

«İsterim ya, sağ olun!..»

«Şimdi getiririm..»

Kapı dışardan sürgülendi. İyi insan kuşağı tükenmemişti. Bazan hızır gibi yetişiyorlardı.

Kapı tekrar açıldı. Sıcacık çay bardağını uzatırken:

«Sizin yatağınız, battaniyeniz, gelmedi mi?»

«Hayır.. Ayrı ayrı memurlara üç kez ev adresimi vererek istettim ama gelmedi. Haber eşime ulaşmadı galiba. Yoksa, onun haberi olsa, mutlaka getirirdi şimdiye kadar.»

«Siz bir kez de bana ev adresinizi verin.»

Hemen bir kâğıda adresini ve ihtiyaç listesini yazdı, memura verdi. Kapı örtüldü. Çay bardağını avucunun içine aldı. Küçük yudumlarla içiyor, öbür yandan da avucunu ısıtıyordu. Dizleri ve ayakları ısınmıyordu bir türlü.. Ayağa kalktı ve üç adımlık hücre gezinti-

sine tekrar başladı.

«Dışarda yaman bir soğuk var herhalde. Gecem uykusuz geçecek. Ne yapmalı?» diye kendi kendine söylendi.

Böyle üç - dört adımlık gezintiler çok yoruyordu onu. Nasıl uzun süre ayakta durmak, yürümekten daha bitkin düşürür insanı. Tıpkı buradaki üç adımlık yürüme, yürümekten çok, ayakta dikilmeye zorlamış insan duygusu veriyordu ona.. Uzandı tahtaların üzerine. Saatlerce ayakta kalmaktan yorulmuştu. Büzülüp dinlenmekten başka çare yoktu. Bir - iki sağa sola dönüşten sonra uyku çekti onu karanlık evrenine.

Onbeş mumluk ampülün tel kafesine ağını kurmuş olan örümcek biraz kımıldadı. Daha kuytu bir yer olan tavana bitişik sıva çukuruna sokuldu ve görünmez oldu.

Uyandığı zaman, sırtına kar yağıyor sandı. Yan yattığı için sağ tarafı tamamen uyuşmuştu. Kımıldanamıyordu. Önce ayağa kalkmak, dolaşmak düşüncesine alıştırdı kendisini. Sonra gerçekleştirdi bunu. Birkaç el-kol, bacak hareketi yaptı. Nafile, vücûdunun uyuşukluğunu gideremedi. «Şöyle bir yüz metre koşabilsem» diye geçirdi içinden... Okulda en hızlı koşan öğrenciydi, o günleri, sinema şeridi gibi gözlerinin önünden geçirdi.

Yüznumaraya gidebilmek için kapıyı tıklattı. İlkin ses gelmedi. Nöbetçiler de uyumuş olmalıydı. Yeniden, daha hızlı vurdu. Akşam çay veren memurun sesi geldi.

«Kaç numara?»

«34»

Kapı açıldı. Memurun yüzünde uykudan bir iz yoktu. Nöbeti yeni devralmış gibi canlıydı :

«Ayaklarım dondu. Bana yardım edin de, yüznumaraya gideyim.»

«Kolumu tutun, yaslanın bana...»

Beraber yürümeğe başladılar. Her adımda duruyorlar. Uyuşan bacaklarını açmağa çalışıyordu Sabahattin.

İşini bitirdikten sonra, hücreye dönerken memur gene konuştu :

«Siz hücrenizde biraz hareket yapın. Ben size sıcak sahlep bulursam getireyim.»

Aradan çok kısa bir süre geçti. Yüznumaraya kadar gidip gelmek, Sabahattin'i biraz canlandırmıştı. Oturamıyor, ayakta yavaş harekteler yapıyordu. Öbür hücreler, ölü uykusuna yatmış gibi sessizdi. Kahvenin ocakçısı gelmemişti daha.

Kapı açılıp, memurun iki avuçları arasında tuttuğu sahlep bardağı ve simit görününce, Sabahattin'in yüzü birden aydınlanıverdi. İyi yürek, önünde de sonunda kötüleri yenecekti.

«Sağ olun, tam zamanında yetiştiniz...»

Memur konuşmadı, yalnız gülümsedi:

Hiç vakit kaybetmeden simitten bir parça kopardı, üzerine bir yudum sahlep içti. Vücûdu sıcacık bir hava dalgasından geçiverdi. İki dakika sonra sahlebin son yudumunu, bardağı devirerek ağzının içine boşalttı... Bu koşullar içinde bile «Dünya varmış!..» düşüncesi geçti gözlerinden.

Az sonra da kahve ocağının alışılmış gürültüsü sessizliği bozdu. İyiliksever memur, sabah gazetelerini hücrelere dağıtıp gitti. Nöbetin aksi suratlı bir memura devredildiği, daha ilk dakikalarda anlaşıldı. Tuvalete gitmek için kapı tıklatıldığı zaman,«bekle biraz, geliyorum.» diye oturduğu yerden sesleniyor on dakika sonra ikinci çağrıda istemeyerek kapıyı açıyordu.

Kahve ocağının, hücrelere yakın oluşu, bodrumun havasını biraz ısıtıyordu herhalde... Geceki donma tehlikesi uzaklaşmış görünüyordu.»

Sabahattin, saat 10'dan sonra ve akşama doğru biraz uyuyabildi. Rüyasında, üzerine yürüyen silâhlı bir kişinin saldırısından kurtulmak isterken uyandı. Soğuk gene omuzlarının ve ayaklarının üzerinde idi. Bir battaniye olsa yarısını altına alır, yarısını üstüne örter, bu rutubetli, paslı demir soğuğundan birazcık da olsa uzaklaşırdı. Soğukta düşünceler de kesik kesik oluyor, bir yerde bitiyor ve boşluk çeviriyordu insanı.

Son kibritlerinden biriyle sabahki gazeteyi yakıp ellerini ısıttı. Bu saman alevi kadar süren sıcaklığın arkasından soğuk hava gene doluverdi hücreye.

Bazan büzülüp yatarak, bazan oturarak, volta atarak gecenin yarısını buldu. Zaman gayet ağır yürüyor, uyku yaklaşıp yaklaşıp uzaklaşıyordu. Henüz donma uykusu denen, ağır demir kapı kapanmıştı üzerine. Onun önüne uzanmış olsa, yanında top patlasa kalkamazdı insan. Okuduğu kitaplarda anlatılanlar doğru ise, bu kaçınılmaz. O evreye gelmek istemiyordu. Göz kapakları ağırlaştı, uykuya daldı.

56.

Çiçek bozuğu yüzlü memur, sol yanındaki tabancayı düzeltti. Zemine indiği vakit, büyük giriş kapısı kapalı olduğu halde, aralıklardan sızan soğuk rüzgârla ürperdi. Bodrumun karanlık merdivenlerini alışkanlıkla, kolayca indi. Kahve ocağının yanında, sandalyede oturan iki memur uyukluyorlardı. Sivil olanın omuzuna dokundu. O hemen toparlandı. Aynı kısımda çalıştıkları için birbirlerini iyi tanıyorlardı.

Eğildi «34 numarayı sorguya götüreceğim» diye fısıldadı. Arkasından gülümseyerek göz kırptı.

34 numaranın kapısını yavaşça açtılar. Sabahattin, çiçek bozuğu memurun küçücük gözleri ile karşılaştı. Ayakları, kolları kazık kesilmişti. Onları nasıl kımıldatacaktı?

«Haydi ahbap, kalk bakalım. Yukarı çıkacağız.»

Toparlandı, ayağa kalktı. Ayakkabılarını giydi. Önde memur, arkada Sabahattin, merdivenleri çıktılar.

Girdikleri oda, gene üst katta idi. Havası, görünüşü, daha önceki sorgu odasından iyice ayrılıyordu. Çıplak denecek kadar boştu bir kez. Belliydi, dışarısını görebilecek hiç penceresi yoktu bu odanın. Yalnız Ahmet Hulusi, küçük bir masanın gerisinde oturmuştu. Hiç söndürmediği cigarası, gene parmaklarının arasında kül bağlamıştı. Karışık yüzlü iki kişi ayakta duruyordu. Hiç konuşmadan bakıyorlardı ona.

Ahmet Hulusi, eliyle, masanın önündeki sandalyeyi gösterdi. Sabahattin oraya oturdu. Sessizliği Ahmet Hulusi bozdu :

«Sözü uzatmayacağım. Sorduklarıma doğru yanıt verirsen,

senin için iyi olur.»

Biraz durakladı. Cıgarasından derin bir soluk çekti. Dumanları yukarıya üfledi :

«Şimdi söyle bakalım, arkadaşın Nihat nerede saklanıyor?»

«Daha önce de soruldu. Nihat'ı aylardır görmedim. Nerede olduğunu bilmiyorum.»

«Sen daha önce onun evinde saklandın. Bunu biliyoruz. Şimdi sen onun nerelerde saklanabileceğini,hiç olmazsa tahmin edebilirsin. Bir ipucu ver bize.»

«Belki memleketine gitmiştir.»

«Hayır, oraya çoktandır gitmemiş. İstanbul'da ama nerede? Bize bu konuda bildiğini söyle....»

«Sizin geniş haber alma kaynaklarınız var. Siz bilmedikten sonra ben nereden bileceğim? Tutuklu bir adam, dışardan nasıl haber alabilir?

Cıgarasını tazeledi. Sabahattin'i bir süre süzdü. «Bak benden günah gidiyor. Bu konuda kesin emir var. Nihat'ı bulmamız lâzım...»

Yerinden kalktı. Odanın içersinde dolaşmağa başladı. Geldi, Sabahattin'in önünde durdu :

«Yanıtın evet mi, hayır mı?»

«Hayır, bir şey bilmiyorum.»

Böyle söyleyince, odadaki adamlardan biri kolunu tutmak istedi. Sabahattin ayağa kalkması ile onu savurması bir oldu. Adam bunu beklemiyordu, şaşırmıştı, çabuk toparlandı. Ve onun iki kolunu arkaya bükmeye çalıştı. Sabahattin silkindi, ikinci bir savuruşla adamı az daha düşürüyordu. Adam kızmıştı :

«Ulan hayvan herif, sen benim elimden kurtulabilir misin?»

«Doğru konuş!» diye bağırdı Sabahattin.

Ve bir yumruk savurdu. Adam çenesini tutarken, çatışmaya karışmayan öbür adam geldi, Sabahattin'e âniden bir kafa attı. Bur-

nundan kan akmağa başladı. Bu bir anlık duraklamadan yararlanan iki adam onu güçlükle yere yıktılar. Ellerini, kollarını bağladılar. Ayak bileklerini kayışla sıktılar. Sopa ile ayaklarının altına vurmağa başladılar. İki insan azmanından biri yoruldukça, sopayı öbürüne veriyordu. Sabahattin, kendinden geçer gibi oldu.

Ahmet Hulusi'nin işareti ile dayak faslı durdu. Ayaklar delinmiş ve kanamıştı. Güçlükle bir sandalyeye oturttular. Ayakta duracak hâli kalmamıştı. Ahmet Hulusi, cıgara ağzında, dikkatle kendisini süzüyordu.

Sabahattin dayanamadı :

«Sizin yaptığınız zulümdür. Yurtseverleri böylesine dövmek hangi yasada yazılı?»

Beklenmeyen bir güç ile Sabahattin yerinden fırladı. Ayaklarının acısını bir an unuttu sanki. Kendisini dövenlerden birinin bacaklarına doğru bir tekme savurdu.

Birden ortalık karıştı. Biraz önce ayaklarına inen sopa, üst üste kafasında patladı. Darbelerden biri sağ gözüne gelmişti ve gözü tamamen kapanmıştı. Sonra kendisini yitirdi, yığılıp kaldı.

Etrafında kısa süren bir şaşkınlık oldu. Öfke ve kin, birden korkuya büründü. Kesik kesik konuşmalar işitildi :

«Nabzına bak, nefes almıyor mu? Hayır hayır ölmedi. Bayıldı herhalde...»

Kısa bir fısıldaşma oldu. Karga-tulumba kaldırıldı. Koridordan geçirilerek, binanın orta boşluğuna bakan camların önüne getirildi. Parmaklıkların bulunduğu yerde, nasıl olduysa oldu, aşağıya düştü Sabahattin. Bir külçe gibi indi aşağıya. İki kolu iki yana açılmıştı. En ufak bir titreşim yoktu yüzünde...»

Yukarda asık yüzlü adamlar, bir tutanak düzenlediler: «Tutuklu parmaklığın kenarından geçerken, kendini aşağıya atmıştır.» tümcesi yazılı idi tutanağın son satırlarında...

ÖMER FARUK TOPRAK'ın TUZ ve EKMEK ADLI ROMANI İÇİN BASINDA ÇIKAN BAZI YAZILARDAN ALINTILAR.

OKTAY AKBAL

Bir solukta okunan romanlar vardır. Nerden alır bu özelliğini? Kimi zaman konusunun ilginçliğinden, güncelliğinden, kimi zaman yazarın benzersiz anlatımından. Bir de yaşanmış bir çağı veren, duyuran, canlandıran romanlar vardır, bir yanından, bir köşesinden siz de katılmışsınızdır, hiç değilse tanık olmuşsunuzdur o olaylara, okurken içinde yaşarsınız yeniden...

Ömer Faruk Toprak'ın "Tuz ve Ekmek" romanını okurken 1940'lara döndüm. Lise sıraları, yükseköğrenimin ilk yılları. Büyük kentlerde, daha doğrusu İstanbul ve Ankara'da, sanat, edebiyat çevresinde yaşayan bir kuşak anlatılıyor bu romanda. Kendilerini toplumcu düşüncelerin etkisine kaptırmış gençler, içleri alev alev yanan aydın kişiler. Savaşın kapılarımıza kadar gelmesi bir yandan, tek parti yönetiminin yanlış, yersiz kuşkusu bir yandan, bilgisiz kimselerin kıraldan çok kıralcılıkları bir yandan, genç yüreklerdeki ülkücülük ateşinin yakıcılığı bir yandan...

Toprak'ın "Tuz ve Ekmek" ini okursanız bir ilginç çağın havasına gireceksiniz birden. Konuları bakımından da, yazılış bakımından da sürükleyici bir yapıt. Romanın kahramanlarını nerdeyse tanıyacağım... Hepsi şu kadar yıl önce yaşamışlar, çile doldurmuşlar, bir şeyler aramışlar, bulduklarını sanmışlar, yakalanmışlar, bırakılmışlar, yeniden aranmışlar, eşleri çocukları acı günler yaşamış.

"Tuz ve Ekmek" teki kişiler Sabahattin, Osman Fuat, Ayşe, Sait Hüsnü, Leylâ, Ahmet Hulûsi, vb: larını tanıyorsunuz. Bunların hepsi canlı kişiler.... hâlâ yaşamakta aramızda... Ömer Faruk Toprak'ın romanı böylesine canlıysa, böylesine yaşam doluysa, yazarının bütün bu kahramanlarla dostluk etmesinden, hepsini yakından tanımasından...

"Tuz ve Ekmek"te sürekli bir kaçışın öyküsü var... Neden, niçin ka-

çıyoruz, neden niçin bunca telâşla aranıyor, neden, niçin bir süre sonra bırakılıyor, tekrar aranmak, tekrar bulunmak için mi? Otuz şu kadar yıl önceki birtakım işler bize şimdi nasıl anlamsız, nasıl gülünç geliyor.

Okuyun 'Tuz ve Ekmek'i dünü, bugünü daha iyi anlamak için...

(Cumhuriyet, 4/11/1973)

HASAN İZZETTİN DİNAMO

Bir yanda siyasal polisi öbür yanda sanatçı kuşağını diyalektiğin çarklarına takarak karşılıklı işleyen ilk ilerici roman, Ömer Faruk Toprak'ındır. Polise diş bilemeden, diş biletmeden serinkanlı bir gerçekçi roman tekniği içinde İnönü faşist döneminin, ilericilere, özellikle sanatçı kuşaklara karşı yürüttüğü aralıksız zulüm kampanyasını, okuyucuyu hiç sıkmayan dinamik, şiirli bir roman diliyle işlemektedir. Faşizmin terörü, özellikle öğretmenler, üniversite gençliği üzerinde yoğunlaşmakta, hele güzel şiirler yazma yeteneğini göstermiş bir şair öğretmen, son günlerde başlamış olan insan avının odak noktasında boy göstermektedir.

Ben, Ömer Faruk Toprak'ın bu ilk romanını, doğrusu, heyecanla okuyup bitirdim.

Yazarın, satırlarını hemen bütün kitap boyunca imgelem ışıklarıyla süsleyerek vermesi, okunuşa bir tür esinti katmakta, olayların ağır havasını bir düş güzelliğiyle süslemektedir.

Sonra, olayların hızlı bir tempoyla kısa aralıklarla verilmiş olması, kitabın okunuşunu kolaylaştıran başlıca neden olmaktadır. Kitapta avlarla avcıların biribirlerine düşmanlık beslemedikleri açıkca görülmekte.. Zulmün perde arkasındaki karanlık güçlerinden gelen çağdışı buyruklarla yönetilen entellijansiya bölgesi, bir cangıl korkunçluğuna bürünmekte, insanoğlunun en üstün tipleri av olarak izlenmekte, katran renkli bir sadizm, silâh olarak kullanılmaktadır.

Yazar, bu ilk romanında başarıya ulaşmıştır.

(Yeni Ortam,15 Ekim/1974 Sah, Sayı:757.)

MEHMED KEMAL

Ömer Faruk Toprak, "Tuz ve Ekmek" adlı romanını yayınladı. Bu romanı, daha bir gazetede yayımlanırken parça parça okumuştum. Yalın, kunt bir dili vardı ve bir romanı roman yapacak bütün öğeleri içeriyordu. Tuz ve Ekmek konu olarak 1940 ile 1946 yılları arasını kapsıyor. O dönemde İkinci Dünya Savaşı vardır. Bu savaşın sıkıntılarını bizler iliklerimize işleyecek kadar yakından yaşadık. O dönem, sözünü ettiğimiz tek partili baskı dönemidir. Üniversite öğrencileri, öğretmenler, aydınlar nasıl baskı altında tutulmuşlardır? Baskı yönetimi bunlara neler yapmıştır? Hücrelerde, hapishanelerde, sürgünlerde yasadışı işlemler nelerdir? Bütün bunları ayrıntılarıyla vermiştir. O günlerden bugünlere nasıl gelinmiştir, neler çekilerek gelinmiştir? Bütün bunlar da ayrıntılarıyla var.

Tuz ve Ekmek'i alın okuyun!.. Bakmayın siz biribirlerini pöhpöhleyen yapmacık edebiyatçılarına!. Edebiyatın bir de hası vardır. Gün geçtikçe kendini ortaya koyacaktır. Tuz ve Ekmek'le koydu bile...

(Barış, 20 Ekim 1973)

*«Kırk Kuşağı»*nın önemli adlarından şair ve yazar **Ömer Faruk Toprak**'ın (1920–1979), 1940'lı yıllar Türkiyesi'nin bunalımlı günlerinden kesitler veren, Mehmed Kemal'in deyişiyle, *«edebiyatın hası»* olan romanını sunuyoruz: **Tuz ve Ekmek.**

Hasan İzzettin Dinamo'nun, *«insan avının odak noktasındaki bir şairin dramını»* anlatıyor dediği bu roman için Oktay Akbal şöyle söylüyor: *«Dünü, bugünü anlamak için mutlaka okuyun.»*

Kapak resmi: Nihat Örçal